

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Otto Lehmann

ORLA LEHMANN'S
EFTERLADTE SKRIFTER

UDGIVNE

AF

HOTHER HAGE.

ANDEN DEL.

MED ORLA LEHMANN'S PORTRAIT.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDE

THIELE

ERINDRINGER.

Anden Afdeling.

INDHOLD.

	Side
I. Den franske Revolution 1848	1.
II. Borgerrepræsentanternes Adresse	69.
III. Martsprogrammet	73.
IV. Martsministeriet	88.
V. Berlin	105.
VI. London	155.
VII. Min Reise som Regjeringskommissær i Jylland.....	249.
VIII. Den svensk-norske Hjælp 1848.....	303.
IX. Paris	376.
X. Til Rigsforsamlingen.....	389.
XI. Mit Fangenskab	396.

I.

Den franske Revolution 1848.

Det er mit Haab, at jeg ved at fortælle mit Levnetsløb vil finde Anledning til at yde enkelte Bidrag til mit Lands nyeste Historie; men med fremmede Lande agter jeg kun at befatte mig leilighedsvis, og kun forsaavidt de i dem forefaldne Begivenheder staa i umiddelbar Berøring med vore egne Anliggender. En Undtagelse tror jeg imidlertid at burde gjøre med Hensyn til den franske Revolution, fordi min egen Vej har ført mig forbi dens Udspring faa Øieblikke, forinden dens voldsomme Vande brød alle Dæmninger, men især fordi jeg senere blev Øienvidne til den forfærdelige Kamp, hvori den fandt sin Afslutning. Min Hovedgrund er dog den, at den franske Revolution ikke blot i Frankrig tilveiebragte en voldsom Omvæltning i alle de bestaaende Forhold, men som ved et Trylleslag forplantede sig til andre Lande, navnlig til Tydskland, hvorfra Oprørets Bølger snart væltede sig ind ogsaa over Danmarks Grændser. Skjøndt Forstyrrelsens Anledning kan have været forskjellig paa de forskjellige Steder — saaledes navnlig hos os — saa er der dog et saadant indre Sammenhæng mellem alle disse Begivenheder, at den,

som vil forstaa det mærkelige Aar 1848, maa studere det i Frankrig. Jeg vil derfor forsøge paa at give en kort og sandfærdig Fremstilling af denne Tid, der er saa rig paa Advarsel, saa fattig paa Opløftelse, men dog saa følgerig i sine Virkninger.

Det, der først og fremmest maa slaa Enhver, er den aldeles exempelløse Lethed, hvormed den hele Stats- og Retsorden, hvorunder Frankrig i atten Aar havde ført et roligt og, som det syntes, lykkeligt Liv, styrtede sammen, uden at finde Forsvar og uden at efterlade sig noget Spor, ja neppe nogen Beklagelse. Det var en brat og bedrøvelig Ende paa en Regjering, som under en konstitutionel Styrelse havde skjænket det franske Folk større Frihed end nogen foregaaende og efterfølgende Tid, en forbavsende materiel Udvikling og selv paa Aandens og Literaturens Omraade en smuk Blomstringstid. Hvor var det muligt, at i Afgjørelsens Stund alt dette ikke veiede Noget? Julirevolutionen havde været saa berettiget i sine Grunde, saa høimodig i sin Udførelse og saa maadeholden i sine Resultater, at den overalt havde vakt den største Begeistring og paa mange Steder fremkaldt Bestræbelser, der syntes at bebude en ny og bedre Tid for det af den hellige Alliance länkebundne Europa. Forfatningen af 1830 var et Værk af Frankrigs bedste Mænd, til hvilke det liberale Europa længe havde set op som til sine politiske Lærere. Den Konge, som Julirevolutionen havde hævet paa Frankrigs Throne, var en Mand af store Aandsgaver, som i Modgangens haarde Skole havde erhvervet en Verdenserfaring, en Menneskekundskab og Klogskab som Faa og var omgivet af en blomstrende Slægt, der i Aand og Dannelselse,

i Fædrelandssind og Tapperhed stod høit over Alt, hvad Europa forøvrigt kunde opvise af fyrsteligt Blod. Regeringen havde til sin Raadighed en Statsforvaltning, som, med et dygtigt, veldisciplineret og velkontrolleret Embedspersonale, omfattede alle Landets Egne og alle Samfundets Interesser og en Hær, hvis militære Dygtighed, Loyalitet og Fasthed stod usvækket fra gammel Tid, og hvis store Traditioner vare fornygede gennem de afrikanske Krige og de derunder uddannede udmærkede Førere. Hvor var det da muligt, at en ussel Hob i Løbet af et Par Timer kunde styrte denne tilsyneladende saa stærke Bygning og det saa fuldstændig, at der ikke engang blev gjort noget Forsøg paa at forsvare eller senere at gjenreise den? Staa vi her ligeoverfor en Kjendsgjerning, ved hvis Forklaring vi maa skyde os ind under den daarlige, den ydmygende Udflugt, at erklære den for et Værk af Tilfældighedernes Spil? Eller kan man ogsaa her paavise den Sammenkjædning af Aarsag og Virkning, som de Gamle kaldte den ubønhørlige Nemesis, og som vi kalde — snart Verdenshistoriens Dialektik, snart Forsynets Førelse? Jeg vil forsøge paa at besvare dette Spørgsmaal.

Da Louis Philippe var hævet paa Thronen ved en Revolution, er det en Selvfølge, at han ikke kunde gjøre Krav paa den uegennyttige og urokkelige Trofasthed mod Retten, som f. Ex. i den store Revolution havde bragt saa mange af det legitime Kongedømmes Tilhængere paa Guillotinen eller i Landflygtighed, og som ogsaa nu bevægede dem til enten at træde op imod ham i aabenbart Fjendskab eller i al Fald i stille Vrede at bie paa Gjengjældelsens Stund. Til disse hørte næsten hele den

gamle Adel, som under Restaurationen paany havde samlet sig om Bourbonnernes Throne, men efter dennes Fald havde trukket sig tilbage paa deres Eiendomme omkring i Provindserne, hvor de, i Forening med den katholske Geistlighed, hos Landbefolkningen nærrede de Loyalitetens Følelser, som i mange Egne havde overlevet den store Revolution. Ved Siden af denne royalistiske Følelse levede hos Almuen ogsaa Minderne om Keiseren og Keisertiden, og det har senere vist sig, hvilken Magt den havde over det franske Folk, men Julikongedømmet kunde ikke støtte sig enten til de gamle eller de nye Traditioner, hvor megen Umage det end gjorde sig for i de høiere Sfærer at forene baade Interesserne og Personerne. Almuen betragtede derfor dette Kongedømme med stor Ligegyldighed, og det maa desværre tilføjes, at det kun gjorde lidet for at vinde dens Hjerte. Det var hos den liberale Middelstand, især hos Byernes bourgeoisie, at denne »roi citoyen» med sin »meilleure des républiques» skulde have sit Tilhold; men med de videst fremskredne Meninger og Partier, og da navnlig med alle dem, som fornemmelig havde udført Julirevolutionen, kom han hurtig, og — jeg kan gjerne tilføie — uundgaaelig i aaben Feide. At Louis Philippe med et stærkt Politi, med Retsfølgelser og i fornødent Fald med Vaabenmagt kuede de anarkiske Lyster, som ikke blot fortolkede det saakaldte »programme de l'hôtel de ville» paa deres egen Vis, men ogsaa vilde sætte det igjennem ved ulovlige Midler — f. Ex. ved at myrde ham — var hans Pligt, og det maa erkjendes, at han udførte den med Mildhed. Efterat man i 1848 har gjort nøjere Bekjendtskab med mange af disse Underverdenens Aander, maa selv de,

som tidligere i dem kun vilde se en exalteret Frihedskjærligheds Forvildelser, takke ham for, at han saa længe har forskaanet Verden for dette Syn. Ligeoverfor dem havde Louis Philippe Ret. Men paa den anden Side maa man finde det naturligt, at disse Mænd, blandt hvilke der fandtes betydelige Talenter og stærke Karakterer, hadede ham, af hvem de ansaa sig for skammelig bedragne, og at dette Had i de hemmelige Selskabers Mørke og i Statsfængslernes Ensomhed hos Mange maatte voxe op til en forstenet Fanatisme.

Uden Rod i Folkets store Masse og omringet af bittre Fjender baade til Høire og til Venstre, af hvilke hine i ham saa en Forræder mod Kongedømmet og mod hans egen Slægt, og disse en Forræder mod Friheden, som havde sat ham paa Thronen, havde han ingen anden Støtte end Forfatningen og det officielle Frankrig, som denne havde skabt. Men dette var en svigefuld Grund; thi de 120 til 200,000 privilegerede Vælgere, til hvilke Folkets hele Ret og Magt var overdraget, var ikke det samme som det franske Folk. Man kan ikke beskyldte Louis Philippe for at have begaaet noget Forfatningsbrud, saaledes som det, der gjorde Modstanden mod Carl X's Ordonnancer baade berettiget og nødvendig; men man kan ikke negte, at hele hans Regjeringsystem var en Forvanskning af den konstitutionelle Styrelse. Dette fremtræder allerede i den personlige Regjering, som han vidste at forene med det konstitutionelle Maskineri, hvis Behandling han forstod med fuldendt Behændighed. Ikke tilfreds med den konstitutionelle Konges Opgave »de régner«, vilde han tillige, hvad der er de ansvarlige Ministres Sag: »gouverner«, og enten Conseilspræsidenten

hed Guizot eller Molé eller Thiers, saa var det dog Kongen, der blev — eller i al Fald ansaaes for at være — den sande Styrer. Dette var ham en dyr Fornøielse; thi medens han i Begyndelsen af sin Regjering med sin graa Hat og sin Paraplui gav »le bonhomme», saa kom han snart saaledes i Ry for Klogskab og Finhed — for ikke at sige List — at tilsidst Ingen troede paa hans politiske Redelighed. Det er vanskeligt at afgjøre, om man ikke heri gjorde ham nogen Uret; thi det er naturligt, at en overlegen Klogskab ønsker at gjøre sig gjældende, og efter Alt, hvad han havde oplevet, rimeligt nok, at han ikke havde megen Agtelse for Menneskene. Saa meget synes imidlertid vist, at trods hans aandrige og humane Personlighed, deres Antal ikke var stort, som havde nogen personlig Hengivenhed for ham, og at i den offentlige Mening den Overbevisning vandt stedse større Styrke, at Enhver, som fik at gjøre med ham, blev holdt for Nar. Medens det er en af det konstitutionelle Systems øverste Grundsætninger, at »the king can do no wrong», saa fik han tvertimod Skyld for Alt, hvad der skete. Det var kun ligeoverfor Kamrene og Domstolene, at de ansvarlige Ministre kunde dække Kongens Uansvarlighed, men ikke overfor Folkemeningen, og Følgen deraf blev, at da Afregningens Time kom, faldt det hele Ansvar paa ham personlig.

Men langt dybere i sine Aarsager og langt fordærveligere i sine Virkninger var en Grundfeil i det hele System, for hvilken Kongen delte Ansvaret baade med Forfatningen og med alle dem, der tillige med ham bragte den til Udførelse. Hvilken Mening man end kan have om den Indflydelse, der tilkommer Formuenheden

og den derpaa byggede Formodning om Oplysning i et frit Folks politiske Institutioner, saa er det vist, at baade Formuen og Dannelsen i Frankrig er saa udbredt, at en Repræsentation, der fremgik af 150 til 200 Tusinde Vælgere, ikke kunde betragtes som en sand Folkerepræsentation. Det kunde derfor kun være gaaet, hvis dette Vælgerkorps i Sandhed havde betragtet sig som hele Folkets Fuldmægtige og handlet derefter, og hvis Regjeringen, saasntart der var kommen Ro og Fasthed i de nye Forhold, havde arbeidet sig hen til at give Institutionerne en bredere Grundvold ved at udvide den politiske Berettigelse til en større Del af Folket. Men ingen af Delene skete. Da Julirevolutionen havde besiret de Rester af »ancien régime», som Restaurationen havde bragt til Ære og Magt, satte den Privilegiet i Privilegiets Sted; det privilegerede »bourgeoisie» betragtede sig som Arving af de gamle herskende Klasser og brugte nu Magten, ligesom disse fordem havde gjort, ikke til hele Folkets, men til sin egen Fordel, og i Stedet for at omfatte hele Folket, dets Ønsker og Interesser med en overordnet og retfærdig Forsorg, saa Regjeringen sin eneste Opgave i at tilfredsstille Vælgerne og derved opnaa og i Parlamentet sammenholde en Majoritet. Var dette opnaaet, mente man, at Alt var opnaaet; thi efter Forfatningen skulde jo denne parlamentariske Majoritet og det af samme støttede Ministerium, i Forening med Kongen, være Landets lovlige Herre. Følgen heraf blev da, at den store Masse af Folket betragtede den saakaldte Folkerepræsentation som Noget sig uvedkommende. Det morede sig over Tribunens glimrende Kampeleje, som i Keisertiden Romerne frydede sig over

Gladiatorernes Bedrifter; det saa paa alle de Intriger, ved hvilke de kæmpende Partier reves om Magten og om Budgetterne, omtrent som det saa paa Scribes raffinerede Komedier. Men de store Ideer og de store Traditioner vare — i det Hele og Store — sunkne ned til at blive Paradefraser, og smaalige, stundom endog smudsige — personlige eller lokale — Interesser indtog den Plads, som rettelig tilkom det almene Vel. Det var paa denne falske og egoistiske Grund, at det hele System var bygget. Regjeringskunsten bestod i, gennem den umaadelige Hærskare af afsættelige og derfor — i det Hele og Store — servile Embedsmænd og ved allehaande Begunstigelser med Hensyn til Veianlæg, industrielle Concessioner o. s. v., at indvirke paa det lille Vælgerkorps og derefter blandt de Valgte ved Embedsfordelinger, Forfremmelser, Laan af offentlige Kasser osv. at skabe sig en Majoritet af »satisfaits», med hvilken man da kunde gjøre hvad man vilde. De Utilfredsstillede udgjorde da Oppositionen, og Retfærdighed byder at tilføie, at ogsaa i denne de Fleste kun havde til Formaal selv at komme til Magten, for da at bruge den paa samme Maade. Det officielle Kampraab ved Stormløbene var forskjelligt efter Tid og Leilighed; men den hemmelige Parole var: »ôte-toi, que je m'y mette.» Da jeg i 1842 var i Paris, var det »le droit de visite«, som i Anledning af en mellem England og Frankrig til Slavehandelens Undertrykkelse indgaaet Overenskomst var skrevet paa Fanen. De skreg, som om man ikke kunde spadserer paa Bulevarderne uden at riskere at blive ransaget af de engelske Krydsere; men neppe var Sagen ved et Votum af Kamrene gjort ubrugelig som Angrebsvaaben mod

Ministeriet, førend den øieblikkelig og fuldstændig faldt bort. Man lod den fare som en mislykket Forretning og saa sig om efter en ny. Man ser, at i denne politiske Demoralisation havde Kongen mange Medskyldige; men ligesom han selv var den største Mester i dette forargelige Spil med Samvittigheder, Stemmegivninger og Ministerkombinationer, saaledes var han Systemets Bærer og udtrykte Billede. Politiken var bleven et Børsspil, og midt i dette Væv sad den gamle Børskonge og trak i Traadene og legede med Fluerne. Hvor Guldkalven er Gud og Egennytten Moral, der tager det tilsidst en Ende med Forskrækkelse. Siden den store Masse af Folket ingen Andel havde i den politiske Myndighed, vendte det sit Hjerte bort fra en Repræsentation, hvori det kun saa en Samling af »corrompeurs et corrompus». Siden det kun havde en saa ringe Lod i den Rigdom og Velvære, der var Livets Maal, saa laante det villig Øre til de taabelige Drømmere og samvittighedsløse Demagoger, som lovede det en ny Samfundsorden, der skulde bringe det alle de Herligheder, hvorefter ogsaa det smægtede. Det var kun ved Egennyttens Baand, at Louis Philippe havde knyttet den Samfundsklasse til sig, med og for hvilken han regjerede — hvad Under da, at den saa let, saa skammelig let forlod ham, da der ikke længer var nogen Profit at hente! Det lille privilegerede Borgerskab, som 1830 havde indtaget Aristokratiets Plads, havde benyttet Magten ligesaa egennyttig som hint; hvad Under da, at Demokratiet, der mente, at nu var Turen kommen til det, betragtede begge med samme Uvillie! Louis Philippe og hans Æt, hans Regjering og hans Kamre, alt dette var i Folkets Øine et og det

samme; — hvad Under da, at de paa samme Tid sank i den samme Grav!

Louis Philippes indre Politik var Modstand. I Begyndelsen var den indtil en vis Grad berettiget, men efterat hans Magt var bleven befæstet, vilde en maadeholden Fremskridtspolitik kunne have tilfredsstillet mange ædle Længsler og berettigede Forventninger, afvæbnet mange onde Lidenskaber, vundet og opdraget Folket. Men i Begyndelsen udsattes det til roligere Tider, og da de rolige Tider kom, glemte man det. I alle ydre Forhold fulgte han en Fredspolitik. Den har været til Gavn for Frankrig — man kan gjerne sige for Verden, og hos alle Børsspekulanter og Aktiejobbere vakte den endog en saadan Begeistring, at de tillagde ham Titelen »Napoléon de la paix». Naar den desuagtet uafbrudt var Gjenstand for heftige Angreb, da kan dette vel for en Del have havt sin Grund i det parlamentariske Spilfægteri, jeg ovenfor har skildret; men det maa tillige erkjendes, at de fandt en klangfuld Sangbund i den almindelige Førmelse, at Frankrigs Værdighed og Indflydelse i Verden var dalet. Det var Mindet om Frankrigs dybe Ydmygelse, som havde været en Hovedgrund til det Dynasti's Fald, som var bleven det paatvunget af fremmede Bajonetter; men det nye Dynasti, som Frankrig selv havde givet sig, bragte det ikke den Opreisning, det havde haabet paa, men nye Ydmygelser, som f. Ex. i det ægyptiske Spørgsmaal. Hvad der meget bidrog til at ægge denne Følelse, var den ikke ganske ugrundede Beskyldning, at Louis Philippes Eftergivenhed ved flere Leiligheder havde det Øiemed at forsone de legitimistiske Hoffer med hans Dynasti's revolutionære Oprindelse. Vist er det i al Fald, at det var denne dyna-

stiske Egoisme, som førte til det spanske Giftermaal, og som Følge deraf til Bruddet af den engelske Alliance, som havde været hans Regjerings første og bedste Bedrift. For ikke at staa aldeles isoleret, havde han da maattet nærme sig de absolutistiske Regjeringer, der kappedes om overalt at ophobe Misnøiens og Omvæltningens Brændstof. Dette viste sig især i det sveitsiske Spørgsmaal, da han støttede det bigotte »Særforbund» og saaledes beredede England og dets Udsending Sir Stratford Canning en let Triumf og stor Popularitet hos hele det liberale Europa. Ligeoverfor den af England gennem Lord Minto støttede italienske Bevægelse var Kongens Holdning saa tvetydig, at hans egen Søn, Prindsen af Joinville, nedlagde Kommandoen over en til Civita-vecchia bestemt Flaade, fordi han havde faaet Mistanke om, at den skulde bruges imod Italiens Gjenfødelse, og at han i flere energiske Breve, som senere fandtes i Tuilliererne, advarede sin Fader mod den ufranske og farlige Vei, som hans Ministerium havde betraadt. Hvad man derfor end vil dømme om en tidligere Tid, kan det neppe benegtes, at Louis Philippes og Guizot's Udenrigspolitik i de sidste Aar før 1848, gav Grund til berettiget Misnøie, og saaledes bidrog til at fjerne den offentlige Mening fra dette Regimente, der led af alle Alderdommens Skrøbeligheder.

En skjæbnesvanger Ulykke blev det for Dynastiet, da den af Alle yndede Thronarving, Hertugen af Orleans, bortreves af en pludselig Død, og det var uden Tvivl en politisk Feil, at man ved Regentskabsloven stillede hans Søn, der endnu var et Barn, under Hertugen af Némours Formynderskab, da

denne — med Rette eller Urette — var meget upopulær. Frankrig havde længe været kjed af en stivsindet 74aarig Oldings ufrugtbar Regjering; nu berøvedes det endog Haabet om, at hans Død vilde fremkalde en gavnlig Forandring. Systemet var opslidt — »l'émeute des anti-chambres» havde beredet Veien for l'émeute des rues». Mange sammenstødende Omstændigheder havde givet Forbittrelsen en sørgelig Næring, saasom at en forhenværende Minister Teste for Bestikkelse var bleven dømt af Pairs-Kamret, hvis Medlem han var, til Fæstningsstraf; at Hertugen af Némours Ven, Hertugen af Choiseul-Praslin, kun ved et Selvmord unddrog sig Straffen for et af ham forøvet infamt Mord, og at selv den fra Karakterens Side ellers saa høit ansete Guizot maatte indrømme, at han var vidende om, at hans Sekretær i den saakaldte »l'affaire Petit» havde været Mellemand ved Salget af en Bestilling, men paastod, at saadant var taalt af tidligere Ministre. Den Moral, som den store Masse af Folket udledede af alt dette, var, at de, som regjerede Frankrig, vare Kjæltringer tilhobe, og ikke blot de hemmelige Selskaber, hvorafflere, f. Ex. »la société des droits de l'homme», gjennem Buonarotti og Baboeuf kunde føre deres Stamtræ tilbage til Rædselstiden, men ogsaa den langt overveiende Del af Pressen, baade i Paris og Provindserne, gjorde sit Bedste for at indskærpe denne Lære og udlede dens Konsekventser. »A bas la corruption!» blev nu det almindelige Feltråab, som var ulige farligere end f. Ex. Skriget mod »le droit de visite», fordi det var bedre begrundet, og fordi det sigtede høiere. Lamartine, som jeg alt i 1842 — jeg tror, det var i Anledning af Legitimisternes Tog til Carl X's Hof i England — havde

hørt slaa paa, at under visse Omstændigheder Ansvarligheden ikke vilde standse ved Ministeriet, talte nu rent ud om en »révolution du mépris»; i Pairskamret kaldte Marquis de Boissy de Deputerede »voleurs brevetés», og i selve Deputeretkamret erklærede L'Herbette Guizot for »le Tartuffe de la probité».

Det Middel, der laa nærmest for at gjengive Folkerepræsentationen Sandhed og at knytte Folket tilsammen, var naturligvis en parlamentarisk Reform, hvorved de af sættelige og derfor afhængige Embedsmænd udelukkedes, Valgretten udvidedes, Valgene sikkedes mod Regjeringens Paavirkning, og saaledes Veien banedes for Foranstaltninger, der stemmede med Folkets Ønsker og forbedrede deres Kaar — ikke ved en socialistisk »organisation du travail», men tvertimod ved at befri Industri og Handel for Regjeringens Formynderskab og Lovgivningens mange hæmmende Baand. Men Regjeringen satte den bestemtteste Modstand mod ethvert saadant Forslag, som vilde formindske dens Magt, og heller ikke Oppositionen syntes villig til at give Afkald paa Herligheder, for hvilke den senere selv kunde faa Brug. Man nøiedes derfor med som Program at opstille det flertydige Ord »réforme», hvorved Enhver kunde tænke hvad han vilde, og da der intet Haab var om at sætte det igjennem i Kamret, hvis Majoritet levede af disse Misbrug, saa besluttede man paa engelsk Vis at reise en almindelig Agitation derfor i hele Landet. Saaledes opstode de saakaldte Reformbanketter, i hvis Spidse den dynastiske Opposition stod, saasom Odilon Barrot, Duvergier d'Haurannes og Lamartine, til hvilke ogsaa enkelte Medlemmer af Pairskamret sluttede sig, saasom Prindsen af Moscova,

Marquis Boissy, Alton-Shee. Men Ulykken var, at Ordet «réforme» var saa elastisk, at ogsaa de anarkiske Partier, der aldrig have taget det nøie med Korrektheden, kunde slutte sig til denne Fane. De tilsyneladende Lederes Øiemed var at styrte Ministeriet og at bevirke dette ved Opinionens moralske Tryk; men de, som — henrykte over engang at finde sig selv i saa godt Selskab — ydmygt sluttede sig til disse ansete og populære Navne, havde et langt videregaaende Maal og vare beredte til at anvende ganske anderledes energiske Midler for at naa det. Det er denne tvetydige og derfor høist forkastelige Alliance, som gav Reformbevægelsen sin særlige Karakter. Hidtil havde den dynastiske Opposition hver Gang, Anarkisterne vilde reise Hovedet, gjort fælles Sag med Regjeringen og Majoriteten for at holde den i Tømme. Nu kunde de enten ikke undvære dem for at gjøre den fornødne Virkning, eller dog ikke forhindre, at de med hyklet Følgagtighed sluttede sig til Bevægelsen. De, som reiste denne, troede ogsaa at kunne beherske og lede den, men det viste sig snart, at det i Virkeligheden var dens formentlige Redskaber, der vare Situationens Herrer. Erfaringen havde lært disse, at hver Gang de paa egen Haand og under deres egen Fane havde søgt at tilveiebringe en Opstand, havde de ikke blot mødt Regjeringen med dens Hær, men ogsaa Borgerskabet med dets Nationalgarde. Nu hjalp Odilon Barrot & Cons. dem til at faa en stor Del af dette Borgerskab til selv at fremkalde Røret, og de forbeholdt sig, naar Tidens Fylde kom, med Haanlatter at kaste Odilon Barrot & Cons. overbord, og at overlade deres Kammerater af Borgerskabet Valget mellem »la vie ou la bourse«. Uden

at fastholde dette, vil man ikke kunne forstaa Februarrevolutionen.

Det var saaledes under mørke Varsler, at Kamrene d. 28de December 1847 aabnedes af Kongen ved en Throntale, hvori han beskyldte den mod ham og hans Regjering reiste Opposition for »passions ennemies ou aveugles.» Det vides af det Ovenstaaende, at efter min Formening disse Ord rigtig betegne de tvende Elementer, der navnlig i Reformbanketterne samvirkede; men ligefuldt var det uforsvarligt at lægge Kongen denne Udfor- dring i Munden, fordi han derved var udpeget som den, mod hvem det udeblivelige Svar skulde rettes — især da denne Tale, hvori han talte om sin høie Alder, om sin Søsters, Adelaides, Død m. v., havde en ualmin- delig personlig Karakter. Det var derfor ikke let at fast- holde den Indbildning, at det er Ministeriet, som taler gennem Kongens Mund, og i al Fald var det uværdigt for dette, i Læ af Majestæten's Ukrænkelighed at ud- slynge en Banstraale mod en stor Del af Folkerepræsen- tationen. Den havde Ret til at agtes som Kongens tro og loyale Undersaatter, naar han skulde agtes som deres Konge. Man kommer uvilkaarligt til at tænke paa Carl X's Throntale af 1830, hvori han brændemærkede Kamret med Anklagen for »passions coupables» — det blev for dem begge deres sidste Throntale. Der var blandt Kam- rets Majoritet Mange, som følte det Utilstedelige i en saadan kollektiv Fornærmelse mod mere end 100 af deres egne Kolleger; men Guizot gjorde det til et Kabinets- spørgsmaal, at Ordene uforandrede skulde gjentages i Kamrets Svar, og den servile Majoritet lystrede. Naar man driver Hovmodet saa vidt, saa staar man for Fald,

og naar man spænder Buen saa stærkt, saa maa den briste. Debatterne antog derfor nu stor Lidenskabelighed. Det var som de truende Ord, hvormed Oldtidens Helte udæskede hinanden, forinden Spyd og Sværd skulde afgjøre Kampen; hvad Under da, at disse gjensidige Udfordringer for det gjenlydrige Frankrigs varmbloedige Folk bleve Løsnet til Reisning og Vaabenfærd! Da det under Forhandlingerne kom frem, at Regjeringen tillagde sig selv Ret til efter eget Skjøn enten at taale eller forbyde saadanne politiske Forsamlinger som Banketterne, skjøndt den derfor paaberaabte Lovhjemmel neppe var holdbar, og fremdeles, at den agtede at benytte denne Myndighed mod en Banket — et monstre-meeting — hvortil det 12te Arrondissement i Paris havde indbudt, syntes Dagen for det store Stevnemøde at være kommen. For Oppositionen gjaldt det nu ikke om at fremme sine Reformplaner, der nok kunde have taalt en Opsættelse, men om at hævde Folkets Forsamlingsfrihed, som ikke kunde voldgives til Regjeringens Fordogtbeholdende uden at miste sin Betydning. Konflikten syntes derfor uundgaaelig. En Dag saa det vel ud til, som om Bestræbelserne for at afværge den vilde lykkes, idet der tilveiebragtes en Overenskomst mellem Indenrigsminister Duchâtel og nogle Befuldmægtigede af Oppositionen, hvorefter Forsamlingen vel skulde forbydes men ikke hindres med Magt, hvorimod Overtrædelsen formelt skulde konstateres og Spørgsmaalet om Forsamlingens Lovlighed derefter indbringes for Domstolene. Men Dagen derefter blev dette Løfte taget tilbage — paa Grund af eller under Paaskud af, at der udkom et Program for Processionen, hvori Afdelinger af Nationalgarden, ubevæbnede men i Uniform, skulde deltage. Kompromisset

var altsaa strandet til stor Sorg for dem, som kun vilde en fredelig Demonstration, til stor Glæde for dem, som ikke vilde se den umaadelige Bevægelse, man endelig havde faaet paa Benéne, ende i en dagligdags Proces. Jeg frygter for, at til dem, der vare veltilfredse med, at Afgjørelsen ikke skulde drive over, hørte ogsaa Louis Philippe; thi Frivolitet og Stivsind parres let hos gamle Folk, og havde han Ret i, at mange af hans Modstandere vare »aveugles», fordi de vare ifærd med at gjøre noget ganske Andet, end de vilde, saa havde ogsaa den »gamin» Ret, som et Par Dage senere paa hans Portræt i Tuillerierne klistrede en Papirlap over Øinene med den Paaskrift »le plus aveugle des aveugles». Kongen fortalte til flere Diplomater, som i disse Dage bragte ham Kondolenceskrivelser, i Anledning af Prindsesse Adelaides Død, at han kunde besværges den hele Storm ved at afskedige Guizot, men at han vilde vise Verden, hvem der havde Magten i Frankrig; han kunde ikke begribe, hvorfor deres Herrer vare saa bange for folkevalgte Kamre — det kom kun an paa, at man forstod at behandle dem osv. Ja, hans Forblindelse og Overmod gik saa vidt, at han bad en Englænder, som vilde tage Afsked med ham, om at blive et Par Dage, saa skulde han faa en ægte Pariser Emeute at se. Quem Deus vult perdere, prius dementat. Efter et Par korte Udsættelser paa Grund af de ovennævnte Forhandlinger var den store Banket endelig bestemt til d. 22de Februar, og man var alt ifærd med for samme at reise et kæmpemæssigt Telt i en privat Eiendom i champs élysées, da den Aftenen forinden blev opgivet, fordi det nu var blevet vist, at Regeringen vilde forhindre den med Vaabenmagt. De, som

kun tilsigtede en Demonstration, vilde ikke fremkalde en Revolution; de, som vilde have en Revolution, vilde ikke begynde Kampen paa et for Tropperne saa gunstigt Terræn. Ophidselsen var stor, men paa den første Dag kom det dog kun til Demonstrationer, og de første Barrikader, der reistes hist og her, bleve uden Modstand tagne af Tropperne, der bivuakerede omkring i Gaderne og stærkt havde besat de strategisk vigtigste Punkter, som St. Denis og hôtel de ville. Men i Løbet af den paafølgende Nat havde de hemmelige Selskaber stærkt bearbejdet Forstædernes Befolkning, og da den næste Morgen gryede, reiste der sig sammenhængende Forskandsninger omkring de mest utilgængelige Dele af den gamle By, og der udspandt sig smaa spredte Fægtninger omkring i dens Udkanter. Langt alvorligere end disse Reisninger var dog Nationalgardens Stemning. Hidtil havde den stedse støttet Julimonarkiet, og ved dens Side havde Armeen stedse vist sig fuldkommen paalidelig; men den Bevægelse, i Spidsen for hvilken man saa mange af Frankrigs bedste og populæreste Navne, havde stærke Sympathier ogsaa i Borgerskabets og Nationalgardens Rækker, og hvorledes Soldaterne vilde te sig uden eller maaske endog mod Nationalgarden, det var saa meget mere tvivlsomt, som man ikke havde holdt dem samlede under Disciplinens Baand, men begyndte med at sprede dem omkring i Byerne og saaledes udsatte dem for at smittes af den Befolkning, som modtog dem med Raabet «vive la ligne» og blandede sig mellem dem i godt Broderskab. Allerede d. 22de var en Afdeling af Nationalgarden trukket paa Vagt i selve Tuilliererne under Raabet «vive la réforme», og Dagen derpaa erklærede

Officererne for 2den og 3die Legion for deres Chef, General Jacqueminot, at de ikke vilde lade sig bruge til Forsvar for et Ministerium, hvis Fjernelse ogsaa de ansaa for nødvendig. Da man saaledes ikke vovede at sammenkalde Nationalgarden, maatte Louis Philippe bekvemme sig til at opgive den Minister, der ingenlunde havde været saa umedgjærlig mod ham som mod Kamret — baade Majoriteten, som han styrede, og Oppositionen, som han haanede — og mod den offentlige Mening, som han foragtede. Noget tidligere kunde en saadan Eftergivenhed maaske have besværgt Stormen, og ikke blot hans fortrolige Ven, Montalivet, havde raadet ham det, men ogsaa den eneste, hvis Raad han pleiede at tillægge Vægt, hans Søster Adelaide, havde kort før sin Død indstændig anmodet ham derom. Nu, midt i Slaget, var det et farligt Skridt. Rigtigheden af Guizot's senere Paastand, at heri laa Grunden til Revolutionens Udfald, ertvivlsom, da Hadet imod ham var steget til en saadan Høide, at med ham vilde Ingen underhandle, og da Forberedelserne til væbnet Forsvar vare saa svage, at ikke engang den forlængst paatænkte Overdragelse af Kommandoen til Marchal Bugeaud var bleven fuldbyrdet. Men skulde Guizots Afsked nu have hjulpet, saa maatte han strax fuldstændig være fjernet og afløst af et Ministerium af en saa afgjort Farve, at det med Sandhed kunde siges til Folket, at nu var Folkebevægelsens Maal naaet. En aaben Appel til Nationalgarden og en stærk Sammendragning af Tropperne kunde da endnu have samlet en tilstrækkelig, baade moralsk og materiel, Styrke til Thronens Forsvar. Men i dets Sted beholdt Kongen Guizot hos sig som en Slags privat Raadgiver, hvorved Sagen fik Udseende af en af

hans gamle, velbekjendte Finter; til Guizots Efterfølger kaldte han Molé, der havde holdt sig borte fra alle de senere Begivenheder, og nu erklærede, at han ikke var Situationens Mand. Først nu kom Turen til den tredie i det gamle Trekløver, til Thiers, hvis Opposition i den senere Tid rigtignok havde været meget nærgaaende, men dog ikke havde udsløttet Mindet om den Tid, hvori han, ligesaavel som Guizot og Molé, havde været den forhadte Majoritets energiske Fører. Til nu at blive modtaget som Folkets Mand havde han derfor hverken Adkomst eller Udsigt, og det var efter hans bestemte Fordring, at Kongen nu ogsaa tilkaldte Odilon Barrot, om hvem han i sin Regjeringstid aldrig havde villet høre tale. Selv nu spildtes en lang og kostbar Tid, inden Kongen (og Guizot) samtykkede i Kammerets Opløsning. Jeg har dvælet saalænge ved disse Enkeltheder, fordi det hører med til Forstaaelsen af den følgende Dags Begivenheder at se, hvorledes Kongen bortødslede den sidste Nat, der var ham levnet, med halve Forholdsregler og vaklende Udsættelser. Hans Regjerings sidste Morgen fandt ham uden Regjering.

Imidlertid havde det blotte Rygte om Guizots Afsked, selv uden at man vidste Noget om hvad der skulde komme i hans Sted, vakt en saadan Glæde i Paris, der helst vilde være fri for Revolution, at Boulevarderne fyldtes af jublende Mennesker og at Husene begyndte paa en Illumination. Men der var Andre, der ikke vare saa nøisomme og ikke vilde lade sig bedrage for den Revolution, der i saa lang Tid havde været deres Længsels Maal. Det var uden Tvivl dem, der affyrede det skjæbnesvangre Skud paa de Tropper, der vare opstil-

lede paa Boulevard des Capucins udenfor Udenrigsministeriet; vist er det, at de med djævelsk Raadsnarhed grebe dets Virkning — de Dynger af Lig, som Soldaternes Salve ind i den tætte Folkestimmel havde strakt til Jorden — for i et gribende Fakkeltog at kalde Rædselens og Hævnens Furier til Vaaben. Nu var det ikke Klubberne, men hele den lavere Befolkning, som reiste sig, og medens man paa Slottet underhandlede om Kamrenes Opløsning, bedækkedes Gaderne af Barrikader og begyndte Bøsserne at knalde. Sprødte mellem Befolkningen, prisgivne for dens Paavirkning, uden Ordre og i al Fald uden kraftig og samlet Ledelse, viste Soldaterne den største Ulyst til denne uhyggelige Kamp. Sent og kun delvis udgik Appellen til Nationalgarden; sparsomt og modstræbende efterkom den Kaldet. Nogle af dem sluttede sig aabent til Angriberne; Andre stillede sig neutralt og afværgende mellem Rebellerne og Tropperne. Til nogen ret alvorlig Kamp kom det derfor ikke — det var egentlig kun Municipalgarden, der gjorde bestemt Modstand og saaledes ogsaa havde et forholdsvis stort Antal Døde og Saarede. Langsomt men sikkert væltede Oprørets Bølge sig frem, stedse nærmere henimod Slottet, i hvis Nærhed der udspandt sig en voldsom Kamp om château d'eau udenfor palais royal — maaske mere for at vedligeholde Skrækken i Tuillierne end for at erobre denne Vagtpost. Thiers og Odilon Barrot, der vare blevne godt modtagne i de nærmeste Kvarterer omkring Slottet, afvistes, da de stødte paa de fremtrængende Folkehobe; den til Chef for Nationalgarden udnævnte Lamoricière, hvis vidunderlige Bedrifter i Afrika havde skaffet ham stor Popularitet, blev endog saaret ved et

Skud. Der blev nu givet Befaling til at standse med al væbnet Modstand; men hvis man har haabet, at denne, samtidig for Tropperne og for Oprørerne forkyndte, Beslutning vilde standse Angrebet, saa tog man mærkelig fejl. Tvertimod fuldendte denne Ordre, for hvilken Ingen senere har villet vedkjende sig Ansvar, Demoralisationen blandt de for Populacen tilbagevigende eller endog mellem samme blandede Soldater, der smeltede bort som Sne for Solen, tildels endog afleverede deres Vaaben. Saaledes berettes det, at et Artilleribatteri paa boulevard des Italiens paa Opfordring af en lille og meget ungdommelig Pøbelhob, i Paasyn af Infanteri og Kavalleri, spændte Hestene fra Kanonerne og Ammunitionsvognene, som overlodes til »Folket», og at paa Konkordiepladsen en Afdeling af Linien var en rolig Tilskuer til, at en Slump Municipalgardister bleve ynkeligt massakrerede. En til England flygtet Tydsker vil have hørt en halv Dreng prale af: »j'en ai tué cinq». I det saaledes snart fra alle Sider omringede Slot havde grændseløs Forsagthed og Raadvildhed afløst den tidligere overmodige Tryghed, og det ikke blot hos den 74-aarige Konge, men hos alle hans Omgivelser — paa Dronningen nær. Det var i denne bedrøvelige Forfatning, at Emil Girardin fravristede Kongen hans Thronfrasigelse til Fordel for hans Sønneson, Greven af Paris. Umiddelbart derefter vandrede han tilfods fra sin Kongeborg, gennem Tuillerihaven ud til Konkordiepladsen, hvor han slap ind i en Hyrevogn. Han blev ikke molesteret; men da han takkede en Herre, som høfligt havde hjulpet ham ind i Vognen, fik han det Svar: »pas du tout — voilà 17 ans que j'attends ce moment». Under Kavalleribedæk-

ning bragtes han til Versailles, og kom derfra i en Postvogn til Dreux, hvor han vilde hvile et Par Dage, for senere at slaa sig til Ro i Slottet Eu. Men da han den næste Dag erfor, hvad der havde tildraget sig i Paris, forsvandt han og kom først tilsyne, efterat han i en lidet tækkelig Forklædning en Stund havde vanket omkring paa Strandbredden ved Honfleurs, idet en engelsk Damper satte ham iland ved Newhaven paa Englands Kyst. Han endte sit Liv, der havde været saa rigt paa Omvexlinger, temmelig upaaagtet i det hans Svigersøn, Kong Leopold af Belgien, tilhørende Slot Claremont.

Faa Øieblikke efter at Louis Philippe havde forladt Tuillerierne blev Slottet indtaget af den fremstormende Pøbel, som satte sig fast her og i samfulde 4 Døgn drev de værste Orgier i Kongens Kjøkken og Kjælder, i Pragsalene — ja lige indtil hans Sovekammer. Hans Throne blev strax i Triumf ført ud til Bastillepladsen og der brændt; men Slottet, til hvilket saa mange af Frankrigs historiske Minder ere knyttede, blev omdøbt til »hôtel des invalides civiles» og, som bemærket, først rømmet efter flere Døgns Skandaler. Den kongelige Families Medlemmer flygtede hver sin Vei, men Hertuginde af Orleans og hendes to Børn bleve af Hertugen af Némours førte hen i Deputeretkammeret og der modtagen med lydeligt Bifald. Skulde det være tænkeligt at opretholde Kongedømmet med et Barn til Konge, da maatte det være under Moderens Regentskab, da denne skønne og ædle Dame havde arvet meget af sin Mands Popularitet. Dupin og Odilon Barrot stillede ogsaa et saadant Forslag, og Alle ventede, at Lamartine, som i sin Tid ridderlig havde kæmpet for hendes Ret, ogsaa nu vilde

understøtte Forslaget. Han har endog selv senere offentliggjort den Tale, han i saa Fald vilde have holdt; men han maa have betænkt sig, medens Odilon Barrot, i hvem han vel saa Regentskabets tilkommende Minister, stod paa Tribunen. Vist er det, at han, da han greb Ordet, efter allehaande Omsvøb endte med at tiltræde Maries Forslag om Udnævnelsen af en provisorisk Regjering. Da skete den Skjændsel, at Dørene opbrødes og Salen fyldtes af vilde bevæbnede Bander, hvis Hyl og Trusler frembragte en saadan Forvirring og Forfærdelse, at al Forhandling ophørte. Kammerets Præsident Sauzet, som havde forsømt at sikkre Folkerepresentationens Helligdom, uagtet den tilstødende Konkordieplads var fuld af Militær, krøb ned under Bordet, og det var kun med den yderste Nød, at det lykkedes at redde Hertuginde og hendes Børns Liv. Det er rimeligt, at Legitimisterne, som kun gjennem en fuldstændig Omvæltning øinede nogen Mulighed for deres Bourbonners Tilbagevenden, og som i al Fald nærrede et uforsonligt Had til Egalité's og Thronrøveren Louis Philippes Æt, havde deres Haand med i denne formastelige Voldsgjerning; thi det var deres Høvding, Hertugen af Larochejaquelin, som stormede op paa Tribunen, og med sin Tordenrøst udtalte sit »mene — mene — tekel — ufarsin» over den lamslaaede Forsamling, idet han forkyndte den: »à présent vous n'êtes rien — absolument rien!» Dermed vare Resterne af Kamret og dermed tillige ethvert Spørgsmaal om Regentskabet ligesom blæste bort. Det lykkedes nu Lamartine ved en Slags Kaaring af den Snes Deputerede, der vare tilbage i Salen og af de Horder, der havde besat denne, at faa tilveiebragt en provisorisk Regjering. Den bestod af den

gamle Mumie fra Konventets Tid, Dupont de l'Eure, den berømte Astronom Arago, der ligesom hele hans Æt altid havde hørt til det yderste Venstre, den altfor fantasi-rige Lamartine, hvis »Girondins» nylig havde opfrisket Smagen for en Republik, og 3 Deputerede, der vare udprægede Republikanere, Marie, Garnier-Pagès og Ledru-Rollin. Da den 82aarige Dupont, som man havde sat op paa Præsidentstolen, ikke kunde høres, leverede han Listen til Jøden Crémieux, der havde saa overflødige Stemmемidler, at han ved at oplæse den paa egen Haand tilføiede sit eget Navn. Det ene var dog saa godt som det andet; thi dette Skin af et Valg var naturligvis uden al retlig Betydning. Lamartine selv kalder det et »mandat d'acclamation», »une mission d'urgence» osv. Men Indsættelsen af en provisorisk Regjering var, hvis den fandt Anerkjendelse, naturligvis det samme som Republikens Indførelse. Saaledes var da i Løbet af 2 Timer ikke blot Louis Philippes Regjering, Regentskabet og det orleanske Dynasti, men selve Monarkiet og hele Rigets Forfatning styrtet. Det kom nu an paa, hvad der vilde reise sig ud af dette forfærdelige Kaos.

Den nye Regjering ilede hen til Revolutionens gamle Hovedkvarter, hôtel de ville, hvor Garnier-Pagès alt havde installeret sig i Bailli's og Pethion's gamle Plads som maire de Paris. Det var paa høie Tid; thi de, som havde udført Revolutionen, vare allerede i Færd med at give den en Regjering efter deres Hjerte, og hvis dette var lykkedes, saa vilde det ikke have betydet Republik, men Anarki, Rædsel og Borgerkrig. Trængselen i Raadhuset af skrigende, bevæbnede Mennesker var saa stor, at den provisoriske Regjering havde ondt ved at slippe

ind i et Rum, hvor den kunde konstituere sig. Dupont blev Præsident, Lamartine overtog de udenrigske Anliggender, Ledru-Rollin det Indre o. s. v. Blandt de Mange, som her stillede deres Fædrelandskjærlighed og Ærgjerrighed, deres Talenter og Popularitet til Regjeringens Raadighed, udvalgte 4 til Sekretærer, nemlig den aandrige Marrast fra National, den energiske Flocon fra Réforme, Socialisternes Høvding Louis Blanc og en symbolsk Størrelse »Albert, ouvrier», og det er betegnende for Tilstanden, at disse, uden nogen ny Beslutning, blot ved at rykke deres Navne op, efterhaanden ogsaa rykkede op til at blive Medlemmer af selve Regjeringen. Dennes første Akt var nu en Proklamation »au nom du peuple français», hvori der lovedes »la république, sauf la ratification du peuple», og derigjennem »le régime démocratique avec la liberté, l'égalité et la fraternité pour principes et le peuple pour mot d'ordre.» Den Folket — hele det franske Folk — forbeholdte Afgjørelse svandt dog snart ind til meget Lidet; thi allerede de første Proklamationer til Hæren, Flaaden, Alger osv. bære Overskriften »république française», og Regjeringen, der erklærede »la royauté à-jamais abolie», paatog sig at løse Samvittighederne fra den paa Forfatningen aflagte Ed. Den indskrænkede sig heller ingenlunde til at sørge for Øieblikkets paatrængende Krav, men udstedte Dekreter af vidtgaaende lovgivende Betydning, saasom Ophævelsen af Negerslaveriet, under Forbehold af Erstatning for de hidtilværende Slaveeiere, Dødsstraffens Afskaffelse for politiske Forbrydelser, Forbud mod Brugen af de gamle Adelstitler, som havde overlevet Adelsrettighedernes Undergang o. s. v. Skjøndt

disse Foranstaltninger visselig gik langt ud over en provisorisk Regjerings Opgave, sigtede de dog til at paa-trykke Revolutionen den frisindede og humane Aand, som skulde besværgede blodige Minder fra den forrige Revolution, og saaledes vinde Frankrig og Europa for den »demokratiske Republik«, som Flertallet i Regjeringen vilde grundlægge. Til denne honette og civiliserede Republik, hvis Udtryk, hvis Taler og hvis Helt Lamartine var, sluttede sig ikke blot den yngre Skole af oplyste og høisindede Republikanere, som vare opdragne i Armand Carrel's og Geoffroi Cavaignac's Skole og havde fundet deres Organ i National — saasom Thomas, Bastide, Pagnerre, Bixio, St. Hilaire osv., men ogsaa Mange, som hidtil havde anset Republikken som en Umulighed, idet de hengave sig til det Haab under republikanske Former at finde den demokratiske Frihed, som de for-gjæves havde søgt i det konstitutionelle Monarki. Det var dette Haab, som ogsaa udenfor Frankrig bragte mange Hjerter til med Begeistring at hilse Republikens første Morgenrøde, og hvis den havde faaet Fred til at udvikle sig i denne Aand, saa vilde Meget i Verden nu have været bedre og anderledes.

Men desværre var der Mange, som opfattede Republikken i en anden Aand. De voldsomste og ubøieligste blandt disse vare Medlemmerne af de hemmelige Selskaber, som baade under Restaurationen og Julikongedømmet havde drevet Afgudsdyrkelse med Dantons og Robespierres, ja selv med Marrats og Baboeufs Navne, og nu vilde gjenoptage disses afbrudte Værk og fortsætte det ved Hjælp af de samme Midler som nu i det moderne, af Revolutionen skabte, Frankrig kun vare en van-

vittig og modbydelig Kopi. De havde i deres natlige Sammenkomster vedligeholdt en permanent Sammensværgelse, som ofte var kommet til Udbrud i taabelige og forbryderske Foretagender, hvorfor da ogsaa mange af deres Ledere havde tilbragt en stor Del af deres Liv i Statsfængslerne og der forhærdet deres Hjerter i Had og blodige Planer. Saadanne Mænd vare Barbès, Raspail og Blanqui, der nu i Spidsen for deres Klubber fremtraadte for Dagens Lys med uhørt Voldsomhed, især den Sidstnævnte, som maatte bringe det i Forglemmelse, at han, efter at være dømt til Døden, men benaadet af Louis Philippe, senere havde gjort Tjeneste som Politispion. Til dem hørte Caussidière og Sobrier, som senere ville blive omtalte, den heroiske Barrikadehelt Lagrange, en ung Sømand La Flotte osv. Deres System var gennem Klubberne, der nu nyldrede frem i alle Dele af Paris, at beherske Hovedstaden og gennem denne hele det øvrige Frankrig, som kun alt for meget var vant til at lade sig lede derfra, og deres stadige Middel var nu som fordem Rædselens Herredømme. I den provisoriske Regjering vare de repræsenterede af Ledru-Rollin, der selv som sin Regjeringsmaxime har vedkjendt sig »la terreur — moins la guillotine», og i Pressen af la Réforme, som dog snart overbødes af alle de Blade, der skjøde op som Paddehatte, saasom »la révolution», »la vraie république», »l'organisation du travail», »la liberté», »le père Duchesne», »le lampion», »l'ami du peuple», »la commune de Paris», tildels endog under berømte Navne; saasom Georges Sand's »bulletin de la république» og Lammennais »le peuple constituant» osv. Der var iblandt dem Mænd af megen Begavelse, som trods deres

theoretiske Forvildelser og praktiske Udskeielser dog beherskedes af en stærk Overbevisning; men der var ogsaa samvittighedsløse Demagoger, hvem Intet var helligt. Navnlig gjælder dette om de egentlige Kommuniste, hvis mod al Civilisation og enhver Samfundsorden rettede Lærdomme maatte ansees som et i System bragt Røveri. Til dem sluttede sig ganske naturlig de rent praktiske Bandite — det hele lovløse Slæng, som i Paris dengang blev anslaaet til ikke mindre end 20,000 Menneske, der ikke have anden Næringsvei end Forbrydelse og ikke anden Skole end Straffeanstalterne. Det er dem, som plyndrede og ødelagde Louis Philippes gamle Bopæl i palais royal og brændte hans kjæreste Sommerresidents Neuilly og Salomon Rothschilds deilige Villa Surennes; men ligesom disse i det første Øieblik begaaede Forbrydelser ere temmelig enestaaende, saaledes maa det fremhæves, at selv under den værste Ophidselse den bevæbnede Almue i det Hele viste Respekt for den private Eiendomsret og ved flere Leiligheder selv holdt Justits over dem, som forgrebe sig paa samme. Men til at fylde Klubberne og de offentlige Sammenstimlinger og Optog og til at indjage Borgerne og Alle, der vilde forsvare Ordenen, en gavnlig Skræk, var denne altid og til alt beredte Hærskare af Gavtyve et uundværligt Middel. Det er af disse Elementer, at den Hær var sammensat, hvis Fane var »den demagogiske Republik», som nu, da alt det var sprængt i Luften, som hidtil havde holdt dem i Ave, med cynisk Frækhed udfoldede deres Tankers og Hjerters hele Indhold.

Det var dem, som, efter først at have sluttet sig til Reformbevægelsen, senere, da Afgjørelsens Time slog,

havde udjaget Kongedømmet af Tuilliererne og Folke-repræsentationen af Nationalpalladset og nu, for at fuldbyrde deres Gjerning, havde sat sig fast i hôtel de ville. Det var under den støiende Overværelse og truende Indblanding af disse bevæbnede Fanatikere, at den provisoriske Regjering maatte konstituere sig og udstede alle sine første Akter, og det var kun den fysiske Overfyldelse af Raadhuset, dets Sale, Trapper og Gaardsrum, som satte en Dæmning for de mange Tusinder, som under Hyl og Bøssernes Knalden havde leiret sig paa det store Forum udenfor samme. Deres Hensigt var ikke at styrte, men at kyse og underkue Regjeringen og saaledes bruge den som Redskab for deres egne Planer. Da Tropperne vare fjernede fra Paris, da Nationalgarden var lamslaaet af Forfærdelse over hvad der — tildels under dens egen Medskyld — var foregaaet, og da Alt, hvad der hed Poli-ti eller organiseret Myndighed var fuldstændig forsvundet, havde Regjeringen til sit Forsvar ingen anden Hjælp end den, som Selvopholdelsens Instinkt tilførte den af Bor-gere, Studenter osv., der, tildels bluseklædte, blandede sig i Mængden for at tale den tilrette, — ikke andet Vaaben end Ordets Magt, som dog hendøde i den alt overdøvende Larm. I denne »discussion avec la tempête», som næsten uafbrudt vedvarede i et Par Døgn, udfoldede navnlig Lamartine et Mod, en Koldblodighed og en Veltalenhed, som fortjene den allerhøieste Beundring. I intet Punkt gav han efter for de forrykte Fordringer, der stormede ind paa ham, og ofte lykkedes det ham saaledes at tale til Folkets sunde Fornuft og livlige Fantasi, til dets Æresfølelse og Fædrelandskjærlighed, at fnysende Trusler forvandlede til stormende Bifaldsraab. Men

Frederen varede da ikke længere, end til nye Bander stormede frem, og naar det kostede næsten overmenneskelige Anstrængelser at finde Ørenlyd hos de Nærmeste, saa kunde ingen menneskelig Røst naa ud til de 60,000 à 100,000 Mennesker, som bølgede og brølede rundt om Raadhuset. Her gjentog sig da den samme Debat i mange mindre Kredse imellem de ophidsede Hobe og de Mænd, som trængte sig frem for i den provisoriske Regjering at forsvare Civilisationens sidste Bolværk og redde Frankrig fra fuldstændigt Anarki. Sit Høidepunkt naaede denne mærkværdige Ordkamp d. 25de, hvor de over saa mange frugtesløse Stormløb forbittrede Demagoger, efter en i Nattens Løb i alle Klubber tagen Beslutning, rykkede frem i militærisk ordnede Optog med røde Faner og med det faste Forsæt at paatvinge Regjeringen dette Pøbelherredømmets Sindbillede. Efter 6 Timers stormfulde Scener blev Udfaldet det, at Blodbanneret efterhaanden strøges, og at Frankrigs, Hæderens og Frihedens Trikolore seirrig udfoldede sig fra Raadhuset og alle de tilstødende Bygninger. Ved denne moralske Seir havde den provisoriske Regjering foreløbig vundet saa meget Fodfæste, at den allerede den 27de ved en stor Revue paa Bastillepladsen kunde proklamere Republiken og modtage Pariserbefolkningens Anerkjendelse og Hylding.

Ved denne under de daværende Omstændigheder vistnok nødvendige Usurpation var den det hele Folk forbeholdte endelige Afgjørelse unegtelig stillet i det uheldige Alternativ af blind Underkastelse eller Borgerkrig. Imidlertid vare de Efterretninger, der begyndte at indløbe fra Provindserne, tilfredsstillende. Paa mange Steder var Republiken modtaget med Begeistring; intetsteds

havde den mødt Modstand. Dette var ikke engang Tilfældet i Algier, hvor der dog fandtes en stærk, Julikongedømmet hengiven Hær, som stod under Kommando af Louis Philippes næst yngste Søn, den med Rette yndede Hertug af Aumale. Strax ved den første Efterretning om hans Faders Thronfrasingelse havde han nedlagt sin Myndighed som Guvernør og kommanderende General i Changarniers Haand med en Proklamation saa fuld af ædel Simpelhed og patriotisk Høisind, at man ikke uden Vemod kan tænke paa, at denne Prinds derved forsvandt fra Verdens Skueplads. Uden mindste Rystelse gik saaledes denne vigtige Koloni over til den af den provisoriske Regjering som Guvernør udsendte General Cavaignac, en af det republikanske Parties ypperste Prydelser. Ogsaa fra andre Sider modtog den provisoriske Regjering betydningsfulde Tilslutninger, saasom fra samtlige militære Chefer i Nærheden af Paris og fra politiske Notabiliteter som Thiers, Molé og Odilon-Barrot. De vare visselig ikke Republikanere, men de vidste, at et Lands første Fornødenhed er den overhovedet at have en Regjering, og at det under de forhaanden værende Forhold var en Lykke at vide denne i saa gode Hænder, som den provisoriske Regjerings Holdning og hidtilværende Handlinger bebødede. Republiken var saaledes anerkjendt af Frankrig og havde en af samme anerkjendt Regjering.

Nu kunde denne altsaa anse sig for berettiget til i Frankrigs Navn at tale til Udlandet. Lamartine har selv udtalt, at Republiken for Frankrig var »une surprise«, eller, som dens første Finantsminister, Goudchoux, har erklæret, havde taget Frankrig »à l'improviste.« En af

dens Grundlæggere har offentlig vedgaaet, at han selv ikke havde tænkt paa Republiken en Time forinden den provisoriske Regjering blev indsat, og selv Ledru-Rollin's officielle Manifeste, gaa ud paa, at det franske Folk ikke var republikansk, og at man derfor maatte gjøre det dertil. Man kan derfor tænke sig, i hvilken Grad de fra Paris indløbende fabelagtige Efterretninger maatte træffe alle fremmede Regjeringer uforberedte. Hverken deres Statsmænd eller de franske Gesandter ved de fremmede Hoffer vidste, hvad de skulde tænke eller sige, og det Eneste, Lamartine foreløbig havde ladet disse vide, var, at Revolutionen Intet havde forandret i Frankrigs Stilling i Europa. De fremmede Diplomater, som havde været akkrediterede hos Louis Philippe, havde naturligvis ved dennes Fald tabt deres Fuldmagter; men efter den engelske Gesandts, Lord Normanby's, Raad og Exempel vare de blevne paa deres Poster og traadte snart i en officios Forbindelse med Lamartine, hvis berømte Navn og personlige Holdning synes at have indgydt dem Tillid. Nu samlede denne sig til Affattelsen af et oratorisk Mesterstykke, det bekjendte Manifest af 9de Marts. I dette Aktstykke, der unegtelig mere minder om den frugtbare Forfatter og klangfulde Taler end om en Statsmand, forkynder han Republikens Oprettelse som *«la volonté d'un grand peuple, qui ne demande son titre qu'à lui-même»* — jfr. Bonapartes: *«la révolution française est comme le soleil; qui ne la voit pas — tant pis pour lui»*. — Den er ikke *«un phénomène perturbateur»*, men en *«puissance régulière»*, som meget vel kan leve i god Forstaaelse med Europas Monarkier, idet den overlader Ideernes Propaganda til Sandhedens egen Magt og

ikke bestrider den bestaaende territoriale Fordeling, saaledes som den er grundlagt ved Traktaterne af 1815, hvis retlige Gyldighed Republiken forøvrigt ikke erkjender. Med denne praktiske Del af Manifestet, at Republiken ikke vil blande sig i andre Staters indre Anliggender og ikke attraar nogen Udvidelse af sit Gebet, fandt Europa sig tilfreds, og det fik desuden snart Andet at tænke paa end at angribe Frankrig. Sin Lære om den internationale »liberté, égalité og fraternité» fik Lamartine rigelig Anledning til nærmere at udvikle for de mangfoldige Deputationer, som han modtog fra de Fremmede, der opholdt sig i Paris — ogsaa fra nogle Normænd ikke at forglemme — eller som bleve sendte derhen f. Ex. fra Kærtisterne i England og fra Rebellerne i Irland, hvem han fortalte, at herefter skulde »Sympathier træde i Traktaternes Sted og Folkene direkte drive deres Diplomati uden Diplomater». Man ser, det var en hel ny Verden, der opstod for hans Digtersyn, og saa længe Sagen kunde klares ved skjønne Talemaader, havde han ingen Nød. Større Vanskelighed beredes der ham dog af de mange politiske Flygtninge fra næsten alle Lande, som i Frankrig havde fundet et gjæstfrit Asyl for deres hjemlige Tyranners Forfølgelse. Vistnok fandtes der blandt dem Afskum, som havde brudt med al Lov og Ret, men ogsaa mangfoldige ædle og høisindede Offre for den Undertrykkelse, som i en Menneskealder havde hvilet paa de fleste Folk. Faa af disse Mænd havde undgaaet den sørgelige Lod, som følger af Landflygtighedens Lidelser og Længsler — et forbittret Sind og en hildet Dømmekraft, og mange af disse Fredløse, der laa i aaben Feide hver med sin Regjering, havde længe næret Haabet

om en almindelig Omvæltning — »la révolution universelle«. Nu mente de, at Befrielsens Time var kommet, og de fordrede af Frankrig væbnet Bistand til at revolutionere Nabolandene, hvilket naturligvis vilde have fremkaldt en almindelig Koalition mod Forstyrrelsens Arnested. Regjeringen afviste dem, men kunde ikke hindre, at der samlede sig bevæbnede Bander — af Tydskere ved Rhinen, af Italienerne ved Alperne og af Belgiere ved Nordgrænsen. De bleve imidlertid afvæbnede ved Regjeringens Foranstaltning eller Foranledning (Belgiere ved en Landsby med det ominøse Navn Risquons-tout), og skjøndt man strax havde Formodning om, hvad der senere er bleven bevist, at i det Mindste de Sidstnævnte tiltrods for den samlede Regjering's Erklæringer og Befalinger bleve forsynede med Penge og Vaaben af Ledru-Rollins Agenter, saa var det ikke Tider til at gjøre store Fordringer til Korrektheden. Republiken og den provisoriske Regjering var saaledes ikke blot anerkjendt af Frankrig, men der var heller ingen Grund til at frygte for, at Udlandet vilde berede den nogen Vanskelighed. Det var fra Frankrig og tildels fra selve Regjeringen, at Faren truede.

Den Fare, der fra først af var mindre fremtrædende, men senere viste sig at være den største af alle, kom fra Socialisterne. Iog for sig havde de ikke tidligere været oplagte til Voldsfærd. Saint Simonisterne vare en halvt religiøs Sekt, Enfantin en blid Sværmer, Fourier, saavidt jeg ved, kun en forskruet Doktrinær, Victor Considérant, som i 1842 gjorde sig stor Umage for at indvie mig i sin Phalanstère, en elskværdig Fredens Mand, Pierre Leroux en af Menneskekjærlighed overstrømmende Sværmer.

Selv Cabet, med sine Ikarier og Kolonisationsprojekter, var i Grunden kun en borneret Fjante og Proudhon med sin Folkebank, der skulde knække Kapitalens Tyranner, en upraktisk Paradoxjæger. Men i alle sine Afskygninger hvilede deres System paa den sørgeligste Miskjendelse af Menneskets Frihed og Værdighed, og den Samfundsorden, ved hvilken de vilde grundlægge en ny Guldalder, gik i sit Princip ud fra en Fornegtelse af Familien, Eienomsretten, Arveligheden — kortsagt alle Forudsætnin-
gerne og Grundpillerne for et civiliseret Menneskeliv. Det var Februarrevolutionens største Ulykke, at den kaldte alle disse Galskaber fra de taagede Drømmeriers og de latterlige Vildfarelsers dybt ringeagtede Mørke frem til Virkelighedens Prøve, og det var den provisori-
riske Regjerings første store Feil, at den ansaa dem for uskadelige, fordi de vare uiværksættelige. Vel afviste den Fordringen om at optage »l'organisation du travail« i sit Program; men den paatog sig i en Proklamation af 25de Februar »de garantir l'existence de l'ouvrier par le travail« og »du travail à tous les citoyens« og saaledes »de mettre un terme aux longues et iniques souffrances des travailleurs«. Skjøndt disse tvetydige Fraser kunde modtage en Forklaring, der i Grunden ikke siger Andet, end hvad der findes f. Ex. i vor Fattiglovgivning, saa maatte de dog faa en meget farlig Betydning ved de forudgaaede Lærdomme og Agitationer, med hvilke man derigjennem vilde affinde sig, og denne Betydning fik en uheldsvanger Stadfæstelse, idet Regjeringen ikke blot fandt sig i, at denne Vranglæres farligste Profet, Louis Blanc, fra Sekretær trængte sig ind i dens egen Midte, men ogsaa anviste ham det gamle Pairskammers Lokale

for der at holde et Arbejderparlament til Overveielse af Arbejdsspørgsmaalet. Meningen dermed var naturligvis at skaffe sig ham og hans Lære fra Halsen, idet man stode paa, at gennem en saadan Sikkerhedsventil det Hele vilde bortdunste i tomme Deklamationer; men skjøndt det praktiske Udbytte for Arbejderbefolkningens Vel kun blev saare ringe, blev den moralske Virkning paa dens Tænkemaade desto større. Her i Luxembourgs gyldne Sale sad hin snu, veltalende og indtil Selvforgudelse forføngelige lille Gjæk og prædikede for sultne Maver og andægtige Øren sin Lære om »la reconstruction démocratique de l'industrie et du crédit«, eller om »l'association volontaire substituée aux impulsions desordonnées de l'égoïsme«, og Resultatet af disse giftige Fraser blev at opflamme Arbejderne til Had mod Arbeidsgiverne — »l'exploitation de l'homme par l'homme«, som han kaldte det — og mod Arbeidets Frihed, idet han fordrede en ensartet, af Staten paabudt og garanteret Dagløn. Naar han omskrev den ovennævnte Proklamations letsindige Ord »souffrances iniques« ved »souffrances infames«, saa er det intet Under, at hans Lærlinge kaldte alle Rige »des hordes assassins«, og naar han lovede dem, at naar de vilde følge ham, saa »vous serez non seulement puissants, mais vous serez riches — vous serez rois«, saa er det intet Under, at de vare villige til at følge ham. Saaledes udrugedes og opklækkedes da »den sociale Republik«, som man ikke uden Føie har kaldt »une bête sauvage, lâchée contre toutes les institutions primordiales de l'humanité, qu'elle avait l'imaginable folie d'attaquer et l'impudent espoir de détruire.« Hvilke Strømme af Blod har dette ikke kostet Frankrig! Hvilke Trængsler

har det ikke ført til! Og hvor stor en Del af Ansvaret herfor falder ikke paa den lille Mand, som paa Grund af alt dette Vanvid for nogle Døgn spillede en stor Rolle!

Jeg har ovenfor nævnt, at ligesom Louis Blanc og hans Adjudant Albert i den provisoriske Regjering repræsenterede Socialisterne, saaledes stode Ledru-Rollin og Flocon, om ikke i Spidsen for, saa dog i aandeligt Frændskab og nøie Forbund med Anarkisterne. Ledru-Rollin havde strax installeret sig i Indenrigsministeriet og omgivet sig med en Slags »comité du salut public« af sine Fuldtro. Under den meget tvetydige Barrikadehelt Caussidière, hvis Grundsætning som Politipræfekt det var »faire l'ordre avec le désordre«, organiserede han tvende Politikorps med de ildevarslende Navne »garde révolutionnaire« og »les montagnards«, som aabenbart vare mere skikkede til — og maaske ogsaa beregnede paa — at indjage de fredelige Borgere Skræk end at holde Anarkisterne, af hvis Rækker de vare tagne, i Ave. Støttet paa disse Prætorianere og uden synderligt Samkvem med den provisoriske Regjering's øvrige Medlemmer optraadte Ledru-Rollin som en selvstændig Magt i Staten, og det fortaltes, at han og hans Hof i yppigt Vellevenet kappedes med Barras fra Direktoriets Tid. Han udsendte Kommissærer, som vare »investis de la souveraineté du peuple victorieux«, og som derfor havde »un pouvoir illimité.« Deres Opgave var, som »agents d'un pouvoir révolutionnaire de gouverner révolutionnairement«, og saaledes »de faire briller dans son éclat majestueux la noble et grande figure de la république.« De skulde til den Ende afsætte alle Embedsmænd, hvis Republikanisme

ikke havde den fornødne Varmegrad og i deres Sted indsætte nye, efter Raadførsel med de Klubber, som skulde organiseres efter Paris's Mønster; uafsættelige Dommere turde de kun suspendere, men det paa ethvert Sted garnisonerende Militær skulde være underlagt deres Befaling o. s. fr. Da den dem tildelte Dagløn af 40 francs for Mange ikke slog til, tog de Resten af de offentlige Kasser, og paa flere Steder taltes der om skandaløse [Orgier, hvori de samlede deres Haandlangere. Det var nok dette, der forstodes ved »l'enseignement viril», som Ledru-Rollin havde anbefalet dem. Hele dette Væsen vakte naturligvis den største Forbittrelse i Provindserne, hvor man paa de fleste Steder uden store Uroligheder havde faaet indsat lokale Bestyrelser af Egnens mest ansete Mænd. Fra alle Sider indløb der heftige Klager, og paa flere Steder (f. Ex. i Bordeaux) begyndte man paa med Magt at bortjage disse Regjeringskommissærer, blandt hvilke der fandtes Personer af saadan Beskaffenhed, at selv Ledru-Rollin kun kunde undskylde deres Valg med Nødvendigheden af «se débarrasser du trop-plein.» Modsætningen mellem ham og Regjeringens Flertal havde naturligvis aldrig været nogen Hemmelighed, men den kom til Udbrud i Anledning af et Cirkulære, som han d. 12te Marts udstedte med Hensyn til de forestaaende Valg til Nationalforsamlingen.

At skaffe en saadan valgt og sammenkaldt og da i dens Haand at nedlægge den Myndighed, som ikke havde nogen anden Berettigelse end Nødvendigheden — »la légitimité du dévouement» — var naturligvis den provisoriske Regjerings første og vigtigste Opgave, og den havde da ogsaa udstedt et Dekret, hvorefter «tout Fran-

çais en age viril est citoyen, et tout citoyen électeur et éligible». Valgene vare berammede til d. 23de April og skulde foretages saaledes, at Vælgerne kommunevis og ved skriftlig Afstemning skulde vælge paa saa mange Deputerede, som der efter Folkemængden tilfaldt hvert Departement. Den Tidsfrist, der forbeholdtes Regjeringens Diktatur, var længere end ønskeligt, men ikke længere end nødvendigt, hvis det skulde lykkes Ledru-Rollin i Mellemtiden at revolutionere det franske Folk. Han indskærpede derfor sine Kommissærer, at Valgene vare »le grand oeuvre», og at al deres Stræben burde være rettet paa at lede dem paa Republikanere «de la veille et non de lendemain.» Hensigten dermed var altsaa fra Nationalrepræsentationen at faa udelukket det umaadelige Flertal af Franskmænd og navnlig aneligere og formuende Mænd, som efter hans egen Erklæring hidtil ikke havde været republikansk sindede; thi Republiken vilde kun være sikkert ved en Forening af »travailleurs», som Provindserne skulde levere, og »penseurs», som det blev de parisiske Klubbers Sag at stille. Et saadant Minoritetstyranni vilde være et saa grovt Brud paa den Republik, som Regjeringens Flertal i alle sine Udtalelser baade til Indlandet og til Udlandet havde forkyndt, at en afgjørende Forklaring ikke længer kunde undgaaes. Det kom naturligvis til meget heftige Scener, men Resultatet blev det af hele Regjeringen — indbefattet Ledru-Rollin — underskrevne Manifest af 16de Marts, hvori Enhver vil gjenkjende Lamartines Tanker og Sprog. Heri hævdes ikke blot Stemmegivningens fuldstændige Uafhængighed, men det Raad gives Vælgerne ikke at bryde sig om de gamle Partier, som ere »viellis d'un

siècle en trois jours», og som «la république convaincra, si elle est sûre et juste»; hver enkelt Vælgers Stemme er hans Andel i hele Folkets Suverænetet, og naar den af Folkets frie Valg fremgaaede Nationalforsamling har taget Frankrigs Skjæbne i sin Haand, da er Republiken »grande comme la nation, sainte comme l'idée du peuple, impérissable comme la patrie.» Saaledes havde ogsaa denne Gang den gode Sag seiret. Men om Ledru-Rollin end her havde maattet bøie sig, saa vilde Demagogiet ikke opgive hans System, og de i Nattens Løb i alle Klubber tagne Beslutninger skulde allerede den paafølgende Dag bringe ham Opreisning. Den 17de Marts samledes nemlig henved 130,000 Mennesker i champs-élysées under Paaskud af at overbringe Regjeringen Forstædernes — eller som man kaldte det Folkets — Ønske om Udsættelse af de Valg, som truede med at gjøre en Ende paa deres Herredømme. For at drive Demonstrationen op til en saadan Høide, havde man tillige udspreddt det Rygte, at Nationalgarden, som for nogle Dage siden havde gjort Indsigelse mod visse Elitebatailloners Opløsning, pønsede paa en Kontrarevolution, og blandt hine 130,000 var der saaledes Mangfoldige, som kom i den Tanke at støtte Regjeringen i Republikens Forsvar. I Spidsen for dette endeløse Tog gik Klubbernes Førere med deres Trofaste, og disse havde opfyldt Raadhuset længe, forinden Massen var kommet halvveis til Stedet. Blandt de saaledes Indtrængte opkastede Blanqui sig til Ordfører, idet han i Folkets Navn fordrede, at Valgene skulde udsættes paa ubestemt Tid, Tropperne for bestandig holdes borte fra Paris og Regjeringen forpligte sig til uvægerlig at udføre de af Folket i Klubberne fat-

tede Plebisciter. Alt dette skulde dekretes strax, inden det forsamlede Folk forlod Pladsen. Dette Forsøg paa ligefrem at voldføre Regjeringen var saa skamløst, at selv Ledru-Rollin tilbageviste det med Stolthed, og at endog Cabet, Raspail og Barbès oprørtes derover — om over selve Tingen eller over at deres Rival, den forhenværende Politispion Blanqui, opkastede sig til Leder, maa dog staa hen. Dennes Plan strandede altsaa, og Regjeringen fandt det raadeligt, at opfatte den hele Demonstration som en Republikken bragt Hylding; den steg ned paa Pladsen for at takke. Men ligesom det her var Ledru-Rollin og Louis Blanc, som paa dennes Vegne førte Ordet, saaledes var det ogsaa dem, som høstede alle Bifaldsraab, og den egentlige Hensigt at flytte Magtens Tyngdepunkt fra Flertallet over til Mindretallet og at vise Pariserne, hvilken Magt Demagogiet kunde udfolde, lykkedes saaledes kun altfor vel.

De Lærdomme, som daglig prædikedes i Klubberne, ifølge hvilke «la propriété c'est le vol», og den Organisation, som satte disse istand til med nogle Timers Varsel at stille en hel Hær paa Benene, gjorde det naturligvis umuligt, at den offentlige og private Kredit kunde reise sig af den Rystelse, Revolutionen havde fremkaldt. Den materielle Udvikling og Virksomhed havde under den foregaaende Regjering været spændt saa stærkt, at en Krise maaske vilde være indtraadt ogsaa uden en Revolution. Blandt de over 2,000 Millioner Aktier, hvormed Paris's Børs var belemret, og i den umaadelige Vexellance, som bar vidtgaaende og vovelige Foretagender, var meget bygget paa temmelig luftige Forudsætninger.

Man kan tænke sig, hvilke forfærdelige Ødelæggelser, den Omvæltning maatte fremkalde, der saa uforberedt rammede det i feberagtige Spekulationer og overstadige Nydelser omhvirvlede Samfund. Exempelvis skal jeg kun anføre, at i Løbet af de første 6—7 Uger Statens 5 pCt. rentes faldt fra 117 til 50 francs og Bankaktierne fra 3,200 til 900 francs. Kapitalisternes Tab paa Paris's Børs i dette korte Tidsrum anslaaes til 3,740 Millioner, og hver Dag bragte lange Lister paa Falliter selv af Huse, hvis Vederhæftighed ansaaes for grundmuret. Følgen af, at Afhændelsen og som Følge deraf ogsaa Frembringelsen indskrænkede sig til de uundgaaeligste Fornødenheder, følte overalt. De faste Eiendomme sank til deres halve Værdi eller vare i Grunden usælgelige; Fabrikkerne maatte mindske og mangfoldige tilsidst standse deres Virksomhed og afskedige deres Arbeidere, og selv de, der kun havde smaa Butiker og Værksteder og ikke kunde tære af en tidligere opsparet Formue, som forøvrigt smeltede sammen mellem deres Hænder, bleve snart bragte til Grændsen af formelig Nød. Jeg vil ikke tale om Statskassens Elendighed. Den bragte Finantsministren, Goudchoux, til i Fortvivlelse at fordre sin Afsked og hans Efterfølger, Garnier-Pagès, til de mest halsbrækkende Projekter. Det er klart, at Forlegenheden ikke formindskedes ved, at Regjeringen afskaffede flere af de sikreste, men folkeforhadte, Afgifter og udstedte Dekreter, som til folkekjære Øiemed anviste Beløb af over 1,000 Millioner. Dog, jeg skal ikke opholde mig ved at drøfte de Exempler paa Visdom, Retfærdighed og Sparsommelighed, som det folkelige Regimente vidste at

sammentrænge i Løbet af nogle faa Uger. Derimod skal det fremhæves, at den almindelige Næringsløshed, som greb om sig især i alle større Stæder og da navnlig i Paris, ikke blot indeholder Nøglen til de umaadelige Menneskemasser, som Ørkesløsheden stillede til Agitationens Raadighed, men ogsaa til den forfærdelige Fare, som taarnede sig op allevegne, fordi denne Agitation gjorde Tillidens Tilbagevenden og det fredelige Arbeides Gjenoptagelse umulig. Under disse Omstændigheder vilde det vistnok have været en politisk Nødvendighed for enhver Regjering, endsige da for den, som havde været ubesindig nok til at garantere Alle og Enhver Arbeide, at møde en saa ualmindelig Fare ved en overordentlig Foranstaltning — helst naturligvis gennem Kommunen, om end med Statens Hjælp. Men i dets Sted oprettede man de saakaldte »atéliers nationaux» som en Statsinstitution, og i Stedet for strax at føre dem, som meldte sig, bort fra Paris — det vilde være det rette Middel til »se débarasser du trop plein» — og hen til et eller andet stort og nyttigt Foretagende, lod man dem gaa og drive med et aldeles nominelt Arbeide, der kun slet skjulte Almisens Ydmygelse og hurtig sløvede Æresfølelsen, men derimod levnede dem rundelig Tid til under Dagens Lediggang at befæste sig i Klubbernes natlige Lærdomme. Herhen sendte Luxembourg sine Lærlinge, naar de havde opbrugt deres Spareskillinger; herhen vandrede Arbejderne fra de Fabrikker, der af Mangel paa Afsætning og Penge maatte standse deres Virksomhed; herhen tyede selv Kunstnere, Videnskabsmænd og Borgere, som Sulten drev — først skamfulde, men snart trøstede ved com-

mune navfragium — til dette dolce far niente, som krydredes ved politiske Diskurser og løftedes af den med Mængden stigende Følelse af politisk Magt. Fra 10,000 voxede de hurtigt til 20,000 og naaede snart til 80,000, hvis Underhold kostede Staten store Summer. Alt som disse Ørkesløshedens og Forførelsens Planteskoler toge til, steg den almindelige Angst for Fremtiden, som var den væsentlige Grund til at befolke dem.

Frankrig er saa oplyst og velhavende og saa stærkt i sin hele indre Organisation, at det uden Tvivl snart vilde have forvundet Følgerne af den stedfundne Omvæltning, hvis denne hurtig var endt med de vistnok meget dristige, men dog hæderlige og forholdsvis maadeholdne Ideers Seir. Men den snigende Feber, som usunde Lærdomme og forbryderske Lyster vedligeholdte i alle det sociale Statslegemes Lemmer, truede med en fuldstændig Opløsning. Man kan ikke let tænke sig nogen sørgeligere Tilstand end den almindelige Følelse af Afmagt og Modløshed — uden Begeistring og uden Haab — som den voldsomt fremskridende Forarmelse og Nedværdigelse fremkaldte. Det var derfor til de nu sig nærmende Valg og til den Nationalforsamling, som skulde fremgaa deraf, at alle gode Borgere saa hen som til det, hvorfra Frelsen skulde komme. Men netop af den samme Grund frygtede baade Demagogerne og Socialisterne dette Øieblik, som skulde gjøre Ende paa det Herredømme, de udøvede paa Regjeringen. Det gamle, fra den store Revolution saa velbekjendte Spørgsmaal reiste sig atter: Skulde det hele franske Folks af et frit Valg fremgaaede Repræsentation eller Klubberne i Paris være

Frankrigs Herre, eller med andre Ord: var det Loven eller et lille Mindretals Terrorisme, der skulde have Magten? Da det ikke var lykkedes den store, saakaldte fredelige Demonstration af 17de Marts at faa Valgene udsatte indtil videre, og da det daglig blev mere klart, at, trods alle Ledru-Rollins og hans Agenters Bestræbelser, disse vilde gaa de voldsomme Anskuelser imod, besluttede Kvintessentsen af Demagogiet, »le club des clubs«, at tage sin Tilflugt til Vold. Den aabent udtalte Hensigt var nu at styrte den provisoriske Regjering, at indsætte en Velfærds-Komité og at forlænge dennes Diktatur, indtil man ved Valglisternes Rensning og den vedbørlige Anvendelse af revolutionære Midler kunde faa valgt et Konvent, der skulde forevige dette. Til den Ende skulde 100,000 bevæbnede Folk d. 16de April samle sig i champs élysées, storme Raadhuset og saaledes gjøre en Ende paa Sagen. Herimod vare Fraser naturligvis afmægtige. Men Hæren var næsten fuldstændig holdt borte fra Paris, og Nationalgarden, hvori mange upaalidelige Elementer vare optagne, var midt i sin Omordning. Imidlertid samlede man den strax efter Februarrevolutionen af de berømte »gamins de Paris« dannede »garde mobile« i Raadhuset, og General Changarnier, som af sig selv var ilet til Stedet, ordnede dem til et formeligt Forsvar, som med saa faa Kræfter dog kun vilde kunne holde sig mod det første Stormløb. Men nu var Pariser Befolkningen omsider bleven træt af disse evindelige Pøbeloptøier og Farens Storhed havde reist dens sjunkne Mod. Uden Appel, uden Ordre, tildels uden Officerer greb Nationalgarden til Vaaben og stor-

mede fra alle Sider henimod Kampens Plads. Et Par Batailloner havde samlet sig paa Kaien foran Louvre, og efterat den første Kolonne af Rebeller paa omtrent 25,000 Mand var dragen forbi, sluttede de sig til den og afskar den saaledes fra de paafølgende Masser; men da denne Fortrop naaede Pladsen udenfor Raadhuset, saa den til sin Overraskelse og Forfærdelse store Skarer af Nationalgarden storme frem fra alle Tilgange og omringe den fra alle Sider og i en saa imponerende Mængde, at Oprørerne ikke vovede at lade det komme til Kamp. Dette Nederlag var saa afgjørende, at Regjeringen nu ikke længer betænkte sig paa at kalde Linietropperne tilbage og at lade dem deltage i den saakaldte »revue de fraternité«, ved hvilken Nationalgarden og store bevæbnede Folkemasser d. 21de April droge forbi Regjeringen, der havde taget Post ved arc de l'Étoile.

Raabene for Republiken vare ikke meget begeistrede og jevnlig blandede med Raabet »à bas les communistes«; i al Fald var Stemningen en saadan, at den syntes skikket til at berøve Anarkiet ikke blot Haab om Seir, men ogsaa Mod til Angreb.

Virkelig aandede Frankrig nu lettere, og Valgene foregik d. 23de og 24de April med nogenlunde Ro og Orden. Demagogerne havde vel gjort utrolige Anstrængelser; Indenrigsministeriets bulletin de la république havde endog advaret Provindserne mod at »misbruge deres Valgret« — ellers vilde Paris, »le dépositaire de la volonté nationale«, se sig nødsaget til paany at tage Sagen i sin Haand — »il n'y a alors qu'une voie de salut pour le peuple, qui a fait les barricades, d'ajourner les décisions

d'une fausse représentation.» Men desuagtet svarede Udfaldet ikke til deres Forventninger, og da d. 4de Mai Nationalforsamlingen traadte sammen, var det klart, at Ordenens og Frihedens Sag deri kunde gjøre Regning paa en stærk Majoritet. Derved burde den revolutionære Periode være afsluttet; thi Nationalforsamlingen var utvivlsomt det fulde og berettigede Udtryk for det franske Folks Suverænitet, saa at Underkastelse under samme var Borgerpligt, aaben Modstand mod samme Oprør. Den provisoriske Regjering havde været en Usurpation, og dens Myndighed hvilede derfor kun paa frivillig Underkastelse. Men den Regjering, som nu skulde fremgaa af Folke-representationens Valg var legitim, beklædt med Lovens Majestæt, og det kom saaledes knn an paa tillige at gjøre den saa stærk, at Retten kunde finde tilstrækkelig Støtte i Magten. Desværre skete dette ikke. Til-dels kan det have havt sin Grund i den Mangel paa Visdom og Erfaring, der maatte findes hos en Forsam-ling, i hvilken den almindelige Stemmeret havde indført saa mange uprøvede Mænd; men Ansvarer falder dog fornemmelig paa Lamartine. Han var i dette Øieblik Frankrigs populæreste Mand; de gamle Republikanere saa i ham Republikens Stifter; de nye takkede ham for det Mod, hvormed han havde afværget Borgerkrigen; Alle følte sig tiltalte af den Glands, hans Veltalenhed havde udbredt over den nye Tids Fødsel. Han var nylig bleven valgt i 10 Valgkredse med mere end 2 Millioner Stemmer, og han var derved ligefrem udpeget til Re-publikens første om end kun foreløbige Præsident. Hvis dette var sket, hvis han havde omgivet sig med et kraf-tigt Ministerium og søgt sin Støtte i Forsamlingens Ma-

joritet, der var rede til at slutte sig til en stærk Ledelse, kunde maaske megen Ulykke være forebygget. Men ovenpaa den lange og voldsomme Spænding fulgte hos ham nu pludselig en moralsk Slappelse, der ligesom med ét Skridt førte ham fra Kapitolet til den tarpeiske Klippe. Det viste sig, at hans Storhed mere var baaren af Fantasien end af Karakteren, at hans Ærgjerrighed ikke var stærk nok til at hæve sig over Forfængelighedens og Jalousiens Anfægtelser. Han havde forelsket sig i den vistnok meget poetiske Rolle at være den Orpheus, hvis Lyre kunde tæmme Tigrene, og han frygtede for at blive afhængig af denne Majoritet, i hvilken han vilde finde gamle Rivaler, der i politisk Indsigt og Regjeringsdygtighed vare ham overlegne. I Stedet for aabent at slutte sig til disse gamle Rivaler og med dem at stille sig i Spidsen for det velsindede Flertal i Forsamlingen, vilde han indtage en grandios Særstilling, og dertil behøvede han en mørk revolutionær Baggrund, der kunde fremhæve hans Uundværlighed og i fornødent Fald tjene ham til Støtte ogsaa mod Forsamlingen. Anderledes kan jeg ikke forklare mig det Særsyn, at han ikke blot foreslog Nedsættelsen af en saakaldet eksekutiv Kommission paa 5 Medlemmer, men trods de mange bitre Erfaringer, han havde gjort i de forløbne Maaneder, gjorde Ledru-Rollin's Medoptagelse til Betingelse for sin egen Indtræden. Forsamlingen var nødt til at føie sig og valgte da, foruden disse tvende Mænd, tre andre af den provisoriske Regjerings Medlemmer (Arago, Garnier-Pagès og Marie). Men dermed var ikke blot Enheden, Myndigheden og Ansvarret, men endogsaa alt Sammenhold og Samvirken brudt. Intet Under derfor, at den nye

Regjering lige fra den første Dag af betragtedes med Mistillid af selve den Forsamling, som havde valgt den, og at navnlig Lamartines Popularitet dalede saa pludselig og saa dybt, at man mod ham har vendt en af hans dristige Fraser fra Februardagene ved at tale om en »réaction du mépris«. Selve Nationalforsamlingen frembød et meget broget og usammenhængende Skue. De gamle politiske Berømtheder, som havde fundet Veien dertil, følte sig uhyggelige i de nye Omgivelser, som betragtede deres unge Republikanisme med velbegrundet Mistænksomhed, og de nye Dygtigheder behøvede Tid for at kunne gjøre sig gjældende. Men der var ogsaa en Guds Velsignelse af Udygtigheder, som fyldte de offentlige Møder med endeløse Taler og taabelige Forslag, medens de bedste Kræfter i de store Udvalg arbeidede paa Forfatningsudkastet og paa at løse de næsten uløselige Opgaver, som Finansernes fortvivlede Tilstand, les atéliers nationaux o. s. v. frembøde. Om en fast Partiorganisation, en anerkjendt ledende Indflydelse, et frugtbart Initiativ var der foreløbig ikke Tale.

Den almindelige Følelse af Misnøie og Mistillid, som denne Usikkerhed fremkaldte og som fandt Næring i det paa alle Samfundsklasser hvilende økonomiske Tryk, gav Klubberne Mod til et Forsøg paa at kue den Forsamling, hvis Sammentræden det ikke var lykkedes dem at forhindre, og hvis første Optræden ikke havde været skikket til at imponere. Paaskuddet var en Petition om at befri Polen og til den Ende at erklære Rusland Krig. Af alle de politiske Flygtninge i Frankrig vare Polakkerne de talrigste og de ulykkeligste, og ligesom deres fortvivlede Mod har spillet en uheldbringende Rolle i alle senere

europæiske Revolutioner, saaledes er det begribeligt, at deres medfødte, af politiske og materielle Lidelser yderligere æggede, Voldsomhed havde fundet en velkommen Tumbleplads i Klubbernes stormfulde Liv. Men om det end er muligt, at blandt selve Polakkerne nogle kunne have ment, at en saadan Demonstration kunde gavne deres Fædreland, var det dog klart, at for Lederne var Polen kun et Middel som ethvert andet. Den 15de Mai satte da et stort Tog til Nationalforsamlingen sig i Bevægelse. Intet var forberedt til at møde en virkelig Fare. Caussidière, hvem Regjeringen havde beholdt som Politipræfekt, maa have spillet under Dække med Rebellerne, siden han afgav beroligende Beretninger og paa den afgjørende Dag holdt sine Politisoldater indespærrede i Præfekturet; Nationalgardens Chef, Courtais, maa have sympathiseret med den Anskuelse, at Forsamlingen kunde trænge til en alvorlig Advarsel, siden han ikke havde truffet nogen Foranstaltning til dens Forsvar. Saaledes lykkedes da denne skandaløse Overrumpling langt over selve Ophavsmændenes Forventning. Den svage Vagt blev uden Modstand trængt tilside, Dørene opbrødes, Forsamlingssalen oversvømmedes, Præsidenten, Buchez, forsvandt, og Lamartine, som med sin gamle Vise vilde stille dem tilfreds, blev udlét. Saaledes var Nationens Helligdom i flere Timer Skuepladsen for Pøbelens vilde Orgier, hvorunder Barbès og Sobrier lod denne dekretere Forsamlingens Opløsning og Udnævnelsen af en revolutionær Regjering, hvori ved Siden af de værste Demagoger ogsaa fandtes Ledru-Rollin, som roste det forsamlede »Folk« for dets Maadehold, og Louis Blanc, som blev baaren i Triumf af »mes amis«. Endelig ind-

fandt der sig Afdelinger af Nationalgarden, som rømmede Salen og i hôtel de ville arresterede Barbès og flere af hans Kammerater, som vare ifærd med at bemægtige sig Regjeringens Tøiler. Sagen havde altsaa ingen anden Følge end at vise, hvorledes Terroristerne respekterede den Folkesuverænitet, der var deres øverste Dogma, og at berøve Regjeringen den sidste Rest af Agtelse. Nationalforsamlingen, der naturligvis var dybt krænket over denne Ydmygelse, behandlede den fra nu af ikke som en Leder og knap som en Tjener, men snarere som en Anklaget, og Forbittrelsen gik saa vidt, at der fremkom Beskyldninger om ligefrem Medskyld i Sammensværgelsen. Navnlig skete der stærke Angreb paa Lamartine paa Grund af hans tidligere Forbindelse med Sobrier, som ved dette Attentat havde spillet en fremtrædende Rolle. Lamartine vedgik, at han jevnlig havde set ham hos sig, søgt at vinde ham for den gode Sag og modtaget baade Underretninger og Beskyttelse af ham og hans Bande, der havde en formelig Vagtstue i rue Rivoli. Men Sobriers Omvendelse har i al Fald ikke været grundig og har rimeligvis kun bestaaet i Lamartines forfængelige Indbildning og romantiske Lyst til at lege med pikante Situationer. Han sluttede sit Forsvar mod denne i Realiteten naturligvis ubeføiede Sigelse med det unegtelig pikante Udraab: «oui, j'ai conspiré avec le citoyen Sobrier — comme conspire avec la foudre le paratonnerre». Stærkest fremtraadte Forsamlingens Uvillie mod Regjeringen dog, da denne androg paa Tilladelse til at sætte Louis Blanc under Anklage; Majoriteten hadede naturligvis denne Mand, der roste sig af at have gjort «le serment d'Annibal contre l'ordre so-

cial» og forudsagde »la douloureuse nécessité de se faire soldat»; men desuagtet blev Tilladelsen negtet, og blandt dem, som herved stemte mod Regjeringen, var dens egen Justitsminister Crémieux. Hvor dybt Regjeringen under alt dette var sunket i Parisernes Omdømme viste sig blandt Andet ved Suppleringsvalgene, hvor de samme Vælgere, som satte Thiers's og Changarnier's Valg igjennem, tillige stemte paa en af de Rødes Kandidater, Caus-sidière, hvortil der ikke let kan tænkes nogen anden Grund end at han, der efter d. 15de Mai omsider var afsat fra sit Embede som Politipræfekt, nu var Regjeringens bittreste Fjende og formodedes at kunne meddele Ting, der kunde kompromittere denne. Naar der herskede et saadant Anarki i de Kredse, hvor Ordenens og Lovlighedens Sag skulde finde sine Forsvarere, saa kan man tænke sig, hvorledes Modet maatte voxte hos dem, hvis seneste frække Attentat vel var strandet, men hvis trodsige Villie var uboiet, og hvis Magt i de ulyksalige atéliers nationaux havde en disciplineret Hær paa 80,000 Mand til sin Raadighed.

Hvad man skulde gjøre med denne farlige Magt, var Dagens store Spørgsmaal, da jeg i Juni Maaned kom til Paris. Ligesom Lamartine i Revolutionens første Dage troede at have opfundet en »Sikkerhedsventil» i Arbejderparlamentet, saaledes mente den retskafne Marie at have gjort Ordenens Sag en god Tjeneste ved at give den daglig voxende Mængde af ledige Mænd en formelig militær Organisation, og det var det første Syn, der ved min Ankomst mødte mig, at se et saadant Tog marchere forbi med bluseklædte Sektionsførere og veiende Bannere. Jeg vidste ikke, hvilken sorgelig Sandhed jeg ud-

talte, da jeg spurgte en gammel Mand, der forklarede mig Meningen med dette Optog, om ikke disse »*atéliers nationaux*» vare bestemte for »*la fabrication des émeutes*»; havde jeg vidst det, vilde jeg ikke have spøgt dermed. Men jeg erfarede det snart, da jeg saa selve Nationalforsamlingen ligesom forstenet ligeoverfor den Opgave at ophæve dem, en Opgave, som maatte løses, fordi dette var Betingelse for enhver ordnet Tilstand, men som ikke kunde løses, fordi de Alle vare bestemte paa ikke at lade sig skille ad. Kampen i Forsamlingen stod især mellem en ung Legitimist, Falloux, der som Ordfører for et særligt om denne Sag nedsat Udvalg med stor Veltalenhed paaviste denne Nødvendighed og Arbejdsministeren Trélat, hvis forvirrede og troskyldige Forsvar vel beviste, at han var en oprigtig Menneskeven, men desværre ogsaa, i hvilken Grad han var ude af Stand til at rense denne Augiasstald, hvilket kort derefter krævede forfærdelige Strømme af Blod. Trélat's ynkelige Afmagt viste sig strax i den første Forhandling, som jeg overværede, hvor der rettedes de heftigste Angreb ikke blot mod disse Etablissemeters Chef, Emile Thomas, som havde ført et sardanapalsk Levnet for de til Nationalalmisser bestemte Summer, men ogsaa mod Ministeren, som ikke havde vidst noget bedre Middel til at fjerne ham end ved — efter hans eget Sigende — paa Skrømt at give ham en Mission til Sydfrankrig, eller — efter Angribernes Paastand — midt om Natten at lade ham bortføre af Gensd'armer, for ligesaa vilkaarligt senere at slippe ham løs igjen. Ministeren vidste tilsidst ikke andet Raad end at tilstaa, at han derved maaske havde handlet for meget «*en médecin*». Det var ogsaa som

Læge, jeg i 1842 havde lært Trélat at kjende i den gamle Càffarelli's Hus, der havde været Kongeriget Italiens Premierminister, inden vi vare fødte, og nu, som det ofte gaar, havde trukket sig tilbage i Filantropiens Aftægtshus; det var med dennes elskværdige gamle Damer, Trélat førte mig hen til Bicêtre til en Koncert af og for Sindssyge. Jeg havde dengang aldrig hørt et Ord Politik af ham, og blev derfor meget forundret ved nu at se ham som Minister paa Tribunen og endnu mere ved at høre, at han i en ung Alder tilligemed Armand Carrel og Andre havde staaet for Pairskamret som anklaget for republikansk Sammensværgelse. Jeg har trot her at turde indskyde dette lille Billede, fordi det er en Prøve paa de forunderlige Skjæbnens Omvexlinger, som have gjennempløiet det franske Samfund, og jeg skal kun tilføie, at han snart efter atter flyttede ind i sin beskedne Bopæl i en af Forstæderne, for gratis at kunne kurere paa Fattige og deltage i Bestyrelsen af Velgjørenhedsanstalter. Der var han paa sin Plads; hans ateliers nationaux ville vi derimod snart møde bag Barrikaderne. Det var en Knude, som ikke kunde løses, men kun overhugges.

Forinden jeg gaar over til denne sørgelige Historie, maa jeg et Øieblik dvæle ved et Navn, som nu begynder at dukke op i det Kaos, der rugede over Frankrig. Allerede paa min første Gang til Nationalforsamlingen, umiddelbart efter min Ankomst, saa jeg paa Konkordiepladsen en stor Menneskestimmel omkring en Folketaler, af hvem jeg i Forbigaaende kun opsnappede Ordet Napoléon, og nogle Øieblikke derefter traf jeg paa Seinebroen to bluseklædte Folk, der paa store Bakker falholdt

smaa Kobbermedailler med Louis Napoléons Brystbillede. Det var aabenbart ikke den private Industri, jeg her mødte, men en ny Magt, om hvis Betydning dengang Ingen havde nogen Forestilling. Som bekendt havde en Lov af 1832 landsforvist de foregaaende Dynastiernes Familier, men flere Bonaparter havde benyttet Revolutionens Forstyrrelse til upaataalt at vende hjem, og Loven maatte for deres Vedkommende betragtes som stiltiende sat ud af Kraft, idet ikke mindre end tre af dem med Nationalforsamlingens Samtykke havde Sæde i denne. Nu var ogsaa Louis Napoléon, som efter et Senatsdekret af 1815 var Familiens Chef, bleven valgt, baade i Seine-Yonne og i Charente inférieure. Efter hans barnagtige Landgang ved Boulogne, hvor han havde villet erobre Frankrig ved Hjælp af en levende Ørn, og efter hans tidligere noget alvorligere Forsøg paa ved Hjælp af en Soldaters sammensværgelse fra Strassbourg at bane sig Veien til Thronen, hvilket Attentat man dengang fandt meget taabeligt, ansaa man ham for en uskadelig Fusentast. Man blev derfor overrasket, da Lamartine, som i sin første Stormodigheds Periode havde ment, at Republiken var mægtig nok til at kunne tillade selv den nylig afsatte orleanske Kongeæt et fredeligt Ophold i Frankrig; nu pludselig blev grebet af en saadan Skræk for en imperialistisk Reaktion, at han af et Pistolskud, som skulde være faldet, og et Raab, vive l'Empéreur, som skulde være hørt paa Konkordiepladsen, lavede en dramatisk Knaldscene, hvorved han, midt under Diskussionen af en anden Sag, foreslog et Dekret, som skulde fornye Prindsens Landsforvisning. Den forskrækkede Nationalforsamling lod sig henrive til øieblikkelig at fatte

en saadan Beslutning, og saa alvorligt tog man Sagen, at der samme Dag udgik Stikbreve med hans Signalement til samtlige Landes Politimyndigheder om at fængsle ham, hvis han skulde findes.

Men allerede Dagen derefter var Forsamlingen kommet sig af sin Panik. Man betragtede nu det Hele som et Theaterkoup, hvorved Lamartine havde villet opildne den republikanske Nidkjerhed og derved hæve sin egen Vigtighed, og efter en mod Regjeringen meget nærgaaende Rapport af Jules Favre godkjendte Forsamlingen Napoléons Valg. Ved fra alle Sider saaledes at prostituere sig havde man ikke opnaaet Andet end at male Fanden paa Væggen, hvoraf Prindsen heldig benyttede sig ved (d. 14de Juni) fra London at tilskrive Forsamlingen, at da hans Navn var »un symbole d'ordre, de nationalité et de gloire«, kunde han ikke tillade, at det misbrugtes til at forstyrre Frankrigs Ro, og at han derfor efter 30 Aars Exil endnu vilde paalægge sig det tunge Offer frivillig at forlænge det. Hvad der i denne Skrivelse vakte Republikanernes Forargelse, var Slutningen: »si le peuple m'impose des devoirs, je saurais les remplir«, og Cavaignac, der nu (efter Arago) var bleven Krigsminister, ilede med at fremhæve, at der i hele Brevet ikke fandtes Ordet Republik. Napoléon skrev da Dagen derpaa et nyt Brev fra London, hvori han med den Erklæring: »je désire l'ordre et le maintien d'une république sage, grande et intelligente«, nedlagde sit Mandat. Samme Aften var jeg i en Klub i rue St. Honoré i en lille nedlagt Kirke i Nærheden af St. Roc, der i 1842 brugtes som Kuloplæg. Havde jeg været bedre kjendt med Forholdene, vilde jeg ganske vist have

valgt en anden Klub; thi denne laa i et forholdsvis roligt Kvarter og var ikke stærkt besøgt. Dog hørte jeg en ret kuriøs Forhandling netop om Napoléons Demission, hvori en lille lurvet Fyr med et ondskabsfuldt Ansigt og en snavset hvid Vest, roste ham for, at han dog endnu kunde saa meget Fransk, at han vidste *«vaut mieux sortir de la porte, que d'être jeté par la fenêtre»*. Har denne lille Fyr overlevet Junidagene, saa har han rimeligvis lagt sine Ben i Cayenne. Det blev i al Fald ikke Napoléon, som gik bag af Dandsen; thi alt i Juli Maaned blev han valgt paa Corsika, og i September af Paris — sammen med den røde Republikaner Raspail, dengang i Statsfængslet i Vincennes og med Bankieren Achille Fould, der skal have indskudt store Summer i den »Forretning», som gjenoprettede den napoleonske Keiserthrone. I sin Tiltrædelsestale d. 26de September opstillede Prindsen som sit Program: *«la défense de l'ordre, l'affermissement de la république et le développement des institutions démocratiques»*. Hvorvidt og hvorledes han har holdt dette Løfte, er det ikke her Stedet at undersøge; men vist er det, at den sande Betydning af hans gjentagne Valg var en Protest mod Republikken, der ikke havde bragt Folket andet end Elendighed. Sit stærkeste Tilhold havde han i Landbefolkningen, hos hvilken Minderne om den store Keiser vare blevne til en Religion, og paa hvilken Republikens kommunistiske Løfter, paa Grund af den vidtstrakte Eiendomsfordeling, intet Indtryk kunde gjøre. Men ved det senere Præsidentvalg fik han tillige Understøttelse hos det store Flertal af maadeholdne Mænd, Odilon-Barrot, Thiers, Molé osv., som vistnok intet mindre tilsigtede end at arbeide for Keiser-

dømmet, men fremfor Alt vilde have en fast Regjering, og som havde faaet en saadan Afsky for den røde, sociale Republik, at de ikke kunde finde Hvile selv i den maadeholdne Republik, som repræsenteredes af Cavaignac og det lille Parti, som man har kaldet »Nationals» Dynasti. Junirevolutionen, der nu nærmede sig med fatalistisk Uundgaaelighed, er ikke Napoléons eller Bonapartisternes Værk, om det end er muligt, at de have havt deres Haand med i Spillet; men det er dem, der høstede Frugterne af den vanvittige og blodige Udsæd.

Efterhaanden som Afgjørelsen, den længe forudsete, den uundgaaelige, den forfærdelige Afgjørelse nærmede sig, voxede den almindelige Ophidselse. Man gjør sig ingen Forestilling om Voldsomheden af det Sprog, der gjenlød i Forstæderne og paa Boulevarderne eller fra de Proklamationer, der bedækkede alle Mure. »Hvis de Rige ufortøvet ville opgive deres usurperede Eiendom, da kunne de vente Tilgivelse, hvis ei, da Retfærdighed», og hvori denne Retfærdighed skulde bestaa, det forkyndte en Fane, som opplantedes paa en af de første Barrikader: »vainqueurs — le pillage; vaincus — l'incendie.» Da Nationalforsamlingen derfor d. 23de Juni omsider vedtog Dekretet om Opløsningen af ateliérs nationaux, da var Svaret øieblikkelig færdigt, og Svaret var Barrikader. Det er forbausende med hvilken Hurtighed og i hvilken uforstyrret Ro disse reiste sig. Da Generalmarchen, som med sin uhyggelige, ensformige Stigen og Falden rullede gjennem Gaderne, ogsaa lokkede mig ud, kom jeg snart til en carrefour, hvor der i en Kneipe aabenbart holdtes Krigsraad; Mænd med forretningsmæssig Alvor ilede ud og ind, medens en smuk

gammel Mand med en Mukkert opbrød Brostenene, som Kvinder og Børn i største Stilhed bare sammen for Enden af den ene af de tilstødende Gader. Samtidig dermed begyndte Nationalgarden at opstille sig i den anden Gade, og da jeg til en Gruppe Kvinder, der stode i deres Gadedøre som rolige Tilskuere, yttrede min Forundring over, at Soldaterne ikke forhindrede dette Foretagende, fik jeg den meget høflige Oplysning: »ce sont nos maris, nos frères». Da jeg gav mig i Snak med de ikke 20 Skridt derfra staaende Nationalgardister og yttrede »demain cela vous coutera cher», svarede de »sans doute, mais que faire — nous n'avons pas d'ordre». Da jeg kom forbi pont neuf, saa jeg en stor Menneskemasse ovre paa quai Conti ifærd med at vælte hugne Kvadersten, som her vare oplæssede, hen for Enden af rue Dauphine, hvor jeg den paafølgende Dag saa en Barrikade, der naaede op til anden Sal og længe modstod selv Kanonernes Kugler, men hvis Opførelse nu Ingen søgte at forhindre. Det er paa denne gaadefulde Uvirksomhed, der gav Oprøret saa stort Forspring, at man har bygget en af de stærkeste Anklager mod Regjeringen, og det er umuligt at have været Vidne til samme uden at dele denne Vrede. Efter de senere fremkomne Oplysninger maa det imidlertid antages, at General Cavaignac, der som Krigsminister havde afløst Arago, deler Ansvaret derfor, da han vægrede sig ved at begynde Angrebet, forinden han havde samlet tilstrækkelige Tropper. At dette ikke var sket forlængst, er en anden Ubegribelighed, da Oprøret sandelig ikke kom uventet; men han tog Sagen rent strategisk og vilde ikke udsætte sine Soldater for som i Februar delvis at overvældes og af-

væbnes; han erklærede, at hvis han ikke kunde holde Paris, vilde han trække sig tilbage til Sletten ved St. Denis og der levere Bataille — hvorved han dog ikke kunde svare Noget paa Aragos rigtige Bemærkning, at naar Oprørerne først havde Paris, vilde de vist ikke opsøge ham ved St. Denis.

Snart kom imidlertid den hele Myndighed og det hele Ansvar i Cavaignac's Haand, og der er ikke delte Meninger om, at han med stor Dygtighed og Energi løste sin svære Opgave. Februarrevolutionen havde kun været en almindelig Prostitution og det baade fra Angrebets og fra Forsvarets Side; derfor afgjorde den heller ikke Andet end »la question préalable», at Julimonarkiet var opslidt og opbrugt, saa at der herefter ikke kunde blive Tale om samme. Men Afgjørelsen og Afslutningen af den virkelige, dengang kun udsatte Kamp, kom først med Junirevolutionen, der var et høist alvorligt Slag, hvori der i tre samfulde Døgn blev kæmpet med en Haardnakkethed og Tapperhed, som maatte vække Beundring, hvis ikke Anledningen havde været saa overvældende sørgelig, at dette hele Slagteri kun kan vække Afsky. Oprørerne fægtede ikke blot med Fortvivlelsens Mod, men tillige under en saa udmærket militær Ledelse, at den ikke ene kan forklares af Franskmændenes naturlige Geni for Krigsføring. Det er saaledes fuldstændig godtgjort, at en Oberst Constantin, som under den provisoriske Regjering havde været Krigsministerens Understatssekretær og senere var Medlem af Standretten over Oprørerne, selv havde siddet i disses Krigsraad, saa at han lige fra Dommersædet blev kastet i Fængsel og — som jeg vil haabe — skudt. Oprørerne, som havde deres

Hovedkvarter i Montmartre, havde forvandlet alle de omliggende Kvarterer til en stor sammenhængende Fæstning, hvis Forskandsninger maatte stormes en for en og det med saa meget større Fare, som de tillige forsvarede fra alle de tilgrændsende Huses Vinduer og Tage, hvor Oprørerne, selv usynlige, med sikkert Anlæg kunde udse deres Offre og forsvinde, naar et saadant Punkt tilsidst maatte opgives, for at optage Kampen ved næste Barrikade ofte tæt bag ved den første. Cavaignac havde sit Hovedkvarter i Præsidentens Palais ved Siden af Nationalforsamlingen og sin Vaabenplads i Tuillerihaven. Han havde delt sin Hær i tre Korps, som under Lamoricière, Duvivier og Dumesme havde deres Kvarter foran den gigantiske Barrikade ved porte St. Denis, i hôtel de ville og i Sorbonne, og til disse tre Punkter dirigeredes saaledes Tropperne efterhaanden, som de ankom fra deres forskjellige Garnisoner for at udfylde de Huller, den morderiske Ild gjorde i Angribernes Rækker. Langsomt arbeidede disse sig frem under uafbrudte Anstrengelser og Farer, saaledes som de i sædvanlige Slag kun pleie at forekomme i et enkelt kritisk Øieblik.

Da jeg boede ligeoverfor Tuillerihaven havde jeg kun ringe Leilighed til at se selve Kampen; dog var jeg Vidne til det i alle Revolutionshistorier omtalte Særsyn, hvorledes Folk pludselig kunne dukke op ligesom af Stenbroen for et Øieblik derefter ligesaa pludselig atter at forsvinde. Jeg stod nemlig paa Kaien ved Louvre og saa i beskeden Frastand paa en med Geværsalver blandet og paa samme Maade besvaret Kanonade mod den før omtalte kolossale Barrikade paa den venstre Seinebred. Kaien og de nærmeste Gader vare saa godt

som aldeles tomme, og alle Døre og Vinduesskodder vare lukkede. Med Et hørte jeg en stærk Tummel bag ved mig, og da jeg ilede til, saa jeg en Folkerepresentant med sit store trefarvede Axelbaand kaste sig tilbage paa sin Hest med det Udraab »à bas vos armes», rimeligvis en mod ham rettet Pistol. Men i samme Nu satte General Bédeau, som kom ridende i Spidsen for en Trop garde révolutionnaire, i Gallop, og da han modtoges med Oprørsraabet »vive la république sociale», svingede paa hans Vink en Række af disse fæle Karle med deres lange Slagsværd udstrakt foran sig ind imod os. I næste Nu var hele Mængden forsvunden. Hvor de bleve af, maa Gud vide; hvad mig angaar, saa slap jeg ind mellem Jernskodderne af to Vinduer i den lille, nu udslettede Gyde St. Gervais de l'Auxerre, hvor dengang flere Bogantikvarer havde deres Boder, og efterat Rytterne vare susede forbi, havde jeg foreløbig faaet nok og vendte hjem. Samme Dag befriedes jeg for yderligere Fristelse, idet al Cirkulation i Gaderne uden skriftlig Tilladelse blev forbudt, og Beleiringen gennemførtes saa strengt, at vi fik Ordre til at lukke vore Persienner op, fordi Oprørerne benyttede saadanne til usete at skyde paa Forbigaaende, og til at borttage et til Udluftning paa Balkonen udhængt Stykke Linned, fordi man var kommen efter et meget udstrakt System af Signaler, gennem hvilke Oprørerne fra de mest uventede Sider, f. Ex. fra Altanen paa et meget fornemt Hus paa place Vendôme, havde faaet Vink. Jeg anfører disse smaa Træk, fordi de kunne vise, hvad en Kamp har at betyde i en stor Stad — i det Mindste i Paris. Indskrænket til Fortouget foran Haven saa jeg dog de forskellige

Troppeafdelinger — f. Ex. Artilleri fra Bourges — rykke frem foran Nationalforsamlingen, og efter en kort Tiltale leire sig paa Konkordiepladsen for at Folk og Heste kunde faa lidt Foder og Hvile. Som oftest var den kun af kort Varighed, da der fra alle Sider indløb indtrængende Begjæringer om Forstærkning, og et Infanteri-Regiment maatte saaledes bryde op strax efterat Folkene med Grene fra Havens Træer havde bygget sig Løvhytter imod den brændende Middagssol ved Siden af de i Pyramider sammenstillede Geværer. Her saa jeg ogsaa Nationalgardister fra Landsbyerne omkring Paris, som ukaldede kom for at forsvare »Familien og Eiendommen« mod »la canaille«. Stundom frembøde de et helt eventyrligt Skue — f. Ex. en gammel maire med en antediluviansk Filthat, en falmet olivengrøn Spidskjole og sit trefarvede Skjærf, i den høire Haand en dragen Sabel og under venstre Arm sin Mutter med en Proviantkurv; kun 5—6 af Mandskabet havde Uniform, Resten i Bluser med Brød spiddet paa Bajonetten og efterfulgt af Fruentimmer med Drikke- og Spisevarer. Selve Kampen naaede ikke dette Kvarter, men oftere saa jeg Soldaterne komme slæbende med Fanger, der vare tagne med Vaaben i Haand og foreløbig bleve indespærrede i den lange, mørke Orangeri-Bygning, som skiller Haven fra Seinen, for siden bagbundne derfra at føres til Fængslerne eller Standretten. En Nat bleve vi dog vækkede ved en voldsom Geværild fra denne Side og erfarede, at de Fangne havde bemægtiget sig endel af Vagtmandskabets Bøsser og begyndt en fortvivlet Kamp, som dog hurtig druknedes i deres Blod. Endnu skal jeg nævne en Scene, hvortil jeg var Vidne, da om

Aftenen Kvarterets Nationalgardister efter sket Afløsning vendte hjem fra Kampen, ængstelig ventede af Klynger af Kvinder og Børn i alle Porte og Døre. Her saa jeg da jublende Børn, der klyngede sig op ad den reddede Fader; men jeg saa ogsaa fortvivlede Mødre samle deres smaa Faderløse omkring det skrækkelige Budskab: »mort!»

Nationalgarden, som under og efter Februarrevolutionen paa et Par enkelte Leiligheder nær havde vist sig meget svag og vaklende, havde nu i den afgjørende Kamp gjenfunden sin gamle Energi. Flere Afdelinger kæmpede desværre paa Oprørernes Side, f. Ex. den hele 12te Bataillon, der havde til Chef Barbès; men de Fleste sloges for Lov og Ret med et Mod, en Koldblodighed og Selvfornegtelse, som om de hørte til den gamle Garde, og til dem sluttede sig mange Frivillige ogsaa af de høiere Stænder, der hidtil syntes mismodigt at have opgivet Ævret, men nu reiste sig i deres Vrede og kæmpede med, hvor det gik hedest til. Saaledes har den sidste Ætling af den berømte Slægt Bouillé, fortalt mig, at han i henved 2 Døgn havde staaet i en afsides Gade, hvor det ikke var kommet til nogen egentlig Kamp, men som ikke kunde forlades, fordi den var den vigtigste Forbindelse mellem Oprøret og en mistænkelig Forstad. Af 200 Mand vare 30 skudte af usynlig Haand; men i hans Bøsse sad endnu det Skud, hvormed han var rykket ud, fordi han var for gammel en Jæger til at fyre, saalænge han ikke saa sit Maal. Om en Marquis de Ferté fortaltes det, at han vældig havde deltaget i en forbittret Kamp om en Barrikade, som de flere Gange og

med stort Mandefald forgjæves havde stormet. Da man paa begge Sider havde udtømt sine Kræfter og sit Krudt, var der indtraadt en faktisk Vaabenhvile, som en lille Dreng af Mobilgarden vilde benytte til at krybe op paa Barrikaden, for at nedtage dens røde Banner. Et Skud fra et Nabetag strakte ham til Jorden; men da Marquis'en vilde bære ham bort, bleve de enige om først at tage Fanen. Med Drengen løftet op paa Skuldrene krøb Marquis'en nu op; med en sidste Kraftanstrengelse rev Drengen Fanen til sig og bares paa denne Maade ud af Kampen, for faa Øieblikke derefter at opgive Livet. En anden lille garde mobile blev kjørt forbi mit Vindue, dødbleg liggende i Armene paa en Officer, og kort derefter vendte han tilbage med et Kors paa Brystet. Senere hørte jeg, at det var en 16aarig Dreng Martin, som havde udført saadanne Vidundere af Tapperhed, at Cavaignac egenhændig havde paahæftet ham Oberst Charras's Æreslegionskors, men at han Dagen derefter var død, ikke af Saar, men af — Gift. Jeg har berørt den sorteste Plet i dette mørke Billede, og det er de af Oprørerne forøvede Grusomheder, der vise, hvilket forfærdeligt Rovdyr Mennesket er, naar Raseriet har sprængt alle de tæmmende Baand. Naturligvis ere mange af de skrækkelige Rygter om hakkede og glasblandede Kugler, indsvøbte i forgiftede Klude osv., kun Fostre af en opskræmmet Fantasi; men vist er det, at Dødeligheden blandt de saarede Soldater og Nationalgardister var paafaldende stor, og at man har fundet Ligene af Mobilgardister, mod hvilke Oprørerne især havde vendt deres Forbittrelse, fordi de betragtede dem som frafaldne fra Folkets Sag, formelig hakkede i

Stykker. Det afskyeligste og bedst beviste Træk var General Bréa's Mord. Han var fulgt efter den haardt saarede — og snart derefter døde — General Dumesme i Kommandoen over den venstre Seinebred, hvor Kampen ansaaes for endt, da den store Barrikade ved Pantheon var falden. Efter Oprørernes Indbydelse begav han sig da til deres Hovedkvarter for at bevæge dem til at nedlægge deres Vaaben; men her blev han ikke blot myrdet, men Hoved og Lemmer skaarne af og slængte omkring. Blandt de Repræsentanter, der modig havde begivet sig ind mellem Oprørerne for at formane dem til Fred, vare flere blevne saarede, saasom Bixio, Dormès, Clément Thomas; men intet af disse Offre vakte saa dyb Sorg, som at den ædle Olding, Erkebispnen af Paris, Affre, blev skudt, da han — forud anmeldt under Parlamentærflag — med Korset i Haanden besteg en Barrikade for at bringe Fredens og Forsoningens Ord til sin vildfarende Hjord.

Hermed vil jeg da slutte Fortællingen om denne Kamp, i hvilken 16,000 Franskmænd vare faldne eller saarede for Landsmænds Haand, foruden at 8,000 Fangne fyldte Fængslerne. Det er vanskeligt at forestille sig, hvilke Tilstande af Barbari og Borgerkrig Oprørets Seir vilde have bragt over det ulykkelige Land; men skjøndt det lykkedes en heroisk Kraftanstrengelse at gjenoprette den lovlige Orden, saa var det ikke Glæde, men Sorg og Skam, som fremkaldtes ved denne dyrekjøbte Seir. Det store Forsøg, der var gjort paa under Frihedens, Lighedens og Broderaandens Banner at grunde en oplyst, retfærdig og høisindet Republik, var besmittet af Demagogernes og Socialisternes Vanvid og druknede i

Junirevolutionens Blod. Vel gav man Republiken nu en Forfatning og valgte til dens første Styrer en samme hengiven Hædersmand; men den bar fra Fødselen af Undergangens Spirer i sig. Det var først Præsidentvalget d. 10de Decbr. 1848, der klarlig udtalte denne Dom, og først Statskupet af 2den Decbr. 1851, som fuldbyrdede den; men det er Junirevolutionen, som ved at afslutte Februarrevolutionen tilføiede dens Værk et Ulivssaar, som det umuligt kunde forvinde og som snart blev dets Død.

II.

Borgerrepræsentanternes Adresse

af 20de Marts 1848.

I det Møde, som om Morgenen den 20. Marts 1848 holdtes paa »Fædrelandets» Kontor paa Store Kjøbmagergade, og hvori det vedtoges at beramme et Folkemøde til samme Aften, forhandlede ogsaa om at foreslaa Borgerrepræsentanterne i en Adresse at henvende sig til Kongen. Jeg tror, det var deres Formand, Hvidt, som fremkom dermed, men jeg understøttede det af al Evne, idet jeg fandt det lidet ønskeligt, at de Beslutninger, som Ingen tvivlede om vilde blive tagne, enten skulde formuleres som bestemte Andragender og forebringes paa en anonym Forsamlings Vegne eller henligge ligesom hjemløse, uden at der i Forbindelse dermed skete Noget, som umiddelbart kunde føre til et praktisk Resultat. Til her at fremtræde for Thronen som Folkets Ordfører havde den eneste nærværende folkelige Korporation, Repræsentationen for Hovedstaden, som ofte i Danmarks Historie har handlet paa hele Folkets Vegne, baade Kald og Berettigelse. Jeg raadede tillige til at undgaa alle Vidt-

løftigheder og saavidt muligt alle Meningskampe ved at indskrænke sig til det ene, simple Punkt — et nyt Ministerium, da uden dette alle almindelige Udtalelser vilde være virkningsløse, og da omvendt et Ministerskifte nu ufeilbarlig vilde gjøre vore Resolutioner til den nye Regjerings Program. Opfordret til at gjøre et Udkast, nedskrev jeg de faa Linier, som siden bleve vedtagne, og i al deres Korthed dog ere det egentlige Grændseskjel mellem tvende Tidsafsnit i vor Historie. De senere saa meget omhandlede Ord »Fortvivlelsens Selvhjælp« vare efter min Mening under de daværende Forhold berettigede. Ligesom Kongernes »Dermed sker vor Villie«, eller Domstolenes »at efterkommes under Adfærd efter Loven«, vare de ikke en Trusel om Vold, men en Paa-stand om Myndighed — et jevnt dansk Udtryk for den Folkesuverænitet, som i 1848 var det almindelige Løsen, og som hos os i Grundloven fik sin legitime Fuldbyrkelse. Enhver Overgang fra den ene Legitimitet til en anden, enhver Flytning af Myndighedens Tyngdepunkt kan man, om man vil, gjerne kalde en Revolution; men ligesom jeg ved at nedskrive Ordene ikke vilde udtale Andet, end at det nu var Alvor, saaledes laa Fremvæksten fra theoretiske Formeninger og barnlige Ønsker til Selvansvarets Forudfølelse og Selvstyrelsens Forudgriben i den Grad i den opvaagnende Folkebevidsthed, at Alle fandt Antydningen heraf naturlig. Den eneste blandt de Tilstedeværende, som standsede ved disse Ord, var Schouw, men efter et Øiebliks stille Overveielse rakte han mig mit Papir tilbage uden derved at gjøre nogen Bemærkning. Adressen lød saaledes:

Allernaadigste Konge!

De Raadgivere, Deres Majestæt har arvet fra Deres Forgænger, ere ikke i Besiddelse af Folkets Tillid lige saa lidet i det egentlige Danmark som i Slesvig og Holsten. De daglig mere fremtrædende sørgelige Frugter af deres Regjeringssystem har maattet undergrave enhver Tro paa, at de skulde besidde Indsigt og Kraft til nu at frelse Landet.

Afgjørelsens Time nærmer sig med Kæmpeskridt. Staten vil opløses, dersom Deres Majestæt ikke uophødelig omgiver Deres Throne med Mænd, som ere Opgavens Storhed voxne og kunne tilføre Regjeringen en energisk Villie og Nationens Bistand, — Mænd, som kunne redde Danmarks Ære og grundlægge Landets Frihed.

Vi anraabe Deres Majestæt om ikke at drive Nationen til Fortvivlelsens Selvhjælp.

Hvidt, der selvfølgelig havde fuld Raadighed over Udkastet, havde ikke fundet Anledning til deri at foretage nogen Forandring, da han om Aftenen fremlagde det i Borgerrepræsentantskabet og anbefalede det med nogle kraftige Ord (væsentlig stemmende med den Indledning, hvorved han snart derefter meddelte Adressen i Kasino-mødet). Derimod fremkom H. P. Hansen, som i den senere Tid havde holdt sig noget tilbage, med et Modforslag, som mere sluttede sig til en tidligere Tids Tanker og Sprog og navnlig udelod, hvad der var Udkastets eneste Indhold, Fordringen om den ved et Ministerskifte betegnede og sikrede Systemsforandring. I et varmt Foredrag gjorde jeg gjældende, at dette var Alt og uden dette var alt Andet Intet, og saa stærk var Følelsen af

Situationens paatrængende Nødvendighed, at den med Rette høit ansete Viceformand for denne væsentlig konservative Forsamling kun fik nogle faa Stemmer for sit Forslag. Adressen blev da underskrevet af alle Medlemmer og Efterretningen derom hilset med uendelig Jubel af den i Kasinos Sal taalmodig ventende Folkeforsamling.

Det er bekjendt og hører i al Fald ikke herhen, at Adressen den næste Formiddag af Borgerrepræsentanterne blev overbragt til Kongen under Medfølge af Stadens Magistrat (hvoraf man har villet gjøre en stor og følgerig Bedrift for Kjøbenhavns daværende Overpræsident Lange) og af et mægtigt Folketog, som tilsidst var voxet op til over 15,000 Mennesker. Kongen svarede, at Adressens Begjæring alt var opfyldt ved det gamle Ministeriums Afskedigelse.

III.

Martsprogrammet.

Tale i Folkemødet i Kasino den 20de Marts 1848.

Det næste store Folkemøde var berammet til den 22de Marts, men de i de senere Dage, og navnlig om Morgenen d. 20de Marts fra Hertugdømmerne indløbne Efterretninger, der ikke lode mindste Tvivl om, at Oprøret var fuldstændig organiseret og paa Nippet til at udbryde, havde i Kjøbenhavn fremkaldt en saa stærk Bevægelse i Sindene, at det besluttedes at afholde Mødet samme Dags Aften, og de dertil udstedte 2,500 Billetter vare i kort Tid bortrevne. Det vedtoges at forelægge Forsamlingen Resultaterne af de forudgaaende Forhandlinger i følgende 3 Beslutninger: 1) En slesvigholstensk Forfatning er en Opgivelse af den danske Krones Ret over Slesvig. Der til er Kongen af Danmark uberettiget, og det kan det danske Folk aldrig taale. 2) Danmarks og Slesvigs nuværende Forbindelse kan kun sikkert ved en for begge fælles Rigsforfatning, bygget paa en i Sandhed folkelig Valglov. 3) Slesvigs nuværende provindsielle Selvstændighed og de deri værende tvende Nationaliteters lige

Ret bør betrygges ved en egen Provinds-Landdag og tilsvarende provindsielle Indretninger i Forvaltning og Retspleie. Efter de nu indtraadte Forhold, hvori Krigstilstanden var saa godt som erklæret, besluttede man paa mit Forslag at tilføie som Nr. 4: Det danske Folk tilsiger Kongen af Danmark sin ubegrændsede Bistand til Opfyldelsen af den helligste af hans Regentpligter at værne om det suveræne dansk-slesvigske Riges ukrændede Opretholdelse, og som Nr. 5: Danmarks Velfærd fordrer, at Kongen uopholdelig omgiver Thronen med Mænd, hvis Indsigt, Energi og Fædrelandskjærlighed kan give Regjeringen Kraft og Nationen Tillid.

Samme Dags Aften vare Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter forsamlede paa Raadhuset for at forhandle angaaende en Adresse til Kongen om det gamle Ministeriums Afskedigelse. Forhandlingerne droge ud over den til Folkemødet berammede Tid, og da jeg mindedes fra d. 3 Dec. 1839, hvor farligt det er i bevægede Tider at lade en stor Forsamling uden Ledelse, var det med beklemt Hjerte, jeg med Hvidt og den vedtagne Adresse i fuldt Firspring kjørte til Kasino. Stor var derfor min Glæde, da jeg ikke blot saa den Menneskemasse, der fyldte Amaliegade i taus og rolig Forventning, men ved at træde ind i Forsalen modtoges af et tusindstemmigt Chor, som sang »Danmark deiligst Vang og Vænge«. Dette er et af de lyseste Billeder, jeg har bevaret om den Aand, som i 1848 besjælede det danske Folk.

Hvidt modtoges med høie Bifaldsraab, som gjentoges, da han havde oplæst den af Borgerrepræsentationen vedtagne og underskrevne Adresse. Han meddelte, at ifølge de idag modtagne Efterretninger, som i al Fald

i deres Hovedtræk maatte ansees for paalidelige, havde en i Løverdags (d. 18 Marts) Aften i Rendsborg afholdt Forsamling af de holstenske og slesvigske Stænderdeputerede og andre ledende Mænd besluttet, at Slesvig og Holsten skulde konstitueres som en af Danmark uafhængig Stat og underlægges det tyske Forbund, som skulde ordnes paa den i flere tyske Stater foreslaaede Maade, hvorhos man havde indsat en Komite, som skulde tage Regjeringen i sin Haand, saafremt en til Kjøbenhavn afsendt Deputation ikke uopholdelig maatte modtage Kongens Samtykke til disse Beslutningers Iværksættelse. Opfyldelsen af dette Holstenernes »sidste Ord« vilde være det danske Riges Opløsning. At det var kommet saa vidt, skyldtes den Kreds af Regjeringsmænd, som nu i en Række af Aar havde daaret Kongen og Folket med tomme Forhaabninger, fordi de selv havde manglet Mod til at se Faren i Øinene og derfor havde udskudt Afgjørelsen af ethvert vigtigt Spørgsmaal til Fremtiden, hvis Farer kun vare voxede ved deres modstandsløse Slaphed. Det var sikkert paa denne, Slesvig-holstenerne havde gjort Regning, naar de nu vovede at byde Regjeringen saadanne Betingelser, og det var derfor uafviselig nødvendigt, at disses Overbringere omkring Thronen maatte forefinde Mænd, som havde Mod til at hævde Kronens Ret og Folkets Ære.

Jeg har givet dette Referat saa stor Udførlighed, fordi de strax derpaa følgende Begivenheder have gjort, at der om dette Møde ikke findes nogen anden Beretning end nogle Optegnelser, som min Fuldmægtig, der som Sekretær i Trykkefrihedsselskabet havde nogen Øvelse i den Slags Arbeide, nogle Dage senere leverede

mig, og som jeg har forefundet blandt mine Papirer. Det er disse, der sætte mig istand til at meddele min nedenstaaende Tale, som her er bragt i Stil, men naturligvis uden at omsætte Tidens og Opgavens Sprog i de Udtryk, en rolig historisk Dom vilde kræve. Da Hvidt havde endt med de Ord: »Jeg viger nu Pladsen for en mere begavet Taler» — optog jeg Ordet, som følger:

»Det er ikke som Taler, jeg her tager Ordet, men som dansk Mand, der føler varmt for sit Fædreland — som den, der fra Barnsben har vidst, at én stærk Villie er mægtigere end tusinde villieløse Mennesker og der nu mere end nogensinde føler, at det ikke er »Begavelse«, men Villie, hvorpaa det hidtil har skortet, og at det kun er Villie, som nu kan frelse os.

Ja, mine Herrer, der er Fare paafærde! Vor Præsident har i dette Øieblik meddelt Dem de Efterretninger, som idag ere ankomne fra Kiel; jeg kan tilføie, at efter al Sandsynlighed Rendsborg Fæstning allerede er i Fjendevold. Men, vil man sige, er det andet end Rygter? Ved man da ikke, hvorledes Rygtet altid overdriver? Er det besindigt at bygge følgerige Skridt paa saa løs en Grund? Vilde det ikke være forstandigere at vente til man kan se klart? Saaledes hører jeg de saakaldte »besindige« og »forstandige« Folk spørge. Jeg kunde da svare, at i det Mindste det Væsentlige i disse Efterretninger er bygget paa troværdige Øienvidners Fortælling; men jeg vil hellere, for at gaa fuldkommen sikkert, aldeles se bort fra alle disse nyeste Efterretninger, som jo endnu kun ere »Rygter«. Lad os da kun holde os

til Stillingen, saaledes som den foreligger i utvivlsomme ubestridte og ubestridelige Kjendsgjæringer. Hvilken er da denne Stilling?

Slesvigholstenernes Program er klart og sikkert: Slesvig og Holsten suveræne Stater, uadskillelig forbundne og som Følge deraf Slesvigs Optagelse i det tyske Forbund og dernæst det dynastiske Baand — det eneste, som derefter endnu vilde knytte det til Danmark — ifærd med at briste, idet kun Mandsstammen kan herske i Slesvigholsten. Det er den Lære, som i Begyndelsen vel kun udklækkedes i Enkeltes Studerekammer, men som ved mange Aars uforstyrrede Agitationer nu er bragt saa vidt, at den er trængt ned i Folket og op i de høieste Regjeringskredse. Ikke sandt, mine Herrer, dette er ikke et Rygte, bragt af den sidste Post, men det er en Kjendsgjærning, som er voxet op for vore Øine igjennem mange Aar. Denne Lære er falsk — vil man sige — lad os derfor gjendrive den! Jeg svarer, at trods alle vore Gjendrivelser er denne Lære bleven til en Villie, og Villie kan ikke gjendrives med Fraser, men kun med Villie. Derfor sagde jeg, at det, hvorpaa det nu kommer an, det er ikke Argumenter, men Villier. Fordrer man Beviser for, at Slesvigholstenernes Lære ikke kan gjendrives med Ord, men kun med Handlinger, da skal jeg blandt alt det Meget, der her er til Raadighed, kun henvise til den ene Kjendsgjærning, at den slesvigske Stænderforsamling næsten enstemmig har forlangt Slesvigs Optagelse i det tyske Forbund. Er ikke ogsaa dette en Kjendsgjærning, og er den ikke saa betegnende, at vi ikke have andet Vidnesbyrd Behov? Nei, svare de, som under Besindighedens Maske ville skjule

deres Kleinmodighed — dette Forlangende er ikke blot uretfærdigt, men i den Grad utilstedeligt, at der ikke er mindste Fare for, at det vil blive indrømmet. Naar Alt kommer til Alt, er det jo kun en Bøn til Kongen, i hvis Haand Afgjørelsen ligger, og vi ere visse paa, at han vil afslaa det. Ganske vist; det vide Slesvigholstenerne ligesaa godt som vi. Derfor have de ogsaa itide været betænkte paa at drive det igjennem med det Onde, naar det ikke vil gaa med det Gode. Er det et Rygte, eller er det en vitterlig Kjendsgjerning, at de i Nörtorf have holdt Revu over deres Mandskab og lige for de danske Dragoners Øine have drøftet det Spørgsmaal, om Oprøret skulde begynde strax eller foreløbig udsættes? Og hvorfor blev det udsat? En af de Indviede i det dengang afholdte Krigsraad har betroet Verden, at det var, fordi Forbundsforfatningen dengang gjorde det til Pligt for Nabostaterne at besætte Holsten, saasnart der udbrød Oprør i samme. Den Frygt skal sandelig nu ikke holde Slesvigholstenerne tilbage — nu, da Forbundsdagens Aag er knækket, saa at det snarere er Friskarer end Exekutionstropper, de kunne vente sydfra. Ja, mine Herrer, siden Forsamlingen i Rendsborg blev afholdt, er der endog kommet Efterretning om, at hint gamle Politio- og Militær-Tyrannies Kapitolium, det Metternichske Regimente, selvi Wien er kastet til Jorden. Med saadanne Kjendsgjerninger for Øie ville derfor vistnok selv de Besindigste og Forsigtigste maatte indrømme, at vi staa ligeoverfor et Oprør, hvis vedkjendte Formaal er det danske Riges Opløsning. Handsken er kastet, og det danske Folk maatte være en feig og vanslægtet Yngel, om den ikke freidig optog den. Tærningen er kastet, og

hvor store end de Farer ere, som fra alle Sider omleire os, saa er det dog med Jubel, jeg hilser Afgjørelsens Stund. Ja, mine Herrer, med Jubel, fordi den Uvishedens og Raadvildhedens kvalme Lummerluft, der har søvndyset det danske Folk, var dødbringende, og fordi det alvorsfulde Kald, der nu ruller hen over vore Hoveder, vil vække os til Liv, til Daad, til Seir og Hæder.

Dette er altsaa Stillingen: hist en stærk og velorganiseret Folkevillie med kløgtige, dristige, vel adlydte Førere, baaret af Tidens Medbør, støttet af det revolutionære Tydsklands vildt gjærende Kræfter. Saaledes hist; men her? En ung, uprøvet Konge, som nys med Kronen har arvet et splidagtigt Rige paa Opløsningens Rand, og som nu, medens Omvæltningens Storme fare hen over hele Europa, saa at selv de mægtigste Mænd tabe Besindelse og Fodfæste, og selv de fasteste Indretninger synke i Grus, staar ligeoverfor en Opgave saa overvældende tung, at selv den Stærke derunder kunde synke i Knæ. Sikkert har Kongen intet høiere Ønske end Rigets Frelse og Folkets Vel; men naar en Konge under ingen Omstændigheder kan undvære kraftige og dygtige Raadgivere, hvor meget mindre da under Forhold som disse. Hvem er det da, hos hvem Kongen skal søge Veiledning og Styrke? Hvem ere de, som nu skulle besværges den frembrydende Storm? Det er Mænd, som ere blevne gamle og graa under det daglige Slid med at fyldestgjøre Forvaltningens smaa daglige Behov ved Hjælp af Reskripter og Resolutioner, men hvis hele Statsmandsvisdom har indskrænket sig til at lukke Øinene for den Fare, de selv have opammet, idet deres Svaghed har opmuntret Angrebet, og idet deres onde

Samvittigheds Harme har vendt sig mod dem, fra hvem de ene kunde vente Hjælp. Og hvem ere de, der nu skulle lægge den brede Grundvold for det danske Folks Frihed, som ene kan vække alle dets slumrende Kræfter til Høisind og Stordaad? Det er de Mænd, som hidtil med smaalig Forbittrelse have forfulgt enhver fremspirende Frihedslængsel — i god Overensstemmelse med det Undertrykkelsessystem, som længe har tynget paa Europa, men som nu overalt er bleven knækket — jeg haaber for bestandig. Det vilde være overmenneskeligt at vente — ja, det vilde være umenneskeligt at fordrø, at de skulde have Mod og Kraft til at bryde det for-dærvelige System, hvis Medskyldige de ere. Jeg vil ikke imod dem paakalde Historiens Fordømmelse; thi jeg er overbevist om, at det ikke er af Mangel paa Kjærlighed til Konge og Fædreland, de have syndet, men af Mangel paa Fremsyn og Karakter. Men paa den anden Side er Fædrelandets Frelse en for alvorlig Sag til at godmodige personlige Hensyn herkunne komme i Betragtning. Det er da endelig ikke noget saa Uhørt, at en ny Tid og nye Opgaver fordre nye Mænd. Men Sagen haster og Tiden trænger; thi de slesvigholstenske Udsendinge tør ikke ved Kongens Side forefinde de Mænd, med hvilke de nu i en Menneskealder saa forargelig have trukket omkring. Sagen haster og Tiden trænger; thi det danske Folk staar nu Ansigt til Ansigt med en Opgave, hvor det gjælder Liv og Død, og det kan ikke betro sig til en Regjering, som er forladt af Guder og Mennesker, paa hvem Ingen tror, ikke engang — de selv.

Det, som Stillingen kræver, er ikke blot nye Ministre, men et nyt Ministerium. Hidtil have vi egentlig

aldrig havt et saadant. Den, som var udnævnt til Minister, han blev i Embedet, indtil han døde eller blev saa affældig, at han ikke længer paa en Bærebør kunde bringes op i Statsraadet; kom der saa en ny, saa kom der rimeligvis lidt mere Ungdomskraft, maaske lidt større Dygtighed, men Systemet blev det samme, og enten han vilde eller ikke, maatte Efterfølgeren ned i sin Forængers Spor. Det er derfor sjældent, at saadanne delvise Personforandringer have havt store Virkninger; nu vilde de være aldeles utilstrækkelige. Det er et Brud med det gamle System, Tiden fordrer; et nyt System, baaret af et nyt Ministerium, som er gennemtrængt af en fælles Tanke og har Magt og Myndighed til at gennemføre den. Det vilde være en Lykke for Danmark, dersom vi havde havt et offentligt Liv, som kunde have opdraget offentlige Mænd til denne Gjerning og gjort dem saaledes kjendte for Folket, at Enhver forud kunde pege paa dem, og at de, kaldede af den almindelige Tilid, kunde medbringe den. Men skjøndt dette nu ikke er Tilfældet, saa er det dog vist, at der i de høiere Regjeringskredse findes Mænd med Dygtighed og Erfaring, som dele vore Sorger og vore Ønsker, og som sikkert ville vise sig anderledes, end de nu kunne staa for os, naar de faa Kald og Rum til at udfolde sig. Folket vil støtte og styrke dem, naar de paatage sig at gennemføre dets Sag. Og hvilken denne er, derom kunne vi ikke være i Tvivl. De Beslutninger, vi her foreslaa Dem til Vedtagelse, ere ikke et Øiebliks Indfald; de ere det korte og klare Udtryk af de Tanker, som i en Række af Aar ere forhandlede iblandt os. Fra først af ere de naturligvis udgaaede fra en ringe Begyndelse, men efter-

haanden ere de voxede op til at blive stedse Fleres Overbevisning, og jeg tør med Bestemthed paastaa, at de nu udtale den almindelige Mening. Lad denne almene Mening blive til en almen Villie, og den vil seire. Hvad vi fordre er et nyt Ministerium, som vil gjøre dens Gjennemførelse til sin Opgave.

Mere kunne vi ikke gjøre: vi gjøre vort Tilbud og stille vore Betingelser. Det er den sidste Gang, Slesvig-holstenerne spørge det danske Folk, hvad det vil. Det er den første Gang, det danske Folk selv skal svare. Hvad Udgangen vil blive, ved intet Menneske; men det ved jeg, at skal den nuværende Regjering svare for os, saa gaar det ilde. Hvis det danske Folk ikke nu i denne sidste Time mander sig op til en modig, en endrægtig, en høisindet Beslutning, saa vil Danmark gaa tilgrunde — saa vil det ikke blot falde, men falde uden Ære.

Efter denne Tale optraadte den Deputerede i General-Toldkammeret, Etatsraad Francke, som kom fra et Møde i Phoenix, hvor en snevrere Kreds af Mænd, der ønskede at mægle mellem de modstaaende Fordringer, pleiede at samle sig. Da han begyndte paa at tale Tydsk, vakte dette en ubehagelig Sensation, men det lykkedes dog let og hurtigt at skaffe ham Ørenlyd, og Forhandlingerne fortsattes uden videre Afbrydelse. Han fortalte da, at han fra Politimesteren i Kiel havde modtaget private Meddelelser om Mødet i Rendsborg, hvor de ifølge Reskriptet af 20de Januar valgte erfarne Mænd havde været samlede for at raadslaa om Hertugdømmernes Anliggender, men hvor Meningerne havde været

saa delte, at man ikke var kommet til noget bestemt Resultat. Derimod havde en samtidig dermed afholdt Folkeforsamling vedtaget en Petition til Kongen og til sammes Overbringelse valgt en Deputation, som vilde komme her paa Onsdag, hvorfor han foreslog indtil da at udsætte ethvert afgjørende Skridt, for ikke at afskjære Muligheden af en Forsoning. — Monrad lykønskede Francke til det borgerlige Mod, hvorpaa hans Optræden var et Bevis, og forsikkrede, at ogsaa han nødig vilde opgive at kalde den hele danske Stat sit Fædreland og derfor ikke vilde have Strid, hvis Fredens Ord lode fra Hertugdømmerne. Han opfordrede derfor Francke til bestemt og uforbeholdent at meddele, hvori den paaberaabte Uenighed mellem de »erfarne Mænd« havde bestaaet og hvorpaa den vedtagne Petition gik ud. — Francke, der ligeledes talte i det fælles Fædrelands Interesse, oplyste, at en Minoritet havde fordret Slesvigs Optagelse i det tyske Forbund, men at Majoriteten vilde indfinde sig i Kjøbenhavn til den der berammede Raadslagning om Gjennemførelsen af Reskriptet af 20de Januar. Petitionens Indhold kjendte han ikke, og netop derfor foreslog han at oppebie Deputationens Ankomst. — Paa Tschernings Spørgsmaal, om det var sandt, at Soldaterne i en Bataillon i Rendsborg havde underskrevet Petitionen, benegtede Francke dette; de Militære, som havde undertegnet, havde kun gjort dette som Privatmænd. — Jeg mindede da om de Reservationer, hvorunder Valgene af de erfarne Mænd vare foretagne, saa hvis de gav Møde, vilde det ikke være for at arbeide for en Helstatsforfatning paa Grundlag af Reskriptet af 20de Januar, men for en slesvigholstensk

Forfatning, adskilt fra Kongeriget osv. I al Fald kunde der ingen Tvivl være om, hvilke Fordringer Deputationen vilde stille, og jeg saa ingen Trøst deri, at man havde fundet det hensigtsmæssigt først at forsøge, hvorvidt Frygten kunde bringe Regjeringens, dem kun altfor vel bekendte, Eftergivenhed, forinden man drog Sværdet, saalidet som deri, at de fra Oprøret vundne Soldater skulde skyde paa os, ikke som Militære, men som Privatmænd. Jeg kunde derfor ikke anse det for rigtigt at udsætte Sagen, indtil det var forsilde; thi Hensigten med Mødet var jo netop den at udtale det danske Folks Mening og Villie om, hvad der burde svares paa de slesvigholstenske Fordringer og at gjøre, hvad der lovlig kunde gjøres for inden iovermorgen at faa en Regjering, som vilde og kunde give et saadant Svar. Det var for at afværge alle Udflugter om hvad Politimestre og Professorer i Holsten kunde skrive til deres herværende Venner, at jeg havde holdt de seneste Postefterretninger ude fra min Begrundelse af de foreslaaede Resolutioner, og det var af samme Grund, jeg nu skulde oplæse dem og indbyde Forsamlingen til at gaa over til deres Drøftelse.

Blandt Resolutionerne gav kun den sidste (om Nødvendigheden af et Ministerskifte) Anledning til et Ordskifte. Stiftsprovst Tryde advarede nemlig imod at fortrænge den hele gamle Stamme af prøvede Kræfter, blandt hvilke Stemann og Bardenfleth jo betragtedes som Danskhedens Støtter, ligesom den sidste da heller ikke kunde siges at være bleven graa under det gamle System. Han anbefalede derfor at styrke Ministeriet ved Optagelsen af nye Kræfter, men at vogte sig for en Om-

væltning, som — det vilde han lægge de mange tilstedeværende Borgere paa Hjertet — vilde indvirke forstyrrende paa Krediten. Ogsaa forhenværende Stænderdeputeret Hansen fra Odense afgav et fyensk Vidnesbyrd om Bardenfleths danske Sind. Herimod gjorde Tscherning gjældende, at Beslutningen ikke saa meget var rettet mod Personerne som mod Systemet, hvorefter Ministrene kun vare Kongens personlige Raadgivere og ikke virkelige, ansvarlige Ministre med egen Myndighed, ligesom den kollegiale Forvaltningsform udslettede Ansvarligheden og lammede Regjeringens Førelse. Hvidt tilføiede, at det var med beraad Hu, at Borgerrepræsentanternes Adresse kun var rettet mod de Ministre, som Kongen havde arvet af sin Forgænger. — Hvad Monrad fandt forkasteligt i den hidtilværende Regjerings Politik, var ikke at den havde betragtet Slesvig som Bindeled mellem Kongeriget og Holsten, men at den netop havde modarbejdet dette dens Formaal ved at knytte det stedse nøiere til Holsten, i Stedet for at det for at opfylde denne Bestemmelse netop gjaldt om at binde det fast til Kongeriget, fra hvilket det nu stod Fare for helt at løsrives. Forresten havde han Intet imod, at nogle af den nuværende Regjerings Medlemmer kunde indtræde i det nye Ministerium. — Jeg fremhævede, at Resolutionen aldeles intet indeholdt om, hvem der skulde vælges og altsaa heller ikke om, hvorvidt nogen af de nuværende kunde beholdes. — Alt dette var Kongens Sag. Hvad Forsamlingen opfordredes til at vedkjende sig var kun den Overbevisning, at de nuværende Forhold gjøre det nødvendigt, at Thronen omgives med et virkeligt Ministerium, som forener Kraft med Nationens Tillid

og ikke af Ministre uden ledende Ide, uden Myndighed, uden Villie. Jeg mindede endelig om, at Forslaget gik ud paa at fatte en Beslutning, ikke paa at vedtage en Adresse. En saadan var allerede vedtaget af Hovedstadens Borgerrepræsentation og vilde imorgen blive overbragt Kongen. Carl Ploug hævdede, at det ikke kunde være vor Sag at indlade os paa, hvem Kongen skulde vælge til sine Raadgivere, men at vi vare berettigede til at fordre et nyt Regjeringssystem — et System, som gaar ud paa at opretholde Danmarks Selvstændighed og i Stedet for Absolutismen at indføre en konstitutionel Forfatning, der sikkrer Statens Borgere fuld Frihed og delagtiggjør ogsaa den simple Mand i dennes Velsignelse. — Da Forslagene derefter sattes under Afstemning, vedtoges de — det 1ste, 3die og 4de enstemmig, det 2det og 5te mod et Par Stemmer. Dog er det troligt, at Flere afholdt sig fra Stemmegivningen. Udfaldet modtoges med umaadelig Jubel; men da der lode enkelte Stemmer for — noget Forslag blev der ikke stillet — at man strax skulde overbringe Beslutningerne til Christiansborg, advarede Tscherning imod, at vi her skulde efterligne de Overilelser, hvorved man paa andre Steder havde fordærvet den gode Sag. Vi skulde først sove paa det, forinden vi foretog noget videre; Besindighed var det bedste Bevis paa Alvor. Heller ikke skulde vi imorgen fordre en øieblikkelig Afgjørelse. Det var tidsnok, naar denne kun fandt Sted, forinden Deputationens Ankomst iovermorgen. Hertil sluttede Ploug sig og det ikke blot for at vi kunde »sove paa det«, men fordi det, vi vilde, ikke behøvede at skjule sig i Mørket, men skulde udføres ved høi lys Dag, for at En-

hver kunde se, at det var danske Borgere, som i en god Sag henvendte sig til deres Konge. Han foreslog derfor, at de atter skulde samles den paafølgende Morgen Kl. 11 paa Gammeltorv for at ledsage Borgerrepræsentationen til Kongeborgen.

Med dette Løfte skiltes Forsamlingen, som havde fulgt Forhandlingerne — vistnok under en stærkt bevæget Stemning, men med en Ro og Alvor, der viste, at den var gennemtrængt og løftet af den Bevidsthed, at denne Stund var et vigtigt Vendepunkt i Danmarks Historie. Det er ogsaa af denne Grund, at jeg mod min Sædvane her har gjengivet en muligst fuldstændig og nøiagtig Beretning om dette Møde, der — som ovenfor bemærket — ikke haves andetsteds.

IV.

Martsministeriet.

Brev til Redaktøren af historisk Tidsskrift.

Ved Borgerrepræsentanternes Audients hos Kongen d. 21de Marts var Geheimeraad Bardenfleth tilstede, og det var derved betegnet, at det var ham, hvem Dannelsen af et nyt Ministerium var overdraget. Han havde derved gjort Regning paa de tvende Deputerede i General-Toldkammeret, Sponneck og Francke til Finantsministeriet og Ministeriet for Hertugdømmerne (Udenrigsministeriet havde han paatænkt at tilbyde sin Svoger, Grev Moltke i Paris), men det viste sig snart, at Enighed ikke kunde opnaaes hverken mellem dem selv eller med Monrad og Hvidt, som vare indbudne til Forhandlingen. Nu tilkaldtes Bang og efter dennes Forlangende Plessen og Rathgen, hvilken Sidste dog Intet vilde have at gjøre med det af Bang foreslaaede Grundlag, Slesvigs Selvstændighed, som altsaa forudsatte dets administrative Adskillelse fra Holsten, ligesom Monrad og Hvidt forbeholdt sig at konferere med deres politiske Venner, forinden de kunde samtykke i Opgivelsen af Slesvigs konstitutionelle Forening med Kongeriget. Der var saaledes Intet af-

gjort og kun ringe Udsigt til at Noget vilde kunne opnaaes, da de fra Hertugdømmerne indløbne Efterretninger viste, hvor betænkeligt det var, at Landet var uden Regjering.

I denne fortvivlede Stilling erklærede Bang om Morgen den d. 22de Marts, at han, i Forening med Bardenfleth og Carl Plessen, vilde danne en foreløbig Regjering, hvortil disse Mænd saaledes maa antages at have været villige, og hvortil Kongen i sin daværende hjælpeløse Stilling ogsaa meddelte sit Samtykke. Men da der ogsaa maatte tages Hensyn til Stemningen i Hovedstaden, som naturligvis var høilig opirret over de nyeste Beretninger om Oprørsmødet i Rendsborg mv., var Udførelsen af denne Udvei betinget af, at den billigedes af hvad man dengang kaldte Folkepartiets Ledere. En saadan Erklæring meddeltes ogsaa til Bang, som havde fundet os samlede paa Professor Schouws Bopæl i den botaniske Have.

Men omtrent samtidig dermed havde Prindsen af Augustenborg's Brev til Kongen bragt Forvirringen til det Høieste, og medens Bang endnu forhandlede med os, sendte Kongen sin Generaladjutant Oxholm og sin Kabinetssekretær Tillisch — eller rettere han tillod disse at gaa til Greverne Wilhelm og Carl Moltke for at bede disse to Mænd, som han saa nylig havde afskediget, om Hjælp. Begge lovede at indfinde sig paa Slottet, men medens den Sidste først pleiede Raad med Grev Reventlow-Criminil, og derefter frasagde sig al videre Delta-gelse, fordrede den Første ved sin Ankomst til Slottet at forefinde de vigtigste Folkeledere for at kunne forhandle med dem. Vi vare endnu forsamlede hos Schouw, da Bang bragte os dette Budskab.

Dermed var Bangs Rolle i disse Begivenheder udspillet, ligesom Bardenfleths Ressourcer og Kræfter alt tidligere vare udtømte. Opgaven var nu tilfaldet den Mand, som ved sin Stilling, sine Præcedentser og sin Personlighed aabenbar var bedst skikket til at danne Overgangen fra det Gamle til det Nye, og som i sin Fædrelandskjærlighed fandt Kraft til den baade politiske og personlige Selvfornegtelse, dette tunge Hverv krævede. Om Martsministeriets Dannelse, om dets første Forhandlinger angaaende den Politik, der skulde følges, og om Tilblivelsen af det Aktstykke, hvori dette kundgjordes, har jeg efter Opfordring meddelt Redaktøren af historisk Tidsskrift nedenstaaende Brev.

De har anmodet mig om nogle Oplysninger vedkommende Dannelsen af Martsministeriet, navnlig om Baron Carl Scheel-Plessens Forhold til samme og til dets første politiske Handling, Besvarelsen af de slesvig-holstenske Udsendinges Andragende. Idet jeg med Fornøielse skal meddele, hvad der derom er kommet til min Kundskab og bevaret i min Erindring, skal jeg slutte mine Bemærkninger til den i Tidsskriftets VI Binds 1ste Hefte optagne Beretning af afdøde Geheimeraad Bang.

Saavidt jeg kan kontrollere denne Beretning, er den korrekt. Navnlig er det rigtigt, at jeg krympede mig ved at sætte mit Navn under den besynderlige Erklæring, Bang om Morgen den 22de Marts paa Professor Schouws Bopæl i den botaniske Have forelagde mig og flere af mine politiske Venner. Man vil finde det naturligt, at jeg havde stor Betænkelighed ved det forelø-

bigge Triumvirat, som efter Ordlyden vel kun skulde ind-sættes til at besørge de løbende Regjeringsforretninger, men dog uundgaaelig vilde komme ind paa at underhandle med Oprørets Udsendinge, hvorfor denne Betænkelighed ikke kunde fjernes ved Bangs Yttringer om, at Intet skulde blive afgjort uden vort Minde. Tvertimod kunde dette kun forøge det Mislige i, at Kongen skulde behøve nogle Privatmænds Billigelse til Valget af sine Raadgivere; thi her var ikke Tale om underhaanden at sikre sig visse Personers Understøttelse eller i al Fald deres Passivitet, men om et Aktstykke, der var bestemt til offentligt Brug. Jeg underskrev derfor kun, fordi det vilde være uforsvarligt at bevirke nogen Adskillelse imellem Folkemeningens Ledere, hvilket under de daværende Forhold let kunde have medført et Brud af det Sammenhold i selve Folket, der var det af Alt mest Fornødne. Derimod havde hverken jeg eller nogen af mine Venner mindste Tvivl om, at det var vor Pligt at følge Kongens Kald, som Bang snart derefter overbragte os, hvor uventet end denne Tingenes Vending var og hvor tungt et Ansvar det end lagde paa vore Skuldre.

Da vi henad Middagstiden (den 22de Marts) ankom paa Slottet, modtoges vi af Kammerherre Oxholm, der førte os enkeltvis ind til Grev Vilhelm Moltke, som havde paataget sig Dannelsen af et nyt Ministerium. Da han opfordrede mig til at indtræde i samme, spurgte jeg naturligvis om Programmet og om S sammensætningen. Det første Spørgsmaal besvarede han ved uden Forbehold at akceptere de af det store Borgermøde den 20de Marts tagne Beslutninger. Med Hensyn til det andet Spørgsmaal, foreviste han mig en Liste, hvorpaa der fandtes

opført: Grev Moltke som Finantsminister og Marine-minister ad interim, Bardenfleth Justitsminister, Oxholm Udenrigsminister, Monrad Kultusminister, Knuth Præsident i Rentekammeret, Hvidt og jeg Ministre uden Portefeuille.

Da Tscherning var kaldet op til Slottet tilligemed os Andre, lagde jeg ingen Vægt paa, at han endnu ikke var opført som Krigsminister, og jeg nøiedes derfor med at bemærke, at hans Optagelse naturligvis var Betingelse for min Indtræden. Det var i al Fald ikke Moltke, fra hvem der i saa Henseende vilde komme Vanskelighed; men naar man erindrer, i hvilken Grad ifølge det System, hvori Kongen var opdragen, Militæretaten hos os, som andetsteds, betragtedes som Fyrsternes og deres Omgivelsers særlige Domæne, vil man forstaa, at Tschernings Udnævnelse maatte koste ham størst Selvfornægtelse, især da man for samme ikke kunde paaberaabe sig noget almindeligt Ønske hos selve Armeen. Imidlertid bragte Moltke efter nogle Forhandlinger Kongens Samtykke ikke blot til hans Udnævnelse, men ogsaa til det af ham stillede Vilkaar, at hans Indstillinger skulde tages tilfølg, saalænge Kongen ikke fandt Anledning til at afskedige ham — ja endog til det af ham udtrykkelig tagne Forbehold, naarsomhelst at kunne afskedige Prinds Ferdinand fra Generalkommandoen for Øerne, hvilket han fastholdt, ikke fordi han agtede at gjøre nogen Forandring i denne dengang lidet vigtige Post, men fordi han vilde have et tydeligt Bevis paa, at Systemsforandringen var bleven forstaaet og vilde blive respekteret i sit hele Omfang.

Jeg vilde naturligvis ikke gjøre flere Vanskeligheder end høist nødvendigt og gjorde derfor ingen Bemærkning om, at Clausen savnedes paa Listen. Da Hvidt senere vilde paatale dette, sagde jeg til ham, at vore fælles Anskuelser allerede vare tilstrækkelig repræsenterede i Ministeriet, men at vi naturligvis hurtig vilde være opslidte, og at det da var godt at have Clausen »i Behold». Hermed beroligede ogsaa Hvidt sig, og Tiden viste, at vi havde havt Ret.

At Moltke ikke i mange Dage vilde kunne vedblive at staa som Marineminister, var saa indlysende, at jeg ikke fandt Anledning til at foregribe, hvad Fremtiden utvivlsomt vilde bringe. Det er bekjendt, at Marinens Initiativ snart tilførte Ministeriet den rette Mand i Zahrtmann, som i loyal Samarbeiden med Krigsministeren med stor Dygtighed udførte sin Gjerning.

Som man har set, fandtes heller ikke Bluhmes Navn paa Listen, og det er mig ubekjendt, om han har været kaldet, eller, som det fortæltes, mere eller mindre tilfældig var kommen tilstede. Men hvis min Mening dengang var bleven æsket, vilde jeg — efterat Programmet var fastslaaet og dets Gjennemførelse sikkert ved en tilstrækkelig, af Folkemeningen støttet Repræsentation i Regjeringen — have betragtet det som heldigt, at et saa betydningsfuldt Medlem af det gamle Regjeringspersonale tiltraadte samme. Hvad de daværende Forhold krævede, var et Koalitionsministerium, som kunde betegne og bevirke Overgangen fra det Gamle til det Nye, og det var netop Martsministeriets Styrke, at det ikke var et kompakt og ensartet Ministerium, men ligesom en foreløbig lille Rigsdag, hvori hele Folket kunde finde et Udtryk

og en Borgen for sine forskjellige berettigede Meninger. For Sammenhold og Enhed vilde nok Begivenhederne sørge — i al Fald indtil videre. Derfor var dette Ministerium, som Bærer af og Sindbillede paa Folkets Endrægtighed, stærkt, indtil den virkelige Folkerepræsentation var kommen sammen; derfor var dets Mission til Ende, da dette skete.

Medens jeg saaledes ingen Indvending gjorde med Hensyn til Listens Ufuldstændighed — ene med Undtagelse af det lidet nødvendige Forbehold om Tscherning — ansaa jeg det for Pligt strax at gjøre bestemt Indsigelse imod, at Oxholm skulde være det nye Systems Udtryk og Forsvar ligeoverfor Udlandet. Efterat have hørt mine kort antydede Grunde, gik Moltke ind til Kongen og vendte snart derefter tilbage med det Tilbud til mig selv, at overtage Udenrigsministeriet. Jeg kunde naturligvis ikke undslaa mig for — som det hedder — »at tage Konsekventserne» af hvad jeg havde gjort; men medens Grev Moltke forhandlede med de andre tilkaldte Herrer, havde jeg Tid til at overveie Sagen, og Resultatet deraf blev, at jeg foreslog ham at overdrage Udenrigsministeriet til Grev Knuth, som i det Øieblik var paa Veien fra Sorø til Kjøbenhavn. Af let forklarlige, baade politiske og personlige, Grunde modtog Moltke dette Tilbud med megen Tilfredsstillelse, og da han ikke vilde samtykke i, at jeg traadte helt tilbage, skjøndt jeg forestillede ham, at jeg maaske kunde gjøre mere Nytte udenfor end i Regjeringen, blev jeg altsaa Minister uden Portefeuille.

Efterat saaledes det Fornødne var bragt i Rigtighed, stededes vi enkeltvis til Audients hos Kongen, hvis ro-

lige og milde Holdning kun kunde gjøre det gunstigste Indtryk. I det sidste Øieblik, forinden Ministeriet skulde konstitueres, gjorde Prinds Ferdinand ham et kort Besøg, han blev staaende i Statsraadets Værelse, men fjernede sig strax, da man gjorde ham opmærksom paa, at han indtog en for høi Stilling i Staten, til at han kunde være ansvarlig. Derpaa traadte Kongen ind, holdt en kort Tiltale, hvori han erklærede, at han hermed udnævnte os til sit ansvarlige Ministerium, under Forsæde af Grev Moltke som Statsraadets Præsident, at han fra nu af betragtede sig selv som konstitutionel Konge og agtede derfor kun at møde i Statsraadet, naar han dertil indbødes af dets Præsident. Efterat have afleveret det fra Prindsen af Augustenborg modtagne Brev, hvorefter Oprøret maatte antages allerede at være udbrudt, trak Kongen sig tilbage.

Ved denne Akt vare tilstede: Moltke, Bardenfleth, Tscherning, Monrad, Hvidt og jeg (Knuth ankom først samme Dags Aften), samt desuden Bluhme og Baron Carl Plessen. Hvilke Forhandlinger, der ere gaaede forud mellem denne Sidste og Grev Moltke, ved jeg ikke, da af let forklarlige Grunde ingen af os Andre følte Kald til at blande sig i det vanskelige Spørgsmaal, hvorledes Kongen skulde forhjælpes til en Minister for sine Hertugdømmer. Der kan imidlertid ingen Tvivl være om, at Moltke har meddelt ham, paa hvilket Grundlag hans Ministerium skulde dannes, og at en saa skarpsindig Mand som Plessen ogsaa uden saadan Tilkjendegivelse maa have vidst dette. Faktum er det i al Fald, at han modtog sin Udnævnelse til Medlem af Martsministeriet paa samme Tid og paa samme Maade som vi Andre, og

at han derefter indtog sin Plads og deltog i Forhandlingerne uden at fremsætte nogen Reservation eller opstille nogen Betingelse. Ja, han var endog den af Martsministrene, som tidligst traadte i Virksomhed, idet han som Minister for Hertugdømmerne fremstillede den derfra komne Deputation for Kongen og foreslog denne det foreløbige Svar, som blev givet dem. Vel fremkom der under Forhandlingerne Yttringer fra Plessen, som antydede den Mulighed, at hans Forbliven ikke vilde blive af lang Varighed. Jeg mindes saaledes, at da Monrad, efter Aftale med Hvidt, Tscherning og mig, foreslog, at Ministrene som saadanne ikke skulde have nogen Rang, forbeholdt Plessen sig, hvis han forblev i Ministeriet, at erholde den Rang, som hidtil havde været tillagt Præsidenten i det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli, hvilket vel hentyder til den — forøvrigt for alle ansvarlige Ministre fælles Eventualitet, at de kunne komme i den Nødvendighed at indgive deres Demission, men dog ogsaa forudsætter en vis Fortrolighed med Tanken om den modsatte Mulighed. I al Fald betragtede og gererede han sig som Minister, og da der i Statsraadets andet Møde blev anket over, at han uden dettes Vidende havde tilraadet Kongen strax at bevilge Begjæringen om Scheels (Scheles) Afskedigelse, gjorde han med stor Styrke gjældende, at dette hørte til hans Ministeriums Ressort, og at han maatte hævde den Mynlighed, der var Betingelse for det dermed forbundne Ansvar. Jeg anfører disse Smaatræk, fordi de formentlig betegne, hvorledes Plessen selv opfattede sin Stilling i Ministeriet.

Uagtet Plessen havde modtaget Udnævnelsen til Minister*) med Kundskab til Ministeriets Program og uden at opstille nogen særlig Betingelse, var det dog naturligvis hans Ret — efter hans særlige Stilling kan man gjerne sige hans Pligt — at bestræbe sig for at bevirke en Forandring i samme. Dette skete da ogsaa under den første orienterende Forhandling, som fandt Sted strax efter Ministeriets Konstituering. Nogle af hans Udtalelser vare aabenbart kun fremførte for Formens Skyld — saasom, at man kunde indrømme en fælles slesvig-holstensk Forfatning, uden at deraf med Nødvendighed fulgte Slesvigs Indlemmelse i det tyske Forbund, eller at Kongen for denne ene Gang og uden Følge for Fremtiden kunde indrømme Sammenkaldelsen af de holstenske og slesvigske Stænder til én Forsamling for at vedtage en Valglov, og at det da kunde overlades til den derefter valgte slesvigske Forsamling at afgjøre, om Slesvig skulde slutte sig til Holsten. Han lod derfor ogsaa disse Antydninger falde, da Grev Moltke med Klarhed og Styrke udviklede Nødvendigheden af at lade Holsten med fuld Frihed deltage i den Udvikling, hvori Tydskland nu befandt sig, og den deraf følgende Nødvendighed af at ophæve dets hidtilværende Forbindelse med Slesvig. En alvorligere Karakter fik Forhandlingen først, da der saa blev Tale om Slesvigs Selvstændighed, og atter her var det især Moltke, som hævdede, at den europæiske Statsret ikke kjendte noget slesvigsk Rige,

---

*) At der ikke udstedtes nogen Bestalling for ham, hidrører fra, at han alt var udtraadt d. 24de Marts, da Bestallingerne til os Andre udfærdigedes i den sædvanlige Form gennem det kongelige danske Kancelli.

og at det var umuligt for Kongen og Folket frivillig at opgive Danmarks Ret. I denne Forhandling deltog alle Ministre, og det erkjendtes, at baade de fra Fortiden arvede Forhold og Europas hele nuværende Tilstand gjorde det nødvendigt at give Slesvigs provindsielle Selvstændighed en saa vid Udstrækning, som Opretholdelsen af dets statsretlige Enhed med Kongeriget tillod. Her var altsaa et elastisk Forhold, hvorom Underhandlingerne maatte dreie sig, hvis det overhovedet endnu var muligt at komme ind paa Underhandlinger.

Da jeg var personlig bekjendt med Deputationens tvende betydeligste Mænd, de forhenværende «Nyholstenere», Ohlshausen og Clausen, og tillige med den Familie, i hvis Hus de, under saa eiendommelige Forhold, havde fundet en gjæstfri og tryk Modtagelse, havde jeg flere Samtaler med dem. Da de ved deres Ankomst havde erfaret, hvilken Forandring der var foregaaet i Kjøbenhavn, havde de strax indset, at her ikke var Noget for dem at udrette, og ligefuldt at skulle spille Komedien til Ende faldt dem saa meget haardere, som en af Grundene til deres Afsendelse rimeligvis var den at skaffe Demokraternes tvende kløgtige og energiske Førere af Veien i det afgjørende Øieblik, da Beseler og Reventlow-Preetz skulde bemægtige sig Regjeringen. Hvis Tingene ikke alt vare komne saa vidt, at Underhandling i Grunden var unyttig, vilde vor, og navnlig min, Stilling ligeoverfor disse tvende Underhandlere have været gunstig; thi det var vort fælles Program fra en tidligere Tid, som nu havde seiret i Kjøbenhavn, og den uforbeholdne Anerkjendelse og uhindrede Udvikling af Holstens Tydskhed og den lovlige Gjennemførelse

af fuld demokratisk Frihed vilde selv uden Slesvig have været et fristende Tilbud for Holstenerne, med Undtagelse af Ridderskabet og Augustenborgerne og disses svorne Tilhæng. Men desværre var den Tid, da der maaske kunde være opnaaet en Overenskomst paa dette Grundlag, gaaet ubenyttet hen, og det var nu ikke en Basis for Underhandling, men et Ultimatum, Deputationen overbragte.

Imidlertid skulde Deputationen have et Svar paa dets Andragende, som forresten kun bestod i de bekjendte punktvis opstillede Fordringer. Efterat disse den 23de Marts vare opstillede for Kongen og skriftlig overleverede til Plessen, forelagde denne dem i det derefter afholdte Statsraad. Her gjentog sig nu Diskussionen fra den foregaaende Dag, i hvilken nu ogsaa Grev Knuth deltog, og endte med en kort og klar Resumé af Grev Moltke, som ganske stemmer overens med det Dagen derefter afgivne Svar; hvorhos han fremhævede, at Svaret burde være ikke blot negativt, men aabent indrømme, hvad der kunde indrømmes og bestemt afslaa, hvad Regjeringen ikke kunde gaa ind paa. Formiddagsmødet sluttede med, at Plessen paatog sig at affatte Udkastet til et Svar, hvorom han erklærede at ville raadføre sig med den Deputerede i Generaltoldkamret, Etatsraad Francke, som han havde udset til som Præsident for den slesvig-holstenske Regjering at lede de videre Forhandlinger og med den Deputerede i det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli, Etatsraad Warnstedt, men ikke med Deputationen eller noget af dens Medlemmer. Det var visselig ikke heldigt, at det var Plessen, som skulde være Ministeriets Ordfører ved denne dets første Frem-

træden og saaledes indvie den nye Politik, som for Fremtiden skulde lede Danmarks Skjæbne; men da her var Spørgsmaal om Svaret paa et Andragende, som vel i Virkeligheden var en Krigserklæring fra Hertugdømmerne til Kongeriget, men i Formen dog fremtraadte som et Andragende til Kongen fra dennes tyske Undersaatter, saa var det en uundgaaelig Følge af den hele Situation, at det var Ministeren for Hertugdømmerne, som her maatte fremtræde som Regjeringens Organ.

I det samme Dags Aften afholdte Statsraadmøde oplæste da Plessen sit Udkast. Da flere af de andre Ministre vare stærkt medtagne dels af foregaaende Nattevaagen, dels af en overvældende Mængde af vigtige Forretninger, var det især mig, hvem denne uhyggelige Forhandling tilfaldt, der krævede stor Aarvaagenhed ligeoverfor Udkastets Udeladelser og Tvetydigheder og stor Forsigtighed for at ikke det løse Baand, som knyttede Plessen til Ministeriet og saaledes — i al Fald foreløbig — forskaffede Kongen en Minister for Hertugdømmerne, skulde briste. Desuagtet er det mig ikke muligt om dette Aktstykke, som ikke kom ud af Plessens Haand, at sige Andet, end at det i Formen var holdt i en forskruet Kancellistil, der kun lidet svarede til Tidens hele Aand og Tone, og at det, efterat nogle Forandringer og Tilsætninger med stort Besvær vare bragte ind i samme, stemmede overens med hvad der var blevet vedtaget af Ministeriet, om det end var et kummerligt og forpint Udtryk for samme. Derimod tør jeg med den største Bestemthed paastaa, at deri ikke indførtes Noget, hvorimod Plessen gjorde Indsigelse, og at der fra hans Side ikke fremkom den mindste Antydning af, at han under

disse Omstændigheder ikke længere kunde paatage sig det Ansvar, paa hvilket han var gaaet ind. Han havde i sin Konzept egenhændig indført de Rettelser og Tilføielser, hvorom vi vare blevne enige, og vi skiltes ad ud paa Natten, om end lidet opbyggede af hinanden, dog uden at der fra nogen Side var faldet noget ubehageligt, endsige heftigt Ord, og med den udtrykkelige Aftale, at han næste Dag, da Deputationen skulde modtage Kongens Svar, vilde medbringe dette i en dertil skikket Form.

Da jeg den næste Formiddag til den berammede Tid indfandt mig paa Slottet, var Deputationen alt tilstede, og jeg vexlede i Forbigaaende nogle ligegyldige Ord med Ohlshausen. Grev Moltke meddelte os da, at han af Baron Plessen havde modtaget Underretning om, at han maatte træde tilbage fra det af ham foreløbig overtagne Hverv. Men med Plessen var ogsaa det Aftenen forinden af Statsraadet vedtagne Svar forsvundet. Medens vi ventede derpaa, saa vi Slotspladsen mere og mere fyldes af Mennesker, som vistnok forholdt sig fuldkommen rolige, men blandt hvilke de senest ankomne Efterretninger, navnlig om de af Ohlshausen mod hele det danske Folk offentlig udslyngede Forhaanelser havde fremkaldt en meget opirret Stemning. For at faa fat paa Svaret, blev der sendt Bud efter Plessen til Kancellibygningen og flere Steder i Byen, men uden at han fandtes, og da man troede at vide, hvilken Skriver man i det «tydske» Kancelli pleiede at benytte til vigtigere Afskrifter, blev ogsaa denne eftersøgt, men forgjæves. Da Tiden saaledes drog ud og Bevægelsen i Kjøbenhavn stadig voxede, besluttedes det at opgive

Deputationens personlige Fremstilling for Kongen og derimod i al Stilhed at føre den til Gammelholm og derfra i Baad gjennem Havnen ud paa Dampskibet Hekla, som laa paa Rheden klart til at afgaa til Kiel.

Det var under disse Omstændigheder, at jeg blev opfordret til at gjøre et nyt Udkast til et Svar. Jeg gik da ind i et Sideværelse, hvor der fandtes Skrivematerialier, og fremkom meget snart derefter med en Koncept, som fandt saa udelt Bifald, at Moltke strax tog den ind til Kongen og bragte den tilbage med dennes Samtykke. Jeg gav mig til selv at renskrive Svaret saa godt jeg kunde, hvorved jeg foretog nogle smaa, rent stilistiske Rettelser. Med den underskrevne Renskrift begav jeg mig over Gammelholm i en Baad ud paa Hekla, hvor Deputationens Medlemmer vare tilstede. Jeg oplæste Svaret for dem og overrakte samme med et Par af Situationen dikterede Afskedsord.

Jeg beklager, at Plessens Udkast rimeligvis aldrig vil komme tilstede; men da jeg endnu er i Besiddelse af min Koncept, meddeles den herved.

Antwort

Sr. M. des Königs an die schleswigholsteinische Deputation.

Auf Ihre Anträge haben Wir Ihnen zu eröffnen:

dass Wir gesonnen sind Unserm Herzogthum Holstein, als einem selbständigen deutschen Bundesstaate, eine auf der Grundlage eines ausgedehnten Wahlrechts gebaute, in Wahrheit freie Verfassung zu gewähren, worin namentlich auch Volksbewaffnung, Pressfreiheit und Vereinsrecht ihre Geltung finden werden;

dass als Folge dessen Unser Herzogthum Holstein neben einer eignen Regierung und Militairverfassung auch getrennte

Finanzen erhalten wird, sobald die gegenseitige Auseinandersetzung neben den andern Bedingungen einer Union mit Dänemark und Schleswig festgestellt sind;

dass Wir Uns daneben den Bestrebungen für Errichtung eines kräftigen und volksthümlichen deutschen Parlaments offen anschliessen werden;

dass Wir Unser Herzogthum Schleswig dem deutschen Bunde einzuverleiben weder das Recht, noch die Macht, noch den Willen haben; dagegen die unzertrennliche Verbindung Schleswigs mit Dänemark durch eine gemeinsame freie Verfassung kräftigen, —

daneben aber Schleswigs Selbständigkeit durch ausgeehrte provinzielle Institutionen, namentlich einen eigenen Landtag und besondere Verwaltung, kräftig schirmen wollen.

Zugleich wollen Wir Ihnen bedeuten:

dass es Unser ernster Wunsch ist, in aufrichtigem Einverständnis mit Unsern lieben und getreuen Untherthanen, Frieden und Freiheit in Unsern Landen zu gründen,

dass wir es daneben als die heiligste Pflicht des legitimen Fürsten erkennen, die Herrschaft des Gesetzes und die Afrechthaltung des Landesfriedens mit aller Macht zu schützen.

Gegeben auf Unserm Schlosse Christiansborg den 24sten März 1848.

Frederik R.

W. Moltke
Conseilspräsident.

Skjøndt dette Aktstykke bærer umiskjendelige Mærker af det stærke Tryk, hvorunder det blev til, tror jeg dog, det maa betragtes som et Held, at Baron Plessen forskaanedet det danske Folk for den Pinagtighed at skulle gjætte sig til det Maal, hvortil dets Regjering skulde føre det, ud af hans Kancelli-Hieroglypher. Men om end selve Affattelsen kun var et Øiebliks Værk, saa var dog Ind-

holdet Resultatet af mange foregaaende Aars Forhandlinger, saaledes som dette fyndigt var udtalt i Beslutningerne af 20de Marts og af grundige Overveielser i Statsraadet, der kort og klart vare resumerede af dettes Præsident. At heller ikke Tonen var forfeilet, derfor borger den Enstemmighed, hvormed det af saalige Elementer sammensatte Statsraad øieblikkelig vedtog Svaret, og hvormed senere hele Folket har sluttet sig til samme. Diplomatiske Omsvøb og Tvetydigheder, under hvis Følger Danmark nu vaandede sig, svarede hverken til hin stærkt bevægede Tids hele Tænkesæt eller til vore egne Anliggendes daværende Stilling. Slesvigholstenernes Andragende var deres Ultimatum, som skulde besvares med et dansk Ultimatum; men i det Øieblik, da man drager Sværdet, opgiver man ethvert Forsøg paa at overbevise eller at røre. At Oprøret alt var udbrudt, vidste vi vel ikke og endnu mindre, at Preussen forud havde lovet det sin Understøttelse; men Ingen tvivlede om, at det var uundgaaeligt. Det gjaldt derfor om at konstatere for Europa og for Efterverdenen, hvad der kunde være opnaaet paa lovlig og fredelig Maade, og at dette navnlig indbefattede Alt, hvad den tyske Revolution med mindste Skin af Ret kunde fordre for Tyskland. Men fremfor Alt gjaldt det at reise det Banner, om hvilket det danske Folk kunde samle sig til den forestaaende Kamp, og ligesom Martsministeriet i sin første høitidelige Udtalelse til den grundlovgivende Rigsforsamling henviste til dette Svar som sit Program, saaledes er det for den deri udtalte Politik, at det danske Folk har ført en treaarig Krig.

V. Berlin.

Den 26de Marts havde vi kun meget ufuldstændige Efterretninger om Oprøret i Holsten og ingen Kundskab til det Forhold, hvori det stod til den preussiske Regjering; men ligesom det var vitterligt, at denne alt i længere Tid temmelig aabenlyst havde næret Misfornøielsen i Hertugdømmerne, saaledes efterlod Alt, hvad man hørte fra Berlin, ingen Tvivl om, at den derværende Regjering nu befandt sig i en saa mislig Stilling, at den vel kunde føle sig fristet til at rede sig ud af sine egne Vanskeligheder ved en eller anden Bedrift i de tydske Liden-skabers Tjeneste. Disse betænkelige Muligheder vare Gjenstand for en Forhandling, hvortil Grev Knuth, efter Modtagelsen af den seneste Post, havde indbudt nogle af Ministrene, og som holdtes i Grev Moltkes Palais, hvor han foreløbig havde opslaaet sin Bolig og sit Ministeriums Hovedkvarter. Da der ikke forelaa Andet end mer eller mindre begrundede Formodninger, kunde der ikke være Tale om at fatte nogen egentlig Beslutning; men derimod var Situationen vel skikket til at lade os føle det Mislige i, at Postgangens Langsomhed stod i saa

stort Misforhold til Begivenhedernes rivende Hurtighed, og at vi desuden hvert Øieblik kunde vente at se den ligefrem afbrudt og derved ogsaa Forbindelsen med det danske Gesandtskab i Berlin afskaaret. Vel havde vi ikke den mindste Grund til at tvivle om vor derværende Minister Holsteneren Grev Wulf Plessens Loyalitet, skjøndt vi i selve Kjøbenhavn havde oplevet høist uventede Beviser paa den daværende Tids dybe moralske Rystelse. Men om hans Troskab end ikke trængte til at styrkes, saa var det dog klart, at han maatte trænge til paalideligere og fuldstændigere Oplysning om Tildragelserne i Kjøbenhavn og om den nye Regjerings Hensigter, end han kunde faa af de tyske Aviser og hans slesvigholstenske Venners Breve eller selv af officielle Meddelelser, der nødvendigvis maatte være korte og rimeligvis vilde være forældede, inden de kunde naa til ham. Jeg blev derfor anmodet om uopholdelig at begive mig til Berlin for paa Stedet at skaffe mig Underretning om Sagernes Stilling og Regjeringens Beslutninger. Mit Kreditiv, om jeg tør kalde det saa, var et af mig selv affattet, af Udenrigsministeren underskrevet, Brev til Plessen, hvori han anmodedes om med mig at træffe Aftale om hvad der fra Gesandtskabets Side maatte være at foretage og at skaffe mig Adgang til den preussiske Udenrigsminister og til hans Kolleger i det diplomatiske Korps. Det er en Selvfølge, at det ikke var med noget let Hjerte, jeg paatog mig dette Hverv uden anden Instrux end den — den eneste, som det var muligt at give — at handle efter Omstændighederne; men var Formen uregelmæssig, saa vare Tiderne det ogsaa, og havde baade Kongen og Folket betroet sig til os, saa kunde Ingen af os noget

Øieblik være i Tvivl om at gaa, hvorhen Pligten kaldte. Ogsaa det næste Spørgsmaal, om jeg fra Berlin skulde begive mig andetsteds hen, blev det overladt til mig selv at afgjøre efter eget bedste Skjønnende.

Det var langt ud paa Natten, forinden de ovennævnte Dokumenter vare udfærdigede. Paa Hjemveien maatte jeg banke Vexeler H. P. Hansen op af Søvn for at faa de af Knuth mig medgivne Penge vexlede i Guld; min Broder, som jeg besluttede at medtage, vækkede jeg op af den dybeste Søvn, og inden Solen stod op den næste Morgen var jeg alt et godt Stykke paa Veien til Kjøge. Paa Falster mødte vi nogle Bøndervogne med Officerer; men desværre erfarede jeg først i Nykjøbing, at det var Flygtninge fra Holsten, hvor Historien altsaa var i fuld Gang. Henad Aften naaede vi Nysted, hvor Alle hjalp til med en i Havnen liggende Jagt fra Marstal at faa os afsted til Wismar; men da vi endnu den følgende Morgen krydsede udenfor Kysten mellem Doberan og Warnemynde, lod jeg mig ro i Land, klattrede op ad Skrænten og fik i den nærmeste Bondegaard en Vogn til Rostock. Bonden laa endnu i sin Seng; men min Broder, der kunde tale Plattydsk, gjorde ham det begribeligt, at det ikke var Tider til at spørge og endnu mindre til at sige Nei. Først da vi i en statelig Bondevogn rullede ud af Porten, vendte vore brave Søfolk, som vare fulgte med for at se hvad det blev til, tilbage til deres Skib. I Rostock løb Folk omkring med sort-rød-gyldene Kokarder det var nok al den Revolution, de havde gjort; men da vi naaede Jernbanen, fandt vi stærkt Røre paa alle Stationer, hvor man ledsagede enkelte smaa Troppeafdelinger, der skulde til

den lauenborgske Grændse, og bevæbnede Frivillige, der vilde slutte sig til det slesvigholstenske Oprør, med tordnende »Hochs». Om Morgenen d. 29de var jeg i Berlin.

Forinden jeg gaar over til at fortælle, hvorledes det her gik mig, vil jeg forudskikke en kort Fremstilling af den preussiske Revolutions Begyndelse, fordi jeg vel ikke var Øienvidne til samme, men dog ankom saa umiddelbart efter dens Udbrud, at jeg fik et meget levende Indtryk deraf og Leilighed til at samle mange smaa Oplysninger, der ikke ere uden dramatisk Interesse, men især dog, fordi jeg kun derved vil kunne give et Billede af den Situation, hvori jeg saa hovedkulds blev kastet, og som paa saa mange Maader betingede min Optræden og Udsigten til at udrette Noget.

Det var kun et Par Aar siden, Frederik Wilhelm IV havde besteg sine Fædres Throne, modtagen af Folkets Jubel og Europas Forventning. Denne Forventning var ikke blot en Følge af den Interesse, som altid knytter sig til det Nye eller særlig af den gamle Erfaring, at i Monarkier Alle, der ere utilfredse med det Bestaaende, sætte deres Forhaabninger til Thronfølgeren, som i Reglen ikke har Noget mod at spille denne taknemmelige Rolle; men i dette Tilfælde var Modsætningen mellem Fader og Søn saa stærk og saa vitterlig, at Troen paa »en ny Æra» var fuldt berettiget. Frederik Wilhelm III var en redelig, bornert, grundprosaisk og ordknap Soldat; han havde levet i en stærkt bevæget Tid, da en Kreds af udmærkede Mænd havde hævdet og hævet det preussiske Rige; men han var bleven gammel og sløv, bevarede sin Kjærlighed for Armeen og lod forresten et dannet og velordnet, men hovmodigt og reaktionært Bureaukrati

raade for Regjeringen. Sønnen derimod var en Skjønaand, der sværmede for Kunst og Videnskab, for Middelalder, Religion og allehaande liberale Ideer — en begavet Dilettant og vittig Taler. Men ved Siden deraf var han en egenkjærlig Bonvivant og skrøbelig Karakter, — »ein Hamlet auf dem Throne», siger Adolf Stahr, »bald scharfsinniger Grübler, bald dunklem Gefühlsdrange hingegeben, wortreicher, glänzender Redner, witziger Humorist, immer hingetrieben zu der einen That, welche die Welt von ihm erwartete, und immer Gegengründe findend zum zaudernden Verschieben, bis zuletzt ein Zufall ihn fortriss zu der That, die nun keine That mehr war». Han ringeagtede baade Sabelregimentet og »Politistaten», mod hvilken han som Prinds havde udsendt en Mængde tildels meget bidende »Berlinerwitze», gik helst i civile Klæder, omgav sig med Videnskabsmænd og Digttere og vuggede sig i mystisk-fantastiske Fremtidsplaner og en let erhvervet Popularitet. Jeg haaber, man vil have gjættet, at naar jeg saa længe har opholdt mig ved disse tvende Portrætter, saa er det tildels, fordi de have Lighed med Frederik VI og Christian VIII.

Da Frederik Wilhelm IV blev Konge, havde han tænkt sig, «at hans »kristelig-germaniske» Folk i organisk »Gliederung» skulde samle sig om Foden af Hohenzollernes Throne, for i Forening med deres Konge af Guds Naade at tilbede deres fælles Gud og gjennem en fri og behagelig Raadslagning at ramme deres fælles Tarv. Men da den »forenede Landdag», hvis Sammenkaldelse var hans Stordaad, og hvis Efterligning vi kjende fra Christian VIII's aborterede Stænderkomiteer, i Stedet derfor mindede om det alt i 1815 givne Løfte: en virkelig Folke-

repræsentation med en besluttende Myndighed, da svor han for Guds Aasyn, at aldrig skulde en beskreven Lap Papir, lig et andet Forsyn, trænge sig imellem Gud Herren i Himmelen og det preussiske Folk, for at sætte sine Paragrafer i den gamle Troskabs Sted. Saa var det forbi med Venskabet og Jubelen: Folket følte sig skuffet i sine Forhaabninger og blev ubilligt — Kongen følte sig miskjendt i sine ædleste Hensigter og blev bitter. Snart kom det saa vidt, at han med Rette i sit eienommelige Sprog kunde sige: »Da jeg besteg Thronen, vilde de æde mig af lutter Kjærlighed, og nu fortryde de, at de ikke have gjort det». Han kastede sig nu i Armene paa Reaktionen, som i allerunderdanigst Lydighed havde luret paa dette Øieblik. Det havde i Begyndelsen set med stor Ængstelse paa hans letfærdige Aandrigheder og liberale Tilløb; nu, han havde rendt Hornene af sig, følte det sig beroliget og flokkede sig allerunderdanigst om deres Krigsherre og Konge af Guds Naade. En med sig selv, med sin Regjering og den hele Verden, men fremfor Alt med sit utaknemmelige Folk utilfreds Konge, en i Rutinen hildet Regjering, som begyndte at tabe Tilliden til sig selv, en Armé, som Junkerne havde dresseret til at ringeagte Folket, og et Folk, som for en Menneskealder siden var blevet bedraget for Lønnen for sine store Anstrængelser under Frihedskrigene og nu atter saa sig skuffet i sin Forventning — det var den uhyggelige Tilstand, hvori Preussen blev overrasket af Februarrevolutionen.

Den skadefro Glæde, man i Begyndelsen følte ved at se en paa Barrikader bygget Throne, ifølge Guds retfærdige Dom, styrtede sammen for Barrikader, formørkedes

snart, da man saa den truende Vending, Sagerne toge i Frankrig og den forfærdelige Lethed, hvormed de socialistiske Lærdomme fandt Indgang i de tyske Smaastater, hvor Jordbunden var forberedt ved langvarige Agitationer, og hvor Regjeringerne manglede den fornødne Modstandskraft. At Revolutionen skulde kunne forplante sig til Berlin, faldt Ingen ind; og Borgmester Krausnick beroligede Kongen ved at minde om, at i 1830 «Oprøret var bleven afbestilt paa Grund af Politimesterens Sygdomsforfald.» Medens nu Populærens Ønsker tilsyneladende ikke gik videre end til «rauchen in de Thierjarten», indskrænkede de Liberales Bønner sig til en ekstraordinær Sammenkaldelse af den væsenlig af Adelige bestaaende, raadgivende Landdag og Ophævelsen af Censuren. Hvor sikker Kongen følte sig, sees af hans Svar, hvori han lovede at indlede Forhandlinger med de øvrige tyske Regjeringer om en fælles Presselov, hvori Censuren ombyttedes med andre Garantier. Kongens Forrolige, Radowitz, sendtes til Wien for at pleie Raad med Metternich om fælles Foretagender for at beskytte Smaastaterne mod den revolutionære Smitte, og der bebudedes en Sammenkomst af alle tyske Fyrster, som skulde afholdes i Dresden den 25de Marts. Ifølge de fra de preussiske Rhinprovincier modtagne Efterretninger, bekvemmede Kongen sig dog til at indkalde Landdagen til d. 29de April.

Saaledes stode Sagerne, da der den 14de Marts indløb den uhørte, utrolige, ja umulige, men dog ligesaa sande som forfærdelige Nyhed, at der var udbrudt Revolution i Wien, og at Metternich var styrtet. At dette i et af lutter centrifugale Elementer sammenflikket Mo-

narki vilde give Løsnet til en almindelig Reisning i alle østerrigske Provindser kunde ikke være tvivlsomt; thi i dem alle havde national Undertrykkelse og slet Regjering ophobet en saadan Masse af revolutionært Stof, at det nødvendigvis maatte bryde ud, saasnart det jernhaarde Tryk, som havde holdt det nede, faldt bort. Et saadant Smitstof fandtes ikke i Preussen, mindst i det loyale Berlin; men Sagen havde dog ved de i Wien indtrufne Begivenheder faaet en saadan Vending, at man begyndte at beskjæftige sig med Tanken. Paa den ene Side fandt man det upassende, om en saa oplyst By skulde være den eneste i hele den civiliserede Verden, der ikke fik sin Revolution — paa den anden Side glædede man sig til at skulle vise Verden og navnlig det usle Østerrig, hvorledes man i velordnede Stater behandlede Rebeller. Saa megen god Villie skulde ikke længe sukke efter Leiligheden. »Unter den Zelten«, et Forlystelsessted i Thiergarten udenfor Berlin holdtes et Folkemøde, hvori aldeles ukjendte Personer holdt Folketaler, og hvor man vedtog at slutte sig til de Folkeønsker, der i saa utrolig Fart havde gjort Runden gennem Tydskland efter enslydende, meget summarisk Recept, som vi ogsaa i Kjøbenhavn have lært at kjende gennem den slesvigholstenske Deputation. Der forefaldt ingen Uorden, og den hele Demonstration var en uskadelig Folkeforlystelse, ved hvilken der ikke blinkede andre Dolke end en Del populære Witze; men var Folket svagt, saa var Regjeringen desto stærkere. Vrøvleklubben blev sprængt med Bajonetter, og Dragonerne flankerede omkring i Gaderne og huggede ind paa Folk, som Overraskelsen havde samlet, ja endog paa fredelige Folk, som gik

deres lovlige Ærinde og ikke gjorde sig skyldige i saa meget som »at ræsonnere indvendig«. Disse blodige Galskaber vakte naturligvis almindelig Forbittrelse og et stedse voxende Raab om, at Soldaterne skulde fjernes; men det Høieste, Borgerrepræsentationen ved at henvende sig til Kongen kunde opnaa, var Tilladelsen til at danne ubevæbnede »Bürgerschutz-Commissionen«, som skulde sørge for Ordenens Opretholdelse. Med saadanne Smaaskjermydsler, som uden Tvivl med beraad Hu holdtes i Live af ildesindede Personer, hengik Dagene den 16de og 17de Marts, da der den 18de indtraf en Deputation fra Cölln, som fravristede den vankelmødige, ved uheldsvangre Efterretninger og modstridende Raad helt forvirrede Konge Løftet om Ministeriets Afskedigelse og Indførelsen af en fri Forfatning, idet de i modsat Tilfælde truede med Rhinprovindsernes Løsrivelse. Da Kongen fra Slottets Balkon selv forkyndte dette for Mængden, som var kommet med Borgmesteren i Spidsen for paany at bede om Troppernes Fjernelse, udbrod Forsamlingen i Jubel, og medens man stod og aftalte samme Aften at illuminere hele Staden, brød en Trup Soldater frem fra Slotsgaarden og anfaldt de Tilstødeværende med Skud og skarpe Vaaben. Faa Øieblikke derefter gjelød hele Berlin af rasende Skrig om Forræderi og Hævn. Dermed var Revolutionen proklameret.

Jeg tror ikke, at det vil lykkes at tilveiebringe paa-lidelig Oplysning om dette afgjørende Øieblik. Nogle paastode, at det var en Patrouille, som var udsendt for at rydde Slotspladsen, men blev tvungen til Selvforsvar ved et Skud fra den modsatte Side af Floden; Andre, at det var et Baghold, hvis Opgave det var at indjage

Befolkningen Skræk og saaledes at kue dens voxende Opsætsighed. Begge Dele kunne være sande. Der gaves utvivlsomt Folk, som ønskede en Revolution, fordi deres Planer gik langt videre end til de Forfatningsreformer, der nu vilde kunne naaes uden en saadan; men ligesaa vist er det, at der gaves Mange og det især mellem de Militære, som mente, at det rette paa Adel og Hær byggede Kongedømme nu kun kunde frelses ved en afgjørende Seir over Revolutionen. Begge kunde derfor ønske at kuldkaste den Overenskomst, som Borgerskabets Nøisomhed og Kongens Eftergivenhed nu vare ifærd med at afslutte. Ser man hen til de herskende Lidenskaber og til Alt, hvad der gik forud og fulgte bag efter, saa vilde jeg sige, at det Skud, som i Berlin antændte Minen, udgik fra Soldaterne, og omvendt det Skud, som paa boulevard des Capucins havde givet Signalet til Februarrevolutionen, kom fra Folkemassen. Hovedsagen er dog, at naar Noget skal ske, saa er det ligegyldigt, hvilken ofte ubetydelig Anledning der giver det endelige Stød; det er Historiens Humor, at det for menneskelige Øine ser ud, som det var uforklarlige Tilfældigheder, der fremkalde de største Virkninger. Men Historiens Humor kan ofte være forbistret alvorlig, og saaledes ogsaa her. Som ved et Trylleslag reiste der sig overalt Barrikader — stundom af meget humoristiske Sammensætninger, paa hvilke det sort-rødt-gyldne Banner plantedes, og som forsvaredes ikke blot af disse underlige dæmoniske Skikkelser, der i alle Revolutioner pludselig vise sig, som vare de stegne op af Brolægningen, men ogsaa af Oldinge, Kvinder og Børn med den mest eventyrlige Bevæbning og et ligesaa eventyrligt Heltomod — Folk, der

ikke brøde sig det mindste om Konstitution eller Demokrati eller Socialisme, men kæmpede med en Fortvivlelse, som gjaldt det at forsvare Liv og Lemmer, Familie og Arne mod løsladte Rovdyr. Og paa den anden Side hvirvlede Trommerne og knaldede Bøsserne og dundrede Kanonerne; skjæggeløse Efterkommere af Middelalderens Riddere stormede Barrikader, som var det Jerusalems Mure, og skikkelige Bønderkarle lode sig slaa ihjel for Konge og Fædreland, for Æren og Fanen. Saaledes rasede den blodige Gadekamp hele den paafølgende Nat med den Revolutionerne egne Opfindsomhed og Energi og alle de løsladte Lidenskabers Dødsforagt og Grumhed. Endnu om Eftermiddagen havde Kongen været saa kry, at han havde tilbagevist den gamle Biskop Neanders Forsoningsforsøg med den oprørende Eckensteher-Witz: »Die Königsstrasse gehört doch wohl dem Könige; in meiner eignen Strasse kann ich doch wohl Bomben werfen». Men i denne Nat sank han sammen, sank saa dybt, at han med sin egen kongelige Haand skrev det berygtede Brev »An meinen lieben Berliner!« Noget ynkeligere har jeg aldrig set. Den store Menneskemasse, hvis Jubel den foregaaende Dag havde lydt saa sødt i hans Øren, var nu bleven »eine Rotte von Bösewichtern — meist aus Fremden bestehend»; det uheldsvangre Skud var ligefuldt »ein Missverständniss», »ein unseeliger Irrthum» — (efter hans Mening altsaa dog udgaaet fra Soldaterne). Derfor bønfalder han »die Bewohner meines treuen und schönen Berlins: vergesset das Geschehene!» — — »Eure liebevolle Königin, Eure wahrhaft treue Mutter und Freundinn, die sehr leidend darnieder liegt, vereinigt ihre innigen, thränenreichen Bitten mit den

meinigen.» Det maatte sandelig være haardt for Soldaterne at skulle slaaes for en saadan Grædekjærling af en Konge; men heller ikke »meine lieben Berliner» vare saa gale, at nedlægge deres Vaaben og nedrive deres Barrikader, fordi man lovede, at i saa Tilfælde skulde Soldaterne forlade Staden. De kunde ikke tillade, at deres Sag stempledtes som nogle Forbryderes Værk, eller at de Strømme af Blod, som vare flydte, skulde bortvadskes af nogle Kvindetaarer. De besvarede hans Brev ved ligeoverfor Slottets Vinduer at ophænge en Bombe med Paaskrift »an meinen lieben Berliner», og fortsatte Kampen, hvis Udfald endnu var uafgjort, da Kongen, efterat hans Ven, General Mollendorf, var faldet i Rebellernes Hænder, besluttede at overgive sig paa Naade og Unaade. Kongen har senere erklæret Bunsen at han nok havde sendt Tropperne Ordre »abzuziehen», men med Tilføining »nach dem Schlosse»; men han maa dengang ikke have erindret, at her ikke var Tale om en mundtlig Ordre til »ein unbekannter Adjutant», men om en Proklamation til Folket, hvori han lovede, at Tropperne skulde afmarchere strax og uden Betingelse, og at der skulde indføres en Forfatning paa det bredeste demokratiske Grundlag. Ministeriet Bodelschwing-Eichhorn afskedigedes og det nye Ministeriums Dannelse overdroges til Grev Arnim-Boitzenburg, der tilhørte den mildeste Afskygning af den gamle Opposition i Landdagen. Revolutionen havde altsaa seiret.

Magten var saaledes i Folkets, for ikke at sige Pøbelens Hænder, og den første Brug, det gjorde af samme, var ikke at fuldbyrde det Program, for hvilket det havde kjæmpet — et saadant havde det ikke — men at hævne

den blodige Uret, det havde lidt og at ydmyge den Magt, som var ansvarlig derfor. I en lang og sørgelig Procession bleve de Faldnes blodige og lemlæstede Lig i aabne Baarer bragte op i Slottets Gaard, hvor Kongen og hans Dronning maatte ned for med blottede Hoveder at se paa, hvad de havde gjort, og høre paa de Efterladdes Klageskrig og Forbandelser. Denne Scene gjentog sig flere Gange, og Kongen maatte lystre. Han var ikke længer en Konge af Guds Naade, men af Folkets Naade; knækket i sin Stolthed, rystet i alle sine Overbevisninger, bøiede han sig under den Gudsdøm, der var overgaaet ham. Det gjør derfor et paa engang latterligt og modbydeligt Indtryk, at man fik ham til umiddelbart efter en saadan Fornedrelse at sætte sig paa den høie Hest og opkaste sig til den tyske Enhedstankes Ridder. I en Proklamation af 21de Marts lovede han »at stille sig i Spidsen for den tyske Bevægelse«, for »i Farens Dage at overtage Tydsklands Ledelse«, og til den Ende »at stille sig og sit Folk under det tyske Riges ærværdige Banner«. Denne sublime Plan fandt en værdig Illustration i det Karnevalsoptog, Kongen foretog i Berlins Gader i fuld Uniform, tilhest, omgivet af Prindsere og Generaler og ført af Telttaleren og Barrikadehelten, Dyr læge Urban, med en sort-rød-gylden Fane. Gjentagne Gange holdt Kongen her begeistrede Taler til det jublende Folk, hvori han svor paa, at det herefter ikke skulde være Hæren, men det frie Folks Kjærlighed, hvori han vilde søge sin Støtte, og at han Intet vilde uden det forenede konstitutionelle Tydskland, hvis Enhed og Frihed han vilde beskytte med »tydsk Troskab«. Det behøver ikke at siges, hvilket Indtryk det gjorde paa

den alt paa saa mange Maader irriterede Armé; hos hvilken den specifik preussiske Følelse var stærk, at se Preussens Konge fornegte den Kokarde, under hvilken den havde kæmpet i Syvaarskrigen og i Befrielseskrigen og skabt Preussens Storhed og Hæder for at ombytte den med de oprørske Farver, som nys havde veiet fra Barrikaderne, og som den vilde have traadt i Snavset, dersom ikke en uforklarlig Ordre havde taget Seiren ud af dens Haand, og at føre den, for hvem den havde udgydt sit Blod, og som den vilde have ført i Triumf over hans Fjenders Lig til Ærens Tinde, nu forsmaa denne sin Magts sande Støtte for at betro sig til en Pøbel, der haanede og mishandlede ham. Men heller ikke fra den modsatte Side vilde man modtage, end sige paa-skjønne Offeret. At en Mand, der ikke kunde holde sig selv opreist, vilde opkaste sig til Andres Leder og Beskytter, vakte den høieste Forargelse, navnlig i hele det vestlige Tydskland, hvor man ingenlunde var oplagt til at søge Frelsen hos de gamle Folkeundertrykkere, og jeg har selv »unter den Linden» kjøbt et Aftryk af »Manheimer Zeitung», som med den dybeste Haan tilbageviste den Beskyttelse, som bødes det frie, det suveræne tyske Folk af »en benaadet Synders endnu af Folkets Blod dryppende Haand«. Saadan var Virkningen af det berygtede »Umritt», som blev en uudtømmelig Kilde for velfortjent Spot, at man saa sig nødsaget til i en officiel Fortolkning at fralægge Kongen enhver Tanke om at ville »usurpere» Noget eller at ville foregribe »de suveræne tyske Fyrsters og det tyske Folks Beslutninger«, og ved samme Leilighed fik ogsaa Armeen en Afbigt i den Erklæring, at det trefarvede Enhedssymbol

ikke var bestemt til at fortrænge de særlige Staters særlige Farver. Saaledes blev det da klart, hvis det nogensinde havde været tvivlsomt, at det Hele kun var Gøgl, for om muligt at bringe lidt Liv i Kludene og ikke et dristigt Greb af en stærk Haand for at redde Tydskland fra Anarki og grundlægge dets fremtidige Storhed. Det eneste taalelige Forsvar, jeg har set derfor, er i Leo's »signatura temporum«, hvori denne Reaktionens Ordfører mener, at det derved lykkedes at bortlede Revolutionen »vom festen Erdreich in eine Wolkenregion, in der man sich eine Zeitlang leidlich unschädlich bewegen konnte, bis die Pulse einen weniger fieberhaften Schlag angenommen«. Kongen selv skammede sig senere over den Rolle, han her havde spillet, for hvilken han gav Arnim Skylden — »ihm schiebe ich den 21sten März zu, der mir so sehr geschadet« — men nu blev han, efterat have tømt Ydmygelsens Bæger indtil Bærmen, bragt ud til Potsdam, i hvis øde Sale han ensom og utilgængelig vandrede omkring i mørke Grublerier, stundom i en aandsfraværende Tilstand. Fra en kronet Hamlet var han nu bleven en Lear paa Heden.

Saavidt vare Sagerne i Løbet af nogle faa Dage naaede, da jeg ankom til Berlin. Grev Arnim-Boitzenburg havde af det tidligere Ministerium beholdt Grev Stolberg som Husminister, General Rohr som Krigsminister og de tvende Justitsministre Savigny og Uhden. Hele Forandringen bestod deri, at Grev Schwerin fra Pommern (det preussiske Vendée) var bleven Kultusminister, Auerswald fra Østpreussen Indenrigsminister og den tidligere Gesandt i Paris, Baron Heinrich Arnim Udenrigsminister; Finantsministeriet var foreløbig overdraget til

en i politisk Henseende indifferent Fagmand, en Geheime- raad Kühne. At denne Kombination ikke vilde tilfreds- stille Nogen og allermindst Rhinlænderne, hvor tidligere den liberale og nu den revolutionære Bevægelse var stærkest, var let at indse, og man traadte derfor i Underhandling med Bankieren Camphausen fra Cölln, som paa Landdagen havde været Lederen af en vir- kelig Opposition; men da denne vægrede sig ved at indtræde i Ministeriet, opløstes dette, og Camphausen udnævntes nu den 29de Marts til Ministerpræsident. Han hidkaldte sin Ven Uldhandleren Hausemann i Aachen til Finantsministeriet, Justitsministeriet overdroges til den udmærkede og frisindede Jurist Bornemann; som Uden- rigsminister beholdt han Baron Arnim.

Af det Anførte vil det sees, at det kun meget uegentlig kunde siges, at der i Berlin fandtes nogen Re- gjering, da Kongen sad i en næsten utilgængelig Uvirk- somhed i Potsdam, hans Omgivelser vare stædte i den fuldstændigste Raadvildhed, og Ministeriet i en Opløsnings- tilstand, hvoraf det endnu ikke var lykkedes at faa nogen Nydannelse udviklet. Vel bestod det gamle Maskineri med det gamle Personale, men alle Forretninger hvi- lede, og forsaavidt ikke enkelte af dets Medlemmer paa egen Haand drev Privatpolitik, fordrev det Tiden med at klage over Kongen og skumle over Folkeregi- mentet. Det eneste synlige Spor af en offentlig Myn- dighed var Politimesteren Minutoli, som var paafærde allevegne — med Proklamationer og Bekjendtgjørelser i Borgerskabsmøder og Folkeforsamlinger o. s. fr. Han forstod ypperlig at snakke Populacen efter Munden, og skjøndt han var indsat — ikke af den seirende Revolu-

tion, men af det besejrede Regimente, var han dog Øieblikkets Mand, den indflydelsesrigeste og populæreste af Alle. Medens saaledes Myndighedernes to vigtigste Støtter, Forvaltningen og Armeen, for Tiden næsten havde ophørt at fungere, var, som altid under anarkiske Tilstande, Magten gaaet over i Klubbernes Hænder, hvorpaa de f. Ex. afgave et Bevis ved at beslutte de polske Statsfangers Løsladelse og i Triumf at føre dem, med Mieroslawsky i Spidsen, forbi Slottet, hvor Kongen som sædvanligt maatte »heraus«, for med Hatten i Haanden at modtage deres Tak. De vigtigste af dem vare »der constitutionelle Verein«, hvor Advokaten Crelinger og Literaten Prutz førte Ordet for maadeholdne Anskuelsøer, og »der politische Verein«, hvor Arnold Ruge og en Student Schöffel i stormfulde Forhandlinger hævdede Revolutionen og alle dens yderligste Konsekventser. En af de Radikales mest yndede Talere, en lille Blondrian ved Navn Helt, saa jeg ved table d'hôte i mit Hotel. De egentlig socialistiske Foreninger, der rasede ikke blot mod Enevælden og Aristokratiet, men mod Bourgeoisiet, Pengenes Tyranni o. s. v. kjender jeg ikke engang af Navn; men jeg ved, at baade gamle og nye Demagoger, baade oprigtige Frihedsmænd og maskerede Revolutionære her dreve den Kunst »das Volk nach Umständen auf- und abzuwiegeln«, og navnlig i Arbejderbefolkningen, i hvilken en Del à 1 Th. daglig vare samlede til improviserede Byggeforetagender, fandt et villigt Publikum. Bladene, baade de gamle og nye, og Flyveskrifter og Flyveblade, som solgtes omkring paa Gaderne eller opsloges paa Hjørnerne, førte det voldsomste Sprog. — Om det saa var den gamle »Tante Voss«, var hun bleven

ung igjen og dandsede med, om end lidt trangbrystet og stivbenet; blandt de nye Blade vare »die konstitutionelle Zeitung» og »Volksfreund» Organer for de tvende ovennævnte Klubber, indtil Arnold Ruges godt redigerede »Reform» senere samlede alle de bedste Kræfter under hans talentfulde Ledelse.

Ligesom Revolutionens Program havde været en Nødværgekamp mod Soldateskens Brutalitet, saaledes var det nu efter dens Seir den store Opgave at forsvare »Familien og Eiendomsretten» mod den seirende Populace. Dette Hverv var overdraget til den nydannede »Bürgerwehr», som havde overtaget Ordenens Opretholdelse, efterat Soldaterne vare dragne bort, og som i Begyndelsen udfoldede en overordenlig Iver i Vagt- og Patrouille-Tjeneste baade ved Dag og ved Nat. Men Soldaterne vare ikke dragne længer bort end til Stadens nærmeste Omegn, hvor de — navnlig i Potsdam og Charlottenburg — i mørk Forbittrelse over at have maattet vige for en udisciplineret Pøbel ventede paa Opreisning, og hvorfra de let kunde kaldes tilbage, saasnart dette kunde ske uden at blive Løsnet for en fornyet Kamp. For at fremskynde dette Øieblik havde man ikke blot været meget omhyggelig for fra Borgervæbningen at udelukke de egentlige Arbeidere, hvis Kammeratskab Borgerne selv frabade sig, og hvem man bildte ind, at det skete for ikke at berøve dem deres daglige Arbeidsfortjeneste, men man havde tillige beordret det hele Regeringspersonale, som nu havde Tid nok tilovers, til frivillig at indtræde i Væbningen. Jeg har selv set fornemme, hvidhaarede Embedsmænd trække paa Vagt med en kolossal trefarvet Kokarde paa Hatten og en Bøsse

paa Nakken, fulde af Begeistring, ikke for Frihedens Opretholdelse, men for Ordenens Gjenoprettelse. Dernæst overlæssede man Borgerne i den Grad med militære Pligter, at det ikke varede længe, før de bleve trætte af al den Herlighed, og deres Lyst til i Fred at spise deres gode Mad i Hjemmet og til om Natten at sove i deres gode Senge mildnede hurtig deres Afsky for at se de forhadte Soldater. Man begyndte saaledes at snakke om, hvor høimodigt det vilde være, og hvor godt det vilde klæde Seirherren, dersom Folket selv vilde kalde Tropperne tilbage, som kun af militær Pligtfølelse og med blødende Hjerte havde kæmpet mod deres Brødre; en saadan Ædelmodighed vilde være det rette Grundlag for det Broderskab, som herefter skulde omfatte alle Tydskere og for bestandig sikre Friheden. Det var naturligvis ikke Geheimeraadere, som førte dette Sprog, men Barrikade-Heltene, som bleve rørte over den Fortrolighed og Tillid, Geheimeraadere viste dem. Det fortaltes endogsaa, at den af sin pludselige Vigtighed berusede Dyrslæge Urban hos Kongen havde udvirket en af denne egenhændig affattet Tilladelse til at »føre« Alexandergarden tilbage til Berlin. Alexandergarden ført af Dyrslæge Urban — det vilde unegtelig have været et Syn for Guder. Dengang var dog Mindet om Soldaternes og da især om dette Korps's Grumhed for frisk; men snart kom det dog til en Overenskomst om, at et Par af de mindst forhadte Regimenter skulde kaldes tilbage for at dele Vagttjenestens Besværligheder med Borgerne, som kun forbeholdt sig de vigtigste Poster ved Slottet og det Indre af Byen. Jeg saa selv denne »feierliche Einholung«. Ved Barrieren bleve de modtagne af

en Skrædder Pelt, som formanede dem til at opføre sig saaledes, at man ikke senere skulde komme til at sige: »Zu früh!» — en aandrig Allusion til det berømte »trop tard», hvormed den bluseklædte Laroche-Jacquelin i Deputeretkammeret havde bortblæst Hertuginde af Orleans Regentskab. Soldaterne bleve smykkede med Krands, og Kjærlinger blandede sig i Rækkerne for at bære Soldaternes Geværer. Publikum gloede, Drengene jublede, og mangan brav Berliner har den Aften lagt sig til Sengs med et lettet Hjerte, da han nu atter kunde sove i Skyggen af Pikkelhuen. Men det var ikke en saadan Opreisning, hvorefter Armeen længtes, og den Tid var endnu ikke kommen, da den som Seirherre kunde føres tilbage til Berlin. For indtil da at give den en passende Adspredelse, som kunde hjælpe paa Humøret og den noget svækkede Selvfølelse, frembød det slesvigholstenske Oprør et fortræffeligt Middel. Da en Garde-Officer gjorde en af Hoffets Fortrolige opmærksom paa, at Stemningen i de kjedelige Bivakker var saa nedtrykt, at endog Disciplinen stod i Fare, dersom man ikke snart kaldte Garden tilbage til Berlin, fik han det Svar: »Lassen wir sie erst nach Schleswigholstein marschieren; nachher, wenn sie als Sieger zurückkommen, können wir sie im Triumfe einholen», og den ovennævnte Stahr bemærker udtrykkelig, at den danske Krig blev benyttet, »um dem niedergedrückten preussischen Soldatenthum einen neuen Aufschwung zu geben». Saaledes skete det da ogsaa, og den ved Krigen i sin egen og i Nationens Øine rehabiliterede Armé kunde nu af Ministeriet Brandenburg benyttes til det Statskup — den »rettende That» — hvorved Revolutionen knækkedes, idet den konstituerende

Forsamling i Novbr. 1848 flyttedes til Brandenburg og en Maaned derefter opløstes. Saa gjenvandt ogsaa Kongen sit gode Humør, og da han engang i et Anfald af dette sagde til Grev Plessen, at i 1848 havde han havt et Ministerium, som var halv galt, kunde denne svare: »Deres Majestæt dømmer meget mildt.»

En Mand var der dog, som den Gang Ingen tænkte paa at kalde tilbage, og det var Kongens Broder, Prindsen af Preussen — nu Kong Wilhelm IV. Ligesom Faderen, hvem han ogsaa i det Ydre lignede, var han en prosaisk, stivsindet Soldat, af Politik en Absolutist, Junkernes Haab, men Folkets bête-noire. Der kan ingen Tvivl være om, at hans kongelige Broders idealistiske Sværmerier og liberale Leflerier have været ham en Forargelse; men dennes seneste Ynk har sikkert været en Gru for hans tørre, men faste Soldaterhjerter, og det fortaltes, at det havde fremkaldt Scener imellem dem, som vare gaaede saa vidt, at Prindsen havde brækket sin Kaaarde for Kongens Øine. Da denne overgav sig, maatte Prindsen flygte, og saa stort var Hadet imod ham, hvem man gav Skyld for alt det udgydte Blod, at man — skjøndt vist med Urette — fortalte, at han var flygtet i Forklædning. I Begyndelsen troede man, at han var gaaet til Rusland, da han var en varm Tilhænger af den russiske Alliance og saa op til Keiser Nicolaus som sit Ideal; snart erfarede man dog, at han var i England — i det »frie» England, som man stærkt betonedede — hvor han boede hos den preussiske Minister Bunsen i Carlton-terrace, og hvor jeg saa ham i Lord Palmerstons Salon. Senere har ogsaa han maattet spille Komædien med »en ny Frihedens Æra»,

men denne Rolle hverken smagte eller klædte ham, og det er først Sadowa, som har gjort ham til en lykkelig Mand og mægtig Potentat. Dengang var han, som bemærket, en fredløs Mand, og da jeg ved min første Udgang fik Øie paa hans Palais »Unter den Linden«, stod der malet paa samme Indskriften: »Staatseigenthum«. Da jeg for Løier spurgte en lille Borgermand, der stod og betragtede det med stor Andagt, hvad det skulde betyde, svarede han med en kostelig Pathos, at det souveræne Folk havde taget sin lovlige Eiendom i Besiddelse; men da han maa have læst i mit Ansigt, at her ikke var Grund til at spille Komædie, tilføiede han smaa-leende: »Dummes Zeug, mein Herr, das bedeutet, dass man dem Pöbel etwas weiss machen will. Darum haben sie es nur mit Kalk angeschmiert, damit man es nachher um so leichter abwaschen kann. Dann ist es wieder Prinz Wilhelms Palais«. Tiden har vist, at min lille Jeronimus var en sanddru Profet.

Jeg har nu til Orientering beskrevet den Scene, hvorpaa den mig betroede Sendelse skulde bevæge sig. Det er paa Tide, at Stykket begynder.

Desværre begyndte det med Enden; thi det Første, hvorpaa jeg efter min Ankomst fik Øie, var Kongens Brev til Hertugen af Augustenborg af 24de Marts, hvori han lover med Vaabenmagt at hævde de slesvigholstenske Paastande, at Hertugdømmerne ere selvstændige, nøie forbundne Stater, i hvilke Mandsstammen hersker. Var dette kun Opfyldelsen af en gammel Aftale? Eller var det et Træk, som skulde give den nye Politik om Preussens tyske Hegemoni Indhold og Betydning? Eller var det en forvoven OVERRUMPLING af den gamle Ræv, som

var ilet til Berlin og øieblikkelig sørgede for Brevets Offentliggjørelse, udført mod den stakkels Konge i dennes Svagheds Stund? Alle tre Forklaringer ere mulige. Preussen havde længe saa godt som aabenlyst næret Misfornøielsen i det danske Monarkis tyske Del og knyttet egennyttige Forhaabninger til dens mulige Følger; Arnim og de andre Ophavsmænd til det berygtede «Umritt» maatte nødvendigvis have en stærk Opfordring til at redde og retfærdiggjøre det ved Noget, som ikke vilde vække Latter men Glæde; endelig kunde den Konge, som havde skrevet Brevene »an meinen lieben Berliner» og til Dyrslæge Urban meget godt i sin Raadvildhed lade sig imponere af Hertugen til at sætte sit Navn ogsaa under dette Brev uden Raadførsel med sin Regjering, som i det Øieblik egentlig ikke eksisterede. I det Mindste er det vist, at han ikke blot den Gang, men ogsaa senere, da det konstitutionelle System var i fuld Gang, ikke kunde slippe den Paa-stand, at den udenrigske Politik tilhørte Kongen, og bittert beklagede sig over Arnim, »der Dutzende meiner Briefe nicht beantwortet, und dann das Gegentheil gethan von dem, was ich geschrieben.» Under Forhandlingerne med mig har Arnim ligesaa lidt paaberaabt sig, som han desavuerede Skrivelsen, og senere har han offentlig fralagt sig al Andel i dens Tilblivelse, om han end var villig til at paatage sig Ansvar for dens Indhold. Jeg kan heller ikke finde det rimeligt, at nogen Statsmand skulde have tilraadet Kongen i en af Ingen kontrasigneret Haandskrivelse til en privat Mand, uden nogen foregaaende Raadslagning, at binde Preussens Politik i et Spørgsmaal om Krig og Fred, og det er derfor

sandsynligst, at Kongen rent personlig har grebet ogsaa efter dette Halmstraa i et Øieblik, da han følte sig synkefærdig. Men hvorom Alting er, i Realiteten var Sagen dermed foreløbig afgjort; thi der kunde ingen Tvivl være om, at et saadant forudgaaende Tilsagn om et mægtigt Riges Understøttelse i Holsten, som af Naturen ikke var oplagt til Revolution, vilde bortblæse alle de Betænkeligheder, der sikkert hos Mange fandtes imod at slutte sig til samme, og at Preussen vilde føle sig bundet ved denne sin Konges offenlig givne Ord, der for Mange, navnlig det gamle Militærparti, betragtedes som hellig — især i et Krigsspørgsmaal og ligeoverfor Udlandet, og som selv af alle dem, der ikke brøde sig om Kronens Værdighed og Kongens Følelser, ansaaés for Opfyldelsen af det tydske Folks helligste Pligt og mest brændende Ønske. Under regelmæssige Forhold maatte derfor den i Berlin akkrediterede danske Minister, efterat have forvissat sig om, at Brevets Indhold godkjendtes af den preussiske Regjering, have forlangt sit Pas, men Tiderne vare ikke regelmæssige, og et saadant Skridt vilde have været Krig, medens det var Opgaven i det Mindste at forhale den, saa at Sagen kunde komme til en Forhandling, ved hvilken da ogsaa andre Magter kunde tale med. Dette var altsaa det Maal, hvortil jeg maatte indskrænke mine Bestræbelser.

Efterat jeg med Plessen havde havt en lang Samtale om, hvorledes Situationen var, og hvad der maatte være at gjøre, begave vi os i Forening til Arnim, hos hvem vi strax bleve indladte. Det var en Mand paa omtrent 50 Aar, hvis Blik og Ansigtifarve i Forening med et stort Ar

over Kinden vidnede om, at han i sin Tid havde været, hvad Tydskerne kalde »ein verballerirter Bursche», hvormed det godt stemmer, hvad jeg senere hørte, at han var Magnetisør, Nattevandrør og Aandeseer. Han modtog os meget koldt, men lod os dog fuldstændig komme til Orde, som Plessen lod mig føre, idet han med Takt og Styrke understøttede mig navnlig i saadanne Tilfælde, hvor mit Vidnesbyrd kunde synes mistænkeligt. Da dette var den Tids første direkte Forhandling mellem Danmark og Tydskland, skal jeg udførlig meddele Samtalen overensstemmende med de Optegnelser, jeg gjorde den samme Dag.

Jeg begyndte naturligvis med i al Korthed at betegne den danske Regjerings Stilling til den slesvigholstenske Doktrin, og som Følge deraf til det Oprør, der syntes at være i Begreb med at udbryde, men gjorde opmærksom paa, at selv efter denne Doktrin var Kongen af Danmark den legitime Hersker i Holsten og altsaa efter den tydske Forbundslovgivning berettiget til at fordre sine Forbundsfællers Bistand mod oprørske Undersaatter og det uden Hensyn til Stridens Gjenstand — altsaa selv om Rebellionen havde havt gyldigere Grunde, end de danske Kongers milde Regimenter kunde give, og selv om ikke den nuværende Konge alt frivillig havde lovet at opfylde enhver rimelig Fordring og navnlig enhver, som kunde udledes af Holstens Forhold til Tydskland. Arnim svarede, at den tydske Forbundslovgivning ikke længer havde nogen Gyldighed.

Jeg vedblev, at selv om Preussen, som hidtil var bleven anset for en af Lovlighedens og Ordenens faste

Piller, herefter kun vilde søge sin Støtte i Revolutionen, vilde det dog vist ikke fornegte den Grundsætning, som netop Revolutionerne pleiede at paakalde til deres Beskyttelse, nemlig Non-Interventionsprincippet, som dog ikke kunde tabe sin Berettigelse derved, at det her var den lovlige Regjering, der paakaldte det, for indenfor sit Omraade at kunne opfylde, hvad der var enhver Regjerings Pligt og Alles fælles Interesse, nemlig at opretholde den offentlige Orden og Lovens Herredømme, hvorved jeg særlig fremhævede, at det ikke var ved Anvendelse af Magt men ved Tilfredsstillelse af Folkets Trang til Frihed, at dette Maal skulde opnaaes. Jeg sluttede med, at den frie Forfatning, som skulde tilveiebringes under Folkets Medvirkning vilde komme til at opstille alle fornødne Garantier mod virkelige eller formentlige Misbrug, og at det paa Forhaand var lovet Holstenerne, at den ikke skulde være til Hinder for dets fyldige Delagtighed i Tydsklands fremtidige Udvikling. Arnim svarede, at Holsten var en Del af Tydskland, hvis Ret over samme under de nu indtraadte Forhold overveiede enhver anden Ret, som Nogen af en hvilken-somhelst Retsgrund kunde ville gjøre gjældende.

Jeg vedblev, at hvis »de nu indtraadte Forhold» skulde medføre, at Revolutionen i Tydskland ansaaes for den eneste Kilde til Frihed, saa at denne ikke kunde modtages, naar den bødes af en Fyrstes Haand, saa kunde dette i al Fald kun gjælde for Holsten, og altsaa Tydsklands Beskyttelse af Undersaatter mod deres Landsherre kun finde Anvendelse, hvis Kongen, for at opretholde sin Autoritet i dette Land, lod sin Hær rykke ind paa tydsk Forbundsgebet — hvorved jeg altsaa antydede,

at en foreløbig Overenskomst mulig kunde opnaaes paa Grundlag af det tydske Territoriums Inviolabilitet, endog ligeoverfor den Magt, hvorover Hertugen af Holsten selv kunde raade. Arnim svarede, at siden Slesvig efter Tydsklands Formening stod i en vis Forbindelse med Holsten — hvilken Forbindelse han ikke her skulde indlade sig paa at definere — og siden Slesvig havde udtalt Ønsket om at optages i det tydske Forbund, kunde Tydskland ikke betragte dette Land som sig uvedkommende og ikke tillade Kongen af Danmark eller nogen anden Magt at blande sig i dette Spørgsmaal, som kun kunde afgjøres af Slesvigs Hertug og Folk i Forening med Tydskland — hvorved Arnim altsaa antydede, at den danske Hærs Indmarche selv i Slesvig vilde være en casus belli.

Med en lille Spøg over Ridderskabets nexus socialis og »en vis« deraf flydende Forbindelse, bemærkede jeg, at naar Tydskland følte sig kaldet til at interessere sig for Slesvig, kunde det kun være i Nationalitetens Navn, idet der unegtelig fandtes endel Tydskere i dette Land, ligesom det samme jo var Tilfældet med Sveits, Elsas, enkelte Strøg af Lothringen, Belgien, Holland, Helgoland, de russiske Østersøprovindser. Jeg troede derfor ikke, at Europa vilde kunne tilstede den Grund-sætning, at alle Tydsktalende ogsaa udenfor Tydsklands Grændser stode under tydsk Høihed, og bad ham overveie denne Side af Sagen, forinden han med Hensyn til Slesvig vilde opstille et Princip, som ikke blot vilde stride mod al Folkeret, men mod hele den bestaaende territoriale Retsorden, og saaledes være en Udfordring til hele Europa, ligesom den da ogsaa kunde vendes mod Tydskland

selv, da der, som bekjendt, paa dettes østlige og sydlige Grændse fandtes Mange, som kun i politisk, men ikke i national Henseende, kunde kaldes Tydskere. Da Arnim ikke svarede hertil Andet, end at alt dette havde han betænkt, udtalte jeg, at Europa »efter de nu indtraadte Forhold«, og paa Grund af Holstens dobbelte Forhold i statsretlig Henseende, rimeligvis vilde betragte dettes Fremtid som et tydsk Spørgsmaal, og at Kongen af Danmark derfor selv havde erklæret sig for villig til at anerkjende Konsekventserne af denne Stilling. Derimod holdt jeg mig forvisset om, at en Fordring paa at inddrage Slesvig under en lignende Afgjørelse overalt vilde finde Modstand, og dette altsaa enten var et rent indre Spørgsmaal, eller et almindelig europæisk Anliggende. Da jeg herved kom til at yttre, at man mindst af alt vilde betragte det som en specifik preussisk Sag, svarede han, at naar Preussen optraadte paa hele Tydsklands Vegne, kunde det være sikkert paa Forbundets Bifald, hvormed han med et uhyggeligt Smil tilføiede, at jeg ikke gjorde mig nogen Forestilling om, i hvilken Grad denne Sag var populær i Tydskland. Jeg indrømmede da, at dette var mig velbekjendt, ligesom jeg ogsaa vidste, ved hvilke Midler denne Stemning var tilveiebragt, og jeg fandt det til enhver Tid ønskeligt og under de nuværende Forhold nødvendigt, at Regjeringen tog meget Hensyn dertil. Men ligesom han sikkert vilde være enig i, at Folkeønsker ikke kunde være Retsadkomst, og at selv i revolutionære Tider Spørgsmaalet om Retten ikke kunde behandles som en ligegyldig Sag, saaledes forekom det mig, at en saa mægtig Stat som Preussen maatte have mange Midler til at skaffe Tydsklands Ønske om

en Beskyttelse af de tyske Interesser i Tydskland Fyldestgjørelse og derigjennem at vinde Popularitet uden at gribe til Anvendelse af Magt. Tiden dertil vilde i al Fald først være kommet, naar det i Gjerningen viste sig, at disse Interesser bleve krænkede; men at begynde en Forhandling med at drage Sværdet mod blotte Formodninger, det var efter min Mening ikke blot uforeneligt med Grundbetingelserne for Staternes Samliv, men kunde under Europas nuværende Tilstand medføre langt alvorligere Følger, end den her omhandlede Gjenstand var værd. Han vidste langt bedre end jeg, at der paa Grund af Tidens Gjæring rørte sig saa fordærlige Lærdomme og saa forfærdelige Lidenskaber, at det vel maatte ansees for betænkeligt, at gjøre den offentlige Magt til Folkeønskerne og Folkelidenskabernes Tjenere; thi disse truede ikke blot de bestaaende Regjeringer og Institutioner, men hele den borgerlige Orden og først og fremmest selve Friheden. Jeg bad ham derfor at overveie, om det var forsvarligt paa en Tid, da ikke blot alle de bestaaende Regjeringer, men alle Frihedens og Ordenens og Civilisationens Venner af hvad Nation de end vare, havde fælles Interesser mod denne fælles Fjende, som Fjende at behandle en Konge, der ikke blot havde vist sig som Frihedens frivillige og oprigtige Ven, men som netop derfor havde formaaet i sit Kongerige at bevare Lov og Orden selv mod den ringeste Forstyrrelse, og som sikkert i sine Hertugdømmer vilde vide at gjenoprette og hævde dem, naar man ikke udenfra vilde hindre ham deri. Jeg bad ham overveie, om det ikke var baade smukkere og klogere, dersom Preussen heri vilde støtte ham, end om det vilde gjøre sig til Redskab for de revolutionære Folkeønsker

og Folkelidenskaber og saaledes kaste Krigsfaklen ind i Naboens Hus.

Arnims Svar herpaa var af Alt, hvad han sagde, det eneste, der virkelig lignede et Svar. Han erklærede nemlig, at det netop var denne Betragtning, som havde været afgjørende for den preussiske Regjerings Beslutning; thi intet Andet, end en Intervention med en regelmæssig og veldisciplineret Hær, vilde være istand til at afholde de revolutionære Lidenskaber fra at kaste tøilesløse Friskarer ind i Hertugdømmerne, hvilket ufeilbarlig vilde ske, saasnart det første Blod var flydt. Der gaves derfor ikke noget andet Middel til at bevare Freden, end at den danske Regjering besluttede sig til at lade den slesvigholstenske Revolution uanfægtet. Jeg greb dette Øieblik til at komme tilbage paa det eneste Punkt, hvorpaa en Tilnærmelse forekom mig om end ikke sandsynlig saa dog tænkelig, idet jeg bemærkede, at hvis Tilstanden i Tydskland, som han naturligvis kjendte bedre, end jeg, virkelig var en saadan, saa kunde min Konge deri maaske finde en Grund til foreløbig at lade Revolutionen i det tydske Forbundsland Holsten have sit frie Løb, uden at benytte sin Ret til med egne Kræfter at gjenoprette den lovlige Orden; men at dette i intet Tilfælde kunde finde Anvendelse paa Slesvig, hvor ikke blot hans udelte Høihedsret var uomtvistelig, men hvor det store Flertal af Befolkningen var sin lovlige Hersker tro. Han svarede hertil med en Flothed, som stærkt mindede om Burschen, at hvis Danmark skulde finde det hensigtsmæssigt, at »paaføre Preussen Krig«, saa »var det maaske det bedste Middel til at blive gode Venner, naar vi først sloges en 14 Dages Tid«.

Her reiste jeg mig med den Erklæring, at jeg naturligvis meget vel vidste, at Danmark ikke i Længden vilde kunne staa sig mod Preussen, hvis det blev ladet alene. Hvorvidt Rusland vilde taale, at den tydske Revolution overskred Tydsklands Grændser, hvorvidt England vilde gjøre alvorlige Skridt for i Fødselen at kvæle en Forstyrrelse af Verdensfreden, og hvorvidt det Exempel, med Vaabenmagt at skaffe »populære« Ønsker Fyldestgjørelse, vilde finde Efterligning paa den anden Side af Rhinen — alt det kunde jeg naturligvis ikke vide. Men hvad jeg vidste og hvad jeg bad ham være forvisset om, det var, at han høilig feilede, dersom han betragtede Slesvigs Besættelse af preussiske Tropper som en militær Promenade, der ikke vilde koste Blod. Der var i Danmark ikke et Menneske, der jo betragtede Slesvigs Forsvar som en Æres- og Livssag. Han kunde ikke mistænke mig for at ville true Preussen, men jeg ansaa det dog for ønskeligt, at den preussiske Regjering, ved at tage sin Beslutning, var bekjendt med Sagens rette Stilling, og den var: at ligefra Kongen og til den ringeste af hans Undersaatter vare alle Danske bestemte paa, for Slesvigs Vedkommende at optage Kampen, og hvor ringe end Udsigten til et heldigt Udfald maatte være, saafremt vi ikke fandt Understøttelse, dog at fortsætte den, saalænge vi kunde, baade tillands og tilvands. Dette var vistnok en sørgelig Udsigt — først og fremmest for os Danske; men jeg troede dog, uden at træde Tydsklands Ære for nær, at turde mene, at den fuldstændige Afbrydelse af al Søhandel vilde blive følt i vide Kredse og forøge den Næringsløshed, som under politiske Omvæltninger var en stor Fare. Netop derfor haabede

jeg, at en saadan Yderlighed endnu vilde kunne afværges og at det i al Fald vilde vorde forsøgt, hvorvidt Striden kunde ordnes ad Underhandlingernes Vei. Jeg bad ham derfor at skjænke Sagen en fornyet Overveielse, og da han i Samtalens Løb (paa mit Spørgsmaal, om jeg skulde søge om en Audiens hos Hs. Majestæt Kongen) med en særegen Betoning havde svaret, at den nuværende Regjering jo var ansvarlig, tilføiede jeg, at jeg af denne Forhandling, i hvilken han havde skjænket mig saa velvillig Opmærksomhed, dog vilde medtage den Overbevisning, at den nuværende ansvarlige Regjering ikke vilde anse Spørgsmaalet som præjudiceret ved en af ingen Minister kontrasigneret kongelig Haandskrivelse til en privat Mand.

Jeg forstod tilfulde efter denne Samtale, at det — uafhængig af alle kongelige Haandskrivelser og af alle ansvarlige Ministerier — af den offentlige Mening i Tydskland vilde blive betragtet som en Krigserklæring, naar den danske Armee overskred — ikke Eideren, men Kongeaaen. Denne Mening var saa stærk, at hvad der i Tydskland endnu fandtes af Regjeringer, ikke vilde have Kraft til at modstaa, og heller ikke vilde forsøge derpaa, da de i dette Spørgsmaal kunde adlyde Folkevillien uden at opoffre egne Interesser eller Udsigter, — tvertimod kunde haabe at skaffe den indre Gjæring et ydre Afløb, uden derved at komme i Strid med en Magt, som kunde berede den nogen alvorlig Fare. Dette var i vor Sag den største Ulykke, at vor sande Modstander var den uansvarlige Folkefølelse og Folkelidenskab, som har meget tilfælles med de elementære Naturkræfters Raahed og Blindhed, men desværre ogsaa af deres Uimodstaaelighed.

Mod Havet som under Stormflod bryder ind over min Eiendom, er det forgjæves at producere selv det gyldigste, i alle Former affattede og thinglæste Eien-
domsskjøde. At mine Forsikkringer og mine Erklæringer om, hvad vi selv agtede at foretage, under disse Om-
stændigheder ikke vilde gjøre noget Indtryk paa Arnim, var mig desværre klart; men heller ikke Henvisningen til de andre Magter, der ene vare i Stand til at sætte en Dæmning mod Strømmen, kunde have nogen Kraft i min Mund, da han naturligvis vidste bedre end jeg, hvad der i saa Henseende kunde ventes. Det gjaldt derfor at bevæge dem, som havde Berettigelse til at tale i disse Magters Navn, til at tage sig af vore Sager, og det maatte derfor være min Hovedopgave at sætte disse ind i dem.

Størst Sympathi burde jeg naturligvis have kunnet vente hos Sverigs Repræsentant, og vi gik derfor til Baron d'Ohsson; men hvad Plessen havde forsikkert, bekræftede sig i fuldeste Maal, at denne sygelige og gnavne Herre var fuldkommen ligegyldig for Danmarks Skjæbne, for ikke at sige ligefrem ildesindet. Han var saa ubehagelig, at jeg fandt det rigtigst at indskrænke mit Besøg til en blot Høflighedsvisit, og ikke senere at uleilige denne Marodør af Carl Johans Politik. Det var ogsaa kun pro forma at vi gik til den østrigske Gesandt, Grev Trautmannsdorf. Her var det ikke Sympathi, der manglede; thi han vedkjendte sig den størst mulige Afsky for det slesvig-holstenske som overhovedet for alle mulige Oprør. Men skjøndt jeg var beredt paa, at han maatte befinde sig i en meget forlegen Stilling, saa overraskedes jeg dog ved i en grædefærdig Tone at faa det aabenbare Skriftemaal, at Ingen vilde bryde

sig om, hvad han sagde, og at han ventede, og længselsfuldt ventede paa, som snarest at faa sin Afsked. Han var en værdig Repræsentant for Østrigs dybe Fald; thi næst det Syn at se Metternich in effigie hænge udenfor sit Palads, kunde man ikke let tænke sig noget ynkeligere Syn, end denne hans Repræsentant, hvis altfor synlige og altfor bevægelige Tunge mere mindede om dennes Opgave at smage, end at tale, og hvis idiotisk-milde Blik kun havde bevaret svage Reminiscentser af gammel Huld-salighed. Frankrigs Sympathier vare ikke lidet tvivlsomme; thi skjøndt det ikke gjorde Propaganda for de revolutionære Ideer — i al Fald ikke officielt — maatte det dog føle en moderlig Velvillie for den tydske Revolution, som desuden lamslog alle de Regjeringer, fra hvilke en Fare for den unge Republik snarest kunde have truet. I al Fald var det saa stærkt beskæftiget med sine egne Anliggender, at dets Stemme ikke kunde udøve stor Indflydelse i Udlandet, hvortil endnu kom, at det for Øieblikket var saa godt som urepræsenteret i Berlin. Det var saaledes kun hos Englands og Ruslands Gesandter, jeg kunde søge Trøst.

Plessen førte mig først til Baron Meyendorf, med hvem han syntes at staa paa en meget venskabelig Fod. Denne modtog os fortræffeligt; han ikke blot tillod mig i største Detail at foredrage, hvad jeg havde at sige om vore Anliggender, med hvilke han ingenlunde var ubekjendt, men han meddelte mig Oplysninger om de preussiske Tilstande og Personligheder, og Raad om, hvem jeg skulde henvende mig til, hvilke Argumenter jeg hos enhver af dem burde gjøre gjældende osv. Jeg fik deraf den Overbevisning, at han vilde Danmark vel, og jeg fik

snart Beviser paa, at han til sine Kolleger af det diplomatiske Korps havde udtalt sig paa en for os — og jeg tør tilføie ogsaa for mig personligt — fordelagtig Maade. Det var derfor uheldigt, at hans Ord ikke længer havde den Indflydelse i Berlin, som i tidligere Tider, ja at han dengang end ikke kunde indlade sig paa nogen aktiv Optræden i vor Sag, da han betragtede flere Ting, der vare hændte — navnlig vedkommende Polakkernes Forhold — som ligefremme Fornærmelser mod Rusland. Han sagde mig strax, at han ikke kunde træde i nogensomhelst Forbindelse med den daværende Regjering, forinden den havde gjort Undskyldning for den seneste Affront, at hans Kurer var bleven anholdt i Østpreussen og berøvet sine Depecher; men selv hvis dette skete, hvad han ikke tvivlede paa, vilde Forholdet dog vedblive at være saa spændt, at det kun var i Forventning om bedre Tider, at han ikke havde afbrudt den diplomatiske Forbindelse. Nogen umiddelbar og øieblikkelig Nytte kunde vi saaledes ikke drage af hans fortræffelige Dispositioner; men desto mere Virkning lovede jeg mig af de Beretninger, han uopfordret erklærede at ville gjøre til sin Keiser. I al Fald blev det mig klart, at ingen personlig Antipathi mod Rusland og dets almindelige Politik kunde berettige mig til at holde mig tilbage, hvor der frembød sig mindste Udsigt til en Haandsrækning. Vi kunde sandelig trænge til Alt, hvad vi kunde faa.

Den Eneste, der saaledes fortiden kunde have gjort Noget for os, var den engelske Gesandt, Lord Westmorland, og her satte jeg derfor fuld Kraft paa; men det, jeg foreløbig opnaaede, var den Vished, at han ikke havde mindste Begreb om vore Affairer, og det Svar, at

han ingen Instruktioner havde. Efterat han imidlertid havde modtaget Depecher fra sin Kollega i Kjøbenhavn, Sir Henry Wynn, og de begeistrede Kommentarer, som disses Overbringer, en engelsk Kapitain Brownrigg mundtlig havde givet ham, blev han noget vakkrere, og viste navnlig mig personlig den største Opmærksomhed. Derimod vilde han ikke paatage sig at gjøre noget bestemt Skridt hos Arnim, saalænge han ingen Ordre havde, skjøndt jeg Dagen efter hørte af hans Legationssekretær Howard, der syntes at have stor Interesse for Danmark, at Gesandten havde havt en lang Samtale med Arnim om vore Sager, og i sine Depecher til Lord Palmerston havde udtalt sig meget stærkt imod Preussens Færd. Medens han selv saaledes ikke vilde »perdre son poudre«, som han udtrykte sig, henviste han mig til Sir Stratford Canning (senere Lord Redcliffe), som efterat have udført en vigtig Mission i Sveits, nu var paa Veien til Constantinopel, hvor han som engelsk Gesandt skulde afløse Lord Cowley. Man mente, at han ogsaa i Berliu havde en fortrolig Mission, og vist er det, at han for Øieblikket var den eneste Fremmede, som havde Indflydelse, navnlig ogsaa hos Kongen, som i sin bedrøvelige Forfatning idelig søgte Raad og Trøst hos ham. Da Lord Westmoreland havde underrettet ham om, at Plessen og jeg vilde opsøge ham, modtog han os meget forekommende, men fremhævede strax, at han ingen officiel Stilling indtog her i Preussen, og altsaa kun kunde handle som Privatmand, hvori jeg netop saa den Fordel, at han med saa meget større Frihed kunde gjøre, hvad han fandt rigtigt. Vi havde da en lang Forhandling med denne mærkelige Mand, hvis olympiske Skikkelse er en

imponerende Typus for det stolte engelske Aristokrati. Hvad han i Forveien vidste om vore Sager, indskrænkede sig væsenlig til hvad han havde hørt her — om en fanatisk Pøbel, som havde bemægtiget sig en svag, uerfarene Konge, og nu i dennes Navn vilde undertvinge de i Rigdom og Kultur langt overlegne Hertugdømmer og berøve dem deres ældgamle Privilegier osv. osv. Det lykkedes imidlertid os — og her da især Grev Plessen, som selv var en fornem Aristokrat, selv tilhørte Hertugdømmerne, og havde faaet sin Fuldmagt fra den forudgaaende Regjering — at gjøre ham det klart, at Striden tvertimod var mellem en frihedselskende, legitim Fyrste og oprørske Undersaatter, som vare smittede af den almindelige tyske Revolution. Da han beklagede Preussens lidenskabelige Færd, men fremhævede, at det var gaaet for vidt til nu at kunne træde tilbage, fremkom jeg med den Udvei, jeg alt havde antydnet for Arnim. Jeg bemærkede, at det Eneste, Preussen og dets Forbundne hidtil havde gjort, var at sammendrage Tropper paa den holstenske Grændse, hvilket i hvert Fald maatte betragtes som en vel motiveret Forsigtighed, som tillige kunde fyldestgjøre det opstillede Paaskud for en Intervention, at holde Friskarerne borte. Men selv om Regjeringen ansaa sig for bunden ved Kongens Haandskrivelse, eller troede at maatte bøie sig for den Opinion, som havde dikteret samme, vilde det ikke være tilhinder for at bringe Spørgsmaalet ind paa Forhandlingens og Mæglingens Standpunkt, idet jeg vilde paatage mig paa Kongen af Danmarks Vegne at indgaa den Forpligtelse, at midlertidig ingen dansk Soldat skulde overskride Holstens Grændse, naar Preussen vilde love det samme. Dermed

vilde Tydskland opnaa, ikke blot, at dets Territorium blev respekteret, men ogsaa, at Revolutionen i Holsten kunde gaa sin uforstyrrede Gang, uforstyrret baade af tyske Friskarer og af danske Soldater. Paa denne Maade vilde en Kollision mellem de tvende Hære, blive forhindret ved det mellemliggende, neutrale Land, medens der førtes Underhandlinger om det hele Forholds Ordning, hvorved de i Fredens Opretholdelse interesserede Magter vilde faa Leilighed til at forhindre Fjendlighedernes Udbrud. Han skjænkede denne Ide megen Opmærksomhed og lagde, ved at diskutere samme, øiensynlig stor Vægt paa den Oplysning, at paa den provisoriske Regjering nær alle Embeder endnu vare i Hænderne paa de af Kongen dertil udnævnte Mænd, saa at han syntes at tænke sig Muligheden af, at dennes Autoritet — i al Fald i Formen — maatte kunne gjenoprettes selv i Holsten. Da jeg ansaa dette for aldeles upraktisk, nøiedes jeg med at fremhæve at saadant i al Fald vilde kunne ske i Slesvig, hvor hverken den tyske Statsret eller den tyske Revolution havde Hjemstedsret, og hvor den langt overveiende Del af Befolkningen var loyal. Samtalen endte med, at han — naturligvis uden at forpligte sig til Noget — lovede at overveie Sagen og at tale derom til den preussiske Udenrigsminister, hvis han fandt, at denne maatte kunne gaa ind paa samme. Jeg sendte ham da oieblikkelig — thi dengang regnede man ikke efter Dage, men efter Timer — Udkastet til en gjensidig Deklaration, hvori hint Forslag var præciseret, tilligemed et Brev, hvori jeg i en meget sammentrængt Form resumerede, hvad vi under Samtalen havde udviklet for ham.

Jeg har ovenfor bemærket at Camphausen var bleven udnævnt til Ministerpræsident, da Ministeriet Arnim-Boitzenburg kort efter dets Dannelse var faldet fra hinanden. Da jeg den 1ste April om Morgenen hørte af Kellneren i mit Hotel, at han Dagen forinden var ankommet til Berlin, og var steget af i det samme Hotel, lod jeg mig øieblikkelig melde og fandt ham ved hans Morgenkaffe. Jeg undskyldte mit tidlige Besøg med, at han senere neppe vilde være istand til at skjænke mig nogle Øieblikke, men at han rimeligvis alt idag vilde komme til at fatte en Beslutning om det slesvigholstenske Spørgsmaal, hvorved det maaske kunde interessere ham at have hørt ogsaa en dansk Fremstilling af Forholdet, som det i al Fald var mig magtpaaliggende at kunne give til en Mand, hvis hele offentlige Liv borgede for at han vilde det Rette. Han modtog mit Tilbud med megen Forekommenhed, idet han dog uforbeholdent erklærede det for en af hans nye Stillings haarde Nødvendigheder, at han umulig vilde kunne underkaste dette Spørgsmaal en saa omhyggelig Overveielse, som han kunde have ønsket. Han hørte derefter med megen Opmærksomhed paa mig og optegnede enkelte Momenter i en lille Notitsbog, som laa foran ham paa Bordet. Derimod udtalte han ikke selv nogensomhelst Mening — hvilket jeg strax ved min Indtræden havde erklæret for en Selvfølge — og jeg skiltes fra denne smukke Mand, hvis aabne og kloge Udtryk ganske svarede til hans hele hæderlige Færd, med den Fornemmelse, at det vilde have været godt om han havde faaet Leilighed til fuldstændig at studere Sagen, og Frihed til deri at handle efter sin egen Overbevisning.

Bekjendtskabet med Baron Meyendorf og Lord West-

morland søgte jeg naturligvis at pleie og benytte paa bedste Maade. Meyendorf var en høi, mager Mand, med et fint, men sygeligt Udtryk. Han tilhørte en tydsk Familie fra Østersøprovindserne og havde tilbragt sin meste Tid som Diplomat ved forskjellige Hoffer; men den store Anseelse, han dengang nød, sank senere, da han, som Gesandt Wien, skjøndt han var besvogret med Udenrigsministeren, Grev Buol, ikke forudsaa, hvilken Holdning Østrig vilde indtage under Krimkrigen; han døde i en høi Hofcharge i Petersborg. Da han i Berlin næsten stod paa Krigsfod med de da værende Magthavere, holdt han sig inde i sit Hotel, hvis Vinduer ud til Gaden endog vare lukkede med Jernskodder, og det var vel denne Ensomhed, som gav ham Tid og Lyst til at inklade sig saa meget med mig; thi vi talte ikke blot gjentagne Gange og udførligt om danske og preussiske Forhold, men han fortalte mig ogsaa en hel Del om Rusland og dets Institutioner f. Ex. om dets Kommunalvæsen, som han erklærede havde i Aarhundreder realiseret Alt, hvad der var sundt og smukt i de moderne socialistiske Drømmerier, og om hans eget Liv f. Ex. hans Forhold til Göthe og Brødrene Humboldt. Da jeg saa, at det morede ham at fortælle, behøver jeg ikke at tilføie, at jeg var en ærbødig og opmærksom Tilhører, og til Løn derfor fik jeg saamange diplomatiske Visdomsregler, som om han havde paataget sig at opdrage mig til denne Karrière — ja han gik saavidt, at han pyntede paa mit Fransk i den Verbalnote, jeg viste ham inden jeg leverede den til Sir Stratford Canning. Med Lord Westmorland — ret et fornøieligt Exemplar af en velbaaren og velnæret Englænder, og derhos en kyndig og smagfuld Musiker — var der foregaaet en meget heldig For-

ændring, enten dette nu skyldtes Sir Henry Wynn, der altid har været Danmarks varme Ven, eller Howard, som strax tog mig under sin særlige Protektion, eller — hvad der rigtignok vilde have været det bedste — Meddelelser fra Lord Palmerston. Han var Opmærksomheden selv, og havde, efter Howards Sigende, holdt meget mere, end han havde lovet, og endog foreslaaet Meyendorf et kollektivt Skridt for at bringe Preussen til Besindelse, hvilket denne dog havde maattet afslaa, da han ikke engang havde gjort Arnim sin Visit.

Vort næste Besøg hos Arnim var foranlediget af en Note fra Knuth til Plessen, som denne oplæste for ham. Den var holdt i saa almindelige Udtryk, at den ikke kunde fremkalde nogen Diskussion, hvortil den da heller ikke var bestemt. Derimod rykkede vi nu frem med det Forslag til en gjensidig Deklaration, for hvilket vi havde bedet Lord Stratford om at berede Veien. Ved at motivere samme undlode vi naturligvis at berøre Alt, hvad der vedkom Stridsspørgsmaalene, som vi jo netop ønskede henviste til Forhandling eller Mægling, men fremhævede det Selvmodsigende i som casus belli at opstille Noget, der alt var sket, nemlig den danske Hærs Indrykning i Slesvig, hvorimod Indrykningen i Holsten var Noget, hvori det endnu var muligt for Kongen af Danmark at bøje sig for Preussens Fordring. Sluttelig udtalte jeg det Haab, at Arnim, siden jeg sidst havde havt den Ære at tale med ham, havde havt Leilighed til at erfare, hvorledes Englands og Ruslands herværende Repræsentanter opfattede Sagen, hvilket havde styrket mig i det Haab, at Spørgsmaalet vilde kunne finde en mindelig Afgjørelse. Arnim hørte paa os med større Imødekommen end tidli-

gere og tog vort Forslag ad referendum, hvilket overtlydede mig om, at Sir Stratford havde talt til ham derom. Derimod delte jeg ikke Plessens Haab og Tro paa, at der vilde komme noget praktisk Udbytte af vore Bestræbelser, hvorfor jeg ogsaa ligefra den første Depeche, som jeg (ved Kandidat P. Vedel) havde tilstillet Udenrigsministeren, udtalte for denne, at da vi her ikke havde at gjøre med en regelmæssig Regering med Selvbestemmelse og Selvansvar, vilde Underhandlingerne neppe kunne føre til Noget.

Vi fik snart Troen i Hænderne, da vi den følgende Dag efter Aftale indfandt os for at hente Besked; thi vi bleve strax modtagne af Baron Arnim med den Efterretning, at Ministeriet havde besluttet at lade et Hærkorps rykke ind i Holsten og besætte Rendsborg, samt at sende Major Wildenbruch til Kongen af Danmark, som man formodede at finde i Slesvig, for at give ham de fornødne Forklaringer angaaende dette Skridt. Efter et Par korte og tørre Bemærkninger fjernede vi os.

Det er en Selvfølge, at Afskeden var meget kold; men naar det i et tydsk Skrift er fortalt, at jeg ved den Leilighed havde været saa uhøflig, at Plessen havde fundet sig foranlediget til at sige til Arnim, at her kunde han se, hvad Slags Folk der nu havde Magten i Danmark, er dette naturligvis en af de utallige Usandheder, hvoraf saa godt som alle tydske Beretninger om danske Anliggender vrimle. Det var tvertimod Plessen, som paa en værdig Maade udtalte sin Beklagelse over den tagne Beslutning. Vi forfattede i Forening med Quaade en Note, hvori Plessen paa sin Herres og Konges Vegne prote-

sterede mod det Indgreb i hans Suverænitetsrettigheder, der vilde fremkomme, hvis Preussen med væbnet Haand vilde intervenere i hans Rige, og det ikke blot i et indre Anliggende, men tilmed til Fordel for Rebeller mod deres legitime Fyrste, og mod det Brud paa alle internationale Love og Observantser, som vilde indeholdes i det Forsøg med Magt at afgjøre et Retsspørgsmaal, som ikke engang havde været Gjenstand for Diskussion. Denne Note blev af Plessen den 3die April afleveret til Arnim, som i sit Svar af 5te s. M. gjentog sin mundtlige Forsikkring, at den besluttede Forholdsregel ikke havde nogen mod Danmark fjendtlig Karakter, men kun tilsigtede at sikre det tydske Forbunds Territorium og beskytte et tydsk Forbundslands Rettigheder mod Angreb fra den danske Regjerings Side. Da Kongen af Danmarks Rettigheder, som Hertug i Slesvig-Holsten, vare den preussiske Regjering lige saa hellige, som disse Hertugdømmers egne Rettigheder, haabede han, at enhver Misforstaaelse vilde blive fjernet ved de Forklaringer, som det var paalagt Major Wildenbruch at afgive. Gjenpart af Noten meddeltes nogle af de fremmede Gesandter i Berlin og sendtes til de øvrige danske Gesandtskaber, der paa Grund af Begivenhedernes hastige Udvikling nødvendigvis maatte være meget tilbage med deres direkte Efterretninger fra Kjøbenhavn.

Forinden Noten blev afleveret, viste vi den til Sir Stratford, der saa øiensynlig blev overrasket af Forhandlingens Udfald, at han vist maa have havt Grund til at vente et andet Resultat. Han billigede fuldkommen vor Beslutning, men bad os ikke at afgive Noten samme Dag, da han vilde gjøre et sidste Forsøg paa »at

standse Lavinen». Dette lykkes sjelden og lykkedes i al Fald ikke ham. Da han vilde trøste os med, at han havde Grund til at haabe, at Preussen vilde nøies med at besætte Holsten og altsaa standse ved Eideren, tænkte jeg ved mig selv, at dette var Noget, Arnim havde villet bilde ham ind, for ikke fuldstændig at afvise ham; men jeg fandt det dog rigtigere at sige, at dette vel maatte betragtes som en Selvfølge, da det jo var i det tyske Forbunds Navn og i Forventning af dettes Billigelse, at Preussen vilde bemægtige sig det tyske Forbundsland Holsten. Imidlertid bad jeg ham om at meddele denne sin Overbevisning og de Grunde, hvorpaa den var bygget, til Lord Palmerston, hvorved jeg lededes af den Betragtning, at denne uden Tvivl vilde finde sig i Holstens Besættelse, naar den var et »fait accompli«, men have mindre Betænkelighed ved paa en bindende Maade at udtale sig imod Eiderens Overskridelse, naar han gik ud fra den Forudsætning, at en saadan laa udenfor Preussens Hensigt. Jeg lagde intet Dølgemaal paa, at nu var England vort eneste Haab, og det eneste Middel til at forhindre Krigen, naar de tyske Hære vilde holde sig inden for det tyske Forbunds Territorium. Sir Stratford lovede uopholdelig at tilskrive Lord Palmerston, og jeg har ingen Grund til at tvivle om, at dette skete, og det paa en for os gunstig Maade. Saameget er i al Fald vist, at han var fuldstændig kommet bort fra den Mening, man i Berlin havde bibragt ham, at en preussisk Intervention ikke kunde fremkalde en Krig, tvertimod vilde være det bedste Middel til at bevare Freden, og han fortalte mig uopfordret, at den i de preussiske Blade indeholdte Efterretning, at han skulde have udtalt sig mod Anven-

delse af Blokade og Handelsskibes Opbringelse, naturligvis ikke var sand. Selv om det havde været hans private Mening, at dette var utilstedelige Krigsmidler, — hvilket ikke var Tilfældet — kunde det dog aldrig falde ham ind at udtale Noget, som var i aabenbar Strid med den engelske Regjerings Grundsætninger og Praxis. Jeg skal i den Anledning endnu tilføie, at jeg personlig har havt et Bevis paa Preussernes Vandskræk for Søkrigen. Jeg blev nemlig noget overrasket ved at modtage en Visit af to Kjøbmænd fra Stettin, der i Anledning af Rygterne om en Krig med Danmark vare sendte i Deputation til Berlin for hos Regjeringen at tale Handels og Skibsfartens Sag, og som ønskede af min egen Mund at høre, om det var sandt, at jeg havde erklæret Anvendelsen af væbnet Magt mod fredelige Handelsskibe for »Sørøveri«. Jeg svarede, at hvis Krigsskibe kun kunde bruges mod Krigsskibe, saa vilde den Stat, som aldeles ingen saadanne eiede, være aldeles uangribelig og altsaa den stærkeste af alle Sømagter. Nei de kunde være fuldt forvissede om, at kom det til Krig, vilde intet tysk Skib kunne slippe ind i Østersøen, og at der ikke vilde hengaa mange Dage, forinden navnlig Stettin var lukket ogsaa for neutrale Skibe. Den Ene af dem busede frem til sin Kammerat med et »Der ser Du det, er det ikke det jeg sagde?« Den Anden var bedre Diplomat, men hans betænkelige Hovedrysten syntes mig at antyde, at det var fra Arnim selv de havde modtaget denne interessante Efterretning. Jeg raadede dem til at skynde sig, saafremt de vilde gjøre Skridt for at lægge deres Regjering de af dem repræsenterede store Interesser paa Hjerte.

Hermed var min Mission i Berlin tilende. Afskeden fra Baron Meyendorf var formelig hjertelig. Han oplæste f. Ex. det Manifest, Keiseren af Rusland havde udstedt d. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{6}$ Marts, for mig, og lod mig forstaa, at dette mærkelige Aktstykke var affattet af ham. Vigtigere var det naturligvis for mig, at han medgav mig en lang Anbefalingsskrivelse til den russiske Minister i London, Baron Brunnow, hvori han beklagede, at hans øieblikkelige Stilling i Berlin ikke havde tilladt ham nogen direkte Optræden i vor Sag, og at han derfor saa meget mere maatte opfordre sin Kollega til at skaffe den Erkjendelse Indgang hos den engelske Regjering, at Spørgsmaalet om Slesvig ikke hørte under det tyske Forbunds Kompetence, men helst maatte overlades til Danmark som et indre Anliggende, eller i al Fald behandles som en almindelig europæisk Sag, i hvilken baade England og Rusland havde stor Interesse i at opretholde det danske Monarki og dermed den legitime Autoritet. Efter for mig at have oplæst Brevet, leverede han mig det med det Raad, at jeg skulde faa Brunnow til at affatte en Memoire om vore Anliggender, hvortil »han var meget habil« — selv havde han i sit Liv »havt for meget Andet at varetage til at han kunde have befattet sig meget med Pennen«. Jeg sluttede heraf, at han og Brunnow ikke vare Venner, og at han havde megen Tillid til min Diskretion. Jeg skiltes fra ham med den Overbevisning, at han havde megen Interesse for det lille Land, som var stædt i en saa stor Fare, og havde fattet Godhed for den unge Mand, hvem Omstændighederne havde paalagt saa vanskeligt et Hverv, og jeg fragaar ikke, at det glædede mig, da Reedtz nogle Aar senere fortalte mig, at

Meyendorf med megen Velvillie havde erkyndiget sig om mig og min senere Skjæbne.

Forinden min Afreise fik jeg endnu Leilighed til at overvære den forenede Landdags Møde den 2den April, idet Udenrigsministeren, skjøndt — eller maaske rettere fordi — Alt mellem os var forbi, sendte mig Billet. Mødet holdtes i den saakaldte »hvide Sal« paa det kongelige Slot under Ledelse af den samme Dag til Landdagsmarskalk udnævnte Fyrste Solms-Lich-Solms, og Offentligheden var paa Orkestrets Tribune repræsenteret af nogle Avisreferenter og høist en Snes Personer. Forsamlingen aabnedes i Kongens Fraværelse af den nye Ministerpræsident Camphausen med en meget spagfærdig Tale, hvori han fortalte, at skjøndt denne Forsamling kun i ringe Grad kunde siges at repræsentere Nationen, lagde Regjeringen dog stor Vægt paa at modtage dens »Raad« ved at lægge Grundstenen til den Nationalforsamling, som skulde vedtage Forfatningen. Idet han dernæst fremlagde Udkastet til en Valglov og til nogle ledende Grundsætninger for den tilkommende Forfatning yttrede han, at Ingen vilde kunne unddrage sig for Indflydelsen af et mægtigt Udtryk af den offentlige Mening, som overalt havde fundet Anerkjendelse — eller saa omtrent. Jeg skjønner ikke rettere, end at de have Ret, som i en saadan Betegnelse af den stedfundne Revolution saa en Fornegtelse af samme, og at den Plan, at bruge den gamle Stænderindretning som Bro over til den nye Tingenes Orden gik ud fra den Forudsætning, at de stedfundne Tildragelser kun kunde betragtes som et fremskyndende Moment, men ingenlunde som et nyt Grundlag for en ny Ret. Efter hvad jeg ovenfor har

udviklet om denne Revolutions Karakter, i det Mindste som den fremtraadte i selve Hovedstaden, kan jeg ikke have Noget at erindre mod denne Opfattelse; men det bliver derved let forklarligt, at de mere Skarpsindige heri saa den første Spire til en fremtidig Reaktion, og at alle Andre betragtede dette Forsøg paa at bevare i det Mindste Skinnet af Traditionen som en intetsigende Komædie. Senere viste det sig imidlertid, at Camphausen ikke saa meget havde stillet det som sin Opgave, at sikre Seirens Frugter, som at gjenoprette og beskyærme den dybt rystede Regjeringsmyndighed, at denne saakaldte Komædie var det Grundlag, hvorpaa han byggede sin Theori om »Vereinbarung«, og som senere førte til den grundlovgivende Forsamlings Opløsning og Octroieringen af en anden Forfatning end den af samme vedtagne. Det er hertil de fra Danmark hjemvendte Seirherrer brugtes. Dog jeg vil ikke her gaa ind paa, hvad der ligger hinsides mit Ophold, men kun tilføie, at medens den almindelige Mening i Berlin behandlede denne Forhandling med den forenede Landdag som Løier, syntes heller ikke Forsamlingen at føle sig meget opbygget af den beskedne Rolle, man tildelte samme, og Camphausens Tale modtoges derfor i den dybeste Taushed. Formaningen om at underordne sine individuelle Anskuelse under den offentlige Mening blev strax taget tilfølg af Fyrst Lichnowsky, en overordentlig skjøn ung Mand, som jeg havde set ved mit Hotels table d'hôte, en germaniseret Polak og hidtil en fuldblods Junker af det reneste Vand, som i sin Tid i Don Carlos' Hær havde kjæmpet for Legitimiteten, og dediceret sin Beskrivelse af denne Krig til Prindsen af Preussen som »Ridderlighedens Oriflamme«. Nu foreslog

han, i en kort og elegant, men særdeles folkelig Tale, at besvare Aabningstalen med en Adresse, som efter en kort Pause fremlagdes af en af Præsidenten udnævnt Komite og vedtoges med stor Majoritet. Saavidt jeg kunde forstaa, vindicerede Forsamlingen deri sin Ret som Landets lovlige Repræsentation, og accepterede paa dets Vegne de Løfter om Trykkefrihed, Foreningsret, Folkevæbning o. dsl., som Kongen i Revolutionsdagene havde givet. Regjeringsforslagene, navnlig Hovedtrækkene til den Valglov, hvorefter den grundlovgivende Forsamling skulde vælges, bleve for et Syns Skyld henviste til Komiteer, men efter disses Indstilling vedtagne en bloc og sans phrase. Det Hele gik i strygende Fart, som om de frygtede for at blive jagede fra hinanden. Imidlertid benyttede enkelte Medlemmer de Øieblikke, da Udvalgene lod som de drøftede Forslagene, til korte Interpellationer eller Udtalelser. Saaledes gav et Medlem under idelige Afbrydelser en ynkelig Skildring af Tilstanden blandt den forsultne Arbejderbefolkning i Schlesien — saa vidt jeg kunde forstaa dog kun som Motiv for at de skulde skynde sig for at kunne komme hjem til Forsvar for deres Eiendomme. Ogsaa Forholdet til Danmark kom paa Tale. Spørgsmaalet, som i hvert Fald maa have indskrænket sig til nogle faa Ord, hørte jeg ikke; men vel, at Baron Arnim havde den Frækhed at sige, at Sagen uden Tvivl vilde blive ordnet uden Krig, og at der i intet Tilfælde vilde blive Spørgsmaal om Blokade eller Skibes Opbringelse. Derpaa fremtraadte en ung, smækker Mand med et rundt Ansigt og tyndt Haar, ved Navn Bismarck-Schönhausen, som med nogle faa skarpe Ord udtalte det Haab, at Preussens Hær ikke vilde blive misbrugt til at

understøtte »Oprørere«. Dette Ord fremkaldte en Storm af Mishagsyttringer, som han syntes at nyde med samme Velbehag, hvormed man i Søbadene gotter sig over de nervestyrkende Bølgeslag. Ingen vil fortænke mig, at jeg dengang syntes, at han var en charmant ung Mand.

Den 4de April forlod jeg Berlin.

VI. London.

Det havde oprindelig været min Hensigt fra Berlin at begive mig til Wien, der jo havde et gammelt Ord for at være Danmarks Ven, og hvis indre Forhold havde saa megen Lighed med vore egne, at det maatte have let ved at forstaa disses Vanskeligheder. Østrig kunde desuden ikke have nogen egen Interesse, som var i Strid med vor, men stor Opfordring til at paase, at dets gamle Rival Preussen ikke skulde benytte vore Forlegenheder til at udvide sin egen Magt. Men da jeg strax ved min Ankomst til Berlin erfarede, i hvilken Grad alle Forudsætninger for denne Anskuelse vare kuldkastede, var det mig klart, at der i Wien ikke kunde være Noget for mig at gjøre, og naar vi havde sendt vor derværende Gesandt et Parskriftlige Meddelelser om Sagens Stilling, saa var det kun for at sætte ham istand til at begaa sig med Anstand imellem sine diplomatiske Kolleger. Det var i England — og kun i England — at der kunde være Noget at gjøre; thi medens den offentlige Mening i Tydskland var fuldt af Had mod Rusland, havde man den største Ærbødighed for den stærke Magt, der betragtedes som Oldermænden i de frie Staters Laug, og England havde ikke blot i

Erindringerne fra 1801 og 1807, men ogsaa i sine politiske og kommercielle Interesser stor Opfordring til at beskytte Danmark og forhindre en Søkrig. Hovedformaalet for mine Bestræbelser havde derfor allerede i Berlin været, at forberede en for os gunstig Stemning hos Lord Palmerston, og jeg havde givet vor Gesandt i London udførlige Meddelelser om hvad der var sket. Derhen var det da jeg nu personlig vilde begive mig.

Jeg var i Berlin tilfældigvis bleven præsenteret for den belgiske Gesandt, Nothomb, men havde ingen Anledning havt til at besøge ham. Jeg blev derfor overrasket, da han faa Timer før min Afreise kom til mig med det Spørgsmaal, om jeg ikke kunde have Lyst til at lægge Veien om ad Bruxelles, da han i saa Fald kunde skaffe mig Leilighed til uden Tidsspilde at faa Audients hos Kong Leopold, som »det vist vilde interessere mig at lære at kjende« — saa ugenert talte man dengang om Majestæter. Jeg svarede, at Enhver vistnok vilde anse det for en Lykke at komme i Berøring med en Mand, der indtog en saa hædret Plads blandt Europas Monarker, og at det for os maatte have megen Betydning, hvorledes han opfattede vore Forhold, da hans store Anseelse baade hos den engelske Dronning og de engelske Statsmænd vilde sætte ham istand til at virke for os, selv om han ikke som Konge af Belgien skulde faa Leilighed dertil; men ved Siden deraf kunde jeg dog ikke fordølge, at jeg ingen Mission havde til Kongen af Belgien, og meget nødig vilde paadrage mig Skin af Paatrængenhed eller ud-sætte mig for at sammenblandes med de mange politiske Eventyrere, som fortiden gjorde i Diplomatiens. Denne Indvending havde Nothomb forudset og vilde derfor sørge

for at det kom til Kongens Kundskab, at det var ham og ikke mig, fra hvem Forslaget var udgaaet. Dette formulerede han omtrent saaledes: »Naar De fra Lord Westmorland, hvor vi spise sammen til Middag, kjører til Jernbanestationen, kommer De forbi mit Hôtél, hvor De vil forefinde en lille Pakke til Kongens Husminister og Yndling van Pradt. Den afleverer De paa Slottet, naar De imorgen Eftermiddag Kl. 5 kommer til Bruxelles, og vil da have Tid til i det ligeover for samme liggende Hôtél Bellevue at spise lidt, inden Kongen omtrent Kl. 6 kommer tilbage fra Laaken, og til at gjøre Deres Toilet, medens Kongen dinerer. Uden Tvivl vil han modtage dem umiddelbart efter Bordet, og De kan endnu samme Aften afreise til Ostende». Jeg har meddelt dette saa udførligt, fordi det er den nøiagtigste Instrux, jeg nogensinde har modtaget eller set, og fordi Alt indtraf Ord til andet. Jeg var ifærd med, efter en hurtig lille Middag i Bellevue, at tænde min Cigar, da jeg fra mit Vindue saa Kongen komme kjørende ad den lange Allé fra Laaken, og Cigaren var ikke røget ud, førend jeg fra van Pradt modtog en Billet om, at Kongen vilde modtage mig Kl. 8½. Da jeg til den berammede Tid traadte ind i hans Bibliotheksværelse, kom han ind fra den modsatte Dør, og da jeg udtalte det Haab, at det var ham bekjendt, at det ikke var paa mit eget Ansvar jeg vovede at fremstille mig for ham, svarede han, at han var Hr. Nothomb taknemlig, fordi han havde skaffet ham Leilighed til af god Kilde at erholde Oplysning om en Sag, der alt havde tiltrukket sig Europas Opmærksomhed, og vist vilde komme til at beskjæftige det i lang Tid.

Saaledes sad jeg da lige over for en af de faa Monarker, hvis Visdom var den Opgave voxen, som denne forunderlige Tid havde stillet, der var saa rig paa vanskelige Opgaver og saa fattig paa Mænd, der vare istand til at løse dem. Han var en høi, mager Mand med et alvorligt, men mildt Udtryk, og besad i høi Grad den for en Konge saa vigtige Egenskab «de faire parler», saa at jeg fik sagt Alt, hvad jeg ønskede at faa frem. Af hans Spørgsmaal, som ofte gik ind i Enkeltheder, saa jeg, at han var godt inde i vor Sag, navnlig i det statsretlige Forhold mellem Slesvig og Holsten, som han rimeligvis havde studeret i Anledning af Christian VIII's aabne Brev om Arveforholdene. Det er en Selvfølge, at jeg hverken tillod mig noget Spørgsmaal eller nogen Begjæring; men uden nogen Foranledning fra min Side udtalte han varm Sympathi for vor unge Konge, som strax ved sin Regjerings Tiltrædelse var bleven hjemsøgt af saa store Vanskeligheder, og for de Mænd, som havde havt Mod til derunder at staa ham bi, og som han vidste havde tilført ham Folkets Tillid, der i vore Tider var Thronernes eneste paalidelige Støtte. Det maatte aabenbart være fra Nothomb, han havde denne Underretning. Da jeg ved at fortælle, hvad jeg havde erfaret i Berlin, kom til at yttre, at jeg godt kunde forstaa, at man der kunde føle Trang til at vadske sine Hænder, men ikke, hvorfor det skulde ske i vort Blod, sagde han formildende, at Kongen af Preussens Færd ved denne Leilighed ikke forekom ham at være «ædel», og da jeg ved Afskeden undskyldte min maaske for store Frimodighed med, at hans Nedladenhed havde ladet mig glemme, at jeg talte til en Konge, gav han mig Haanden sigende,

at han i min Varme kun saa et Bevis paa min Fædrelandskjærlighed og Oprigtighed. Da Nothomb, der syntes i en særegen Grad at besidde sin Konges Fortrolighed, sikkert maa have havt en Hensigt med at sende mig til ham, forlod jeg ham ikke blot med det velgjørende Indtryk af en overlegen Personlighed, men ogsaa med det Haab, at hans Gesandt i London, Hr. van de Weyer, og muligvis ogsaa Lord Palmerston, med hvem det blev sagt, at han stod i Brevvexel, vilde blive bekendte med hans Opfattelse af vor Sag, og at vi kunde være vel tjente dermed.

Da jeg havde sendt min Broder direkte til London, saavel med vore Brevskaber til vor derværende Gesandt som med de Depecher, det engelske Gesandtskab i Berlin havde medgivet os til foreign office, forsømte jeg Intet ved at blive Natten over i Bruxelles. Jeg gik derfor den følgende Morgen til vor Ministerresident, Coopmann, der — ikke var vis paa, om Slesvig ikke i Fortiden havde hørt til det tyske Rige, og om det havde samme Arvefølge som Danmark, og som blev behagelig overrasket ved den Nyhed, at England for et Aarhundrede siden havde garanteret Kongen af Danmark Besiddelsen af Slesvig, idet han mente, at saa havde vi jo ingen Nød. Til Gjengjæld for de værdifulde Oplysninger, jeg i saa Henseende havde givet ham, skattede han sig lykkelig ved at kunne meddele mig, hvad Lord Palmerston havde sagt om Lamartines Manifest til van de Weyer, idet hans gode Forbindelser havde sat ham i Stand til at skaffe sig en Gjenpart af dennes Depeche derom — et høist interessant Aktstykke, af hvilket han forbeholdt sig den Ære at meddele mig en Afskrift. Det er med saadanne Redskaber, at den danske Regjering har ledet

Danmarks udenrigske Politik! Og endda er det ikke Idioterne blandt dem, som for os have været de fordærveligste. Men var selve Regjeringen bedre? Et Svar herpaa fik jeg i London af Grev Reventlow, idet han viste mig den sidste Depeche, som han havde modtaget fra den forrige Udenrigsminister, Grev Reventlow Criminil. Den var dateret den 20de Marts — altsaa skreven paa en Tid, da Oprøret alt var fuldt færdigt, to Dage forinden det offentlig proklameredes — det Oprør, som styrtede Kongens Rige i en blodig Borgerkrig og i sig bar den utvivlsomme Spire til en farlig Krig, som bragte Staten til Afgrundens Rand. Det var denne Stats Udenrigsminister, som havde skrevet den, og den var skreven til dens Repræsentant i det eneste Land, hvor Pligten til at hjælpe var forenet med Evnen til at gjøre det. Nu vel! Hvad indeholdt da denne Depeche? En Del løst Pjæt om den almindelige europæiske Situation, om den provisoriske, franske Regjerings formodede Hensigter, om de franske Statspapirers baisse, endelig, som la grande pièce, en Forklaring af Betydningen af Grev Moltkes Visit hos Lamartine, hvilken ikke var officiel, men kun officios og altsaa ikke indeholdt en Anerkjendelse af den franske Republik. Og om Danmark? om Slesvigholstenerne? om Oprøret? om Tydsklands «formodede Hensigter»? Ikke et eneste Ord. Det var med ufordulgt Harme, at Grev Reventlow viste mig dette elendige Ordgyderi, og jeg agter ikke at lægge Dølgmaal paa den Harme, hvormed jeg læste det, og nu efter henved en Menneskealder nedskriver dette. Det var til saadanne Hænder, at Danmarks Skjæbne havde været betroet! Det var den store Statsmand — den «ædle Heinrich

Reventlow» — Ørsted kaldte ham saaledes, — som den 20de Marts 1848 underskrev denne Depeche, og som, om man end velvillig vil forudsætte, at han ikke selv havde skrevet den, i al Fald ikke havde skrevet eller ladet skrive noget Andet til sin Gesandt i London. Var det dog ikke paa høie Tid, at han et Par Dage derefter blev fjernet fra Statens Styrelse! Det er en Selvfølge, at alle de, der havde Del deri, og som Følge deraf vare forpligtede til, da Kongen kaldte dem, at paatage sig Ansvar, ofte tungt have følt Misforholdet mellem deres Kræfter og deres Opgave; men jeg negter ikke, at et saadant Indblik i den daværende Regjerings politiske Fremsyn og Dygtighed syntes vel skikket til at gjøre Ansvar mindre og Byrden lettere.

Den 6te April ankom jeg til London.*)

De forfærdelige Omvæltninger, som i den største Del af Europa havde kuldkastet de bestaaende Tilstande, havde ikke røkket den stolte Retsorden, som har gjort

---

*) Af Bunsens Levnetsbeskrivelse ser jeg, at jeg paa Søreisen over Kanalen har havt Leilighed til at vise dennes syge Søn nogle smaa Tjenester. Dette er nu vistnok en meget ubetydelig Begivenhed, og jeg selv har ikke den fjerneste Erindring deraf, men morsomt er det, at hans Enke deraf tager Anledning til at blive rørt — ikke over min, men over Bunsens Ophøieth over «persönliche Gereiztheit gegen politische Gegner». Dette minder mig om en lille Tildragelse fra Marienbad, der er saa karakteristisk, at den fortjener at optegnes. Efter taalmodig Venten var Turen kömmen til mig til at faa mit Glas ind under «Kreuzbrunnens» tynde Vandstraale, da dette blev stødt bort af en langarmet, preussisk Geheimeraad, som strakte sit Glas forbi tre Andre, der stode foran ham. Med et «Holla» hævdede jeg min Plads, og han tråk sig da tilbage med de Ord: «Wenn Sie Übergriffe machen wollen: mit Ihnen schlagen will ich mich nicht.» Det er den preussiske Definition af «Übergriffe».

England til Lovlighedens og Frihedens faste Borg. Derhen vendte derfor alle de, som ønskede at bringe noget Fornuftigt ud af Revolutionen, deres Blik. «Lad os tage England til Mønster; thi ene England staar stolt og uanfegtet, medens Alt omkring det er lutter Vrag,» sagde Welcker til en Forsamling i Heidelberg, som gav Signalet til Tydskslands Reisning, og godt havde det været for Verden, om det havde været muligt at følge dette Raad. Derhen tyede mange af de Mænd, som nys havde behersket Verden og nu søgte Ly for Liv og Frihed paa Englands gjestmilde Strand. Som tidligere Louis Napoleon og Carl X, og som senere Ledru-Rollin og Louis Blanc var nu Louis Philippe kommen her som en landflygtig Mand, og Metternich, som for kort Tid siden havde forfulgt Mazzini lige indtil hans hemmelige Asyl i London, havde nu her afløst dem, der vare dragne til Italien, og han traf sammen med Prindsen af Preussen som to fredløse Mænd. Men det var ikke blot personlig Sikkerhed, man fra alle Sider søgte her, men Raad og Hjælp, og for at bedømme Situationen rigtigt, maa man erindre, hvor sandt det er, hvad Palmerston sagde til Reventlow, at England vilde faa meget at gjøre, hvis det skulde fyldestgjøre de Krav, Alverden stillede til det. Men fordi Englands Institutioner i dette Besøgelsens Aar glørværdigt bestode deres Prøve, maa man ikke tro, at det blev uberørt af den almindelige Rystelse; tvertimod — ligesom Julirevolutionen havde givet Stødet til at den gamle Reformbevægelse i England seirede, saaledes fremkaldte Februarrevolutionen et Stormløb mod den bestaaende Forfatning baade af de irske Repealere og de engelske Chartister, som i Styrke langt overgik Alt,

hvad udenfor Frankrig Revolutionen havde kunnet opbyde, og som kun førte til det fuldstændigste Nederlag, fordi i England den oplyste offentlige Mening og dets frie Institutioner vare endnu mægtigere. Da jeg under mit Ophold overværede denne Krise, vil jeg for et Øieblik standse min Fortællings Gang for at give en kort Fremstilling deraf, baade fordi den afgiver et lærerigt og opbyggeligt Sidestykke til den Episode af den tyske Revolution, som jeg ovenfor har skildret, og fordi den betegner den Situation, hvori Danmark, ved at paakalde Englands Bistand, forefandt dette.

Stoffet til en Revolution var naturligvis dennegang, som altid, i fuldeste Maal tilstede i Irland, hvor Mindet om en grusom Erobring og uretfærdig Regjering hos en undertrykt Race have opflammet og vedligeholdt et bittert Nationalhad mod de fremmede Undertrykkere, og hvor en varmblodet, men uvidende og forsulten Almue lededes af en uvidende og forsulten Geistlighed, hvis Kirke levede under det forsmædeligste Tryk. Den store Demagog, Daniel O'Connell, havde vidst at forene alt dette Had paa det ene Maal: Unionens Ophævelse, ved Hjælp af de konstitutionelle Midler, hvoraf den engelske Frihed frembød saa rigt et Arsenal, og efter hans Død vedblev den største Del af de dannede og besiddende Klasser i deres Conciliation-Hall at tærskes det gamle Langhalm, hvoraf O'Connell alt havde udpidsket hver Kjerne, og mente, for dog at finde paa noget Nyt, ved en Petition til Dronningen at kunne formaa hende til ogsaa uden Parlamentets Samtykke at indkalde et irsk Parlament efter Forfatningen af 1782 til Dublin. Men en yngre Slægt, som forlængst havde været kjed af denne

loyale Humbug, samlede sig nu under Smith O'Brien, som lovede «by physical force» at jage deres Tyranner ud af Landet og ved en ny Eiendomsfordeling at forhjælpe det forsultne Folk til Herlighed og Velvære. Saa længe disse to Partier indbyrdes bekæmpede hinanden, brød i England sig Ingen om Sagen, men det store Opsving, Februarrevolutionen overalt havde givet de revolutionære Lyster, forandrede Situationen, idet nu næsten hele Befolkningen sluttede sig til «det unge Irland». Den engelske Regjering lod dem uforstyrret rase i deres Møder og Blade; men da de gik saa vidt, at de anbefalede Barrikaders Oprettelse, Jernbanernes Ødelæggelse, en almindelig Massakre af Tropperne — endog ved Hjælp af «kold Vitriol og sydende Olie» — besluttede Lord Clarendon, der var Vicekonge — «her Majesty's butcher-general and general executioner in Ireland», som de kaldte ham — at sætte tre af Hovedmændene under Tiltale. Det maa herved erindres, at medens Opfordring til Oprør, sedition, i England tidligere var treason, der medførte Dødsstraf (7 og 8 George IV), og senere felony (6 Victoria), gjaldt dette i Irland kun om den, der virkelig reiste Krig mod Souverænen (25 Edward III.), hvorimod Opfordring dertil ikke var felony, som straffedes med Deportation og tilstedte personlig Arrest, men misdemeanour, som kun kunde forfølges ved simpel Sagsøgning og udelukkede Fængsling, naar den Anklagede kunde stille Borgen. Smith O'Brien, Thomas Meager og John Mitchel stillede altsaa Borgen for, at de vilde møde for Queen's Bench til næste Termin — dog først efter i Retten at have erklæret, at de vilde vedblive at begaa sedition, og gjøre deres Yderste for at styrte Englæn-

dernes tyranniske Regimente, og bleve derfra baarne i Triumf til Music-Hall, Oprørets Hovedkvarter, hvor der til den følgende Aften berammedes et Møde, til hvilket man indbød Lord Clarendon, for at han kunde forvise sig om, at de begik sedition Alle tilhobe. Det kan maaske interessere, som Mundsmag paa engelsk Frihed og irsk Veltalenhed, at faa en kort Beretning om dette Møde.

Efterat Præsidenten, Mr. Barry, (tilligemed Regjeringens Reporter) havde indtaget sit Sæde, erklærede han, at Pariserne havde lært dem, hvorledes man med kort Varsel kunde stille 50,000 Soldater paa Benene, og naar andre Folk ikke frygtede for Tyrannernes Bajonetter, saa indsaa han ikke, hvorfor Irlænderne skulde lade sig kyse af det Nonsens, man kalder Lovene. Mr. Duffy fortsatte, at Slottets Sykofanter havde indbildt Vicekongen, at Irland vilde krybe til Korset for en Stævning; det var derfor bedst at besvare denne Udfordring ved at sønderrive Anklagen, ikke med juridiske Udflugter, men med Piker, og foreslog til den Ende Dannelsen af en Vel-færdskomite og af 100,000 Nationalgardister; thi kunde Irland ikke befries med det Gode, saa vilde den første Musketsalve gjøre det, og kunde det kun ske ved en Republik, saa gid den maatte komme, jo før, jo heller! Mr. O'Gorman jublede over, at Regjeringen havde erklæret Krigen, og hvad enten det var ved Retskneb og forfalskede Jurylistere, eller med Ild og Sværd, den vilde nedtrampe det irske Folk, overalt vilde han møde dem — paa Skafottet som paa Valpladsen — og lade Gud dømme dem imellem. Da han endte med, at hvis Regjeringen vilde fylde Juryen med deres foragtelige Kreaturer, da vilde Folket fylde Anklagebænkene med Skyl-

dige, indtil Fængslerne ikke længer kunde rumme de Domfældte, mente Mr. Devin Reylly, at det var bedre at brække Fængselsdørene op med Øxer og Køller. Naar hver Gade var en Barrikade, hvert Hus en Fæstning, hver Grav en Skandse, saa var Seiren vis. Næste Uge vilde London være i 300,000 Chartisters Vold; indtil da vilde han raade Irlænderne «to put their trust in God and keep their powder dry». Mr. Mitchel, som begyndte at tage Luven fra O'Brien, gjorde den rigtige Bemærkning, at Snak var godt Kjøb, og besvor dem, «for the love of God», at forsyne sig med Bøsser, og hvem der ikke havde Raad dertil, med Piker og Køller, 7 à 8 Fod lange. Da han mindede om, at Kongen af Frankrig var løben sin Vei for Folket, som nu var dets eneste Konge, at Kongen af Preussen havde skjult sig i Potsdam og at Keiseren af Østrig var i Færd med at pakke sin Kuffert, men at Lord Clarendon sad rolig paa Slottet i Dublin, — tilføiede Mr. Doheny, at det kun var 50 Skridt fra dem, og at Slottet var ubevogtet; men da Ingen rørte sig, skjeldte han dem ud for feige Slaver, der i Stedet for at følge Parisernes Exempel — «loyal fellows that they are» — sad her og holdt Taler for — Regjeringens Referent. De havde svoret at ville trampe paa Loven — heller dø som Patriotør, end leve som Løgnere! o. s. v. o. s. v. Alt dette foregik ikke blot 50 Skridt fra Slottet og i Overværelse af Regjeringens Referent, men Talerne tryktes i Hundredtusindvis og uddeltes over hele Landet, og Møderne fortsattes Dag for Dag med stedse stigende Voldsomhed, navnlig med en stedse mere fremtrædende republikansk Tendents, uden at Regjeringen rørte sig. Den lod dem snakke og muddre, men var stærkt rustet,

og Dag og Nat forberedt paa med ubøielig Energi at kaste ethvert virkeligt Udbrud til Jorden; thi da først blev Magtanvendelsen lovlig. Skjøndt man ikke kan beskylde denne Agitation for at have tilsløret sit Formaal under dunkle Talemaader, skal jeg dog endnu tilføie et lille Træk, som udtaler det med al ønskelig Tydelighed. Det var et Brev til Lord Clarendon, som offentliggjordes i «United Irishmen», hvori Mr. Mitchel protesterer mod Lord Russells Bagvadskelser, at Irlænderne gik ud paa at kuldkaste den sociale Orden og tilintetgjøre al Vindskibelighed; de havde ikke noget andet Formaal, end at kuldkaste det brittiske Regimente i Irland — dette graadige, kannibalske Uhyre, som i Aarhundreder havde mæsket sig med Irlands Hjerterblod, og mod hvilket tusinde og atter tusinde slagtede Irlænderes fredløse Sjæle hver Nat skringe efter Hævn. Nu var Hævnens Time kommen, og derfor skulde alle Lovens Banditter og Regjeringens Harpyjer, Spioner, Bødler og Mordere kastes ud i Havet, hvorfra de vare opstegne; thi nu var Brittanniens Slaveskib stedt i Nød, pidsket af Forbandelsens Orkan, og omtumlet af Repealens og Chartismens oprørte Bølger.

Medens Bølgerne, som man ser, gik høit i Irland, vare 2 af de 3 «Martyrer» reiste til Frankrig, for at lykønske det til sin Revolution og — derom kan der ikke være nogen Tvivl — for at søge Hjælp. Deputationen blev den 3die April modtaget af Lamartine, og dennes Svar paa deres Adresse giver et saa kosteligt Indblik i Tiden, at jeg maa meddele et Par Ord deraf. Han ser i den Hyldning, som allevegne fra bringes Frankrig, et Bevis paa den fredelige Magt, som ligger i det

demokratiske Princip — «ce christianisme nouveau, séparant le monde comme autrefois en monde païen et monde chrétien» — og bevidner Frankrigs Sympathi for «cette glorieuse île d'Erin, qui par son génie et les péripéties de son histoire est à la fois la poésie et l'héroïsme du Nord.» Men, tilføier han med en Frase, der er bleven berømt: «quand on n'a pas son sang dans une affaire, il n'est pas permis d'y avoir sa main». Han giver derpaa en sublim Definition paa den nye Statsret: «la monarchie déchue avait des traités et des diplomates; nous avons des peuples pour diplomates et des sympathies pour traités». Endelig faa de Besked med Hensyn til det, de egentlig vilde: «en proclamant avec vous le saint dogme de la fraternité, nous ne ferons que des actes fraternels». Her var altsaa Intet at gjøre, og i Klubberne fik han kun broderlige Sympathier, og da han kom hjem til Irland uden at medbringe de 50,000 Soldater, som han havde lovet sine Venner, trøstede Mr. Duffy dem med, at de ikke skulde bryde sig om Mr. Lamartine; thi Regjeringer mene aldrig et Ord af hvad de sige. Imidlertid blev det fra nu af Parolen, at det ikke kunde nytte at falde fra det ene Slaveri i det andet, og at ligesom Opgaven var, at erobre Irland for Irlænderne, saaledes kunde det kun ske ved Irlænderne selv. Den eneste Forbundsfølge, de ikke forsmaaede, var de engelske Chartister.

Ligesom Repealbevægelsen var ogsaa Chartismen gammel i Storbritannien. De 6 Punkter, Folkets charte opstillede: hemmelig Afstemning, lige store Valgdistrikter, almindelig Stemmeret, fri Valgbarhed, aarlige Parlamentsvalg og Diæter for Folkerepresentationen — vare visselig saa radikale, at deres Gjennemførelse vilde

fuldstændig omstøbe det engelske Samfund, men det var lovlige Formaal for en reformatorisk Bestræbelse, og det faldt ikke nogen Englænder ind at forarges over, endsige at ville forhindre, at disse Ideers Tilhængere søgte at sætte dem igjennem ved lovlige Midler. Andre Midler havde man aldrig forsøgt, og da der ikke var nogen Ud-sigt til, at Parlamentet skulde gaa ind paa saadanne Fordringer, betragtedes disse Bestræbelser med stor Lige-gyldighed. Men ogsaa her gav Februarrevolutionen Sagen et andet Udseende. Snart var England bedækket med faste, velorganiserede Foreninger, der ved Delegerede havde dannet et saakaldet «Nationalkonvent» med et engere Udvalg som «Eksekutivmagt», og hele Landet gjenlød af de tøilesløse Deklamationer, hvormed vilde Demagoger opflammede Arbejderbefolkningen paa Møder af mange Tusinder, især ved at foreholde dem de lette Triumfer, som de demokratiske Ideer feirede overalt paa Kontinentet. Sagen begyndte nu at blive alvorlig, da ikke blot Arbejderhæren fornemlig indrulleredes i den store monster-petition, som skulde bringes op til 6 Millioner Underskrifter, men det tillige blev stedse mere indlysende, at man tænkte paa at sætte Folkets Fordringer igjennem med Magt, hvis det ikke lykkedes ved Frygt at tvinge Parlamentet til Eftergivenhed. Saaledes erklæredes i et offentligt Møde af Nationalkonventet, som holdtes i literary society i Fitzroy square, Mr. Ernest Jones fra Yorkshire, at hans Vælgere vare rede til at gribe til Vaaben; Mr. Donovan fra Manchester, at hos dem vilde man helst have Chartet uden Blodsudgydelse, men have det vilde man at all events; Mr. James Hitchen fra Wigan, at i hans Hjem vilde man helst strax

gribe til fysisk Magt, da det dog var det eneste, der kunde hjælpe; Mr. Smith fra Liverpool, at Petitionen burde overbringes paa Spydsodden; Mr. James Cumming fra Edinburgh, at de skotske Chartister vare villige til at forfægte deres Overbevisning, være sig i Fængsel eller Gabestokken eller Galgen eller «in open field»; Mr. Aston fra Northhampton, at hvem, der ikke vilde udgyde sit Blod for Chartet, var uværdig til at naa det o. s. fr. De Enkelte, som førte et mere maadeholdent Sprog, saasom Mr. Wilkinson fra Exeter, som ikke uden Gysen kunde tænke sig, at Sønnens Haand skulde løftes mod Faderen og Faderens Haand mod Sønnen, bleve udlete. Ligesom Mr. Mitchel i Dublin havde paastaaet, at enhver Repealer selvfølgelig i Hjertet var en Republikaner, saaledes erklærede Mr. Reynolds det samme om Chartisterne, men Mr. Henry Child mente, at Kronen og Overhuset kunde bibeholdes, naar kun Underhuset blev omdannet saaledes, at Folket kunde have Nytte deraf, og deres eneste Repræsentant i Underhuset, Mr. Feargus O'Connor, fortalte, at naar kun Folket kom til sin Ret, var han lige glad, enten Dronningen eller Paven eller Fanden bar Englands Krone. Skjøndt man var enig om at indbringe Petitionen til Parlamentet, mente dog Mr. M'Carthy, at Konventet var det rette Organ for Folket, og Mr. Reynolds foreslog, at dette skulde erklære sig for permanent, hvis Petitionen forkastedes, og da erklære Chartet for Englands Lov. Om at paakalde fremmed Hjælp, var der her naturligvis ingen Tanke, men Solidariteten med de irske Repealere vedkjendte man sig, og det vakte stormende Bifald, da en af disse, den ovennævnte Charles M'Carthy, erklærede, at Irlænderne vare

bestemte paa at erobre deres Frihed med Vaabenmagt, og at hvis der faldt et eneste Skud derovre, vilde de 40,000 Irlændere, som vare her i London, hævne deres Brødre. Ingen skal kunne negte, at dette var provocation to open rebellion, og Regjeringen havde derfor lovlig Hjemmel til at gribe ind; men saa rodfæstet er i hver Englænders Hjerter Ærbødigheden for Yttringsfriheden, at der ikke gjordes mindste Skridt, saalænge det kun blev ved Ord.

Saa kom den 10de April, paa hvilken Slaget skulde staa. I alle Englands Byer og i alle Londons Kvarterer var der berammet Møder saa betimelig, at de derfra kunde afmarchere i samlede Masser, og bevæbnede, om ikke med andet, saa med Køller, til Kennington-Common, tæt ved Southwark, hvor man ventede et Møde paa 200,000 Mand. Derfra skulde Petitionen føres til Parlamentet paa en dertil bygget Triumfvogn med 6 Heste, rigt smykkede med Chartisternes Farver (rødt-hvidt-grønt) og sindrige Indskrifter (saasom Folkets Røst er Guds Røst, Frihed i Liv og Frihed i Død osv.) og efterfulgt af en anden Gallavogn med 6 Heste og 50 Konventsmedlemmer og derpaa de 200,000 bevæbnede Chartister, ordnede i Afdelinger, hver med sine Førere og Bannere. Ledernes Hensigt gik neppe videre, end til ved Udførelsen af en saadan militærisk organiseret Magt at kyse Londons Borgerskab, lamme Regjeringens Autoritet og berøve Parlamentet sin Beslutningsfrihed; men skjøndt dette var galt nok, kunde Ingen vide, hvad det kunde føre til, hvis virkelig saadanne Kræfter bleve løsladte og fik Magten. Det havde baade i Paris og i Berlin været, et saakaldt tilfældigt Skud, som havde sprængt Minen, og

der var i London baade indenlandske og udenlandske Fyre nok, som godt kunde have Mod paa at »manufacture a casualty« — for ikke at tale om den begeistrende Magt, der ligger i gin og whisky, og om den fristende Tillokkelse Sølv udøver, hvoraf London godt maatte kunne undvære nogle Millioner Pund.

Det var derfor intet Under, at man begyndte at opkaste sig det Spørgsmaal, om der da virkelig var nogen Mening i, at man skulde sidde rolig og se paa dem, som vare »openly and ostentatiously arranging the most efficacious and summary means of cutting our throats, blowing our brains out, empaling us on pikes and establishing themselves on the overthrow of the constitution.« Det var intet Under, at man kom til det Svar, at »this was not a mere meeting of peaceable citizens, but the muster of an armed force for the avowed purpose of reducing Queen, Lords and Commons to immediate submission, and thereby virtually if not actually deposing them.« Selv gamle Lord Brougham udtalte den 10de April i Overhuset, at saavist den frie Diskussion i offentlige Møder var Grundpillen for Englands Frihed, saa vist var dette uanvendeligt paa den sidste Tids monster-meetings, hvor allerede Deltagernes Antal udelukkede Muligheden af en virkelig Diskussion. Hvad gjorde da den offentlige Autoritet for at opretholde den bestaaende Retsorden? Politikommissæren i London lod paa alle Gadehjørner opslaa en »notice«, hvori han erklærer den paatænkte Procession for ulovlig ifølge en Parlamentsakt fra Carl II's Tid, »against tumults and disorders upon pretence of preparing or presenting public petitions to His Majesty in the Parliament«. Og hvad gjorde Borgerne for at be-

skytte Liv og Ejendom? De lode i et Antal af 150,000 gentlemen sig indtegne som special constables, for under selvvalgte Delingsførere, under Ledelse af aldermen i city og i det øvrige London af Politikommissæren, at understøtte det regelmæssige Politi, der selv kunde mønstre en Styrke af 4,000 Mand, i Ordenens Opretholdelse. Conventet besvarede Politiets notice med en Proklamation om, at de ikke vilde adlyde samme, men at de vilde opgive Beslutningen om at Processionen skulde være bevæbnet. Saaledes stode begge Parter rustede overfor hinanden — den ene med Lovens Majestæt og en god Samvittighed, den anden med stor Energi og mange stærke Arme, men med en dem begge lammende slet Samvittighed. Udfaldet kunde derfor ikke være tvivlsomt.

Min første Gang om Morgenens paa Afgjørelsens Dag var til vor Gesandt, Grev Reventlow, som var en noget exalteret Mand, og som jeg fandt ifærd med at pudse sine Jagtgeværer, for hvis det skulde være fornødent, at forsvare »Kone og Børn«. Til Kennington-Common fandt jeg det ikke passende at begive mig; men jeg saa dog flere Afdelinger drage derud, uden at Nogen enten hilse eller true dem. Soldater saa man intetsteds; thi Englænderne have en instinktmæssig Modbydelighed ved at se »red-coats« ligeover for Borgere, og den kommanderende General, Hertugen af Wellington, havde ved flere Leiligheder indskærpet, at Militær ikke bør forvexles med Politi, eller bruges som saadant; først naar Loven er brudt og dens civile Opretholdere overvældede ved fysisk Magt, først da skulle Soldaterne rykke frem, men da ogsaa for Alvor. Overensstemmende hermed vare enkelte Afdelinger i Nattens Stilhed dragne ud, for at

besætte enkelte vigtige Punkter i Omegnen, ad hvilke Hovedmasserne kunde ventes — ligesom endel Privatmænd vare dragne disse imøde for at formaa dem til at vende om eller i al Fald at nedlægge deres Vaaben; — andre Tropper vare skjulte med deres Kanoner i Banken, Børsen, i Huse ved Themsbroen osv., for at kunne være nær ved Haanden i yderste Nødstilfælde. Alle Butiker vare lukkede og overalt saa man smaa sluttede Afdelinger dels af Politibetjente, dels af special constables med Bind om Armen og den bekjendte lille Stok i Lommen. Da O'Connor kom ud paa den store Fællede, modtoges han med Jubel af Massen, men tillige med en høflig Indbydelse til en kort Samtale med Politikommissæren, som med 600 Betjente havde besat det nærmeste Hus, og nu underrettede ham om, at der ikke vilde blive gjort nogen Vanskelighed ved Mødets Afholdelse men at der ikke vilde blive Noget af Processionen; at alle Overgange over Themsen vare besatte med tilstrækkelig Magt, og at han personlig vilde blive gjort ansvarlig for Følgerne af et Sammenstød. Han lovede med Haand og Mund at gjøre sit Yderste for at afværge dette. Man kan ikke tænke sig noget paa engang latterligere og tristere, end den Tale, hvormed han indfriele sit Løfte, og som Dagen efter læstes i Bladene. Han begyndte med, at hans Fader havde været 6 Gange tiltalt for Høiforræderi og havde tilbragt 7 Aar i Fængsel, og at han selv i 25 Aar ikke havde havt nogen rolig Time i sit sure Arbeide for Folkets Ret; han var idag saa syg, han havde Plaster paa Brystet, og han havde modtaget mere end 100 Breve, der advarede ham mod at komme herud, da Magthaverne stræbte ham efter Livet. Desuagtet stod han her mellem sine »elskede

Børn, for at føre deres store Sag til Seir, som var dem vis, naar de kun ikke selv ved deres Uforstand forspildte Frugten af alt det sure Arbeide (Man kan tænke sig, at Jubelen ikke kjendte nogen Grændse). Nu gjaldt det at vise Verden, at der var Forskjel paa Chartister og Lommetyve; derfor ingen Voldsomheder, som var det, hvortil Folkets Fjender satte deres Haab. Hans Liv tilhørte dem, og de kunde ligesaa godt tage det først som sidst; men de vilde dog fortryde det, dersom de bleve Skyld i at han blev skudt. I det Mindste vilde han aldrig faa nogen rolig Søvn, dersom han skulde være Aarsag i, at mange af hans kjære Børn skulde lade deres Liv og hvad skulde han imorgen svare deres grædende Enker, naar de kom og spurgte efter deres Mænd. Men det vilde blive Følgen, naar de ikke opgav Processionen; thi Overgangene over Themsen vare saaledes besatte af Politi og Soldater, at ingen Djævel kunde komme osv. (Man kan tænke sig, at Jubelen efterhaanden forstummede). Paa engang fik han en heldig Ide: han vilde selv bringe Petitionen til Parlamentet og se paa, om Nogen vilde vove at forbyde ham dette. Hvor vilde de blive flaeue alle de, som havde haabet paa at udgyde Arbeidernes Blod, naar de saa, at disses Klogskab var lige saa stor som deres Mod — »Gud fordømme min Sjæl, om jeg ikke i Aften skal holde en Dommedagstale for Parlamentet om Eders Kjærlighed til Lov og Orden; jeg skal ringe for deres Øren, indtil Chartet er Englands Lov. Hvor har man ikke dadlet Odilon Barrot, fordi han ikke havde Kourage til at opløse et Møde, han selv havde sammenkaldt! Hvor har jeg ikke selv skumlet over Cochrane, at han ikke forstod, efterat have ført Folket i Fare, at trække det ud deraf.

I ser, der er »Præcedentser« for hvad jeg foreslaar Jer. Paa mine Knæ besværges jeg Jer ikke at svigte »old Paddy«, Eders gamle, trofaste Ven. Ser disse fede Heste foran Chartets Triumfvogn, — saaledes fodrer Arbejderne deres Heste og saaledes burde Arbeidsherrerne gjøre med deres Arbeidere. Disse Heste tilhøre Eder, lad os unde dem en »Galladag«. Og medens han saaledes blev ved, bleve Hestene spændte fra, og Petitionen skaffet tilside, og inden man vidste, hvorledes det gik til, var baade O'Connor og Petition forsvundne, medens Mr. Jones udviklede for Forsamlingen, at efterat de havde begaaet de to Dumheder at møde uden Vaaben og at holde Mødet Syd for Themsen, saa at Veiene til Parlamentet kunde afskjæres ved Broerne, maatte de være gale, om de idag vilde modtage Bataillen. Der vedblev længe at herske en ubeskrivelig Forvirring i alle de Smaagrupper, hvori Smaatalere skrege sig hæse; men — Chartisthestene havde trukket sig tilbage til Stalden, og lidt efter lidt gjorde Chartisterne ligesaa.

Det staar nu kun tilbage at føre den gunstige Læser hen til Dramaets Opløsning, som foregik i Westminster-Abbey, hvor, efter Parlamentshusets Brand, Underhuset holdt sine Møder. Hen paa Eftermiddagen saa man her 3 almindelige Droschker, som i stor Skynding vare komne fra Westminsterbridge, aflæsse 5 svære Ruller, og da jeg traadte ind i Parlamentet saa jeg dem liggende midt paa Gulvet, foran Speakerens Bord. De saa ud som oprullede Gulvtæpper — det var den nye petition of rights. Efterat nogle løbende Smaasager vare afgjorte, reiste sig en Mand med et rødt fregnet Ansigt og i en meget sjudsket Dragt, som med en for Hæshed næsten uforstaaelig

Stemme bad om Tilladelse til at indbringe en Petition, som var underskrevet af 5,736,000 Borgere. Det var Feargus O'Connor, hvis Stentorstemme havde mere end en Grund til at hylle sig i Uforstaaelighedens Sørgeslør. Speaker tillod, at et Bønskrift fra et stort Antal af hendes Majestæts tro og loyale Undersaatte maatte oplæses af Husets clerk, og efterat dette var sket, reiste Lord Morpeth sig, for at bemærke, at det ikke var af Mangel paa Respekt for en af saa stort et Antal Medundersaatte underskrevet Petition, men paa Grund af ualmindelig mange og besværlige Forretninger, at hans Kollega, Indenrigsministeren, ikke var tilstede. Det vakte nogen Munterhed, da Husets tildels alderstegne Betjente med megen Møie slæbte af med de svære Ruller. Dermed var den store Chartistrevolution stædt til Hvile; men ved Ligsynet befandtes det, at Underskrifternes Antal udgjorde — ikke 5,736,000, men 1,975,496, og deriblandt mange, som aldeles ikke kunde betegne menneskelige Væsner, men — som Mr. Cripps udtrykte sig — «such a mass of blasphemy, ribaldry and impiety in expressions, which the strumpets in the streets would blush to write».

Samme Aften kom ogsaa den irske Revolution til en Afslutning for denne Sinde. Den næste Sag paa Husets Dagsorden var nemlig anden Læsning af den af Indenrigsministeren indbragte «crown and government security bill», hvorved den ovennævnte Forskjel mellem Englands og Irlands Lovgivning om Opfordring til Oprør skulde udjevnes, saa at den første formildedes, den sidste skjærpedes, idet sedition paa begge Steder erklæredes for felony, der tillader Fængsling og medfører Deportations-

straf. Den imidlertid tilstedekomne Sir Georges Grey's Tale aandede ikke blot den største Ærbødighed for Folkets Frihed, men ogsaa den Bevidsthed, at denne ikke kan opretholdes i fuld Virksomhed, naar man ikke vil finde sig i endog grove Misbrug, saa at den offentlige Myndighed kun bør skride ind, naar disse medføre øiensynlig Fare for den lovlige Ordens voldsomme Kuldkastelse. Efter ham reiste den Aftenen i Forveien fra hans landsforræderske Reise til Paris hjemvendte Mr. Smith O'Brien sig for at modsætte sig dette nye Forsøg paa at møde Irlands retfærdige Fordringer med Tvangsforanstaltninger, i Stedet for Indrømmelser. Hvis England ikke nu vilde samtykke i Unionens Ophævelse, vilde det inden Aaret var omme staa lige overfor en irsk Republik. De samme Ministre, som havde rost Sicilien for at have afkastet Neapels Herredømme, havde i hans Fraværelse forhaanet ham og hans Parti, fordi de vilde befrie Irland fra Englands Aag, man havde endog vovet at kalde ham a traitor — — — her hørtes flere Raab «yes, a traitor!» og hele Huset udbrød i en Vredesstorm, som varede flere Minutter, og idelig fornyedes, da han vedblev, at hvis det skulde være «treason to profess disloyalty to this house — — to the government of Ireland by the parliament of Great Brittain», saa vilde han vedkjende sig saadan treason, og hellere lide den forsmædeligste Død, end længer være Vidne til al den Uret og Undertrykkelse, som Parlamentet og dets Lovgivning nu i 30 Aar havde tilføiet Irland. Han benegtede, at han i Frankrig havde søgt Hjælp ved fremmede Bajonetter; han var kun gaaet derhen, for at takke det for det gode Exempel, det havde givet Verden, som alt paa mange Steder havde baaret

Frugter, og som han haabede heller ikke vilde være tabt for Irland; thi det var med Vaabenmagt, at Irland 1782 havde erhvervet den Uafhængighed, for hvilken det ved Englands Troløshed var bleven bedraget, og det var efter alle de gjorte Erfaringer kun saaledes, den kunde gjenvindes. Efterat have givet en strategisk Udsigt over de gjensidige Kræfter og Udsigter, endte han med den Erklæring, at hvis Lord Russell vilde træde i Guizot's og Metternichs Fodspor, saa var det ham og hans Kolleger, som vare traitors mod Landet og Dronningen. Under hele denne Tale, som jeg har gjengivet saa udførlig for at give et Exempel paa, hvad man i England forstaar ved Yttringsfrihed, stod han kold og rolig — kun hans blege Ansigtssfarve, det trodsige Blik, hvormed han mødte Afbrydelserne, og den Uro, hvormed han legede med sit lange blonde Haar, forraadte hans Sindsbevægelse; Huset udtalte lydelig sin Vrede og Ringeagt, men Ingen tænkte paa at hindre ham i at sige, hvad han vilde. Da Indenrigsministeren Sir Georges Grey reiste sig, modtoges han med stormende Bifaldsraab. Han havde haabet, at det ærede Medlem fra sin Udenlandsreise var ilet herhen for med Indignation at fralægge sig den Beskyldning for disloyalty, som hans egen Færd havde reist, — om ikke af anden Grund, saa af Hensyn til den Ed, han havde aflagt til Rigets Suveræn, og det havde derfor været pinligt at høre ham vedkjende sig saadanne Følelser, om end ikke med al den uforbeholdne Forvovenhed, han paa andre Steder pleiede at udfolde. Det var ikke Taleren, som havde kaldt ham en traitor, men det var ham selv, som havde udledet denne Slutning af den til Huset gjorte Meddelelse af hans Brev til de Konfødererede, i hvilket

han havde lovet fremmed Hjælp, og det syntes, at Huset var kommet til den samme Slutning (hvilket dette stadfæstede ved knusende Bifaldsraab). Han sluttede med en varm Udtalelse af det Ønske, at Irlænderne i Fred og Velvære maatte nyde deres Andel i den Frihed, som var hver Brittes Fødselsret. Derefter fortsattes Diskussionen om det foreliggende Lovudkast i værdig Ro, som om Intet var forefaldet. Smith O'Brien forlod Huset og standsede ved min Nabo paa Tilhørerpladsen (nede paa Gulvet), med hvem han med den største Nonchalance vexlede nogle Ord om ligegyldige Familieforhold. Samme Nat reiste han til Irland, hvor der faa Dage derefter faldt det første Skud. Det første blev ogsaa det sidste; O'Brien fængsledes og dømtes til Deportation — ligesom O'Connor noget senere maatte bringes til et Galehus.

Hermed vil jeg slutte denne lille Episode. Skrive dette mærkværdige Aars Historie, hverken kan eller vil jeg; men siden Tilfældet har villet, at jeg personlig skulde overvære enkelte af dets mest brændende Øieblikke, har jeg ment, at en lidt omstændeligere Skildring af disse vilde give et bedre Indblik i hin Tids Lidenskaber, der bleve saa afgjørende — ikke blot for min Smule Mission, men for alle Tildragelserne ogsaa i mit Fædreland, end mere omfattende Tilbageblik og mere almindelige Betragtninger kunde yde. Det er ikke blot Tidens Billede, som træder os imøde i disse Episoder, men ogsaa de forskjellige Folks Tilstand og Karakter. Hvor stor, hvor lærerig er ikke Sammenstillingen mellem Revolutionen i Berlin og Revolutionsforsøget i det brittiske Rige. Her et klart udtalt, tusinde og atter tusinde Gange drøftet Formaal, til hvis Opnaaelse høit begavede Ledere havde

forenet mange modige og veldisciplinerede Mænd i en fast Organisation, — hist nogle lyriske Frihedslængsler og taagede Enhedsdrømme, uden Program og uden Ledelse: Dagens Helt en fuldstændig ubekjendt Dyrslæge, som Dagen efter Seiren fandt sig meget beæret ved at kunne rende i Hoffets Ærinder. Hvorfor mislykkedes den første, der syntes saa stærk? Hvorfor lykkedes den sidste, der var saa yderlig svag? Hvorfor seirede i England Loven ved sin blotte Majestæt? Hvorfor var i Preussen Loven saa afmægtig, at dens Repræsentant af Guds Naade blev sølet i Snavset? Svaret ligger nær. Hvor Loven er Folkets eget Værk, der er den i saa høj Grad Gjenstand for Alles Ærefrygt, at selv de, som snakke om at trampe paa den, naar det kommer til Stykket, bøie sig for den, og hvor Statsmagten hviler paa Folkets Villie, der har den en bevidst og frivillig Støtte i hver god Borger, og selv dens bittreste Fjender vide, at Friheden anviser dem lovlige Midler til at skaffe ogsaa deres Villie al den Indflydelse, hvortil den er berettiget. Men hvor Folket ingen Del har i Lovens Tilblivelse, der betragter det den som en fremmed næsten som en fjendtlig Magt, og hvor Regjeringen throner i Skyerne, der vakler den, naar Stormen jager Skyerne hid og did, og er hjælpeløs, fordi de, som skulde hjælpe, kun ere oplærte til at lystre. Det er Forskjellen mellem fribaarne Mænd, hvor selv Rebellerne i deres Hjerter ere stolte af den Frihed, de have, og frigivne Trælle, som selv Seiren bringer i Forlegenhed med den Frihed, de ere komne for Skade med at tage. Hvo der ikke kjender denne Forskjel, han lære den her. I Berlin nedskydes fredelige Borgere, fordi de raabe Hurra uden Hofmarskallens Or-

dre, — i England holdes Folkemøder af mange Tusinder, som føre det voldsomste Sprog, uden at Nogen ændser deres Trusler. Da i Berlin Selvopholdelsesdriften driver til et fortvivlet Modværge, gjør Kongen den ynkeligste Afbigt i eget og den taarerige Dronnings Navn; da man i England vil gaa fra Ord til Handling, udsteder i London Politikommissairen en høflig lille «notice», og i Dublin stævnes de tre Hovedmænd til næste Rets-session og stille Borgen for at de ville møde. I Berlin maa Tropperne, efterat have vadet i Blod, slukøret pille af, og Geheime-raader trække paa Vagt med Oprørets Kokarde; i London viser der sig ingen Uniform, men 150,000 Borgere give Møde med Lovens Symbol for at vise og vidne, at Loven er hellig. I Berlin maa Kongen ydmyg bøie sig for sine myrdede Slagtoffre, og derpaa ride rundt i Gaderne som en Harlekin under Dyrlægens Banner; i Westminster Abbey modtager Parlamentet, som man havde lovet at kyse til inden Kl. 8 samme Aften at antage Folkets Charte, i ophøiet, lidenskabløs Ro, den ærbødige Begjæring om at faa den oplæst, og gaar derpaa over til den næste Sag paa Dagsordenen. Det er den Lære, man kan uddrage af disse tvende historiske Kjendsgjæringer. Jeg har elsket Friheden, saa længe jeg kan mindes; men aldrig er den forekommet mig ædlere og skjønnere, end da jeg den 10. April sad i Westminster Abbey.

Min første Gang, efter min Ankomst til London, var naturligvis til vor derværende Minister, Grev Fritz Reventlow, hvem min Ankomst var meldt af Udenrigsministeren. Han var yngste Søn af Statsminister Christian Reventlow til Christianssæde, havde tidligere været ansat

i Rio Janeiro og Lissabon, og var nu her i London «the right man in the right place», da han ikke blot var en brav Mand med et ærligt dansk Hjerte, men ogsaa havde godt Greb at tage Englænderne «in their own way». Som Greve af en gammel Slægt var han derfor i Forbindelse med saa mange indflydelsesrige Personer, som hans beskedne Løn og endnu beskednere Formue tillod. Da jeg kunde forudsætte, at den missus regius, som det danske Demokrati havde sendt ham paa Halsen, i hans Øine maatte være en noget betænkelig Person, havde jeg besluttet strax at klare Forholdet mellem os, og fortalte derfor, at min Sendelse egentlig kun havde gjældt Berlin, men naar jeg efter Udenrigsministerens Ønske havde lagt Hjemveien over London, saa var det sket under den Forudsætning, at han, som saa længe havde været fraværende fra Fædrelandet, mulig kunde ønske at tale om de derværende Forhold og navnlig om Regjeringens Anskuelser med En, som kjendte dem nøie. Jeg agtede derfor ikke at foretage mig Noget, uden efter hans Ønske og Raad, og var navnlig bestemt paa at undgaa Alt, som kunde vække mindste Tvivl om, at han besad Regjeringens uindskrænkede Tillid. Han billigede fuldkommen denne Beslutning, eller rettere hans hjertelige Svar viste, at vi vilde komme godt ud af det med hinanden, og jeg kan ikke sige Andet, end at hans Forhold imod mig var loyalt og venskabeligt. Hvor nødvendig min Forsigtighed havde været, viste imidlertid Reventlows Færd under et senere Besøg i Kjøbenhavn, der medvirkede til Fjernelsen af Martsministeriet, som naturligvis altid havde været en Forargelse for Alt, hvad der hos os hørte til ancien régime. I hans Legations-

sekretær Rudolph Bjelke gjenfandt jeg en gammel Skolekammerat og Universitetsven, hvis Forbindelser med «Times» skaffede mig Adgang til dette mægtige Blad. Grevinde Reventlow og hendes Døttre, af hvilke navnlig den ældste var ret begavet, vare meget ivrige Patrioter. Det var saaledes gode Timer jeg tilbragte i denne Familie, hvor en hjemlig Luftning forfriskede Sindet, og fandt et varmt Udtryk i vort hjemlige Maal. Navnlig var der for mig, som med Hensyn til Efterretninger fra Danmark hidtil væsentlig havde været henvist til tyske Kilder, en stor Glæde her at læse de danske Blade og flere udførlige Breve fra Grev Knuth. Min Tillid til mit Folk havde ikke vaklet noget Øieblik; men det var dog en stor Tilfredsstillelse at se disse mange Vidnesbyrd om den Begeistring og Endrægtighed, hvormed Folket beredte sig til at møde en dunkel Fremtids farefulde Tilskikkelser.

Reventlow havde alt for flere Dage siden begjært en Samtale med Lord Palmerston, men efter hvad jeg ovenfor har berettet vil man finde det naturligt, at den ikke kunde ventes forinden den 10de var vel overstaaet. Imidlertid førte han mig hen til Lordens rout i Downingstreet, hvor jeg saa en stor Mængde af Englands og Europas Mærkværdigheder forsamlede. Umiddelbart før os blev Prindsen af Preussen, en lang stiv Soldat, præsentert af Bunsen, en lille noget korpulent Mand med et fint Ansigt og sjælfuldt Øie. Palmerston modtog Prindsen uden alt «Krus», og efter et Øiebliks Samtale forsvandt Parret i en Kreds af Damer, blandt hvilke Bunsen syntes at have endel gode Venner. Da jeg blev forestillet, spurgte han mig, om jeg ønskede en Samtale med ham. Jeg negter ikke, at det kneb; men jeg blev mit

Forsæt tro, og svarede, at min Sendelse nærmest gjaldt Danmarks Repræsentant i London, som besad Regjeringens fulde Fortrolighed. Stundom belønnes Dyden dog alt i denne Verden; thi ikke blot blev Reventlow meget fornøiet, men jeg fik ligefuldt Leilighed til at forhandle vor Sag med Palmerston; thi da denne den 11te lod Reventlow indbyde til en Sammenkomst i Udenrigsministeriet den følgende Dag, sendte han ham en privat Bilet, hvori han bad ham medbringe mig. Palmerstons utvungne Venlighed var fornem i Ordets ægte Betydning, — der var f. Ex. ikke mindste Forskjel paa hans Holdning ligeoverfor mig og den preussiske Thronfølger — men hans forliebte blaa Øine mindede meget mere om hans gamle Øgenavn Lord Cupido, end om den store Taler, der saa ofte har henrevet Parlamentet, eller den store Statsmand, som i mere end en Menneskealder har udøvet en saa mægtig Indflydelse paa Verdens Skjæbne.

Da Reventlow ikke brød sig om at føre mig til den svensk-norske Minister Rehhausen eller den belgiske van de Weyer, lod jeg dette fare. Derimod er det en Selvfølge, at jeg strax efter min Ankomst sendte Meyendorf's Brev til Baron Brunnow og Dagen efter havde en lang Samtale med ham, hos hvem jeg saaledes ikke behøvede nogen anden Introduktion. Man kan vanskelig tænke sig større Modsætninger, end ham og Meyendorf, uagtet de begge vare af tydsk Rod; thi medens denne var en fin, lidt svagelig Europæer, var Brunnow, med sin store Krop, sit runde, rødbrune, stærkt skaldede Hoved og lurende sorte Øine, en underlig grov Skikkelse, og medens hin var venlig uden Nedladdenhed, var der en ubehagelig Fidelitet i den Maade, hvorpaa denne gav den aabne Hæ-

dersmand. Jeg kunde saaledes godt forstaa Antagonismen mellem disse to Statsmænd. Brunnows Modtagelse var forøvrigt fortræffelig. Han gav mig fuldstændig Leilighed til at komme frem med Alt, hvad jeg havde at sige, billigede mine statsretlige Præmisser og de derpaa byggede politiske Konklusioner, beklagede, at han uden Instruktioner ikke kunde gjøre Andet, end vedkjende sig sine Meninger baade for Palmerston og Keiser Nicolaus, som han ikke tvivlede om vilde støtte vor retfærdige Sag. Han udtalte den største Uvillie over den Stilling, det revolutionære Preussen havde indtaget lige overfor Rusland, hvilken han erklærede for «une monstruosité», og raadede os til ikke at opgive en Tøddel af vor gode Ret til Slesvig. Navnlig opfordrede han mig til at holde England fast ved sin Garanti, thi jeg maatte være belavet paa, at der ikke gaves nogen saa uretfærdig og ydmygende Eftergivenhed, som det jo vilde fordre af os, hvis vi selv hjalp det til at indtage en Mæglers lige saa op-høiede som magelige Stilling, i Stedet for at fastholde casus foederis, som maatte gjøre det til Part i Sagen, hvis det ikke ligefrem vilde bryde sin klart indgaaede Forpligtelse. Jeg begreb i al Fald saa meget, at han ikke vilde have det paa sin Samvittighed at gjøre Palmerstons Stilling «ophøiet og magelig», og opfordrede ham til at bruge sin store Indflydelse baade i London og i St. Petersborg til at skaffe den Anskuelse Indgang, at England var forpligtet til som Part i Sagen at stille sig ved Danmarks Side, hvilket vilde blive ham saa meget lettere som i denne Sag baade Ruslands Pligt og Interesse faldt sammen med Englands. Han gik saa vidt i sin

faderlige Velvillie, at han gav mig endel baade almindelige diplomatiske Regler, og praktiske Raad — saasom at vi burde udstede Blokadeerklæring selv for vore egne Havne, hvorved han forklarede mig Præcedentserne baade fra Afspærringen af Oportos Havne og fra Affæren ved Vixen. Kort sagt — hvis jeg var bleven Diplomat, saa vilde jeg aabenbar være blevet det under russiske Auspicier, og da Selvironien alle mine Dage for mig har været en rig Kilde til Moro, saa kan man tænke sig det Humoristiske i min Stilling, der gjorde det til Pligt at tale som en indgroet Legitimist og at søge Trøst og Raad hos den russiske Regjerings Repræsentanter. Men det var jo klart, at vor Sags bedste Styrke laa deri, at vi havde Kongen med os, og at private Sympathier og Antipathier maatte tie, hvor der var Spørgsmaal om Fædrelandets Interesse. Da jeg saa Brunnow i Palmerstons Salon, tilhviskede han mig i Forbigaaende «vous verrez que la Russie toujours est fidèle à ses amis», og hvad saa end Grundene have været, saa var det jo ogsaa derfra, vi fik den første lille Haandsrækning.

Den 12te April begav Reventlow og jeg os da til Lord Palmerston til det aftalte Stevnemøde. Han var øiensynlig i godt Humør, hvortil den engelske Regjerings Medlemmer da ogsaa havde al Grund, og hans lette Humor vilde uden Tvivl have tiltalt mig endnu mere, hvis den Sag, hvorom vi skulde tale, ikke havde været alvorligere for mig end for ham. Han gav sig god Tid, og da han henvendte Talen, idet vi kom til Sagen, bestændig til mig, kom jeg til at føre Ordet. Han begyndte med, at mange paatrængende Forretninger havde hindret

ham i at studere Sagen, hvilket han nu agtede uopholdelig at gjøre; han kunde for Øieblikket derfor ikke sige Andet, end at England var villigt til at yde sine bona officia, naar det blev opfordret dertil af begge de stridende Parter. Han ønskede imidlertid at kjende den danske Opfattelse af Spørgsmaalet, og vilde som Udgangspunkt fremsætte sin foreløbige Mening, der gik ud paa, at det Hele var en Arvestrid, idet man fra begge Sider var enig om, at Arvefølgen i Danmark var kognatisk, i Holsten derimod agnatisk, men uenig om, hvorvidt Slesvig heri skulde følge med Danmark eller med Holsten. Han havde altsaa nylig talt med Bunsen. Jeg svarede da, at hvis det kunde forenes med Nutidens Statsbegreber at udstykke et konsolideret Rige i smaa Arveparceller, saa vilde det for en rent juridisk Opfattelse kunne forsvares, at den danske Arvefølge ikke var gjældende i enkelte Dele af Holsten, idet nemlig det russiske Keiserhus mente sig arveberettiget til den saakaldte storfyrstelige Del, navnlig Kiel, som unegtelig vilde være en god Udhavn for Kronstadt, hvis det danske Dynastis Mandsstamme skulde uddø, medens andre Dele af Holsten selv da utvivlsomt maatte forblive under den danske Krone. Man kunde derfor ikke sige, at Arvespørgsmaalet for Holstens Vedkommende var in confesso, men i det Høieste, at det var omtvisteligt. Derimod kunde der ikke reises nogen retlig Tvivl om Slesvig, idet vel enkelte Dele af dette oprindeligt danske Land i sin Tid havde været løsrevne fra Kronen — «injuria temporum», men for mere end et Aarhundrede siden vare tilbageerobrede og inkorporerede, under hele Europas Anerkjendelse og de vigtigste Magters udtrykkelige Garanti. Derefter var

den danske Arvegangsorden — «secundum tenorem legis regiæ» — bleven indført i Slesvig ved høitidelige og rets-gyldige Statsakter, samt anerkjendt af Landets Repræ-sentanter, som havde aflagt Ed derpaa. Denne Ed var ogsaa aflagt af den daværende Hertug af Augu-stenborg for sig og Efterkommere, og endog personlig af den Mand, som bar Hertugtitlen og nu spekulerede paa gjennem den tyske Revolution at faa denne intetsigende Titel forandret til en Virkelighed. Hvis derfor Striden væsentlig angik Arvefølgen, saa vilde enhver statsretlig Undersøgelse vise, at den kun kunde være tvivlsom i enkelte Parceller af Holsten. Men at Striden angik noget ganske Andet end Arvefølgen, vilde bedst fremgaa deraf, at der ingensomhelst Indvending kunde gøres mod den nuværende Konge, som var en ung og ugift Mand, eller mod dennes nærmeste Successor, hvis han selv skulde dø uden mandligt Afkom, saa at her i det Høieste kunde være Spørgsmaal om en fjern Mulighed, som maaske al-drig vilde indtræde. For et saadant, i Øieblikket rent theoretisk, Spørgsmaal gjorde intet Folk Oprør, og jeg troede, at den nærværende Tid var rig nok paa alvorlige Aktualiteter til at Nogen kunde føle Kald til at befatte sig med, endsige gribe til Vaaben for, blotte Eventuali-teter. Arvespørgsmaalet var ganske vist Motivet for Hertugen af Augustenborg til at slutte sig til Oprøret, fordi hans Prætensioner kun kunde seire ved ulovlige Midler; men for dem, som havde gjort Oprøret, vare saadanne antikvarisk-heraldiske Spørgsmaal de ligegyldigste Ting af Verden. Den tyske Revolution brød sig ikke om de legitime Fyrsters utvivlsomme Ret, langt

mindre om prindselige Eventyreres Lyster og Forhaabninger. Jeg havde intet Kald til at tale Rebellernes Sag; Oprøret var uforsvarligt ikke blot ligeoverfor de gamle Kongers milde Regimente men dobbelt mod den nuværende Konge, som frivillig havde lovet sine Undersaatter borgerlig, religiøs og politisk Frihed, med Selvstyrelse og Selvbekatning; man vilde imidlertid gjøre Holstenerne storlig Uret, dersom man troede, at de havde vovet deres Liv og Eiendom, for at understøtte ubegrundede og eventuelle Prætensioner af en samvittighedsløs Godseier, der fulgte sin Families traditionelle Grundsætninger. Jeg vilde ikke have gaaet saa dybt ind paa Sagen, dersom ikke Palmerston ved sine cross questions havde holdt mig til Ilden, og da han til Slutning spurgte, hvad jeg da ansaa for Oprørets Grund og Formaal, svarede jeg, at Grundene hovedsagelig vare to, først at den holstenske Adel, som under vore tyske Enevoldskonger havde behersket hele Riget, i det Mindste vilde opretholde deres Magt i Slesvig, hvor de havde store Interesser og fandt en Støtte hos en indvandret tysk Befolkning, og dernæst de revolutionære tyske Enhedsdrømme, som reklamerede Alt, hvor der taltes Tydsk; men Maalet, der aabent vedkjendtes, var det, at løsrive Slesvig fra dets ældgamle Forbindelse med Danmark og indlemme det i det store Tydskland, som man nu i Frankfurt var ifærd med at faa lavet. Vi talte derefter om Preussens Grunde til at blande sig i Sagen, og her fortalte jeg ham da, hvad jeg vidste om Tilstanden i Berlin, hvilket jeg ikke her skal gjentage. Jeg mærkede til min Sorg, at han interesserede sig mere for de maliciøse Bemærkninger, jeg kunde gjøre, navnlig om Arnim, end for Slesvigs Stats-

ret, men jeg ansaa det for Pligt at lade ham styre Samtalen, til hvilken han gav sig meget god Tid. Under denne dens lettere Vending kom ogsaa Reventlow, som hidtil havde holdt sig meget tilbage, atter tilsyne.

Jeg troede allerede, at vi vare færdige, da Palmerston pludselig vendte tilbage til Sagen med det Spørgsmaal, hvorledes vi opfattede Englands Forpligtelse efter Garantien. Jeg svarede: ganske som Deres Herlighed har forklaret Englands Garanti for Belgiens eller Sveits's Neutralitet, eller for Preussens Besiddelse af de sachsiske Provindser, saaledes nemlig at England er ikke blot berettiget, men forpligtet til at forsvare dem med Vaabenmagt, naar de angribes med Vaaben. Da han vilde vide, hvad der forstodes ved »la partie du Slesvic, que S. M. de Danemark a entre ses mains«, oplyste jeg, at omtrent Halvdelen af Slesvig — skjøndt ikke en sammenhængende Del, men adspredte Landskaber og Byer — aldrig havde været ude af Kongens baade retlige og faktiske Besiddelse og derfor heller aldrig var bleven gjort ham stridig, men at den anden Halvdel havde en yngre Linie af Kongehuset havt i Lehn, og den var ifølge Krigsbegivenheder anerkjendt som suveræn, indtil Forræderi fra Hertugens Side havde berettiget Kongen til med Vaaben at tage den tilbage og derefter at indkorporere den i sit Rige. Efter de daværende Statsbøgreber var dette kun en Besiddelse de facto, saalænge Overdragelsen ikke var legitimeret ved Agnaternes Anerkjendelse, og da der blandt disse fandtes en Konge og en Keiser, havde dette havt Vanskeligheder, og var kun opnaaet efter lange Forhandlinger og ved særskilte Overenskomster, senest ved Traktat 1773 med det russiske (holsten-gottorpske) Keiserhus. Ud-

trykket var altsaa netop valgt, for at vise, at det ogsaa omfattede den Del, med Hensyn til hvilken Kongen efter Romerretsbegreber havde detentio, medens possessio kunde have ladet Spørgsmaalet om titulus possidendi aabent. Paa Palmerstons Bemærkning, at saa havde det været simplere at sige tout le Slesvic, mindede jeg om at saaledes stod der ogsaa i den egentlige Garantiakt, og endnu bestemtere baade i den forudgaaende Konvention af 1715, og i den senere Traktat af 1727 og i den samtidige Traktat med Frankrig; en Gjennemlæsning af alle Aktstykker vilde ikke efterlade den fjerneste Tvivl om, at vore Forfædre havde anvendt den yderste Omhu paa at gjøre det klart, at hvad der med Garantien skulde sikres Danmark for Eventualiteter, det var det hele Slesvig — intet undtaget. Palmerston spurgte dernæst, om Rendsborg hørte til Holsten eller Slesvig, og om det var rigtigt, hvad man havde sagt ham, at nogle mindre Distrikter Nord for Eideren vare henlagte til Holsten. Jeg svarede, at Rendsborgs Fæstning, som var anlagt af de Danske mod Tydskerne, laa paa en Ø i Eideren paa slesvigsk Grund, at der senere syd for samme var bygget et Forværk paa holstensk Grund, og altsaa hørte til Holsten, hvis man vilde statuere den Absurditet, at Grændsen gik midt gennem den til sammes Forsvar anlagte Fæstning og ikke heller holde sig til den gamle Retssætning, at accessorium sequitur suum principale, og at endelig det stærkeste Udenværk laa paa den nordlige (slesvigske) Side, og at der ved sammes Anlæg var udstedt en Deklaration, som for alle Eventualiteters Skyld reservede den slesvigske Territorialhøihed. Det samme var senere sket ved Anlægget af den slesvig-holstenske Kanal, der i

Fortsættelse af Eideren danner Grændsen, som helt ligger paa slesvigsk Grund og under dansk Lov, f. Ex. med Hensyn til Toldvæsen, ligesom det kun var af Bekvemmelighedshensyn, at nogle smaa Strøg umiddelbart op til Rendsborgs Porte i administrativ Henseende vare forbundne med samme. Overhovedet var det først i den senere Tid, at Opmærksomheden var bleven vakt for den statsretlige Betydning af Grændsen mellem Slesvig og Holsten, men ligefra de ældste Tider havde det været anerkjendt og udtalt lige saavel af tyske som danske Statsretslærere og Geografer: »Eidora Romani imperii terminus«, som der var indhugget paa en ældgammel Sten, paa Rendsborgs — sydlige Port, og som først i 1806 og paa den danske Regjerings Foranstaltning var bleven borttaget. Skulde der imidlertid gives et nøiagtigt Svar paa det Spørgsmaal, hvor Grændsen var mellem Danmark og Tydskland, da maatte dette blive: Midtstrømslinien i Eideren fra dennes Udløb indtil Rendsborg Sønden om denne Fæstning og derfra den søndre Bred af den slesvig-holstenske Kanal.

Der indtraadte nu atter en lille Pause i Samtalen, der havde vist, at det ikke maatte tages efter Ordene, naar Palmerston beklagede endnu ikke at have kunnet studere Spørgsmaalet, men paa den anden Side godtgjorde Rigtigheden af en Yttring af hans Understatssekretær — »as for the guaranty he looks upon it as a lawyer«. Nu kom han nemlig til Hovedsagen, Betingelserne for Garantiens Udførelse, og vilde da først vide, om vi ansaa England for forpligtet til at forsvare Kongen mod oprørske Undersaatter. Jeg svarede da, at naar Forpligtelsen var givet »contre tous

et chacun«, vidste jeg egentlig ikke, hvem der kunde være udelukket; men jeg vilde indestaa for at Kongen af Danmark ikke vilde finde det foreneligt med sin Værdighed at opkaste dette Spørgsmaal. Naar man kun vilde sikkre ham Frihed til selv at ordne sit Riges Anliggender, vilde han nok komme tilrette med sine Undersaatter, især da han kom til dem ikke med Tvang og Undertrykkelse, men med Frihed og Fred. Navnlig vilde det ikke blive vanskeligt i Slesvig, hvor der selv mellem Tydskerne fandtes loyale og paalidelige Elementer, og hvor den overveiende danske Befolkning tænkte og følte ganske som de andre Danske, hvis lovlige og endrægtige Holdning i vor Tid var som en Oase i Ørkenen. Da han saa spurgte, om vi da vilde føle os tilfredsstillede, hvis England afholdt Preussen fra at overskride Eideren, svarede jeg, at, naar dette besatte Holsten, var det udelukkende for Slesvigs Skyld, da Kongen ikke agtede at bekæmpe den tydske Revolution i det tydske Land. Besættelsen af Holsten var derfor et Angreb paa »la possession paisible« af Slesvig. Ogsaa faktisk og strategisk var det en Understøttelse af Oprørerne, naar Preussen tilbød dem en sikkret Operationsbasis og Retrætlinie, og ikke blot moralsk støttede dem, men satte dem istand til at kaste hele deres Styrke og deres af Tydsklands Bærme rekruterede Friskarer ind i Slesvig, muligt endog forsynede dem med Førere og Krigsmidler. Preussen vilde derved naa hvad det vilde, og det havde derfor ikke undret mig, at Sir Stratford Canning af sine private Samtaler med Arnim havde faaet det Indtryk, at det heller ikke tilsigtede mere eller andet. Da Holstens og selve Rendsborgs Besættelse imidlertid desværre alt var fait accompli, indsaa

jeg vel hvor vanskeligt det nu vilde være, at faa Preusserne til atter at forlade det; men saa haabede jeg paa den anden Side at turde stole paa, at et direkte Angreb paa Slesvig, ved en videre Fremrykning, med en saadan Styrke af England vilde blive betragtet som casus foederis, at Blodsudgydelse derved vilde blive forebygget.

Man vil af det Foregaaende vide, at jeg alt i Berlin var paa det Rene med, at dette var det Høieste, hvorpaa vi med mindste Udsigt kunde rette vore Bestræbelser; men at vi end ikke vilde naa det, blev mig desværre klart, inden jeg forlod Lord Palmerston. Han kom nemlig nu frem med den Udflugt, bag hvilken han senere stadig har forskandset sig, idet han med en vis uklædelig Salvelse udviklede Forskjellen mellem en Okkupation, der kun tilsigtede at udøve et midlertidigt Tryk, for derved at opnaa et politisk Øiemed, og en Okkupation, hvis Hensigt var en endelig Besiddelsestagelse. Den sidste vilde unegtelig være en alvorlig Sag, men da der kun var Tale om den første, var det mindre vigtigt, om Preusserne standsede lidt før eller lidt senere, og da jeg ikke strax kunde indse dette, oplyste han det med et Exempel fra den sidste russisk-tyrkiske Krig, hvor der havde været Spørgsmaal om, hvorvidt Russerne skulde standses ved Silistria eller ved Adrianopel, fordi ved Afslutningen af en Fred den faktiske Besiddelsesstand har megen Betydning. Da Ingen vil mistænke Lord Palmerston for at være dum, var dette Ræsonnement kun et Bevis paa, at den gamle Regel »Cæsar non super grammaticam» er en doktrinær Fordom, og i al Fald for Stormagters Vedkommende er afløst af en anden Sætning »stat pro ratione voluntas». Mod den Slags Logik var jeg naturlig-

vis lige saa afmægtig, som Palmerstons milde Sympathier mod de tydske Lidenskaber, eller hans Noter — selv in the strongest terms — mod de preussiske Bajonetter. Jeg svarede derfor noget forbløffet, at det netop var den Præjudice for Stridens Udfald, vi ønskede at undgaa, som vilde følge af forud for al Diskussion at bemægtige sig dens Gjenstand, men at det naturligvis var England selv, som maatte bedømme, hvad det skyldte sine indgaaede Forpligtelser. Vi skiltes nu ad — han med den gjentagne Forsikkring, at han nu vilde overveie Sagen, — jeg med en Tak for den Taalmodighed, hvormed han havde hørt paa, hvad vi i vor Konges og vort Fædrelands Interesse havde at forebringe for Repræsentanten af den Magt, fra hvilken vi helst vilde modtage Bistand, og som ikke blot i sine Traktater, men ogsaa i sin egen Historie vilde finde stærke Motiver til at yde den. Mit Indtryk af denne Samtale, der havde varet i henved 2 Timer, meldte jeg strax til Udenrigsministeren; det var langt mindre sanguinsk, end det, Reventlow deraf havde modtaget. Jeg saa, at der var ingen Udflugt saa daarlig, at Palmerston jo vilde gribe den for at slippe bort fra Englands Garanti, og ingen Indrømmelse saa ydmygende for Danmark, at han jo som Mægler vilde fordre den af os for at tilfredsstille vor mægtige Modstander. For imidlertid at lette ham Opfyldelsen af det Løfte, at tage Sagen og navnlig Retspunktet under nøie Overveielse, sendte jeg ham en Skrivelse, hvori jeg i Forening med Reventlow og navnlig Bjelke kort og bestemt havde sammenfattet dens Momenter.

Jeg har ovenfor nævnet, at Bjelke havde Forbindelser med det mægtige City Blad «Times», navnlig med dets

Medarbejder Mr. Dasent, som havde sat ham istand til (under Mærket Holger Danske) deri at faa optaget nogle smaa, korrekte men høiest ubetydelige Notitser. De korte Bemærkninger, den engelske Presse selv havde bragt om de seneste Tildragelser røbede vel en vis Sympathi for et beslægtet lille Folk, hvis Sag syntes at være Lovlighedens og Frihedens, men tillige fuldstændig Uvidenhed om de virkelige Stridspunkter, deres Grunde og Formaal. Jeg benyttede derfor de Par Dage, der hengik, inden Palmerston kunde modtage os, til under den i England meget brugte Form af «Breve til Udgifveren» af «Times» at give en efter engelsk Tankegang affattet Fremstilling af den danske Sag. De bleve optagne i Bladets Nummere for d. 13de, 15de, 20de og 21de April, hvilket maatte ansees for et stort Held paa en Tid, da hver Dag bragte et Overmaal af vigtige Nyheder, og da «Times», det mest udbredte og indflydelsesrige Blad i Verden, kun aabner sine Spalter for saadanne Meddelelser, naar det i det Væsentlige billiger samme. Det blev saaledes fortalt mig, at det ikke vilde have været muligt fra preussisk Side at opnaa en lignende Understøttelse, der var saa meget vigtigere som den offentlige Menings gode Villie saa haardt trængte til Veiledning. Disse Breve aabne saaledes den lange Række af sagkyndige Meddelelser, som i alle de paafølgende Aar have gjort »Times« til en vigtig Kilde for Danmarks nyeste Historie, og som saa ofte have frydet vore Hjerter, indtil det omsider viste sig, at «Times» svigtede baade os og sig selv — dog først efterat selve England havde gjort det samme. Jeg vil derfor meddele dem i dansk Oversættelse som Bilag, og kun i største Korthed bemærke: Nr. 1 oplyste, at selv om Holstener-

nes tidligere Anker mod den danske Regjering havde været begrundede, maatte de nu ansees for fyldestgjorte; Nr. 2 behandlede Slesvigs statsretlige Stilling som Del af det danske Rige med provindsiel Selvstyrelse; Nr. 3 malede Preussens retløse Færd med friske fra Berlin medbragte Farver; Nr. 4 endelig godtgjorde Europas Interesse i at hævde den europæiske Retsorden mod det revolutionære Tydklands nationale Overgreb og maritime Lyster og Englands traktatmæssige Forpligtelse til at opretholde det Rige, hvem Nordens Dardaneller vare betroede, og det beslægtede Folk, som i sine Frihedsbestræbelser sluttede sig til Englands Exempel, og hvem det skyldte Opreisning for ældre Forurettelser. Jeg tror, at det var et Ord i rette Tid, og man har sagt mig, at den freidige Tone gjorde et godt Indtryk. Ogsaa den preussiske Minister, chevalier Bunsen, havde fundet det nødvendigt gennem Pressen at appellere til Englands offentlige Mening, som i sidste Instans er Herre over dets Politik, idet han havde udgivet en med tydsk Lærdom og preussisk Uredelighed affattet Memoire til Lord Palmerston, hvori han vilde godtgjøre, at «the rash and regardless advance of the danish army into Slesvic» er et Angreb paa det tydske Forbund. Da han deri havde disket op med den gamle Løgn, at jeg «vilde skrive danske Love med blodig Skrift paa Slesvigernes Ryg», vilde jeg ikke lade denne Leilighed gaa ubenyttet hen, men søgte at give Englænderne et lille Indblik i tydsk Polemik. Jeg tilskrev ham derfor (gjennem «Times») at jeg vel følte mig smigret ved i et officielt preussisk Aktstykke til den engelske Udenrigsminister at se anført, hvad jeg — som ung Kandidat og ved et Middagsgilde

— for mange Aar siden skulde have yttret; men at det var usandt fra Ende til anden. I sit Svar, der ligeledes blev sendt til «Times», begik han den Usømmelighed, at navngive mig som Forfatter til Brevene i dette Blad, og den Uredelighed at paastaa, at Ordene var brugte i min «celebrated speech in the danish diet at Roeskild,» og rigtig anførte af ham efter den officielle Beretning, fordi de ikke blot hidrørte fra «a well known and highly gifted public man», men af de Danske betragtedes «as a concise and original expression of their opinion». Selve hans Memoire blev skarpt medtaget i en ledende Artikel i «Times», der hidrørte fra selve Redaktionen, hvori det gamle Væv om Hertugdømmernes Uadskillelighed sønderrives, og den tyske Politik's Hensigt med Overfaldet paa Danmark karakteriseres, med et Citat af «Augsburger Allgemeine Zeitung». «som beregnet paa at løsrive Slesvigholsten fra Danmark og som Konsekvens deraf at tilintetgjøre dette Rige — at gjøre mindre vilde være latterligt». Alt dette skete imidlertid lidt senere.

Efter Samtalen med Palmerston ansaa jeg nemlig min Mission som endt. Baade Reventlow og Palmerston og Brunnow vare fuldstændig orienterede i Situationen, og jeg havde gjort hvad jeg formaaede til at indvirke paa den offentlige Stemning. Jeg besluttede da at vende hjem, og gik den 13de ombord paa et Dampskib — the Ranger — der skulde føre en Ladning Varer til Petersborg, og lovede at sætte mig iland ved Helsingør. Vi vare imidlertid ikke komne længere end til Blackwall, da der viste sig nogen Uorden i Maskinen, hvis Reparation vilde medtage det Meste af Dagen. Mine to Medpassagerer og Kapitainen gik derfor iland; men da jeg

var færdig der og yderlig anstrengt, foretrak jeg at blive ombord og i al Mag at nedskrive en udførlig Beretning om Gaarsdagens Møde. Jeg saa i Løbet af Dagen flere Dampskibe gaa op af Themsen, men anede ikke, at et af disse bragte Efterretninger, som vare af største Vigtighed for mig, og det var derfor et sælsomt Held — «en Hændelse, der ser ud som en Tanke» — at Kapitainen, da han vendte tilbage til sit Skib, medbragte en tredie Udgave af «Times», hvori de Danskes Seir ved Bov var skildret i høie Toner. Jeg besluttede derfor øieblikkelig at vende tilbage til London for at se, om der nu kunde være Noget at gjøre; thi Englænderne have stor Forkjærlighed for *victrix causa*, og de Dage, hvori vor Sag var *victrix*, vare rimeligvis talte. Idet jeg kjørte tilbage til mit Hotel i Albemarle street, hørte jeg Udraaberne i alle Tonarter og i alle Afstande foran og bagved istemme det velklingende Raab: *great news! third edition of Times! victory of Danes! Defeat of the Germans! great news!* — — — og om det saa var de puddrede Dagdrivere i Hotellet, der rullede Gulvtæppet ud paa Gaden til min Droschke, bukkede de og ønskede mig tillykke. Da jeg kom ud til Reventlow, var hans Champagne i fuld Brusning, og det varede ikke længe, forinden et Par af de nærmeste Venner kom ilende med deres congratulations. Hvor det dog er morsomt at være *victrix causa!*

Reventlow og jeg havde alt tidligere talt om det Ønskelige i at fremkalde Udtalelser, selv om det ikke førte til en formelig Debat om vort Anliggende i Parlamentet; thi hvorvel dette næsten aldrig ved nogen Beslutning griber ind i Behandlingen af de udenrigske Anliggender, havde det

dog tidligere stor Tilbøielighed til, ikke blot ved smaa Interpellationer at fremkalde faktiske Oplysninger, som dog ofte vare temmelig indholdsløse og uklare, men ogsaa gjennem en større Forhandling at indvirke paa sin Regjering eller endog paa Europas offentlige Mening, der var vant til at se op til det engelske Parlament og navnlig til dets Overhus som en Areopagus, hvor Høisind og Visdom gjennem Ordets Frihed fandt et veltalende Udtryk og en vidtstrakt Gjenlyd. Sagen havde imidlertid store Vanskeligheder; thi ikke blot havde England fuldt op at gjøre med sine egne indre Anliggender, men Udlandet frembød et saadant Kaos af daglig vexlende Situationer og uventede Tildragelser, at den sædvanlige Tilbøielighed til at overlade Myndigheden og Ansvarret til Regjeringen derved kun kunde styrkes, hvortil endnu kom, at Samlingen stærkt nærmede sig sin Slutning. Reventlow, som jeg heri maatte lade raade, mente derfor, at man vanskelig vilde faa nogen Mand af anerkjendt Betydning til at paatage sig dette Hverv, og at der Intet vilde opnaaes, naar Forsøget ikke bares op af en alt tilstedeværende Stemning. Nu var der imidlertid et Øiebliks Medbør, og vi besluttede derfor at benytte det for om muligt at bringe lidt Vind ind i Udenrigsministerens slappe Seil. Vi enedes da om at henvende os til Disraeli, hos hvem vi snarest kunde vente os en god Modtagelse, da Spørgsmaalet var saa enkelt, at tilstrækkelig Sagkundskab deri let kunde skaffes tilveie, og nu — efter Slaget ved Bov — saa populært, at der kunde ventes en god Resonans for den Rhetorik, for hvilken baade Sagens pathetiske og sympatheticke Momenter frembøde et godt Emne. Jeg siger Tingen, som den var: det var ikke til Disraelis Retfær-

dighedsfølelse og ridderlige Interesse for den Forurettede, vi appellerede, men det var hans umættelige Ærgjerrighed og utrættelige Arbeidsomhed vi tilbød en god Leilighed til at kunne optræde i la haute politique uden at kompromittere sig, og til at lade sin aandrige og pikante Veltalenhed spille i en Sag, hvori han var vis paa at finde et velvilligt Øre. Efter Aftale indfandt vi os altsaa paa hans Bopæl i Grosvenor Gate ved Regentspark, hvis hele Indretning bar Præget af den Velstand, han havde giftet sig til, og af de belletristiske Prætentioner, der vare hans eget Indskud i Boet. Under den lange Samtale, vi havde med ham, tog Reventlow sin Revanche for den Tilbageholdenhed, Palmerston under vort Møde havde paalagt ham, og jeg indskrænkede mig væsentlig til at indstrø de fornødne faktiske Oplysninger i det varme Foredrag, hvori han stundom i en lidt ubunden Stil, forfægtede vor «retfærdige Sag». Disraeli kjendte naturligvis ikke det mindste enten til Sagen eller dens Retfærdighed, men han viste sig som en lærvillig Elev og hurtigt Hoved, og efterat vi vare komne hjem, satte jeg mig til i Forening med Bjelke at udarbejde en kort Promemoria med de fornødne loca probantia, og det forhøiede ikke lidet min Nydelse senere at høre den Sikkerhed, hvormed han i sin glimrende Tale behandlede sit Emne.

Han ligesom meldte sig til Tjeneste, da en Mr. Wilson i Handelens og altsaa i Fredens Interesse d. 17de April rettede en intetsigende Forespørgsel til Palmerston, som gav et lige saa intetsigende Svar. Efter Underhusets Vedtægter kunde hertil uden forudgaaende Anmeldelse af et andet Medlem knyttes et supplerende, men ganske kort Spørgsmaal, og Disraeli ønskede da at vide,

hvorvidt den danske Regjering havde gjort Paastand paa Opfyldelsen af Englands Garanti. Hertil maatte Palmerston naturligvis svare Ja, men han tilføiede, at det tydske Forbunds Intervention ikke havde den Hensigt at gjøre nogen Erobring, men kun at ordne visse indre Tvistigheder, som vare opstaaede mellem den danske Regjering og Hertugdømmernes Indvaanere. Det var altsaa dette Paaskud, han efter Kronjuristernes Raad agtede at benytte, skjøndt han naturligvis meget vel vidste, at her var Tale — ikke om en diplomatisk, men om en væbnet Intervention, og at Formaalet for den af Hertugdømmernes Indvaanere reiste Strid var at løsrive det med Englands Garanti i Danmark inkorporerede Slesvig fra denne Statsforbindelse, og derimod at indlemme det i Tydskland, som netop var ifærd med at konstituere sig til et «Staatenbund» eller et Keiserdømme, der skulde udøve Suverænitetsrettigheder over alt sit Underliggende. Selve Slaget skulde først staa den Dag, da Underhuset skulde slutte sine Møder, og dertil benyttes en Form, som Underhusets Vedtægter tilstedede, men som naturligvis kun kunde bringes til Anvendelse efter Aftale med alle Vedkommende, navnlig Speaker og den paagjældende Minister. Da derfor Lørd Russell som Husets Leder androg paa Husets Ajournering, reiste Disraeli sig for — som et Slags Ændringsforslag til samme — forinden at begjære Oplysning om den danske Sags Stilling. Det er denne Tale, den første om dette Anliggende, jeg her til Slutning skal tillade mig at referere.

Disraeli begyndte med, at han baade billigede og delte Husets almindelige Utilbøielighed til at blande sig i fremmede Landes Anliggender, men at der dog var til-

strækkelig Grund til at gjøre Undtagelse fra denne Regel, naar Englands egne Interesser derved bleve berørte, hvilket han mente her var Tilfældet, fordi en rigtig Opfattelse af den danske Sag var af Vigtighed for Retfærdighedens og Fredens Opretholdelse, og fordi Danmark, om det end er et lidet Land, dog er et ældgammelt Kongerige, som er heboet af en tapper og uafhængig Folkestamme, og ved sin Beliggenhed og Beskaffenhed kan udøve en betydelig Indflydelse paa Europas hele Skjæbne. Danmarks nuværende Konge havde først bestegit sine Fædres Throne i Begyndelsen af nærværende Aar, og havde med den arvet uindskrænket Herskermagt; men desuagtet var hans første Handling, umiddelbart og af egen Tilskyndelse, at love sine Undersaatter frie Institutioner efter en meget bred og rundhaandet Maalestok (høie Bifaldsraab). Han bad derfor Huset om ikke at sammenblande denne høimodige Beslutning, fattet og forkyndt paa en Tid, da der overalt herskede dyb Fred, og da Frihedens Modstandere overalt paa Kontinentet vare i Besiddelse af Magten, med de over al Maade glimrende Tilbud, som senere — efter mellemliggende Begivenheder — andre Fyrster havde gjort til Undersaatter, hvem de hidtil havde negtet enhver Frihed (Hør! hør!). Baade det danske Folk og den danske Konge havde derfor god Adkomst til dette Huses Interesse.

Ifølge Wienertraktaterne bestaar dette saa ofte sønderrevne Rige af det egentlige Danmark — hine vidtberømte Øer, paa hvilke Hovedstaden, Kjøbenhavn, ligger og den jyske Halvø — med 1¼ Million Indbyggere, af det skandinaviske Hertugdømme Slesvig og endelig af det tydske Hertugdømme Holsten, hvis Besiddelse tillige

gjør Kongen af Danmark til Medlem af det tyske Forbund. Uagtet disse to Hertugdømmer tilsammen ikkun have 800,000 Indvaanere, var det dog Kongens Hensigt, at give disse det samme Antal Repræsentanter paa Landdagen som det egentlige Danmark; men desuagtet var det netop hos Holstenerne, at Kongens Beslutning fandt Modstand; de vilde ikke deltage i en Forfatning, som lovede en fuldstændig Folkerepræsentation og uindskrænket Pressefrihed, fordi de frygtede for at absorberes af den skandinaviske Befolkning og at fjernes fra deres tyske Brødre. Og hvad gjorde da Kongen? Han besluttede at indskrænke Forfatningen til det egentlige Danmark og det skandinaviske Hertugdømme Slesvig, og at tildele Holsten for sig, uden at sammensmeltes med Danmark, alle de samme Friheder og Privilegier, som det var hans Agt at skjænke dette, og som han haabede, at engang ogsaa det øvrige Tydskland vilde erholde (høje Bifaldsraab). Jeg anfører dette for at vise, at jeg ikke staar her som Advokat for en Monark, som først de seneste Begivenheders pludselige Indskydelser have gjort til en kongelig Bekjender af liberale Grundsætninger (Bifald og Latter), men for en Fyrste, som alt i sin feire Ungdom som Kronprinds har hyldet samme, og som strax ved sin Thronbestigelse frivillig har gjort Skridt til at iværksætte dem (Stærkt Bifald).

Da udbrød Februarrevolutionen, og Følgen deraf var, at det tyske Parti, som er fremherskende i Holsten og ønsker at udøve et lignende Herredømme i Slesvig, ifølge det revolutionære Maskineri, som er organiseret overalt paa Kontinentet, og som sættes i Bevægelse fra Paris, reiste sig, indsatte en provisorisk Regjering og erklæ-

rede, at Slesvig i Forbindelse med Holsten skulde oprettes til en egen tydsk Stat. Samtidig hermed indtraf der mærkelige Begivenheder i Berlin. Ogsaa der havde man foretaget en Qvasi-Revolution (Latter), og ogsaa der fandtes en Monark, som havde lovet sine Undersaatter frie Institutioner, skjøndt just ikke under ganske de samme Omstændigheder, hvorunder Kongen af Danmark havde gjort det (almindelig Latter). Animeret af sine Undersaatters store Taknemmelighed (Latter) vilde han ikke nøies med at begrunde Preussens Lykke, men da han havde hørt om hvad der var hændet i Holsten og Slesvig, lovede han den provisoriske Regjerings Udsending at tage dem under sin kongelige Beskyttelse, og at faa dem ophøiede til en tydsk Stat under preussisk Patronage (tornyet Latter). Ideen forekom ham saa god, at han øieblikkelig skred til dens Iværksættelse ved et pludseligt Overfald paa en venskabelig Magt (Hør! hør! fra alle Husets Bænke). Han befalede sine Tropper, der i Berlin ikke havde været fuldt saa seirrige, som Kongen havde ønsket (Latter), at gjøre et uvarslet Indfald i Kongen af Danmarks Rige, for der at tilbageerobre de Laurbær, som de havde tabt paa Berlins Gader (Latter og Bifald). Mine Herrer! Der er i den nyere Historie ingen saa uforsvarlig Handling, som Preussens Adfærd imod Danmark (Hør! hør! hør!). Vel har man til Forsvar derfor anført, at Kongen af Preussen efter det tydske Forbunds Love var forpligtet til, paa Grund af de i en anden Forbundsstat udbrudte Uroligheder, at lade sine Tropper rykke ind i samme; men dels har han gjort dette uden nogen Befaling af det tydske Forbund (Hør!), dels var ingen uden Holstens legitime Hersker berettiget

til at fordre saadan Hjælp, dels kunde dette i intet Tilfælde give ham nogen Skygge af Ret til ogsaa at falde ind i Slesvig og besætte dets vigtigste Fæstning (Hør! hør! hør!). Endelig, mine Herrer, er dette ikke sket, for at undertrykke Oprøret, hvilket Kongen af Danmark var fuldkommen istand til at gjøre ved sine egne Kræfter (Hør!). Naturligvis vil man paaskyde, at disse Hertugdømmers Beboere vare forurettede. Hvis dette var saa, da kunde man jo have fremsat Ankeposter, givet Leilighed til Forsvar og Anledning til Opreisning. Intet saadant er sket. — Det er slet og ret et voldeligt Overfald (Hør!) — et Overfald uden mindste Skin af Berettigelse! (høie og længe vedvarende Bifaldsraab).

Da dette skamløse Oprør udbrød i Hertugdømmerne, henvendte Kongen sig til sit danske Folk, og nu viste det sig, hvor vis en Politik det er, naar en Konge frivillig og fuldstændig slutter sig til sit Folk. Tidligere var der i Danmark, som andetsteds, forskjellige Partier — Aristokrater og Demokrater, Nationale og Tydsksindede — som længe havde ligget i indbyrdes Feide. Fra nu af gaves der kun ét Parti — det danske Folk, kun ét Banner — Kjærlighed til Fædrelandet, kun én Følelse — Hengivenhed til en Konge, som tillidsfuldt havde betroet sig til sit Folks Loyalitet og til Frihedens Aand (Hør!). Alle — fra den høieste Adelsmand og til den fattigste Husmand — have i fuld Endrægtighed sluttet sig om deres lovlige Fyrste. Derfor maa De ikke beregne Kongen af Danmarks Styrke efter Antallet af hans Undersaatter. Vel udgjøre de kun $1\frac{1}{2}$ Million; men jeg spørger Dem, mine Herrer, hvor findes der i Europa, med Undtagelse af vor naadige Dronning, en Regent, som byder over $1\frac{1}{2}$ Million tro Undersaatter! (stærkt Bifald). Kongen af

Danmark i Spidsen for et endrægtigt Folk, høit udmærket ved sin Dyd og Tapperhed, er maaske en stærkere Fyrste, end mangan En, som efter længe at have krænket sit Folks Rettigheder, nu søger Erstatning for Ydmygelser og Nederlag, lidte i en uhæderlig Kamp, ved et endnu uhæderligere Overfald paa en fredelig Nabo (stærkt Bifald). Tre Dage, efterat den danske Konges Tropper vare rykkede ind i Slesvig, vare Rebellerne slaaede, og Lov og Orden vilde nu have været gjenoprettede, hvis ikke Preussen havde blandet sig i Sagen.

Hvad er det da, som har forledet denne Regjering til et saa forkasteligt Skridt? Det er en blødagtig Eftergivenhed for de taagede Drømmerier, hvormed de tyske Professorer i en Række af Aar have opfyldt deres Land, og med hvis Virkeliggjørelse der nu skal eksperimenteres i en allieret Nabostat. Mænd, som nu have Plads i europæiske Kabinetter, have længe prædiket den Lære, at hvor der tales tysk Sprog, der skal tysk Flag vaie — det er under dette Paaskud, at Indfaldet i Slesvig er sket. Det er overmaade nationalt, meget patriotisk og især særdeles modigt. Det vilde unegtelig være endnu modigere, dersom de tyske Professorer vilde gennemføre deres Lære f. Ex. i Elsas, hvor den tyske Tunge lyder, men intet tysk Flag vaier, eller i Lifland, hvor det samme er Tilfældet. Vover man maaske ikke at binde an med Frankrig eller at udæske den russiske Kolos? Hvorfor er det netop den nordlige Nabo, hvormed Forsøget skal gjøres? Ved at overveie dette, ville vi komme fra Paaskuddet til den sande Grund. Lad os da overveie!

Tydskland ligger i Centrum af Europa, og jeg skulde mene, at det ikke havde Grund til at beklage sig over,

at de Grændser, som ere faldne i dets Lod, ere for snevre; det besidder udstrakte og rige Lande, som gennemstrømmes af tre af Europas mægtigste Floder: Rhinen, Elben og Donau. Men hvor mange Fordele Tydskland end besidder, saa mangler det dog en Sømagt (hør!), og til at skaffe sig en saadan, dertil ere dets Kyster baade uskikkede og utilstrækkelige (hør!). En større og bedre Søkyst — er det, hvorefter Tydskland stræber (hør! hør! hør!), og da Danmark har Søhavne og tillige er den svagere Part, saa have vi nu den sande Grund, hvorfor det under Nationalitetens Paaskud skal overfaldes og plyndres (høit og langvarigt Bifald). Hidtil have Rusland og Skandinavien været Herrer i Østersøen, ligesom England og Holland i Nordsøen; men lykkes det nu at heise det tydske Flag ikke blót ved Elbens Udløb, men ogsaa ved Danmarks ypperlige Østersøhavne, saa kan Preussen under Nationalitetssværmeriets Ægide tilrane sig Betingelserne for at blive en Sømagt (hør! hør!). Jeg vil ikke her undersøge det Spørgsmaal, hvorvidt det stemmer med Englands Interesse, at der reiser sig en ny Sømagt ved Østersøen eller Nordsøen. Men det vil jeg paastaa, at det maa være magtpaaliggende for England, som for hele Europa, at Freden opretholdes, og at Fred er umulig, saafremt det tillades denne Tydsklands Politik ubemærket og uforstyrret at gaa sin Gang (høit og længe vedvarende Bifald).

Disraeli gik efter denne Indledning over til at undersøge, hvilke Midler England havde til at standse Preussens uforsvarlige Fremgangsmaade. Han mente, at baade det engelske Folk og den preussiske Regjering burde komme til klar Erkjendelse af, at England ved

høitidelige Traktater var forpligtet til med Vaabenmagt at forsvare Kongen af Danmarks Besiddelse netop af det Territorium, den nuværende Tvist angik. Disse Traktater vare af en høist mærkelig og bindende Karakter, som var aldeles uafhængig af Øieblikkets idelig vekslede Forhold og Interesser, og medens man vist helst maatte overlade disses Bedømmelse til Regjeringen, som ene var i Besiddelse af alle dertil nødvendige Oplysninger, burde Parlamentet være fuldt vidende om saadanne varige Forpligtelser, for ikke uforberedt at blive overrasket af Begivenheder, der kunde kræve deres Opfyldelse. Siden han havde anmeldt her at ville forebringe Sagen, havde han modtaget en Memoire, som den preussiske Minister Bunsen havde overrakt Statssekretæren for de udenlandske Anliggender, og faa Dage derefter udgivet som Flyveskrift og skjøndt dette var en usædvanlig Fremgangsmaade, havde han dog inat gjenne læst det med al den Opmærksomhed, Forfatterens Stilling, Lærdom og Erfaring havde Krav paa. Han havde altid anset det slesvigske Spørgsmaal for overmaade simpelt, men ved at læse dette Værk var han bleven saa konfus i Hovedet, at han tilsidst havde tabt enhver Erindring om sine egne Tanker. Men efterat han lykkelig var kommen tilende med disse 50 Theorier og endnu talrigere Hypoteser (Latter), som havde bragt ham i Vilderede om hvad det da egentlig var, som denne Advokat vilde bevise, var det gaaet ham, som det pleier at gaa i slige Tilfælde — han var vendt tilbage til Sagens reelle og simple Punkt, og det var for England den Garanti, det havde givet Danmark (Hør! hør!). Nu vel, om dette afgjørende Punkt handlede af Skriftets 156 Sider kun 2 (Latter), og af disse 2 Si-

der vilde han kun opløse 2 Linier. Forinden skulde han dog minde om Sagens historiske Sammenhæng. 1715 vare Danmark og Sverig indviklede i Krig — for Danmarks Vedkommende den mest berettigede Forsvarskrig — i hvilken England og Frankrig vare dets Allierede. 1715 afsluttede England under Georg I den saakaldte Gottorper Traktat med Danmark, hvorved dette til ham afstod Hertugdømmet Bremen, Verden og andre Pladser, mod at han garanterede det Besiddelsen af Slesvig, hvoraf en Del var gaaet i Arv til den danske Konge, en Del derimod erobret i nærværende Krig, saa at det Hele dengang var i hans Besiddelse. Det er altsaa en tosided Kontrakt, hvori der er ydet et quid pro quo, og Kongen af Hannover er endnu den Dag i Dag i Besiddelse af de af Danmark afstaaede Lande. Efter 5 Aars Krig afsluttedes der endelig 1720 Fred i Fredensborg under Englands og Frankrigs Mægling, og disse tvende Magter udstedte da de Garantiakter, hvorom der nu er Spørgsmaal. Da nogle Aar senere Rusland truede med et Angreb paa Slesvig, henvendte Danmark sig i Kraft af Garantien til England, og hvad gjorde England? Det tilkjendegav Rusland, at det vilde betragte et saadant Angreb som en Krigserklæring, og sende en engelsk Hær og en engelsk Flaade til Danmarks Beskyttelse. Og hvad gjorde Rusland? Det faldt ikke ind i Slesvig (hør! hør! hør!). Dette er Garantien Historie. Hvad siger nu chevalier Bunsen om dette Sagens vigtigste Punkt? Jeg har allerede anført, at han — vistnok med stor Skarpsindighed — drøfter Spørgsmaal, som længe have beskæftiget de tyske Professorer — saasom hvem der skal være Konge i Danmark, hvis den nuværende

— 40 Aar gamle — Konge af Danmark og dennes Farbroder skulde døe, uden at efterlade sig mandligt Afkom, og adskilligt Andet, som ikke vedkommer Sagen. Om Garantien derimod — den »foregivne« Garanti, som han kalder den — citerer han Ordene saaledes, at den gaar ud paa, at »vedligeholde i en vedvarende og fredelig Besiddelse den Del af Slesvig, som hans danske Majestæt har ihænde«, hvorpaa han søger at gjøre gjældende, at den kun er givet mod Hertugen af Gottorps Arvinger. Denne Mening vilde have endel for sig, hvis Citatet var rigtigt; men det har behaget Hr. Bunsen at udelade de umiddelbart derpaa følgende Ord: »and to defend it in the manner possible against all and every power, which may endeavour to disturb that possession either directly or indirectly« (hør!). Nu vel, mine Herrer, naar dette er det Punkt, som for os maa være afgjørende, og naar jeg finder, at Aktstykkerne ikke ere citerede redelig (hør!), idet man har udeladt netop de Ord, som med et Slag kuldkastrer det, man har villet udlede deraf (hør! hør! hør), saa tænker jeg, at Huset vil give mig Ret i, at jeg ikke behøver at spille et eneste Ord paa de øvrige 154 Sider (Latter), som hverken vedkommende Sagen eller os (hør! hør! stærkt og længevarende Bifald). Jeg beklager dybt, at en saa udmærket og lærd Mand har kunnet lade sig henrive af »that greedy and dangerous nonsense«, som gaar under Navn af tyske Nationalitetstheorier, til at skrive og trykke et Flyveskrift, hvis Karakter er Letsindighed og Lidenskabelighed.

Den Slutning, hvortil Disraeli kom var den, at England snart kunde komme til at staa ligeoverfor det Alternativ, enten for Danmarks Skyld at begynde en Krig,

som Alle naturligvis ønskede at undgaa, eller at maatte vedgaa for hele Europa, at England ikke længer respekterer sine Garantier, eller — thi der gives endnu et Tredie — at forekomme Nødvendigheden af at gjøre nogen af Delene. Dette Sidste, uden Krig at opretholde vor gamle Allierede, Danmark, vilde rimeligvis kunne naaes ved det samme Middel, som i sin Tid viste sig probat mod Rusland, ved at lade Preussen vide, at England vedstod sin Garanti og agtede at opfylde den, og derhos at minde det om, at ogsaa det havde en engelsk Garanti for sine sachsiske Provindser, som det neppe kunde ønske at give Afkald paa. Preussen vilde da vist betænke sig vel, inden det af drømmende Professorer og brushovede Studenter lod sig drive til at krænke al offentlig Ret (Bifald), ved ligefor Europas Øine at fuldbyrde en saa uforvarlig Handling (Bifald), en saa aabenbar og grusom Uret, som et voldeligt Overfald paa en svagere og sagesløs Nabostat (høie Bifaldsraab). Lad Europa vide, at det engelske Underhus holder vaagent Øie med de Traktater og Garantier, ved hvilke Englands Krone er bunden! Han slutter med det gamle berømte Kampraab »may God defend the right« og med det Ønske, at Europas Fred maa vorde opretholdt ved Englands Troskab og ved Englands Magt, og satte sig under høie og længe vedvarende Bifaldsraab.

Derpaa reiste Lord Palmerston sig og sagde, at han holdt sig overbevist om, at den meget ærede Taler ikke havde behøvet at fremføre noget Forsvar for at have henledet Husets Opmærksomhed paa et Spørgsmaal, som uden Hensyn til det paagjældende Riges Størrelse var af største Vigtighed for hele Europas og navnlig for Eng-

lands Interesser (hør! hør! hør!). Der er Omstændigheder forbundne med Danmarks tidligere Historie, som maa give ethvert Spørgsmaal, der vedrører dette Lands Vel, en ganske særegen Interesse for enhver høihjertet og frisindet Mand (stærkt Bifald). Der gives intet Land, som ved tidligere europæiske Transaktioner har lidt saa haardt som Danmark (hør! hør!), og det har været Englands Lod at blive indviklet i Forhold, der gjorde, at fjendtlige Skridt mod Danmark ansaaes for uundgaaelige, skjøndt saadanne uomtvistelig være helt fremmede for vore sædvanlige Begreber om folkeretlige Forhold (hør! hør! hør!). Derfor maatte den her omhandlede Sag fortrinsvis gjøre Indtryk paa det engelske Folks Følelser (stærkt Bifald).

Efter denne fortræffelige Indledning gik han imidlertid over til den Paastand, at Striden imellem Tydskland og Danmark kun angik det Spørgsmaal, om Slesvig, i Tilfælde af den nuregjerende Mandsstammes Uddøen, skulde følge med Holsten eller forblive under den danske Arvelov; men da hendes Majestæts Regjering havde tilbudt begge Parter sin venskabelige Mellekomst til Tvistens fredelige Afgjørelse, kunde han ikke nu udtale nogen Mening om, paa hvilken Side Retten var.

Hvad den af England indgaaede Garanti angaar, da skulde han ikke oplæse samme af den originale Akt, som han her havde liggende for sig, da det ærede Medlem fuldkommen rigtigt og fuldstændigt havde citeret den og han var aldeles enig med ham og med hvad der havde vist sig at være Husets Mening, at det er Englands Pligt og følgelig ogsaa Englands velforstaaede Interesse, at opfylde hvad det har lovet (høie Bifaldsraab).

Derfor var det godt for alle Parter, at det vides, hvad England rettelig og redelig kan blive kaldet til at gjøre (hør!), og han gjentog derfor sin Erklæring, at han fuldkommen samstemmede med Disraeli i, at traktatmæssig givne Garantier maa respekteres. Dog maatte han ligeledes gjentage, hvad han alt ved en tidligere Leilighed har bemærket, at det Øiemed, hvorfor Preussen mulig vilde overskride Eideren, ikke var at vriste Slesvig fra den danske Krone, men at understøtte et Parti i Slesvig, som holder for, at Hertugdømmets gamle Forfatning og Love berettiger det til at blive inkorporeret og knyttet til Holsten, i Stedet for at inkorporeres og knyttes til Danmark (hør! hør!).

Efter nogle Høfligheder til Bunsen og den Bemærkning, at Disraelis Dadel mod ham formentlig ikke helt og holdent var velgrundet, sluttede Palmerston med at udtale det Haab, at Statsmændene i begge de paagjældende Lande, i Betragtning af hele Europas forstyrrede og farlige Tilstand, vilde forhindre, at et Spørgsmaal, som angaar en maaske fjern Eventualitet, skulde lede til Konsekventser, som alvorlig vilde afficere Europas Fred, og som enhver fornuftig Mand dybt maatte beklage.

Derved var Forhandlingen til Ende. Vel forsøgte Urquhart at faa den utvivlsomt rigtige Bemærkning indført, at her ikke var Tale om et fremtidigt Statsspørgsmaal, men om et allerede indtraadt Faktum, som var et retsstridigt Overfald og voldsom Undertrykkelse; men i Kraft af den usynlige Justits, Underhuset udøver over sine Medlemmer, bleve hans Ord ligesom udslettede og

kvalte i Fødselen, saa at det først er af Bladene, jeg har erfaret deres Indhold.

Jeg har i det Foregaaende givet saa mange Bidrag til en Kritik af Palmerstons Holdning, at jeg ikke skal tilføie Andet, end at den ualmindelige Varme, hvormed Huset lagde sin Stemning for Dagen, uden Tvivl har indvirket paa hans Udtalelser, og navnlig bestemt ham til at minde England om den Æresgjæld, hvori det fra 1807 staar til Danmark — Noget, som Disraeli aldeles ikke havde omtalt, og jeg i mine Breve til »Times« kun havde berørt med den yderste Forsigtighed. Men dog er det tvivlsomt, om Underhuset vilde have været saa rundhaandet med sine »høie Bifaldsraab«, dersom det ikke havde stolet paa, at Palmerston nok skulde være Mand for at borteskamotere Englands Forpligtelse til at holde, hvad det havde lovet, som han i saa pompøse Ord udtalte. Saalænge vi selv kunde skaffe »victories of the Danes«, vilde Underhuset applaudere os, men fordredes der mere, end Sympathier og bona officia, da vilde Palmerston sige som Figaro hos Beaumarchais:» — ma dette? — j'aime-rais mieux vous la devoir toute ma vie que de la nier un seul instant.« Det har Erfaringen senere godtgjort, og mine Breve og Optegnelser fra 1848 vise, at jeg alt dengang var fortrolig med denne Tanke. Men saameget troer jeg dog at der tør siges, at vor Sag paa en Danmark værdig Maade var inkamineret for det europæiske Forum, og at den Stemning, der begyndte at reise sig i det engelske Folk, ikke har været uden Indflydelse paa

den Maade, hvorpaa den engelske Regjering har røgtet sit Mæglerkald.

Den 20de April reiste jeg hjem paa et Varedampskib til St. Petersborg, der var et daarligt Søskib og ud for Skagen blev opholdt saa længe af en stærk Storm, at det maatte løbe ind i Gøtheborg for at indtage Kul. Jeg havde den største Lyst til at betragte dette som et Vink fra Himlen om at gaa til Stockholm, hvor der var større Udsigt til virkelig at udrette Noget, end enten i Berlin eller London; men da jeg ikke kunde tvivle om, at her alt var gjort Skridt fra Regjeringen, og kunde frygte for at krydse disse, resignerede jeg mig til at aflægge et kort Besøg hos den danske Generalkonsul Scheel, hvis elskværdige Hustru — en født Zeuthen — jeg fandt i en saa patriotisk og mod mig velvillig Stemning, at jeg uden Anstød kunde minde hende om den Tid, da det havde været hendes høieste Ønske at se mig hænge i den høieste Galge. Med den største Beundring for de Liberales hemmelige Politi, vedgik hun Faktum, men gav mig fuld Opreisning. Paa Tilbageveien til Havnen fik jeg et Bevis paa det svenske Folks Stemning, som jeg vil gjengive med en i »Sjöfartstidningen« for 26de April derom meddelt Notits: »Ved den danske Ministers, Hr. Orla Lehmann's, Afreise herfra igaar Eftermiddag havde omtrent 400 Mennesker af den bedre Klasse samlet sig paa det lille Torv for at bringe Broderriget og Hr. Ministeren sin Hylding. Groshandler T. Hammarén tolkede de Tilstedeværendes og hele det svenske Folks varme og levende Sympathi for det danske Broderfolk og for den Sag, for hvilken det nu staar rede til at ofre Liv og Eiendom. I sit Svar yttrede Hr. Lehmann,

at Kampens Udfald stod i Guds Haand, men at det vilde være mindre tvivlsomt, hvis Danske, Svenske og Nordmænd nu stod Ryg mod Ryg til Værn for deres fælles Interesse. Dog turde han forsikkre, at hvordan det end maatte gaa, skulde de ikke have Skam af deres Brødre hinsides Sundet. Efter nogle Ord til Ministeren som en af Broderfolkets ypperste Mænd og Ledere, og efter dennes Tak, rullede Vognen bort under den forsamlede Mængdes stormende Hurraraab.«*)

Efter min Hjemkomst modtog jeg fra Udenrigsministeren et Brev af 22de April, som altsaa først var kommet til London efter min Afreise derfra, hvori jeg anmodedes om at aflægge et Besøg hos den hollandske Udenrigsminister, Grev Schimmelpenninck, for at forvisse

---

*) Da jeg kom ned i Skibets Kahyt var Bordet fyldt af tomme Flasker, med hvis Indhold en russisk Kurer havde trakteret Kapitainerne paa nogle i Havnen liggende Skibe. Om jeg i det snevre Rum er kommet til at røre ved ham, da jeg vilde ind i mit Lukaf, eller hvorved jeg har fornærmet ham, ved jeg ikke, men med et vildt Hyl styrtede han med sin Daggert bag paa mig, og det kunde være blevet slemt nok, dersom ikke en i Petersborg bosat Tydsker, der som Superkargo fulgte med Skibet, havde kastet ham til Jorden, og ligefrem sparket ham ind i hans Kahyt, der blev laaset af. Jeg erfarede nu, at Kurieren var en Livegen, som i mange Felttog havde erhvervet de Medailler og Ordener, han bar paa Brystet, og som Belønning var taget til Kurertjeneste, der lønnedes godt og gav ham Ret til at bære Officersdistinktionerne, indtil de passerede Kronstadt, men at han vilde blive degraderet til Menig, hvis man erfarede, hvad han nu havde gjort. Da han næste Dag havde sovet Rusen ud, yttrede han ingen Fortrydelse over den lidte Medfart, men bad mig ydmygelig om Forladelse, ved som en Abekat at bøie begge Knæ og kysse paa alle 10 Fingre. Hvad der — maaske — giver denne Anekdote Ret til at anføres er ikke, at en fuld Mand kan te sig som gal Mand, men det Indblik den giver i den russiske Almues Standpunkt, til hvis Elite min Ven aabenbart hørte.

mig om den hollandske Regjerings Stemning og Hensigter. Det var foranlediget ved Udtalelser af Arnim, ifølge hvilke han havde lovet at søge — eller rettere paataget sig at skaffe en Alliance med en venskabelig Sømagt, for derved at berolige den Vandskræk, som i 1848 var meget stor i Preussen — man erindrer Kong Friederich Wilhelms Udtryk, at den tydsk-danske Krig var »en Kamp mellem en Hund og en Haifisk.« Opfordringen kom før sent, og der var vistnok lige saa liden Grund til at tro Arnim, som til at mistro Holland; men det var dog uhyggeligt, at vor derværende Repræsentant, Baron Brockdorff, ikke var den rette Mand under de daværende Forhold.

Breve til Times.

1.

Min Herre!

De ved, at et Oprør er udbrudt i de to Hertugdømmer Slesvig og Holsten, der høre til det danske Monarki. En insurrektionel Regjering har dannet sig og anmasset sig alle Suverænitetsrettigheder. Den ophæver og giver Love; den afskediger og udnævner Embedsmænd; den har bemægtiget sig alle offentlige Kasser, udskriver nye Skatter og bruger Statsindtægterne efter Forgodtbefindende. Vel foregiver den at foretage alle disse Skridt i den retmæssige Fyrstes Navn; men dette hykleriske Bedrageri er saa grovt, at det ikke kan føre

Nogen bag Lyset. Vel var det derved, man i den første Overrumpling forledte de holstenske Regimenter til at bryde deres Troskabsed, men snart kastedes Masken, og nu staar Hæren under Vaaben mod sin Suveræn. For at skaffe den Tilgang har man appelleret til de lovløse Lidenskaber, som i vor Tid gjære blandt Samfundets laveste Klasser, og fra Tydskland strømme vilde Hobe af saakaldte Friskarer hen under det Oprørsbanner, som man har reist. Alle lovlige Regjeringer, alle ordnede Samfund have Grund til at overveie, hvad der vil blive af Lov og Ret, ja af hele den europæiske Civilisation, naar de internationale Forhold mellem Staterne, naar selve Spørgsmaalet om Krig og Fred skal voldgives til Pøbelens tøilesløse Lyster.

Aldrig har noget Oprør været mindre undskyldeligt. De tidligere danske Regjeringer kunne beskyldes for Mangel paa Kraft og Fremsyn; man kan beklage, at de ikke tidligere og fuldstændigere have betraadt den konstitutionelle Friheds Bane. Men Ingen skal kunne negte, at de have styret Riget med Mildhed og Retfærdighed, at under deres Scepter den personlige og religiøse Frihed og Eiendomsretten have været sikkrede, og at de have vist den største Omhu for Folkets Oplysning og Velvære. Har den end været for tilbageholdende med Indstiftelsen af forfatningsmæssige Former, saa har den dog forberedt en fri Forfatning ved at forbedre Loven og de offentlige Indretninger. Men i intet Tilfælde kan den beskyldes for noget Slags Tyranni. Navnlig have Beboerne af de Landsdele, som nu have grebet til Vaaben, i lange Tider været behandlede med en Hensynsfuldhed, som kun overgaaes af deres egen Fordringsfuldhed.

Hvad man imidlertid end vil dømme om de tidligere Regjeringer, saa er Oprøret lige over for den nuværende Konge i høi Grad uforsvarligt. Det er neppe tre Maaneder siden, at han besteg sine Fædres Throne, og tro de Grundsætninger, til hvilke han alt som Prinds havde bekendt sig, har han den samme Dag, da han greb Statens Ror, udstedt det høitidelige Løfte, at opoffre sin uindskrænkede Magt for gjennem en konstitutionel Forfatning at sikkre sit Folks Frihed. Det behøver ikke at erindres, at dette var førend den franske Revolutions Udbrud, som har havt saa stor Indflydelse paa andre Suveræners Færd. Det var hans Ønske, under denne Forfatning at forene Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Holsten, som udgjør en Del af det tyske Forbund. I Danmark mødte denne Plan Kulde, i Holsten den heftigste Modstand, og nu have Begivenhederne i Tydskland gjort dens Udførelse til en Umulighed. Der behøvedes derfor ingen Rebellion for at afværge en saadan Forbindelse; thi de Mænd, som Kongen nu har kaldet til sin Regjering, ere ikke blot varme Tilhængere af politisk Frihed, men de have i en Række af Aar anerkjendt og forfægtet Holstens Adkomst til som et tysk Land og som Medlem af det tyske Forbund at erholde en national Udvikling og særegen Forfatning. Hvor fuldkommen Kongen, som ikke strax og brat havde villet bryde med de ældre Traditioner, personlig sympatiserede med disse Anskuelse, viste han ved Valget af sit nye Ministerium og ved efter dettes Raad at love Holsten en egen Forfatning, en egen Forvaltning — ja endog egne Finantser og en egen Hær. Det var det Yderste, hvortil de videste Ønsker i Holsten vare gaaede; men Kongen tog

selv Initiativet i det vigtigste af alle Holstens nationale Anliggender, idet han freidig lovede, som Hertug af Holsten, at ville slutte sig til Tydskernes Bestræbelser for at skabe en politisk Enhed, skjøndt en saadan kun kunde tilveiebringes ved store Offre af de tydske Fyrsters Uafhængighed og Myndighed.

Det er mod denne Konge, at en Del af hans tydske Undersaatter have reist Oprørsbanner. Det er sket i Frihedens Navn mod en Fyrste, som fra sin Regjerings første Dag har gjort Frihedens Sag til sin og omgivet sin Throne med dets ærligste og kraftigste Venner. Det er sket i den tydske Nationalitets Navn mod en Regent, som fuldstændig og uforbeholdent har anerkjendt sit tydske Hertugdømme Holstens Nationalitet og Ret til Selvstyrelse, og som har budt Haanden til Fuldbyrdsen af dets rent tydske Udvikling i nøie Forening med det øvrige Tydskland. Ingen kan tvivle og Ingen tvivler om disse Løfters Oprigtighed; thi — aldeles afset fra Kongens personlige Hæderlighed — have de Mænd, som nu staa ved hans Side og som bæres af det danske Folks enstemmige Tilslutning, selv længe kjæmpet for den Overbevisning, at det ogsaa er i det danske Folks Interesse, at den alt for nøie Forbindelse med det tydske Holsten løses. Og dog ere disse Løfter modtagne med vilde Oprørsskrik — eller rettere, man oppebiede ikke engang Kongens Svar til den Deputation, som overbragte ham Befolkningens Begjæringer; thi næsten i det samme Øieblik, da dette Svar afgaves i Kjøbenhavn, ilede man med i Holsten at udslynge Borgerkrigens Brandfakkell i Lande, som hidtil havde ført et fredeligt og lykkeligt Liv.

Hvorledes er dette muligt? vil man spørge; hvorledes skal man forklare sig det Særsyn, at en i og for sig rolig Befolkning griber til saa fortvivlede Midler for at tilkæmpe sig, hvad det kunde naa uden samme?

Den vigtigste Forklaring maa naturligvis søges i det revolutionære Smitstof, som øiensynlig har befængt den største Del af det europæiske Kontinent, og som næsten overalt og saa godt som samtidig fremkalder de samme Sygdomsudbrud. Det er imidlertid en Selvfølge, at der ogsaa i Holsten kunne paavises lokale Grunde; men skjøndt det her vilde føre for vidt at udvikle de Mod-sætninger og de Anledninger til Spænding, som ere tilstede, men som i roligere Tider let vilde kunne jevnes ved Forhandling og Overenskomst, saa er der blandt disse dog en, som spiller en saa fremtrædende Rolle, at der kunde være Grund til et Øieblik at dvæle ved dens Betragtning. Denne Omstændighed er, at der findes en Kronprætendent, som i den Grad er blottet for sande Retsadkomster, at en voldsom Omvæltning er det eneste Middel, der kan føre til hans Ærgjerrigheds Maal, og hvis Troløshed kun overgaaes af hans Trædskhed.

Hertugen af Augustenborg (Godset Augustenborg ligger paa Øen Als) er en Dattersøn af den danske Konge Christian VII og en Svoger af den nys afdøde Christian VIII, som har været gift med hans Søster. Da han tilhører en Sidelinies Sidelinie af den danske Kongefamilie, har han udfundet, at han skulde være arveberettiget til Slesvig og Holsten, dersom, med den nuværende Konge, Frederik III's mandlige Linie skulde uddø; og da han selv fører en god Pen og er rig nok til at betale Andres Penne, saa er det lykkedes ham at

skaffe sine Ønsker talrige Tilhængere. Det er sandt, at hvis Middelalderens Lehnsret endnu stod ved Magt, vilde der under den ovennævnte Forudsætning kunne reises en Proces om Arveretten i enkelte Dele af Hertugdømmet Holsten; men det er ogsaa sandt, at dette ikke vilde gjælde om hele Holsten, endnu mindre om Slesvig, og det er endelig vist, at det i intet Tilfælde vilde blive Hertugen af Augustenborg, hvem mindste Ret vilde blive tilkjendt. Han har derfor fundet det nødvendigt at søge Tilhold og Understøttelse ved at stille sig i Spidsen for Oppositionen mod sin Konge og Svoger; han har paa Demagogers Vis bemægtiget sig og forgiftet alle Spirer til Uenighed, som han forefandt eller selv kunde fremkalde; han har endelig givet Løsnet til Oprørets Udbrud efter i Forveien at have forsikkret sig om Kongen af Preussens Bistand. Hans Broder, der indtil for kort Tid siden var kommanderende General i disse Hertugdømmer, har i dansk Uniform forledet Tropperne til Frafald og opflammet dem ved blodtørstige Proklamationer til Kamp mod deres fælles Herre og Konge. Selv de, som have en vis Sympathi for folkelige Revolutioner, ville vist med Afsky vende sig bort fra en Sammensværgelse, i hvilken prindselig Ærgjerrigheds Rænker og Guld spiller en saa fremragende Rolle.

Dette er altsaa den nuværende Tilstand i det danske Monarki: paa den ene Side en menedersk Prætendent, i Spidsen for en oprørsk Hær, som forstærkes ved Landstrygere fra den tyske Revolution, — paa den anden Side en ung Konge, omgiven af et folkeligt Ministerium, om hvem det danske Folk endrægtigt slutter sig sammen med en Hengivenhed og Begeistring, som i vore Dage

er et lige saa sjældent som opbyggeligt Skue. Ingen forudsaa den Vending, Tingene saa pludselig have taget, og Slaget ramte derfor den danske Regjering uforberedt; men det danske Folk ruster sig nu til at møde Faren med en Iver, som er rig paa skjønne Træk af den reneste Fædrelandskjærlighed. Kampens Maal er at gjenoprette Landefreden og den lovlige Orden og at grundlægge den politiske Frihed paa redelig Overenskomst mellem Konge og Folk og mellem Rigets forskjellige Dele.

Hvis Tvistens Gjenstand var Hertugdømmet Holsten, da vilde den være en for Danmark meget alvorlig Sag; thi vel har dette Hertugdømme i mange Aarhundreder udgjort en Del af det danske Rige, hvis Konge er dets lovlige Hersker, men det udgjør tillige en Del af det tydske Forbund. Efter Ordlyden er dette vistnok et Forbund af suveræne Fyrster, men Forbundsdagen har forlængst tiltaget sig at fortolke disse Traktater efter sit Tykke, og den har Magt til at sætte sin Fortolkning igjennem. Nu er Tydskland selv i en Gjæringsproces, hvori der ikke er synderlig Spørgsmaal om Traktater og Fyrsternes Ret. Men Sagen angaar ikke Holsten. Alt, hvad bestukne eller fanatiserede Forfattere have fortalt Tydskland om Holstens Undertrykkelse, er Usandhed, og Verden vilde forbauses over Beskaffenheden og Vægten af de Klagepunkter, hvorpaa disse heftige Deklamationer bygges. Ser man tilbage i Tiden, da vil man finde, at det tvertimod er Holsten, som har behersket Danmark, ved Hjælp af et tydsk Dynasti med tydsk Sind og Sprog, et tydsk Aristokrati, tydske Ministre og Diplomati, tydsk Hær o. s. fr. Intet Under derfor, at Holstenerne ere forskjælede Børn, og at de finde det formasteligt, at de

Danske nu have begyndt paa at emancipere sig fra dem. For at samle det mellem flere Smaafyrster udstykkede Holsten til et ordnet Hele, har det danske Folk maattet bringe svære Offre, og for Holstens Skyld har det forspildt sit store, skandinaviske Kald og sin Stilling som en anselig Sømagt. Mon det kan kaldes, at Danmark har behersket Holsten? Og hvis man har villet se en saadan Hensigt i den Plan at styrke Forbindelsen mellem begge Lande ved en paatænkt Fællesforfatning, saa maa det bemærkes, at denne Plan ikke er af dansk, men af tydsk Oprindelse, og at den i al Fald nu er opgivet, saa at der ikke længere er det svageste Paaskud for den Paastand, at Danmark vil udøve noget Overherredømme over Holsten eller blande sig i Tydsklands Anliggender. Alt, hvad Danmark fordrer af Holsten, er en ærlig Ophævelse af det tidligere Fællesskab, og en fra begge Sider fri Overenskomst om det fremtidige Forhold. Dette bedes vel bemærket og vel erindret: naar en redelig Opgjørelse har fundet Sted, er der Intet af det, Holsten kan ønske eller Tydskland fordrer for Holsten, som Danmark ikke kan og vil indrømme, og det for sin egen Skyld. I Holstens Forhold til Danmark og til Tydskland er der Intet, som jo kan ordnes ad fredelig Vei, ved alle Parters frie Villie og til fælles Tarv, saasnart det kun lykkes at rive Sagen ud af Hænderne paa den revolutionære Fanatismes og den personlige Ærgjerrigheds Beherskelse.

Jeg har den Ære o. s. v.

2.

Min Herre!

Jeg har i mit forrige Brev oplyst, at der aldeles ikke gives noget holstensk Spørgsmaal, fordi Danmark kan og vil opfylde Alt, hvad Holsten eller Tydskland paa Holstens Vegne kan fordre dette Land vedkommende. Disse Lande vilde derfor i Fred kunne ordne deres Forhold og anvende deres Kræfter til at grundlægge og udvikle deres Frihed og Velstand, dersom ikke fjendtlige Kræfter havde troet at kunne benytte denne Opløsningens og Omvæltningens Tid til at sønderrive det ældgamle Baand, som forbinder Danmark med Slesvig, for at indlemme dette i Holsten og derved og dermed i Tydskland. For Augustenborgerne vilde en saadan Erobring være et Hertugdømme mere til det nordalbingiske Rige, hans Ærgjerrigheds Feberdrømme foregøgle ham; for Tydskerne vilde det være Midlet til at fyldestgjøre deres brændende Længsel efter at skabe en tydsk Flaade, hvormed man i dette Blændværkenes Land alt tror at kunne forvandle Østersøen til et mare clausum. Det vil derfor være nødvendigt nærmere at betragte dette slesvigske Spørgsmaal, som den tydske Blad- og Bogindustri har vidst at forvirre og forvikle i en saadan Grad, at der hører nogen Taalmodighed til at opklare det.

Slesvig har fra Arilds Tid været et rent dansk Land — dansk i Nationalitet og dansk i Statsret. Lige siden Carl den Stores Tid har det staaet fast, hvad en ældgammel Sten paa en Ø i Eideren forkyndte: »Eidora

terminus imperii romani«. Det nuværende Slesvig havde fra først af ikke engang et eget Navn, men var en Del af Provindsen Jylland, hvori f. Ex. Kong Valdemars jydsk Lov gjaldt; først senere kaldte man det Sønderjylland og Benævnelsen Slesvig er af endnu nyere Datum. Hvad der løsnede det fra det øvrige Danmark var hine Tidens ulykkelige Skik at give enkelte Dele af Landet i Lehn til Kongehusets yngre Sønner — først kun paa Livstid, senere arveligt, og tilsidst kom det som dansk Lehn til de holstenske Grever, med hvilke Danmark jevnlig havde ligget i Feide. Disse Delinger vedbleve, selv efterat alle disse Lande ved begge Regenthuses samtidige Uddøen i Midten af det 15de Aarhundrede ved Valg vare forenede under det oldenborgske Dynasti. De yngre Linier søgte at begrunde deres Uafhængighed ved at slutte sig til deres Lehnsherres Fjender; — dette har stedse været den Familiepolitik, hvis værdige Repræsentant nu Hertugen af Augustenborg er — og tilsidst lykkedes det dem ved dette Middel at naa deres Maal. Dette skete ved Freden til Roeskilde 1658; men i en paafølgende Krig tilbageerobredes de adsplittede Dele af Slesvig, som i hin Trængselstid vare løsrevne fra Danmark, og en lang Række af Underhandlinger endte med, at de ved Traktaten af Fredensborg 1720, under Englands og Frankrigs Mægling, for bestandig bleve gjenforenede med Moderlandet. Kongen af Danmark »inkorporerede« dem nu i sit Rige, som en »injuriam temporum derfra løsreven Pertinens«. Indvaanerne underkastede sig — deriblandt ogsaa den daværende Hertug af Augustenborg »for sig selv, sine Arvinger og Efterfølgere« — og aflagde Tro-

skabsed til Kongen af Danmark »secundum tenorem legis regiæ«. Frankrig og England garanterede Danmark denne Besiddelse, som blev anerkjendt af de andre Magter — senest ogsaa af det russiske Keiserhus. Det er denne Række af Statsakter, som danne Grundlaget for Slesvigs statsretlige Stilling, saaledes som den nu i henved halvandet hundrede Aar uanfægtet har bestaaet, baade i Theori og Praxis. Det er først i den allerseneste Tid, at man har vidst at fremkalde Forvirring i samme.

Det kunde ikke være faldet mig ind at besvære Dem, min Herre, og Deres Læsere med disse gamle Historier, dersom ikke de augustenborgske Sophismer fornylig havde vidst at skaffe sig Adgang til deres mægtige Blad. Jeg har derfor i nogle korte Træk søgt at vise, at Slesvig, ifølge Vaabenmagt og traktatmæssig Overenskomst, ved høitidelige Statsakter og Folkets ved Ed bekræftede Underkastelse, ved de store europæiske Magters Anerkjendelse og Garantier, samt endelig ifølge en langvarig, uforstyrret Besiddelses Ret, jure belli et pacis er en integrerende og uadskillelig Del af det ældgamle danske Rige. Jeg tror heller ikke, at nogen Englænder vil være i Tvivl om, at Danmark først ender der, hvor Tydskland begynder, og at den europæiske Geografi ikke kjender, den europæiske Folkeret Intet ved om nogen souveræn Stat imellem disse to Lande. Det gjælder ligesaa fuldt om det nuværende tyske Forbund som det i Aartusinder har gjældt om det tyske Keiserrige, at det er Eideren, som danner Grændsen mellem Tydskland og Danmark. Slesvigs Stilling er derfor væsentlig forskjellig fra Holstens. Dette Hertugdømme var en Del

af det tyske Rige, og om det end ved dettes Opløsning 1806 blev indlemmet i Danmark, saa indtraadte dog snart en Forandring ved Stiftelsen af det tyske Forbund, hvori Holsten 1815 optoges. Det hører til Tydskland og det er den loyale Udførelse af alle dette Statsforholds Konsekventser, Kongen af Danmark har lovet sine holstenske Undersaatter. Men Slesvig hører ikke til Tydskland — lige saa lidet til det nuværende tyske Forbund som det nogensinde har hørt til det gamle tyske Rige. Det har ingen anden Plads i det europæiske Samfund, end som Provinds af den suveræne danske Stat; at løsrive det fra Danmark og indlemme det i Tydskland vilde derfor være et Brud paa den lovlige bestaaende Tingenes Orden, hvori hverken Kongen af Danmark eller det danske Folk kan samtykke.

Ethvert Retsbrud søger altid at besmykke sig med et Retspaaskud. Efter den Betydning, dette Spørgsmaal nu synes at skulle faa, vil det være værd at prøve de Paaskud, under hvilke man søger at berøve Danmark en Del af dets lovlige Eiendom. Man beraaber sig herved væsentlig paa to Grunde — den ene, at den første oldenborgske Konge, Christian I, i Aaret 1460 har lovet, at Slesvig og Holsten evig skulde forblive uadskilte — den anden, at der mellem disse to Lande findes en administrativ Forbindelse. Lad os nu undersøge, hvorledes det hermed forholder sig.

Da i Midten af det 15de Aarhundrede de holstenske Grever, der tillige besadde Slesvig som et Lehn af den danske Krone, uddøde, søgte Grev Christian af Oldenburg at blive valgt til Efterfølger, ved at love det For-

bund, som de holstenske og slesvigske Riddere havde indgaaet, at Slesvig og Holsten aldrig skulde have samme Herre som Danmark. Dette Løfte var ugyldigt, fordi efter Lehnsretten Slesvig nu var hjemfaldet til den danske Krone; men han brød Løftet strax efter, da han tillige søgte at opnaa Valg i Danmark, hvis Kongeæt næsten paa samme Tid uddøde, og han ombyttede nu sit Løfte med et nyt, at de skulde blive udelte. Selv Holstens betydeligste Historiker, Dahlmann, erkjender, at dette Løfte kun var et Tilsagn om ikke at udstykke Landet mellem sine Arvinger; men heller ikke dette Løfte holdtes, da de oldenborgske Konger strax begyndte med saadanne Delinger, der have været Kilden til vore fleste Ulykker. Det Hele er altsaa ikke andet end Valgintriguer, som have fundet Sted i en længst forsvunden Tid, da i alle europæiske Lande evige Løfter og evige Fredstraktater ikke holdtes længere, end det konvenerede de Paagjældende. De betyde her saa meget mindre som i al Fald de langvarige Tvistigheder og Krige omsider i 1720 og 1721 endte med Slesvigs fuldstændige Gjenforening med Danmark. Der er i Europa ikke en eneste Stat, som ikke maatte opløses, dersom slike antikvariske Kuriositeter skulde have Magt over den europæiske Folkeret.

Hvad nu den administrative Forbindelse mellem Slesvig og Holsten angaar, da vil man blive overrasket ved at erfare, at Alt, hvad der udgjør en Regjerings væsentlige Særkjender, har Slesvig tilfælles netop med Danmark, og med Holsten kun gennem Danmark. Dette gjælder om Suverænen og Arvefølgen, om Statsraadet som den

høieste Regjeringsautoritet, den udenlandske Politik og Repræsentationen hos fremmede Stater; det gjælder fremdeles om det hele Forsvarsvæsen, om Hæren og Flaaden, Fanen og Flaget, og alle militære Institutioner; det gjælder endvidere om Finantserne, Statsgjælden, de fleste og vigtigste Dele af Skattesystemet. Alt dette har Slesvig tilfælles med Danmark, og forskjelligt fra samme og fælles med Holsten har det kun Retspleien og visse Grene af den indre Forvaltning, som ere henlagte under det saakaldte slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli i Kjøbenhavn, et lokalt Forvaltningskollegium paa Gottorp og Overappellationsretten i Kiel. Og af disse tre Autoriteter er kun den førstnævnte ældre end 1834; indtil da havde hvert af Hertugdømmerne sin lokale Forvaltning og sin høieste Domstol særskilt for sig (i Byen Slesvig og i den holstenske Stad Glückstadt). De Indretninger, som kaldtes tillive 1834, have ingen anden Grundvold, end en kongelig Anordning, og kunne retsyldig atter ophæves ved en saadan, naar de befindes uhensigtsmæssige. De fremkaldtes ved en feilagtig Politik, for at knytte Holsten til Slesvig og derigjennem til Danmark, idet Slesvigs Uadskillelighed fra Danmark be-
 tragtedes som sikker mod enhver Anfægtelse; og disse Foranstaltningers Ophævelse er nu en logisk nødvendig Følge af det, som Holsten ønsker, som Tydskland fordrer og som Kongen er villig til at indrømme — nemlig Holstens Selvregjering som et selvstændigt tydsk Forbundsland. Saaledes forholder det sig med den administrative Forbindelse, som Intet vilde bevise med Hensyn til den statsretlige Enhed, selv om den omfattede langt flere af de indre Anliggender. Større Betydning vilde det have,

hvis de havde en fælles Repræsentation; men dette er netop ikke Tilfældet. At Slesvig og Holsten have hver sin særlige Stænderforsamling, er en meget ubehagelig Omstændighed for Paastanden om deres forfatningsmæssige Enhed.

Det er disse jammerlige Paaskud, under hvilke man vil berøve det saa ofte mishandlede Danmark en Trediedel af dets lovlige Eiendom. Fordi en Valgkandidat for fire Aarhundreder siden har givet en Valgkorporation et Løfte, som ikke retsgyldig kunde gives og som aldrig er bleven holdt, og fordi Regjeringen for kort Tid siden ved en administrativ Foranstaltning, som ikke har nogen-somhelst forfatningsmæssig Karakter, har fundet det hensigtsmæssigt for visse Dele af den indre Forvaltning at træffe en Ordning, som forandrede Omstændigheder nu gjøre det nødvendigt at forandre — derfor skal Slesvig udrives af den statsretlige Forbindelse, hvori det staar til Danmark, der er grundet paa de mest uangribelige Retsadkomster, og omgjærdet af europæisk Anerkjendelse og uanfægtet Hævd! Det vil ei ske, saalænge Danmark er istand til at gjøre Modstand mod saadan Vold og saalænge Folkeretten ikke er bleven til et tomt Mundsveir! Men fordi Slesvig som en uadskillelig Del af det danske Rige herefter, som hidtil, maa have den øverste Regjering og Repræsentation fælles med samme, deraf følger ikke, at dets provindsielle Eiendommelighed ikke skulde finde en agtelsesfuld Fyldestgjørelse. Medens Holsten er rent tydsk, og Kongeriget rent dansk, har Slesvig en blandet Nationalitet, og dets Historie har ikke blot fremkaldt mange eiendommelige Indretninger, men ogsaa en stærkt udviklet Provindsaand hos Befolk-

ningen. Den danske Regjering, som kun vil forsvare sin Ret, men ikke tænker paa at omstøde hvad der be-
 staar, har lovet samvittighedsfuldt at respektere disse
 Eiendommeligheder, gjennem en kraftig provindsiel Or-
 ganisation, og at yde denne forfatningsmæssig Garanti
 gjennem en egen Lokalforvaltning og provindsiel Land-
 dag. Dette er den anden Side af »det slesvigske Spørgs-
 maal«: Opretholdelsen af Slesvigs provindsielle Selv-
 stændighed ved Siden af Opretholdelsen af dets stats-
 retlige Forbindelse med det danske Rige, hvori det 1720
 retsgyldig og endelig blev »inkorporeret« — det er den
 danske Regjerings, ligesaa konservative som liberale,
 men fremfor Alt retfærdige Program.

Jeg har den Ære osv.

3.

Min Herre!

De Begivenheder, som ere fremkomne indenfor det
 danske Monarkis Grændser, have i en hidtil ukjendt
 Grad henledet den almindelige Opmærksomhed paa dette
 lille Riges Anliggender. Jeg tror derfor, at det kan
 have været velkomment for flere af Deres Læsere, naar
 jeg i et Par foregaaende Breve har søgt at meddele Op-
 lysning om de Retsspørgsmaal, der knytte sig til denne
 Sag, og som man vil have set stille sig helt forskjellige
 for Holstens og for Slesvigs Vedkommende. Jeg ud-
 beder mig nu Deres Tilladelse til hertil at knytte nogle
 Bemærkninger om Sagens Stilling med Hensyn til det
 øvrige Europa, som ikke vil kunne undgaa at beskjæftige
 sig med samme.

Jeg tror at turde paastaa, at efter den europæiske Politiks almindelige Grundsætninger Tvistigheder mellem Fyrsten og hans Undersaatter i en suveræn Stat betragtes som dennes indre Anliggender, i hvilke ingen fremmed Stat har Ret til at blande sig. Dette Ikke-Interventionens Princip, som England f. Ex. fornylig gjorde gjældende, i Anledning af de indre Stridigheder i Sveits og Bevægelsen i Italien, har den franske Revolution nylig proklameret igjennem Hr. Lamartines Manifest, og England har anerkjendt det gjennem Lord Palmerstons Erklæring. Det er jo dette Princip, som England følger ligeoverfor Frankrig og venter efterfulgt af Frankrig med Hensyn til den meget hæderlige gentleman, Hr. Smith O'Briens Fordring om 50,000 Bajonetter til Understøttelse af en Opstand i Irland. Allermindst skulde de, der lovprise Revolutioner, modsætte sig Ikke-Interventionens Grundsætning; thi det er under dens Beskyttelse, at de have frigjort sig for Følgerne af den hellige Alliance mellem Fyrsterne. Nu vel, min Herre, det er dette Princip, Kongen af Danmark paakalder! Han fordrer ikke Hjælp af Nogen mod sine oprørske Undersaatter; han ønsker kun selv at afgjøre sit Mellemværende med dem. Først hvis det Uhørte skulde ske, at en fremmed Magt skulde blande sig i hans Riges indre Anliggender, for at understøtte Rebeller mod deres legitime Fyrste, først da vilde ogsaa andre Staters Mellemkomst være baade berettiget og nødvendig, ikke til at bryde, men tvertimod for at opretholde den Regel, paa hvilken efter den europæiske Folkeret de enkelte Staters Uafhængighed hviler.

Disse almindelige Grundsætninger finde ubetinget og uindskrænket Anvendelse paa det suveræne dansk-slesvigske Rige; men det er saa langt fra, at Holstens særlige Forhold til det tyske Forbund kunde begrunde nogen Ret for dette til at intervenere til Fordel for Rebellerne, at det Modsatte her endog er en traktatmæssig Forpligtelse. Det er nemlig en traktatmæssig Forpligtelse for de tyske Forbundsyrster at staa hinanden bi mod deres oprørske Undersaatter, og det selv i saadanne Tilfælde, hvor den paagjældende Fyrste undlader at fordre denne Forpligtelses Opfyldelse. Dette er aldeles uafhængigt af Oprørets Grunde; thi Fyrstens Myndighed skal være gjenoprettet, forinden Undersaatternes Klager kunne forebringes for Forbundsforsamlingen. Spørges der altsaa om Retten, saa er Svaret utvivlsomt: Det tyske Forbund har i intet Tilfælde Ret til at understøtte de holstenske Rebeller mod den holstenske Hertug, men er tvertimod forpligtet til at hjælpe denne til at undertrykke Oprøret, og det, hvad enten han paakalder denne Hjælp eller ikke. I det dansk-slesvigske Rigets indre Anliggender har ingen fremmed Stat Ret til at blande sig — ligesaa lidt det tyske Forbund som noget andet Lands Regjering; thi det dansk-slesvigske Rige er fuldkommen uafhængigt, ligesaavel af det tyske Forbund som af nogen anden Stat.

Saaledes forholder det sig med Retten; lad os nu dermed sammenligne Begivenhederne.

I samme Øieblik som Opstanden udbrod og i umiskjendeligt Sammenhæng med den, overraskedes Verden ved et Brev fra Kongen af Preussen til Hertugen af Augustenborg, hvori Hs. preussiske Majestæt ikke blot

anerkjender de Sætninger, hvorpaa denne særdeles hæderlige Herre støtter Forsvaret for sin Adfærd mod sin Herre og Konge, men endog lover ham sin væbnede Bistand til deres Gjennemførelse. Dette Brev, som gjennem alle Blade bragtes til almindelig Kundskab, gav naturligvis Signalet til at den saaledes understøttede Opstand blev til en Revolution. Kongen af Danmark forbereder sig til at opretholde eller i al Fald gjenoprette den lovlige Tingenes Orden i sit eget Land og ved sine egne Midler; men Kongen af Preussen kommer ham i Forkjøbet, idet han uden nogen forudgaaende Forhandling lader sine Tropper rykke ind i Kongen af Danmarks Territorium, imod dennes Villie og Protest, og besætte hans vigtigste Fæstning, som Prindsen af Augustenborg under løgnagtige Foregivender havde overrumplet og nu udleverede til de preussiske Fortropper. En preussisk Major, som sendtes forud for disse, erklærer for den danske Regjering, at det er sket, for at forhindre Holstenerne fra at proklamere Republikken, uagtet i dette af adelige Junkere ledede Land intet Menneske drømte herom. Da de maritime Interesser i Preussen allarmedes ved disse Tildragelser, forsikkrer den preussiske Udenrigsminister i Berlin, at dette ikke er noget Fredsbrud, men at selv om det skulde komme til Krig, vilde denne indskrænke sig til Landjorden, da Preussen ingen Krigsskibe havde, og da saadanne Midler, som at blokere Havne eller opbringe Handelsskibe, stred mod vore oplyste Tidens Tænkemaade. Samtidig med at Preussen foretager disse fredelige Demonstrationer af en saa eienommeligg Natur, opfordrer det Danmarks nærmeste Naboer, Meklenborg, Brunsvig, Hannover og Oldenburg, til

at gjøre ligesaa, og disse gribe naturligvis med Begjærlighed denne uventede Leilighed til at spille en Rolle, og derved paa engang at skaffe deres egne militære Lyster og deres Undersaatters ophidsede Lidenskaber Fyldestgjørelse. Endelig underretter Preussen Forbunds-forsamlingen i Frankfurt, der som bekjendt er i fuld-stændig Opløsning, om hvad der var sket, og denne iler med at takke det for dets Fædrelandskjærlighed og med at bemyndige det til i Forening med Nabolandene at foretage det videre Fornødne.

Dette er en kort og sandfærdig Udsigt over de Kjendsgjæringer, som hidtil ere komne til offentlig Kundskab, og som i den korte imidlertid forløbne Tid ere fulgte paa hinanden med en saa rivende Fart, at man maa være spændt paa dette Dramas videre Udvikling.

Skjøndt vor Tid er rig paa uventede og overraskende Begivenheder, saa indeholder dog hvad her kortelig er berettet noget saa Exempelløst, at man ikke kunde tro derpaa, hvis ikke Virkeligheden altid forudsatte Muligheden. For at begribe denne maa man imidlertid nøie kjende det tyske Folk og dets nuværende Tilstand. Det kan ikke her være Opgaven at skildre Følgerne af det Undertrykkessystem, som i en Menneskealder har kuet det tyske Folks Længsler efter Enhed og Frihed, eller Virkningerne af den ganske exceptionelle Frihed, hvilken de tyske Regjeringer fandt det bekvemt at indrømme den voxende Misfornøielse i Behandlingen af de slesvigholstenske Stridigheder, som den offentlige Menings Organer derfor kastede sig over med den Graadighed, der følger af den i alle andre Sager dem paalagte Faste.

Kjendsgjerning er det, at aarlange, uafbrudte Agitationer, mod hvilke Sandheden var aldeles afmægtig hos alle, endog de besindigste Tydskere, have rodfæstet den Tro, at den tydske Nationalitet er bleven mishandlet af de Danske, og have fremkaldt en under denne Forudsætning kun altfor naturlig Forbittrelse. En egentlig Udvikling vilde føre for vidt; men et Par enkelte Antydninger maa det dog være mig tilladt til Belysning af den nuværende Situation at anføre.

Dengang da Kongen af Preussen slog ind paa den ovennævnte Vei, befandt han sig i en Stilling, der ikke var gunstig for rolige Overveielser og vise Beslutninger. Efter en voldsom og blodig Gadekamp var hans Hovedstad i Hænderne paa en bevæbnet, af Seiren beruset Folkehob, hvis revolutionære Fordringer bare den Karakter, som er uadskillelig fra den pludselige Overgang fra Trældom til anarkisk Frihed. Selv var han en Fange i sit eget Slot, dybt krænket i sin Kongefølelse, om hvis guddommelige Ret han nærrede de mest ophøiede Forestillinger. Berlins Garnison bivuakkerede udenfor Stadens Porte, blødende af sine egne Saar, og af det Borgerblod, den havde udgydt, dybt ydmyget over at være beseiret af en udisciplineret Folkehob, forbittret paa sine Førere, hadet og haanet af Folket. At fjerne disse Tropper, at give dem Beskjæftigelse og Leilighed til at gjenvinde Folkets Gunst — det var Øieblikkets mest paatrængende Krav. Dertil frembød et pludseligt Overfald paa Danmark en bekvem Leilighed, men det kunde ogsaa i andre Henseender være en Udvei. Da Kongen af Preussen ikke havde kunnet beseire Revolutionen, faldt han paa at stille sig i dens Spidse, men

det tilbudte Protektorat, hvis egentlige Betydning endnu staar aabent for Diskussion, mødte intetsteds Sympathi og paa mange Steder den haanligste Afvisning. Det Pinlige i at gjøre sig til Fuldbyrder af Barrikadernes Beslutninger, blev dobbelt pinligt, naar Offeret blev forsmaaet; men alle de aabenbare og hemmelige Tilhængere af den gamle Tingenes Orden vilde gjerne følge deres Konge — kun ikke paa denne Vei, og det seirende Parti var ikke tilbøieligt til at søge sin Fører i de Beseiredes Leir. Skulde derfor det i Angstens Øieblik proklamerede tyske Hegemoni faa Indhold og finde Anerkjendelse, maatte alt dette søges i Udlandet. Kunde det lykkes det revolutionære Preussen at erobre en ny Provinds for det revolutionære Tydskland — tilmed en Provinds, blandt hvis Indvaanere mange tale Tydsk, og blandt hvis Embedsmænd mange paa de tyske Universiteter havde indgaaet Broderskab med den nu seirrige Bevægelses Helte — da turde man haabe, at et saadant Sonoffer paa Revolutionens Alter vilde blive modtaget med Velbehag. At denne Gave var fraranet en fredelig Nabo, som i ingen Henseende havde fornærmet Tydskland, vilde ikke formindske dens Værd; thi de revolutionære Lidenskaber ere høit ophøiede over saadanne Hverdagslivets Smaating som Ret og Retfærdighed. Ligesom man ikke kan standse en Flod, der har overskredet sine Bredder, ved at foreholde den Skjoder og Adkomstbreve til den Eien- dom, som den vil til at opsluge, saaledes kan man ikke med Fornuftgrunde beseire Magten, naar Angsten giver den i Lidenskabens Vold. Det er kun ved at tage disse fortvivlede Omstændigheder i Betragtning, at man kan forklare sig, at Kongen af Preussen, som skulde synes

at have nok at gjøre med sine egne Anliggender, har kunnet føle sig kaldet til at ordne Kongen af Danmarks Sager.

Det er et sørgeligt Syn at se en af Naturen høisindet Fyrste bragt til saadan Yderlighed, at han, for at reise sig selv fra sit dybe Fald, forsætlig begaar Uret mod en anden Fyrste; det er smerteligt at se en oplyst og velordnet Stats Regjering træde Folkeretten under Fødder, for at beile til en ophidset Folkehobs Gunst. Spørgsmaalet er kun, om Europa kan og vil være rolig Tilskuer ved en saadan Forargelse. Derom ønsker jeg endnu til Slutning at gjøre nogle Bemærkninger. For denne Sinde forbliver jeg o. s. v.

4.

Min Herre!

Vil Europa tillade, at Preussen og dets nordtydske Forbundsfæller kaste sig over Danmark, for at understøtte et Oprør, som de selv have fremkaldt? Vil Europa tilstede, at Kongen af Preussen aftvætter det Borgerblod, der klæber ved hans Hænder, i de uskyldige Danskes Blod? Vil Europa se roligt paa, at Tydskland søger et Afløb for det tydske Folks revolutionære Opbrusning og en Beskjæftigelse for dets usunde Kræfter ved at lade dem udgyde sig over en fredelig Nabostat, som paa ingen Maade har krænket dets Ret og Interesse? Med andre Ord: Er det kommet saa vidt i Europa, at Folkeretten er bleven et tomt Mundsveir og Retfærdighed og Billighed en Føde for utæmmede Drifters graadige

Moloch? Skal det nye Tidsrum i Europas Historie indvies ved en Tilbagevenden til Barbariets Næveret?

Det er et Spørgsmaal af stor Betydning for enhver Stat, i hvilken Lov og Ret endnu staar opreist, ja selv for enhver Stat, som, rystet i sine Grundvolde ved Kampen mod forældede Misbrug, dog længes efter snart at vende tilbage til ordnede Tilstande, og at opreise en folkelig Regjering paa frie Institutioners brede Grundlag. Det er et Spørgsmaal, jeg navnlig ønsker at rette til det stolte England, hvis Loyalitet og hvis Institutioner saa herligt have bestaaet disse Tidens Prøvelse, og som midt i den almindelige Forvirring throner paa sin Friheds og sin Magts faste Grund, til Trøst og Haab for Fornuftens og Rettens evige Interesser.

Vil altsaa England lukke sit Øre for en Fyrste, som for at opretholde Lov og Ret i sit eget Land ikke fordrer Andet af Andre, end at de ikke skulle blande sig i hans indre Anliggender, og som til den Ende paakalder Ikke-Interventionens store Grundsætning, — den England selv har gjort til Grundlag for sin Politik? Vil den engelske Regjering vende Ryggen til en Fyrste, som ikke bruger Retfærdighedens Sværd til Nogens Undertrykkelse, men kun til Fredens Gjenoprettelse, for i Fred at kunne grundlægge sit Folks Frihed? Vil det engelske Folk i Kampen mod Overmagten lade et tappert lille Folk i Stikken, for hvis nære Slægtskab med det selv Minderne om dets egen Oprindelse og Historie vidne? Og selv om man i Politiken vilde se bort fra alle Høisindets Fordringer, kan England da lukke Øiet for, at Danmark i Fredstid er dets nærmeste Forraadskammer og god Kunde for dets Industri, i Krigstid ved sin Beliggenhed ved

Østersøens Dardaneller og ved sin ældgamle Sømandsdygtighed kan være det en nyttig Forbunds-fælle, uden nogensinde at kunne blive det en Rival, hvad derimod Tydskland stræber efter at blive? Samfærdselens gjensidige Fordel og en dyb Sympathi for Englands frie Institutioner, som vi nu staa i Begreb med fuldstændig at tilegne os, have i Danmark udslettet Mindet om 1807; men England vil ikke have glemmt det — man glemmer ikke en Æresgjæld, saalænge den ikke er betalt. Det er ikke mig, det er selve Begivenhederne, som opkaste disse Spørgsmaal, og som ikke ville undlade at kræve et Svar.

For Slesvigs Vedkommende har dette Spørgsmaal en ganske særegen Betydning for det europæiske Samfund. Da Slesvig, som alt bemærket, ligesaalet nu hører til det tyske Forbund som det nogensinde har udgjort en Del af det tyske Rige, og da der ikke gives nogensomhelst international Akt, hvorved den danske Krones Ret over samme er indskrænket, har Tydskland intet andet Paaskud til at betragte det som sig vedkommende, end at en Del af dets Indvaanere tale det tyske Sprog. Europa kan umulig indrømme, at denne Omstændighed kan gjøre det slesvigske Spørgsmaal til et tysk Spørgsmaal. Ganske vist er Nationaliteten en vigtig Faktor ved Staternes Sammensætning, og den vinder i Betydning jo mere under Frihedens Udvikling Staternes Skjæbne bygges paa Folkenes egen Selvbestemmelse; men saa vist dette Hensyn fortjener Paaagtning af den almindelige Politik, saa lidet kan man ophøie det til den ene ledende Grundsætning, uden at kuldkaste den hele offentlige Ret, saaledes som den historisk er opbygget

ved Aarhundreders Arbeide, og fastslaaet ved de internationale Statsakter, hvorpaa Europas Fred og Civilisationens Udvikling hviler. Den ensidige og fanatiske Anvendelse, Tydskerne ville give Nationalitetsprincippet er derfor en Trusel mod hele den europæiske Retstilstand; thi det har ikke mere Ret til Slesvig, end til Helgoland, til Elsas, Lothringen, to Trediedele af Sveits, Belgien, de russiske Østersøprovindser, for ikke at tale om store Dele af Nordamerika. Tydsklands Fordring paa Slesvig er derfor en Krigserklæring mod alle dets Nabostater, og denne Fordrings Anerkjendelse vilde etablere et Præcedens, som ved given Leilighed kunde vendes mod enhver af dem — ja det vilde maaske kunne blive allerfarligst for Tydskland selv, naar det lykkes den panslavistiske Propaganda at røre op i det slaviske Underlag, hvorpaa hele det østlige Tydskland er opført. Det er for Øieblikket kun mod Danmark, at man praktisk vil gjøre den Paastand gjældende, at Tydsklands Grændser gaa saa vidt som »den tydske Tunge naar«; men i Princippet er den rettet mod Europas hele Retsorden og i sine Konsekventser vil den ramme de fleste bestaaende Stater. Skal det slesvigske Spørgsmaal derfor ikke betragtes og behandles som en udelukkende dansk Sag, saa bliver det ikke et tydsk, men et almindelig europæisk Anliggende.

Men fremfor Alt bliver det i saa Tilfælde et engelsk Spørgsmaal; thi det berører ikke blot Englands Interesser, Sympathier og politiske System, men det bliver et Spørgsmaal om Englands Loyalitet. Det er denne Paastand, jeg nu skal bevise.

Efterat Kongen af Danmark, som ingensinde havde ophørt at have den fulde Besiddelse af en stor — den saakaldte kongelige Andel af Slesvig, i Aaret 1713 ved Erobring havde tilbagevundet den saakaldte fyrstelige Andel af dette Land, som for en Tid havde unddraget sig hans Overhøihed, og saaledes in optima forma havde taget det hele Land i udelt Besiddelse, afsluttede han d. 11 Juli 1715 paa Gottorp Slot en »Garantitraktat« med Kongen af Storbritannien, ved hvilken Danmark afstod Bremen og Verden til Hannover, hvorimod Storbritannien til Gjængjæld med Kongen af Danmark afsluttede et »foedus«, som for den daværende Krigs Varighed skulde være »offensivum et defensivum«, men for alle fremtidige Tilfælde et »foedus defensivum«, ved hvilken hans storbritanniske Majestæt lover for sig selv, sine Arvinger og Efterfølgere kraftig at haandhæve og garantere Kongen af Danmark og hans Arvinger og Efterfølgere i Besiddelsen, Brugen og Eiendommen af Hertugdømmet Slesvig »contra quoscunque«. Samme Bestemmelse gjentages i en Tillægserklæring. Efterat Besiddelsen af det hele Slesvig derpaa var bleven anerkjendt af Preussen d. 24 Mai 1715, af Sverig d. 3 Juni 1720 og af Frankrig d. 18 August s. A., garanteredes den af sidstnævnte Magt. Udtrykkene »Sa Majesté Britannique a déjà garanti la possession de Slesvic à la couronne de Danemarck« indeholder et yderligere Bevis paa, hvorledes den ovennævnte Akt affattedes. Endelig undertegnede Kongen af Storbritannien d. 26 Juli 1720 en særlig Garantiakt, hvori han gjentager »la promesse et garantie que Nous avons faites à l'égard de la possession et jouissance paisible du Duché de Slesvic au Roi

de Danemarc«, og hvori det udtrykkelig siges: »ainsi S. M. Britannique promet et s'oblige pour soi, ses heretiers et successeurs de garantir et conserver S. M. de Danemarc dans une possession continuelle de la partie du Duché de Slesvic, laquelle S. M. Danoise a entre les mains, et de la défendre le mieux possible contre tous et chacun, qui tâcherait de la troubler, soit directement ou indirectement«. Det maa herved erindres, at en stor Del af Slesvig uafbrudt baade de jure og de facto havde været i de danske Kongers Besiddelse og at man aldrig havde gjort ham den stridig, hvorimod det var den forhen fyrstelige Andel, hvilken han nu besad ved Erobring, som bestredes — dengang endnu af Rusland. Derfor blev der under 16 April 1727 indgaaet en ny Overenskomst, hvorved »Sa Majesté Britannique, pour exécuter fidèlement les garanties données contre toute invasion ou hostilité de la part de la Czarine, ou de quelque autre puissance que ce puisse être, qui viendrait pour attaquer le Duché de Slesvic«, forpligter sig til at sende en Hær til Danmarks Hjælp »sur les premiers avis certains, qu'on aura du mouvement des troupes Moscovites, ou de toute autre puissance que ce puisse être, qui viendrait pour attaquer le Slesvic«. Den Fare, som dengang truede fra Rusland blev omsider fjernet ved Traktaten af 20 (31) Mai 1773, hvorved ogsaa dette Rige anerkjendte Danmarks Ret til det hele Slesvig. Nu er det fra Preussens Side, at Danmark trues baade »directement et indirectement« — i den »possession et jouissance paisible du Duché de Slesvic«, som Hs. brittanniske Majestæt gjentagende i de mest utvetydige og bindende Udtryk har garanteret »contre tous et chacun« — »contre toute puissance que ce puisse

être qui viendrait pour attaquer le Slesvic«. Derfor vil heller ingen Englænder med Kjendskab til disse Aktstykker kunne være i Tvivl om, hvilke Skridt brittisk Ære og Ordholdenhed ville paalægge den engelske Regering at gjøre, nu, da casus foederis saa klarlig er indtraadt. Lord Palmerston har givet Svaret ved fornylig at tiltræde den Erklæring i Hr. de Lamartines Manifest, at naar en Magt har garanteret en anden Magt en vis Besiddelse, da har den ikke blot »le droit«, men ogsaa »l'obligation«, at anvende de fornødne Midler for at opretholde den i saadan Besiddelse. Jeg tror saaledes at have bevist min Paastand, at hvis andre Magter blande sig i det slesvigske Spørgsmaal, saa bliver dette i fuldeste Forstand et engelsk Spørgsmaal, fordi det da vil komme til at angaa Spørgsmaalet om Englands Loyalitet.

Jeg har i det Foranstaaende søgt at henlede den offentlige Opmærksomhed paa vor Sags europæiske Side, og paa den Betydning, det særlig maa have for England, og jeg har dermed fuldført den Opgave, jeg havde stillet mig. Jeg tvivler ikke paa, at den danske Regjering snart vil henvende sig til England med de Krav, som støtte sig, ikke blot paa det engelske Folks høihjertede Sympathier og paa Folkerettens almindelige Love, men paa bestemte af Englands Krone indgaaede Forpligtelser, og at disse loyalt ville blive opfyldte.

Selv om Danmark blev forladt af hele Europa, vil det dog ikke svigte sig selv. Danmark vil kæmpe for sin Tilværelse og for sin Ære, som det sømmer sig for et høibaarent og ædelt Folk. Hvis de tyske Hæres umaadelige Overlegenhed skulde fordrive os fra Fast-

landet, ville vi, efter de gamle Athenæers Exempel, søge Tilflugt bag vore Træmure, og vise Tydskland, at de gamle Søkongers Aand ikke er uddød ved Østersøens Strande. Er det Danmarks Skjæbne, at det tilsidst maa segne for Overmagten, da vil det falde med Ære, og dets Eftermæle vil være en uudslettelig Anklage, ikke blot mod dem, som retløst voldførte det, men ogsaa mod dem, som ved at taale det svigtede deres Pligt.

Men Danmark vil ikke falde! Vi gaa en stormfuld Fremtid imøde med den faste Fortrøstning, at Prøvelsens Dag vil blive vor Gjenfødelse og nationale Opreisning — til Kraft, til Hæder og Frihed.

Jeg forbliver, min Herre,

Deres ærbødige Tjener

O. L.

VII.

Min Reise som Regjeringskommissær i Jylland.

1848.

Det er alt ovenfor bleven bemærket, at jeg fra min Reise til Berlin og London kom tilbage til Kjøbenhavn umiddelbart efter Budskabet om Slaget ved Slesvig var naaet dertil. Her havde vor lille uøvede og uprøvede Hær ikke, som ved Bov, havt at gjøre med slet organiserede og slet ledede Insurgenttropper og sammenløbne Friskarer, men med Eliten af den preussiske Hær, som brændte af Længsel efter Opreisning for den i Berlins Gader lidte Ydmygelse, og som var os overlegen, ikke blot i Uddannelse og Bevæbning, men ogsaa i Tal. Om Seir kunde derfor fornuftigvis ikke være Tale, men kun om en alvorlig Modstand, som kunde dæmpe Tydskernes Overmod, der betragtede Danmarks Erobring som en militær Promenade, og vække den slumrende Interesse hos den Del af Europa, som endnu var Herre over sine Beslutninger. Det gjaldt mere en politisk, end en strategisk Protest mod det paa os forøvede retløse Overfald; det gjaldt at væge for vor Ære og for vor Fremtid. Og dette Formaal blev

i fuldeste Maal opnaet. Modstanden var haardnakket og langvarig; hver Hærafdeling førtes i Ilden i fuld Overensstemmelse med den under klog Benyttelse af det gunstige Terræn forud lagte Plan; ingen Afdeling veg tilbage uden efter Ordre, og uden at Kampen optoges af en ny Afdeling, som dertil var i Beredskab paa den anviste Plads, — engang i Slagets Løb var Fjenden ved et dristigt Flankeangreb bragt i en Stilling, som han selv har betegnet som »kritisk«, — og efter endt Dagværk trak Hæren sig tilbage i den fuldstændigste Orden, uden at blive forfulgt og indtog en regelmæssig Bivuaakstilling, uden deri at blive foruroliget. Det gjælder derfor om dette Slag — maaske i høiere Grad, end om noget af de paafølgende — at det blev ledet med taktisk Kløgt og Fasthed; baade Officerer og Soldater, som ikke hidtil kjendte sig selv eller hinanden, havde gjort deres Fædreland Ære. Men Tiden var dengang for overspændt og Landets Stilling for mislig, til at en rolig og forstandig Opfattelse strax kunde gjøre sig gjældende, og jeg forefandt Kjøbenhavn i en feberagtig Stemning, som om vi havde lidt et fuldstændigt Nederlag, og ophidset af uhyggelige Rygter om Overrumpling, Blodbad o. dsl. Den Forestilling, at nu Alt var tabt og forbi, kunde Slaget ved Slesvig paa ingen Maade retfærdiggjøre, men jeg negter ikke, at den ved første Øiekast kunde synes at faa noget Medhold i den snart derefter paafulgte ulykkelige Allarmering ved Flensborg, som dog under de forhaanden værende Omstændigheder var undskyldelig, og hvis Følger hurtigt bleve oprettede og ved Dybbøl og Nybølle fuldstændig udslettede. Men selv afset fra denne uforudsete Rystelse, vilde vi med den Styrke, hvorover vi kunde

raade, umulig kunne fortsætte Frontforsvaret, f. Ex. ved Bov, Haderslev, Veile osv., og Hæren indtog derfor, som forud bestemt, den udmærkede Flankestilling paa Als, hvor den kunde finde den Hvile og modtage den Forstærkning, som den behøvede, forinden den paany kunde føres mod Fjenden. Dermed var da det direkte Forsvar af Jylland opgivet, og det var let at forudse, at den politiske Skranke imellem »Hertugdømmerne« og Kongeriget ikke vilde være nogen Hindring for Fjendens Fremrykning. End ikke Skinnen af et Forsvar var der Haab om at bevare. Havde Kavalleriet, som i Slaget ved Slesvig kun nominelt havde dækket vor høire Fløi, derefter, i Stedet for til ingen Nytte at manøvrere omkring mellem Bov, Tinglev, Hellevad, Toftlund, Gram, Skodborghus og Follingbro, strax og samlet trukket sig tilbage til den jyske Grændse, da kunde det maaske, i fuldkommen kampdygtig Stand, have dannet Kjærnen af et »nørrejysk Korps« og med Understøttelse af lidt Infanteri og Artilleri fra Hovedhæren og med nogen Forstærkning af det Infanteri, som alt havde begyndt at organisere sig i Aalborg, have faaet nogen Betydning. Det kunde ganske vist ikke have holdt Fjenden ude fra Jylland; men det kunde have foruroliget og ved given Leilighed forulempet ham, fremfor Alt havt en gavnlig Indflydelse paa Befolkningens Stemning. Men nu ankom Kavalleriet med udmattede, tildels brudte Heste saa sent til Kolding, at der ikke var Andet at gjøre, end hurtigst muligt at føre det over Snoghøi til Fyen. Dermed var det da tillige givet, at Batteriet Marcussen, der fra Flensborg var draget mod Nord, og den løse 3die Infanteribattallion, som ikke havde løsnet andet Skud, end det ulykkelige

Vaadeskud, der ved Bevtoft havde dræbt den høitbegavede Maler Lundby, ogsaa maatte bringes i Behold, hvis de skulde komme til Nytte for den fremtidige Krigsføring. Efterat Udskibningen havde fundet Sted i Horsens og Aarhus, bestod saaledes det nørrejydske Korps af den halvblinde Hædersmand, General Moltke, den konfuse Stabschef Oberst Baggesen, Intendanten (den senere Stiftamtmand) Nielsen og 2 Ordonantser. Saaledes mistede Jylland endog den opmuntrende Illusion, at der kæmpedes for det, og den Trøst, der ligger i selv at kunne gjøre Noget for sit Forsvar ved at reise en Folkevæbning, som ved vort Lands Beskaffenhed og vort Folks Karakter vel ikke kunde faa nogen krigersk Betydning ligeoverfor en fast organiseret og veldisciplineret Armé, men som blev meningsløs og uforsvarlig, naar den ikke kunde støtte og slutte sig til en regelmæssig Hærstyrke. Jylland laa saaledes aabent for Fjenden, dømt til uden Modstand at bøie sig under hans Aag, værgeløst prisgivet for alle Magtens Misbrug.

I det første Statsraad, hvori jeg strax efter min Hjemkomst deltog, kom denne Jyllands forladte Stilling under Forhandling. Kunde man ikke gjøre Noget for at beskytte Jyderne mod Fjendens Overmod og Udsugelser, skyldte man dem i det Mindste en Forklaring, der kunde være saa meget mere nødvendig som der ikke var Tvivl om, at Fjenden vilde fremstille Okkupationen og alle dens voxende Haardheder, som nødvendige Følger af den danske Regjerings egne Foranstaltninger, navnlig med Hensyn til tyske Skibes Opbringelse og tyske Havnes Blokade. Der var ingen Fare for, at Jylland skulde låane Øre til den pangermanistiske Anskuelse, som dengang kogte over i

alle tyske Gemytter, at det med Tydskland landfaste Jyllands Befolkning er en »urgermanisk« Stamme, væsentlig forskjellig fra de fæle »Inseldänen«; men det var ikke umuligt, at Følelsen af at være opgivne kunde bane Veien for den Forestilling, at de bleve opoffrede for Kjøbenhavnerne, der trygge bag det skærmende Hav forlystede sig ved Synet af de opbragte Skibe og berigede sig ved et forøget Handelsrøre, medens Jyderne maatte se fremmede Soldater husere i deres Hjem og fortære deres Smule Velstand. En saadan Tankegang var nemlig ikke fremmed for mange blandt Jyderne og kunde — det kan man ikke negte — i flere Henseender finde Støtte i de tidligere Enevoldsregjeringers Færd. Det er jo Nemesis's gamle Vane at straffe Sønnerne for hvad Fædrene have forsyndet. Der forestod derfor Jyderne, der ere sig vel bevidste, at det er Tydskerne, som for tydsk Kurant købe deres Stude og Heste, en alvorlig Prøvelse — ikke for deres Troskab, men for deres Taalmodighed, naar man kunde give det Skin af, at deres Interesser tilsidesattes, og det maatte derfor være Regjeringen magtpaaliggende at styrke det broderlige Sammenhold ved at hævde de store Interessers Solidaritet. Hertil kom, hvad der laa den øverste Statsforvaltning nærmest, at den regelmæssige Forbindelse mellem Regjeringen og alle de lokale Myndigheder snart vilde være afbrudt, og at disse vare vante til i Stort og Smaat at skyde sig ind under »den høiere Visdom«. Nu med Et at overlade Alt til deres frie Selvbestemmelse, var saa meget betænkeligere som her handledes om et Forhold, hvori den positive Lovgivning ikke frembød Veiledning, hvori der ikke engang kunde opstilles almengyldige Regler,

og hvori man heller ikke kunde søge Trøst i Præcedenterne fra den forrige Krig. Vel havde Regjeringen dengang fulgt meget strenge Grundsætninger; den havde f. Ex. afsat en Præst paa Seierø, fordi han havde solgt Æg og Høns til Matroser fra den engelske Flaade, hvilke disse ellers naturligvis vilde have taget, og den havde anklaget Schulin, de Coninck og Rønne som Landsforrædere, fordi de, efterat alle Embedsmænd vare løbne deres Vei, havde truffet en Overenskomst med den engelske Intendantur om efter rigtig Fordeling at levere de Fødemidler, som Hæren behøvede og efter Krigsbrug kunde fordre eller selv tage, og som Englænderne tilmed betalte med høie Priser. Omvendt havde Høiesteret frifundet de Anklagede, og den havde heri fundet udelt Medhold hos den offentlige Mening, saa at det vel kunde ansees for givet, at den af den daværende Regjering opstillede yderligste Fordring var uholdbar, men ingenlunde, hvor Grændsen skulde sættes mellem hvad der var tilladt og hvad ikke. At overlade hele dette Spørgsmaal til Embedsmændenes Kløgt og Konduite, vilde for Regjeringen vistnok have været det nemmeste, men det vilde i mange Tilfælde have været at gjøre Regning uden Vert, og kunde i intet Tilfælde føre til en ensartet Fremgangsmaade. Det sees nemlig let, at der her var en dobbelt Fare: den ene, at forraade Statens Værdighed ved servilt at underkaste sig den Villie, som faktisk havde Magten, den anden, at forraade Befolkningens Interesse ved at unddrage sig enhver Berøring med Fjenden eller ved at gjøre en Modstand, som vilde friste, ja endog berettige ham til Selvtægt. Mellem begge Yderligheder laa der en Mængde af Grader, hvor Valget maatte være af-

hængigt af hele Okkupationens Karakter, betinget af Fjendens Optræden, og forskjelligt fra Sted til Sted, f. Ex. efter den Fasthed Besættelsen havde faaet osv. Selv om der havde været Tid dertil, vilde dette saaledes ikke kunde ordnes ved en almindelig Instrux, og Statsraadet besluttede derfor at sende et af sine Medlemmer til Jylland for som Regjeringskommisær med udstrakt Fuldmagt at lede det hele Forhold og afgjøre alle mødende Tilfælde, som bedst vilde kunne bedømmes paa selve Stedet. Dette Hverv blev overdraget til mig, og det faldt dengang ikke Nogen ind at unddrage sig, naar han blev kaldet.

Naar jeg ovenfor har givet en kort Fremstilling af Motiverne til denne Beslutning, da maa det nærmest forstaaes som min Opfattelse af den mig stillede Opgave; thi under den Mængde af vigtige, især militære og diplomatiske Spørgsmaal, som netop dengang trængte sig ind paa Regjeringen, kunde jeg ikke opnaa en virkelig Forhandling, og en Samtale med Geheimeraad Bardenfleth, der som Justitsminister havde arvet Traditonen fra det gamle Kancelli som den indre Statsforvaltnings Hoved, gav mig ikke noget Udbytte. Men idet Regjeringen saaledes overlod det hele Ansvar til mig, gav den mig paa den anden Side den mest udstrakte Fuldmagt. Kongen selv var i dette Øieblik fraværende; men i en af hele Ministeriet i hans Navn (under 29 April) udfærdiget aaben Skrivelse bemyndigede det mig til: »paa Regjeringens Vegne og under Ansvar til den at træffe enhver extraordinær Foranstaltning, som jeg med Hensyn til de forhaanden værende Omstændigheder maatte anse fornøden«, navnlig ogsaa til »at suspendere Embedsmænd

og konstituere Andre i deres Sted«, hvorhos det paa- lagdes »samtlige Provindsens civile Autoriteter at efterkomme de Ordre, som jeg maatte meddele dem«. Det samme paa lagdes dem ved et af Justitsministeren til alle Amtmænd udstedt Cirkulære, der meddelte min Sendelse. En vigtig Medhjælp fik jeg derved, at den nylig fra en Reise til Stockholm hjemvendte Professor Fr. Krieger ledsagede mig som min »Skriftefader«, og at en af Justitsministeriets dygtigste yngre Mænd, Fuldmægtig (senere Amtmand, sidst Stiftamtmand) Dahl medgaves mig som Sekretær. Vi afreiste den næste Morgen tidlig.

Underveis havde jeg god Leilighed til at overveie min Opgaves Vanskelighed og mine Kræfters Utilstrækkelighed. Det var kun lidet tilfredsstillende, hvad jeg havde at sige Jyderne; de ere ikke Idealister, og mod saa plumpe Realiteter, som Bajonetter og Udskrivninger, ere Ord kun en fattig Trøst. Det var dog især fra Embedsstanden at jeg ventede de største Vanskeligheder. Skjøndt der i Martsministeriet sad høit ansete Mænd af det gamle Regimente, og skjøndt Regjeringen — hvad der vistnok er enestaaende ved en saa dybt indgribende Omvæltning — ikke havde foretaget en eneste Afskedigelse eller Ud nævnelse af politiske Grunde, kunde der dog ikke være mindste Tvivl om, at Embedsstanden i sin Helhed betragtede Martsministeriet og dets hele Tilblivelse som en stor Abnormitet. Og nu skulde den modtage det af Ministeriets Medlemmer, der stærkest repræsenterede Bruddet med alle de gamle Traditioner, som en Foresat med næsten ubegrændset Myndighed. Og denne homo novus, der ikke var udgaaet af Administrationens Skjød, langt mindre var en i denne anerkjendt Autoritet, skulde nu, løsreven fra

alle de forsonende Garantier, man kunde finde i Ministeriets alsidige Sammensætning — ene træde op Ansigt til Ansigt med erfarne Mænds, om ikke fjendtlige, dog i al Fald aarvaagne Kritik. Han skulde handle under Forhold, hvor han kunde blive nødt til i høieste Instans at afgjøre Spørgsmaal henhørende til saa godt som alle Forvaltningsgrene, — uden den Betænkningstid, som ellers endog til Overmaal findes nødvendig, uden den Veiledning, som ordentligvis kan hentes fra afgivne Erklæringer og Indstillinger, og uden den Støtte, som selv den mest erfarne Minister ikke kan undvære, men finder i et fast og indøvet Personale af Medhjælpere. I Sandhed! Den, som kun havde søgt sit Eget, vilde have frabadet sig en saadan Uriaspost.

Men det var det Eiendommelige og Smukke ved hin Tid, som Ingen, der har gennemlevet den, nogensinde vil glemme, at man ikke tænkte paa sig og Sit, men kun paa Fædrelandet, og gjorde hvad der i dets Navn forredes — godt eller slet, Alt efter Enhvers Forstand og Lykke — men villig og selvfornegtende. Ligesom denne Følelse bar mig op til uden Betænkelighed at gaa den Vei, der blev mig anvist, saaledes stolede jeg ogsaa paa, at den vilde komme mig imøde og hjælpe mig i min Gjerning. Fra alle Sider lode jo varme Udtalelser af Troskab og Hengivenhed for Kongen og — som det dengang stedse hed — hans »folkelige Ministerium«. Jeg gjorde derfor Regning paa, at selv de Embedsmænd, for hvem denne unge missus regius var en Forargelse, dog villig vilde bøie sig for en Myndighed, der kom i Kongens Navn, maaske endog være tilfredse med for deres egen Raadvildhed at kunne finde Tilflugt under en Andens An-

svar. Men fremfor Alt haabede jeg, at de Fleste af dem — og mest de, som mindst trængte til Veiledning — vilde modtage mig med Velvillie, som en velkommen Raadgiver og Medarbejder til vort fælles Maal. Denne Forventning er ikke bleven skuffet. Blandt de mange smukke Beviser, jeg derpaa modtog, skal jeg kun anføre et, som forekommer mig betegnende for hine Dages Aand, idet Præsten i Fredericia, Dr. Rørdam, med forunderlig Høitidelighed sagde, at det var noget Nyt og dog noget meget Gammelt her i Norden, at de Styrende droge om mellem Folket, for gjennem det levende Ord at tale til dets Overbevisning, og ved personligt Samraad at ramme Landets Tarv, i Stedet for at i de mellemliggende Aarhundreder den eneste Forbindelse mellem dem havde været de kolde, skriftlige Befalinger, der næsten havde gjort dem fremmede for hinanden. Tanken var naturligvis den, at Folkets Selvstyrelse havde gammel Hævd i Norden og efter lang Afbrydelse nu atter skulde kaldes tillive, om det end først var gjennem den forventede Forfatning, at denne Samvirken mellem Regjering og Folk skulde bringes i ordnet Form. Men at en Mand, der vist var bedre hjemme i vor Fortids Historie, end i Nutidens Politik, saa ligesom en Bebudelse og Begyndelse af denne Regjeringsvis i den Maade, hvorpaa jeg var kommet til Jyderne og var optraadt iblandt dem, deri saa jeg fra min Side et godt Varsel for min Fremgang. I al Fald stemmede denne Opfattelse godt med den Beslutning, jeg strax havde fattet, saa lidet som muligt at optræde som en selvstændig, bydende Mynighed, hvis store Udstrækning og korte Varighed let kunde bringe Usikkerhed ind i den tilvante, regelmæssige Forretningsgang, men at skyde mig ind under de bestaa-

ende Autoriteter, og kun at gribe til Befalinger, hvor Raad ikke vilde forslaa. Jeg holdt mig overbevist om, at min Virksomhed kun vilde vinde i Styrke, jo mindre fremtrædende den var, fordi en frivillig Følgagtighed vilde koste alle Vedkommende mindre Selvovervindelse, og lette den selvstændige Virksomhed, som blev nødvendig i de mangfoldige Tilfælde, hvor det var umuligt at henskyde Afgjørelsen til en aldeles extraordinær Myndighed, uden Midler til at styre, ja selv uden et fast Opholdssted.

Til at iværksætte denne Plan fik jeg et vigtigt Middel ihænde allerede forinden jeg betraadte jydsk Grund, idet jeg paa Skibsbroen ved Middelfart traf Stiftamtmanden i Ribe, Grev Sponneck. Han havde været Medlem af den Regjeringskommission (foruden ham Etatsraad Kirstein, Deputeret i den tyske Afdeling af Rentekammeret, og Borgmesteren i Haderslev, Justitsraad Lassen), til hvilken, strax efter vore Troppers Indrykning i Slesvig, dets overordnede Forvaltning var overdraget. Den havde ved et Cirkulære af 10de April opfordret alle Embedsmænd og kommunale Myndigheder til inden 24 Timer at erklære, om de vilde adlyde deres lovlige Landsherre eller slutte sig til den saakaldte provisoriske Regjering, og begyndt med enkelte Afsættelser, da Svar udeblev eller befandtes utilfredsstillende; men efter de strax derefter indtraadte Begivenheder blev det ikke de afsatte Embedsmænd, men Regjeringskommissionen, som maatte fortrække. At Sponneck tilligemed de to andre Herrer var flygtet til Fyen, i Stedet for fra Haderslev at ile tilbage til sin egentlige Post i Ribe, hvor hans Nærværelse nu var nødvendigere, end nogensinde, gjorde mig det klart, hvad hans Hensigt var, og han blev øiensynlig overrasket, da jeg, efter i

forbindtlige Ord at have udtrykt ham min Glæde over, at den første Mand fra Jylland, jeg traf paa, netop var den, med hvilken jeg helst vilde raadføre mig om det mig overdragne Hverv, foreslog ham at følge med mig til Kolding. Han søgte at gjøre gjældende, at han endnu var Medlem af den ovennævnte Kommission, og ikke engang havde afleveret dens Arkiv; men da jeg mente, at dette ikke kunde være større, end at det godt kunde betros til Etatsraad Kirstein, og erklærede, at jeg saa meget mere ansaa mig berettiget til paa Regjeringens Vegne at fritage ham for indtil videre at befatte sig med Slesvigs Regjering, som selve Begivenhederne alt havde paataget sig denne Uleilighed, og da jeg endelig mindede ham om, at der ikke var nogen Tid at spille, hvis han vilde naa sin vigtige Post, forinden Tydskernes Indrykning maaske vilde forhindre det, gjorde han ingen videre Indvending. Et Par Minutter derefter sad han ved min Side i den Baad, som gjennem den indbrydende Nat førte os over til Snoghøi. Paa Gjæstgivergaarden her vexlede jeg et Par Ord med Kavalleriets Chef, General Wedell. Det var et trist Syn ved en Tællepraases matte Skin at se denne høie Skikkelse sunket sammen af legemlig og aandelig Træthed, og det blev mig kun altfor klart, at hvorledes det end maatte være med hans Tropper, saa var han ikke Manden til at fortsætte Kampen. Jeg maatte derfor lade det alt iforveien kun svage Haab fare, at der i Jylland vilde blive en, om end nok saa ringe, Hærstyrke, som kunde opretholde Kongens Banner og Befolkningens Mod.

Da et lykkeligt Tilfælde havde givet Grev Sponneck i min Haand, besluttede jeg at lade min første Medde-

lelse til Jyderne gaa igjennem ham. Han var dertil fortrinlig skikket, da han uden Tvivl blandt alle overordnede Embedsmænd i Jylland var den, hvis Dygtighed nød den største Anseelse, saa at Valget sikkert vilde være faldet paa ham, hvis man blandt disse skulde have søgt en Regjeringskommissær. Vi aftalte da paa Veien til Kolding i Forening at ville udarbeide en kort Udvikling af de Grundsætninger, der under de nærværende Forhold burde følges — baade af Befolkningen og af Embedsmændene — ligeoverfor en fjendtlig Besættelse, fremdeles, at han skulde udfærdige den — under sit eget Navn, men under Paaberaabelse af foregaaende Aftale med Regjeringskommissæren — til Efterlevelse overalt i det ham betroede Amt, og endelig, at han skulde meddele Gjenparter deraf til alle andre Amtmænd, til disses Efterretning. Jeg søgte ogsaa at fremkalde en Drøftelse af Realiteten; men han syntes mest optaget af den Tanke, hvad det dog var for skrækkelige Tider, der kunde bringe en Mand som ham i et saadant Forhold til en Mand som mig. Det blev saaledes kun ved Kriegers Bistand, at jeg strax efter Ankomsten til Kolding endnu samme Nat dikterede dette Cirkulære, hvormed Sponneck umiddelbart derefter afreiste og lykkelig slap hjem, tæt forbi de første fjendtlige Forposter.

Det væsentlige Indhold af Cirkulæret, der var dateret Ribe Stiftamthus d. 1 Mai, var følgende: Hvis Jylland bliver besat af den tyske Hær, skulle alle Embedsmænd forblive paa deres Post, ikke blot for at varetage deres almindelige Forretninger, men tillige for ved Formaning og Exempel at lede Befolkningen til en alvorlig og besindig Holdning, og for med Værdighed og

Klogskab at varetage dens Interesse ligeoverfor de fjendtlige Befalingsmænd. — Forinden Besættelsen indtræder, skulle alle offentlige Kasser og de vigtigste Embedsprotokoller bringes i Sikkerhed, og med dens Indtræden standser al Skatteoppebørsel, hvorimod Gudstjenesten, Skoleundervisningen, Retspleien og alle andre offentlige Forretninger saavidt muligt skulle gaa deres regelmæssige Gang. Ingen Embedsmand tør under nogetsomhelst Paa-skud medvirke til Udskrivning af Krigsstyr eller andre Skatter til Fordel for Fjenden; derimod bør de i de Egne, som faktisk ere i hans Magt, saavidt muligt forebygge hans Selvtægt og de deraf flydende Ulykker, ved at tilbyde deres Mellekomst for Tilveiebringelsen af Indkvartering, Naturalforpleining og Krigsægter indenfor de ved lovlig Krigsbrug hjemlede Grændser, men kun saa langt og kun saa længe som Fjenden selv ved Magt vilde kunne tage det. Embedsmændene bør herved — uden upassende Forekommenhed, men ogsaa uden unyttig Modvillie — søge at tilveiebringe Overenskomster, sørge for Ydelsernes ligelige Fordeling blandt Befolkningen og rigtige Aflevering til Magasinerne, samt forsyne sig med behørig Bevisligheder, selv i det Tilfælde, at Fjenden skulde vægre sig ved at yde eller love Betaling. Da væbnet Modstand mod regelmæssige Hære af en Befolkning uden tilbørlig Organisation, Uddannelse og Ledelse vilde være en unyttig Opoffrelse af Menneskeliv og friste Fjenden til hævnende Voldshandlinger, bør den saa naturlige Trang til at medvirke til Fædrelandets Forsvar henvises til frivillig Indtræden i Hærens Rækker, og væbnet Selvforsvar kun bruges mod egentlige Røverier. Befolkningen vil handle klogt i itide at bringe værdifulde

og let transportable Eiendele, som snarest kunde blive Gjenstand for Plyndring eller Exekution, i Sikkerhed; men forøvrigt vil den i samme Grad formindske Okkupationens Onder som det lykkes den uforstyrret at fortsætte sin daglige Dont, som om der ingen Fjende var i Landet. Saavidt muligt at undgaa enhver personlig Berøring med denne, og hvor det ikke kan undgaaes, at møde ham med kold Alvor og fortrosthedsfuld Ro: det er hvad Jyllands Befolkning skylder sin egen og Fædrelandets Værdighed.

Efter Aftale sendte Grev Sponneck Gjenparter af dette Cirkulære til de øvrige Amtmænd, der hver for sig lode det trykke og omdele i et stort Antal Exemplarer. Det var saaledes meget hurtig blevet bekjendt for Alle, og af Alle anerkjendt som Udtrykket for de Grundsætninger, Enhver var pligtig at følge. Om dette var en Følge af den gamle Loyalitet mod den kongelige Myndighed, eller af den nye Hengivenhed for den Sag, der repræsenteredes af det nye Ministerium, — om det var, fordi Amtmændene paabød det, eller fordi selve Befolkningen vedtog det saaledes: det er ikke let at sige. Men det var netop en saadan Samvirken af forskellige Synspunkter, en saadan frivillig Tilslutning fra alle Sider, jeg havde tilsigtet og opnaaet. Vil Nogen mene, at denne Enstemmighed kom deraf, at det jo ikke var Andet, end hvad der forstod sig af sig selv, saa er det den høieste Ros, jeg begjærer. — Jeg har imidlertid havt rig Anledning til at overtøye mig om, at det ikke var et overflødig Ord. Om det hos nogen Embedsmand i Fødslen har kvalt den Forestilling, at det var uværdigt for den retmæssige Konges Repræsentanter at bøie sig

for hans Fjender, og at det eneste Middel til uplettet at bevare Legitimitetens Renhed derfor var — saaledes som det 1807 betragtedes som en Selvfølge — at fortrække, og da lade de Private, der ikke havde saadanne repræsentative Pligter, bjerge sig som de kunde: det ved jeg ikke. Men vist er det, at jeg oftere traf paa en stor Modbydelighed ved at skulle lystre Landets Fjender og tjene hans Formaal, hvilken Uvillie ikke lidet skærpedes ved den Omstændighed, at han her kom i Følge med og til Understøttelse af uforskammede Oprørere. Denne Følelse fandt jeg ogsaa hos saadanne Mænd, hos hvilke den ingenlunde var et Skalkeskjul for Feighed eller Magelighed. Men paa den anden Side mødte jeg ogsaa den mindre agtværdige, men langt farligere Tankegang, at naar Staten ikke længer kunde beskytte Folket, naar Regjeringen i den Grad opgav Forsvaret, at der i hele Jylland ikke fandtes en eneste Soldat, og oven i Kjøbet vilde formene Befolkningen selv at gribe til Vaaben — til »Fortvivlelsens Selvhjælp« — saa var der ikke Andet at gjøre, end at søge saa vidt muligt at komme paa en god Fod med dem, som havde Magten, og mod hvis stærke Villie man ikke kunde sætte Andet end tomme Ord og »de bare Næver«. Jeg skal ikke her udføre dette videre, men kun paastaa, at hvis den i den anførte Instrux mellem alle disse Skjær dragne Linie efter de da forhaanden værende Omstændigheder var den rette, saa var det ingenlunde overflødigt strax fra først af at give Sindene en bestemt Impuls, og heldigt, at dette skete paa en Maade, der lod det uafgjort, hvorvidt denne Retning skyldtes den egne Overveielse

eller en ydre Paavirkning, idet denne respekterede alle bestaaende Myndigheder og mere regnede paa frivillig Tilslutning, end fordrede en tvungen Underkastelse.

Da dette Cirkulære, hvis Form unegtelig bærer Spor af dets hurtige Affattelse, blev skrevet, stode Preusserne allerede i Vonsyld, og deres Indrykning kunde ventes den paafølgende Morgen. I Kolding kunde jeg derfor kun i den aarle Morgenstund have en kort Sammenkomst med nogle faa Embedsmænd og Borgere, som i største Skynding bleve sammenkaldte. Borgmesteren og Herredsfogden, to Brødre Quistgaard, gjorde det Indtryk, at de med Fasthed og Værdighed vilde opfylde deres Pligter, og Borgerskabet i denne Grændseby — thi som saadan var den af de foregaaende Regjeringer stedse bleven betragtet og behandlet — havde under alle de langvarige, slesvig-holstenske Stridigheder givet saa mange Beviser paa en god, dansk Aand, at jeg i saa Henseende følte mig beroliget. Det er derfor kun som et lille Bevis paa, hvor vanskelig den pludselige Overgang fra en lang Fredsperiode til Krigens Forstyrrelser kan falde for Mange, at jeg skal anføre en lille Anekdote om den flittige og nidkjære Skolemand, Professor Ingerslev, der var Rektor for den Latinskole, hvis rundelige Udstyrelse Christian VIII vilde have betragtet som en Bod til den danske Sag i Slesvig, da han manglede Mod til den »Bedrift«, at indrømme Nordslesvig en dansk Latinskole i Haderslev. Ingerslev ønskede, at Skolen skulde lukkes, saa snart Fjenden kom, hvorimod jeg hævdede, at man maaske kunde blive nødt dertil, hvis Fjenden skulde bemægtige sig denne offentlige Byg-

ning til Krigsbrug, men at indtil da Undervisningen skulde gaa sin rolige Gang. Da Manden ikke godt kunde sige, at han selv havde mere Smag for at opsøge sig et fredeligt otium, hvor han »patulo sub tegmine fagi« kunde hengive sig til sine Lukubrationer, udviklede han, at mange Forældre, især fra Omegnen, sikkert vilde beholde deres Børn hjemme, og at disse da vilde faa et Hul i deres Undervisning, med mindre han skulde blive nødt til at lade de Tilbageblivende læse samme Pensa om igjen. Jeg raadede ham da til med disse at holde et lille Extrakursus f. Ex. om hvorlunde Brennus, da han med sine Barbarer trængte ind i Rom, fandt Senatorerne siddende paa deres Pladser i rolig Raadslagning, eller hvorlunde det romerske Senat holdt Licitation over de Marker, udenfor Rom, paa hvilke Hannibals Leir stod. Da taug han, fordi han indsaa, at det ikke kunde nytte at diskutere med en Mand, som ikke forstod sig paa Pædagogik.

Fra Kolding ilede jeg til Fredericia. Dette Navn har senere faaet en god Klang i Danmarks Krigshistorie. Da Fjenden kom her i 1849, forefandt han en Fæstning, som i det Mindste saa ret anelig ud og som i al Fald standsede hans Fremgang, indtil vi bag dens Volde havde samlet den fornødne Styrke, til at give den slesvig-holstenske Armé en høist nødvendig Tugtelse og med en smuk Bedrift ende et Felttog, som ved Eckernförde, Dybbøl og Kolding havde havt en saa bedrøvelig Begyndelse. Og efter den Tid har ikke blot denne Seir i »Kæmpegravens«, i »den tappre Landsoldat« og i Mindesmærket over General Bülow fundet en værdig Forherligelse, og selve Staden og dens offentlige Indretninger

havt en Fremgang, hvorom jeg ved Indvielsen af dens nye Raadstue har givet en Fremstilling, men ogsaa Fæstningen og dens Udenværker vare med meget Arbeide og store Bekostninger bragte i en Stand, som i hvert Tilfælde havde fortjent en bedre Skjæbne, end efter en kun pro forma begyndt Beleiring at blive rømmet næsten uden Modstand. Visselig er det ogsaa nu smaat nok med Fredericia, og det hviler endnu i Fremtidens Skjød, hvad Betydning dens Beliggenhed, dens Havn og det danske Jernbanesystem, hvis Knudepunkt det er, kunne give det; men et kummerligere Syn kan man ikke vel tænke sig end det, denne Danmarks Hovedfæstning og Nøglen til Forbindelsen mellem Halvøen og Øerne frembød i 1848. Sammensunkne Volde, hvorpaa nogle Køer græssede, en gammel, invalid Kommandant, som var ifærd med at evakuere med sin Sergeant og sine to Protokoller — det var Fæstningen. Ubrolagte Gader, hvori Hjulene sank i, og nogle brolagte Gader, som vakte Længsel efter de ubrolagte, »reformerte« Køer, som græssede der, hvor efter Kortet Slottet og Børsen skulde ligge, en Række Smaahuse saa lave, at man fra Postvognen kunde se ud over Taget, et faldefærdigt Raadhus med en Gadelygte, den eneste i Staden, — det var den Don Ranudo blandt Danmarks Byer, der havde været udset til Danmarks Hovedstad, den med Privilegier rigt udstyrede »Stapelstad«, dette »Asyl« — for Mormoner og Fallenter. Det Indtryk, jeg strax havde faaet ved at kjøre gjennem de brede og øde Gader, at her var der Intet for mig at gjøre, bestyrkedes ved at se dens Øvrighed — en Borgmester, som i sin Ungdom havde været en god Rytter og Balkavalier, og en Byskriver, hvis

Haandskrift i en Menneskealder havde været en Skræk for Høiesteretssekretærerne, — begge Justitsraader, og begge lige saa villige som uuelige til hvadsomhelst. Efter en kort Samtale med Toldinspektøren, Kammerherre Lorentz, der som Formand for Borgerrepræsentanterne i lang Tid havde søgt at bøde paa Magistratens Brøst, en Avlsbruger Ottesen, som af kirkelige Grunde var draget herhen, og som var den af Borgerrepræsentanterne, der mest havde taget sig af Byens Anliggender, den ovennævnte Dr. Rørdam og nogle Andre, skyndte jeg mig til Veile, da jeg ikke turde vente, at Preusserne for min Skyld vilde gjøre Omveien om ad Fredericia.

Lidet anede jeg, da jeg ad den dengang endnu ikke færdige Hovedlandevei rullede ned i den romantiske Mølleedal, og da ved en Omdreining af Veien pludselig den henrivende Udsigt over den venlige, lille By, over Fjorden og de modsatte, høie, skovbegrøede Bakker aabnede sig for mig, at jeg paa dette Sted skulde tilbringe et langt og vigtigt Afsnit af mit Liv, og lidet anede den store Menneskemasse, som fra By og Land her var strømmet sammen, at deres jublende Hurraraab for den unge Martsminister tillige bragtes deres tilkommende Amtmand. Det var saaledes under gode Varsler, at jeg for første Gang kom i egentlig Berøring med den jyske Befolkning og at, os selv ubevidst, det Forhold indviedes, som lever i venlig Erindring — det tør jeg paastaa — hos Flere med mig. Jeg modtoges ved Postvognen af den unge, energiske Byfoged Hersleb, og førtes umiddelbart ind i den store Klubsal, som tillige med de tilstødende Værelser og omgivende Vinduer var tæt opfyldt af Mennesker. Her stod jeg da i en

virkelig Folkeforsamling, i levende Vexelvirkning med en lyttende Tilhørerkreds, selv stærkt bevæget af de alvorlige Spørgsmaal, Tiden reiste, og talende om Ting, der stærkt berørte hele Folkets og hver enkelt Tilstedeværendes vigtigste Interesser. Her var jeg altsaa i mit Element, og det var ikke vanskeligt at gribe og fængsle Mennesker, af hvilke de Fleste rimeligvis for første Gang overværede en politisk Forsamling. Hvad der især gav denne forøget Liv, var, at der reiste sig en Opposition. Efter hvad jeg senere erfarede, var det Præsten i Gaverslund, den kæmpestore Provst Thune, der var den egentlige Tilskynder. Han var en streng Konservativ, baade i politisk og kirkelig Henseende, en begavet og meget indflydelsesrig Mand, som jeg efter det i Fredericia mig givne Raad ved et Ilbud havde ladet stevne til Veile; men han optraadte ikke selv, men lod en af sine Sognefolk aabne Fægtningen. Dette var en gammel, blandt sine Fæller meget anset Bonde, Hans Ladegaard fra Vindinge, hvis gode Hoved og store Videbegjærlighed havde gjort ham til en Omgangsven af den tidligere Udskrivningschef, den bekjendte Forfatter, Oberst Fibiger. Oppositionen gik ud paa det Urimelige i, at det lille Danmark vilde føre Krig med det store Tydskland og det Uforsvarlige i, at vi ved Blokade og Skibes Opbringelse vilde nedkalde Fjendens Hævn over det værgeløse Jylland. Her maatte jeg da minde om, at vi ikke havde paaført Tydskland Krig, men tvertimod for at undgaa den havde været villige til ethvert Offer, som var foreneligt med Rigets Ære og Selvstændighed. Det var det af tøilesløse Lidenskaber oprørte Tydskland, som havde overfaldet os — uden forudgaaende Forhandling

og uden Krigserklæring — saa at de for at besmykke deres Røverfærd, endog havde grebet til saadanne Usandheder, som at de kom for at beskytte Kongens Rettigheder. Danmark havde altsaa ikke havt noget Valg, men maatte væрге sig med hvad Midler, det havde. Ved Dannevirke havde vor tappre, lille Hær kæmpet, lige saa godt for Jylland, som for Slesvig, og da den ikke kunde holde den overlegne Fjende ude, maatte vi takke Gud for, at den, i Stedet for at drives herop i Jylland for at nedhugges eller fanges, havde fundet en sikker Tilflugt paa Als, hvorfra den kunde falde de i Jylland indrykkede Fjender i Ryggen, saa snart den havde faaet den Udrustning og Forstærkning, hvortil Overfaldets Pludselighed ikke havde levnet os Tid. Fra dette sikke Baghold kunde den, under en hidtil ukjendt Samvirken mellem Landmagt og Sømagt, gjenoptage Kampen i det for den beleilige Øieblik, true Fjendens Forbindelser, tvinge ham til Tilbagetog, maaske endog afskjære ham dette. Det var ene denne uangribelige Stilling, som satte vor lille Hær, den eneste vi havde, istand til at gjøre lang og haardnakket Modstand. Men var Fjenden os overlegen tillands, saa vare vi hans Mestere tilsøs, og vi maatte aabenbart være gale, om vi ikke brugte det Væрге, hvori vi vare de stærkeste. Naar Fjenden ønskede, at hele Krigen kun skulde være en Landkrig, da var det lige saa rimeligt, som om vi ønskede, at den kun skulde udfægtes tilsøs; men at vi ikke burde bruge vort Søværn, det var en Fordring, jeg mindst havde ventet at høre af nogen dansk Mand. Fjendtlige Havnes Blokade og fjendtlige Skibes Opbringelse var lovligt Krigsmiddel; det var det Eneste, hvorved vi kunde

indvirke paa Stemningen i Tydskland og gjøre dem kjede af en Krig, som ødelagde deres Handel og standsede deres Erhverv, — det var tillige det eneste Middel, hvorved vi kunde vække de andre europæiske Magters noget træge Pligtfølelse, da de vistnok med stor Sindsro vilde se paa, om man sloges her i Jylland, men faa en stor Interesse af at skaffe os Fred, naar Krigen afbrød Handelssamkvemet i en stor Del af Europa. Naar Jyderne kun vilde fastholde de to Sandheder, at det var fra Als, vor Landhær med Nytte kunde kæmpe for Jylland, og at det var vort Søværn, der skulde skaffe os Fred, saa vilde deres Fædrelandskjærlighed nok sætte dem i Stand til taalmodig at bære Krigens uundgaaelige Onder, som forøvrigt ikke vare saa store som Mange tænkte sig. Denne Gang ramte den især Jylland, i forrige Krig var det fornemmelig Kjøbenhavn. Ved Hovedstadens Bombardement, Tilintetgjørelsen af den store Handelsflaade og dens over alle Verdensdele udbredte Handel, havde Kjøbenhavn dengang tabt vist 100 Gange saa meget, som det efter al Rimelighed vilde koste Jylland, at føde et fjendtligt Troppekorps, indtil det vilde lykkes vor Hær og vor Flaade og vore Venners Bistand eller Mægling at fordrive dem derfra o. s. v. Hans Ladegaards Skyts forstummede snart, og han saa sig forgæves om efter sin Provst. Derimod reiste der sig flere Stemmer, som paa det Alvorligste protesterede imod, at hans forsagte Ord havde udtalt den Mening, som besjælede »Veile og Omegn«, og efterat jeg havde besvaret endel Detailspørgsmaal, sluttedes Mødet med tordnende Hurra for »Kongen og hans folkelige Ministerium«, der atter lød, da jeg naaede det mig anviste Kvarter.

Den daværende Amtmand i Veile, Kammerherre Hoppe, var en retskaffen og patriotisk, men svagt begavet og tungsindig Mand; han sad nu ene i den store, skumle Amtmandsgaard, da hans Familie var draget bort, og led øiensynlig af Strubetæring, saa at han havde ondt ved at tale. Jeg havde derfor Anledning til at overveie, om jeg ikke alt her burde gjøre Brug af den mig givne Bemyndigelse til at gjøre Forandring i Embedsbesættelserne; men da han ikke selv yttrede noget Ønske om Fritagelse, skjøndt jeg lagde ham det nær, opgav jeg det, da jeg her, hvor Fjenden alt kunde ventes den næste Dag, vilde have ondt ved at skaffe en Erstatning. Vel fandtes her tvende udmærkede Embedsmænd, som ypperlig kunde udfyldt Posten, nemlig den ovennævnte — dengang endnu kun konstituerede — Byfoged Hersleb og Herredsfogeden i Nørvang-Tørrild Herreder, Stockfleth, der senere med Ære har beklædt den vigtige Post som Amtmand i Haderslev; men vi bleve enige om, at deres nuværende Embeder vare fuldt saa vigtige, især for det sandsynlige Tilfælde, at Veile for en længere Tid vilde blive Fjendens Hovedkvarter. Imidlertid havde jeg dog Leilighed til at skaffe det daarligt besatte Amtskontor en værdifuld Bistand. Jeg modtog nemlig Besøg af tvende Frivillige (mit Sødskendebarn Heinrich Bech og en Søn af den berømte Læge Brandes), der med den tredie Bataillon vare komne saa langt sydpaa, at de kunde høre Kanonerne ved Slesvig, og nu havde faaet Tilladelse til at søge Ansættelse under en bedre Fane. Da Brandes var en energisk Mand og fuldkommen det tyske Sprog mægtig, foreslog jeg ham, at tjene sit Fædreland ved at indtræde som en Slags Sekretær hos Veile Amtmand.

Jeg vidste ikke, hvilken Tjeneste jeg derved gjorde denne personlig; thi det var under hans sønlige Pleie og i hans Arme, at Hoppe kort derefter døde midt under Okkupationen, i Stuen ved Siden af Prindsen af Nørs Kvarter. Brandes selv døde senere i Triest som Privatsekretær hos Admiral Dahlerup.

Mit Nattekvarter fik jeg anvist i den store Apothekergaard paa Torvet hos Apotheker Friis, hvis dannede og elskværdige Familie alt længe med varm Deltagelse havde fulgt den nationale Sags Udvikling, og derigjennem havde faaet en Velvillie for mig, som et senere Samliv har bestyrket. Her modtog jeg da Besøg af Embedsmændene og andre »Honoratiore« f. Ex. Amtsforvalteren, Etatsraad Caroc, en statelig gammel Herre af den gamle Skole, som havde ondt ved at forlige en Yttring i mit Sponneckske Cirkulære med en vis Paragraf i Kasseanordningen og ikke let ved at forstaa Forskjellen paa jus pacis og jus belli, — Toldinspektøren, Kommandør Schultz, hvis tyske Blod og maritime Opdragelse snart efter af ham gjorde en brugbar Underhandler med den tyske Intendantur, — Byens rigeste Kjøbmand, Linne-mann, hvis virksomme Lokal-Patriotisme snart voxede til at omfatte hele Landet, o. s. fr. Hvor lidet Stemningen var knækket af hvad der forestod, derpaa fik jeg et Bevis, da man ved Bordet opvartede mig med kostelige Fortællinger om Slavekrigen i Veile, hvorom jeg dengang ikke havde hørt tale. Nu er det bekjendt, at der med en Hurtighed, som forinden Telegrafens Opfindelse er fuldkommen ufattelig, udbredte sig det Rygte over hele Jylland, lige op til Skagen, at Slaverne vare brudte ud af Rendsborg, i et Tal af mange Tusinde havde over-

svømmet Slesvig og efter et Par Timers Forløb nu vare ifærd med at trænge ind i Jylland. Ligesom lignende, aldeles ugrundede Rygter om «les brigands», der under den franske Revolution gennemføre Frankrig — som den Skygge, der gaar forud for de virkelige Begivenheder. — opskræmmede Korsfarernes Efterkommere til at optrække deres Vindebroer og bevæbne deres Døttre, saaledes reiste Rædselsbudskabet om »Røvernes« Komme selv træsokklædte Fantasier til at udfolde en Tapperhed, der var Ætlingerne af de gamle Vikinger værdig. Til Veile naaede den første paalidelige Efterretning ved et Ilbud fra Kolding, der bad om Hjælp, da Byen hvert Øieblik kunde vente et Angreb. Veiles unge Mandskab rykkede da ud med en halvgal Gartner som Klarinetblæser, og gjorde ikke Holdt, forinden de naaede Viuf, midtveis til Kolding. Men snart hørte man, at »Røverne« alt stode ved Nørre-Vilstrup, saa at Kolding og Hjelpekorpsset fra Veile alt maatte være tagne eller omgaaede, og oppe paa Apothekets Kvist saa man tydelig en lang Række bevæge sig bag et Hegn, medens man dog var uenig om, hvorvidt det var Fjender eller Faar. Uagtet en dristig Speider bragte den beroligende Vished, at det var Skjorter, der vare ophængte til Tørring, ansaa man det dog for raadeligt at træffe Foranstaltninger til Byens Sikkring; man delte sig i to Korpser, af hvilke det ene under Kommando af en Toldofficiant, der tidligere havde været Militær, besatte det stærke Pas ved »Ømkulerne«, medens det andet under en Veiofficer rykkede frem mod Haraldskjær. I den snevre Gyde Grønnegade i den saaledes for Mandfolk blottede By havde endel Kjærlinger med Øxer og Ildtænger lagt sig i Baghold, for at falde Fjenden i

Ryggen, hvis han skulde forcere Torvegaden. Først med Tanken om Middagsmaden vendte Befolkningen og Besindigheden tilbage, og nu lo man over hverandre, at man havde været »tumpet«, og de mest Kompromitterede undskyldte sig med, at det var et Offer, man havde bragt for at berolige Stemningen. At man virkelig i det første Øieblik havde været »tumpet«, derpaa fik jeg længe efter et Bevis, da jeg under Spøg maatte raade flere Sogneforstandere fra paa Kommuneregnskaberne at opføre Udgifterne til Krudt, som de havde købt efter Herredsfogdens Ordre. Forøvrigt er det bekjendt, at de andre jyske Byer ikke have Noget at lade Veile høre, og jeg har længe efter i Pressen læst meget morsomme Beretninger derom fra flere Steder. Alvorligst blev dette komiske Forspil til et alvorligt Drama i Ribe, hvor Aanden fra Valdemarernes Tid endnu var saa levende, at det mod »Røverne« udsendte Frikorps ikke vendte om, da Middagstiden kom, men tvertimod erobrede Tønder og bemægtigede sig et der opsamlet Vaabenforraad, som i Triumf førtes hjem til Ribe. Men da Tønderanerne rustede sig til en forfærdelig Gjengjældelse, udsendte Ribe to ansete Borgere for at mægle Forlig; men i Tønder beholdt man den ene som Gidsel, medens den anden hjemsendtes med Fordringen om Løsepenge, der ogsaa virkelig bleve betalte. Selv til Landet forplantede Smitten sig. Saaledes fortaltes det, at en Karl fra Faarupgaard (Vest for Jellinge) var ude at pløie, da en Forbigalopperende tilraabte ham, at »Røverne« vare i Kolding; øieblikkelig spændte han Hestene fra Ploven og red i Skjortærmer Syd paa, og vendte først hjem, da han i Vingsted Mølle fik at vide, at de alt stode i — Viborg osv. osv. Jeg skal nu ikke fortsætte

Anekdoterne fra den lille Krig, der forsaavidt har gjort sin Nytte, som den var velskikket til at opskræmme Jyderne fra den dorske Ro, hvori langvarig Fred havde dysset deres flegmatiske Natur. Men jeg har heller ikke villet lade den aldeles uomtalt, fordi den viser, hvilken forunderlig Elektricitet der i 1848 overalt — i Smaat som i Stort — var ligesom i Luften, og fordi jeg med Tilfredsstillelse har lagt Mærke til, at hvor komiske end Mange teede sig, var der ikke En, der vendte sig bort fra den formentlige Fare, men Alle fulgte den gode gamle Krigsregel, at gaa derhen, hvorfra Kanonerne lode.

I Horsens fandt jeg Stemningen overmaade krigersk. Byen havde i Nordmanden Ræder en dygtig og energisk Borgmester, og Borgerskabet i den fra den Viborgske Stænderforsamling bekjendte, livsglade Oliemøller Schytte en varm Patriot og freidig Frihedsmand til Leder. At den fremherskende Mening ikke deltes af Alle, er en Selvfølge, og en helt anden Opfattelse kom snart derefter til Orde gennem den snu Prokurator og Pengemand Holst; selv Hospitalsforstander Hjerrild og Vinhandler Kjeldsen, to joviale, ægte jyske Typer, der ellers altid vare med, holdt sig nu tilbage; men efter Alt, hvad der kom til Syne og til Orde, var det unge Danmark, dets Fædrelandskjærlighed og Frihedshaab Herre i Byen. Havde jeg i Veile nærmest maattet tage Krigens Fortsættelse med de Midler, hvorover vi raadede, og med de Begrændsninger, Nødvendigheden paalagde, i Forsvar, — vel ikke mod den i Staden fremherskende Stemning, saa dog mod nogle Bønders Forsagthed, saa havde jeg her i Horsens den mindre tiltalende, men ligesaa nødvendige Opgave at dæmpe en Begeistring, som, uden Nytte for

Staten, kunde blive fordærvelig for Befolkningen. Navnlig blev jeg paa det Raadstunøde, hvortil jeg strax blev ført, skarpt interPELLERET af Borgmesteren om de Grændser, indenfor hvilke Eftergivenhed mod Fjenden var tilladelig, hvorved han udtalte, hvad jeg aldrig skal glemme ham: »at det ikke var for Fjenden, han var bange, men for sine Medborgeres Omdømme«, og derfor vilde have dem til Vidner paa, at det var Regjeringens Bud han fulgte, naar han viste Fjenden nogen Imødekommen. Men især var det Spørgsmaalet om Folkets frivillige Væbning og Modstand, som fremkaldte en livlig Forhandling. Jeg bemærkede da, at hvor Landet var opfyldt af Bjerge, Skove og Moser, hvor mindre bevæbnede Hobe kunde finde et utilgængeligt Skjul, og hvor Befolkningen havde et krigersk, til vilde Eventyr oplagt Sind, der kunde det, især hvis det var behersket af Fanatisme eller ved langvarig Mishandling var drevet til Fortvivlelse, vistnok ved pludselige og uafbrudt sig gjentagende Overfald tilføie selv en stærk Fjende stor Skade; men hvor disse Betingelser ikke vare tilstede, der var det uden Exempel i Historien, at udisciplinerede og uøvede Folkehobe, uden Organisation, uden Ledelse, uden Vaabenøvelse, maaske endog uden brugbare Vaaben, kunde gjøre nogen alvorlig Modstand mod ordentlige Hære. Ligesom det derfor vilde være en aldeles unyttig og uforsvarlig Opoffrelse af Menneskeliv at ville møde en saadan Fjende i aaben Mark, saaledes vilde selv smaa Overfald ved enkelte Leiligheder, i Nattens Mulm, ikke have anden Virkning, end at friste — ja man kunde maaske sige nøde — Fjenden til saadanne haarde og voldsomme Forholdsregler, som kun vilde gaa ud over selve Befolkningen,

uden at gavne Staten. Hvor høit jeg derfor end agtede den Følelse, der havde drevet saa mange yngre Mænd til ikke at kunne sidde hjemme med Hænderne i Skjødet, naar Fædrelandet var i Fare, saa troede jeg dog, at det kun var ved den frivillige Indtrædelse i selve Hærens Rækker, at deres gode Villie kunde komme Fædrelandet til virkelig Nytte. Jeg vilde hermed ikke i Almindelighed udtale mig mod en Folkevæbning. Jeg haabede tvertimod, at det vilde blive en af den gjenvundne Freds første Opgaver at undersøge, hvorvidt der kunde gives samme en saadan fast Ordning, at den gjennem en lang Uddannelse kunde blive en Hovedhjørnesten for et lille Lands Hærvæsen. Jeg talte kun om det nuværende Øieblik, hvor Forudsætningen for en selvstændig Optræden hverken var tilstede eller i en Fart kunde skaffes tilveie. Jeg talte heller ikke om hele Jylland. Jeg holdt mig tvertimod overbevist om, at der var store Strøg, hvorhen Fjenden slet ikke vilde komme med den Styrke han nu havde, især da vor Hær paa Als naarsomhelst kunde falde ham i Ryggen, og vor Flaade kunde gjøre uventede Landgange overalt paa den udstrakte Kyst. Hvor man altsaa ikke var truet, der kunde de frivillige Vaabenøvelser ikke medføre nogen Fare, men tvertimod være et godt Middel ikke blot til at opretholde den krigerske Stemning, men ogsaa til at uddanne Rekruter for Hæren, som snart vilde trænge til Tilgang af friske Kræfter. Jeg talte kun om Horsens, hvorhen Fjenden rimeligvis vilde komme om nogle faa Dage, og hvor han derfor hverken burde forefinde Vaaben eller Frikorps. Resultatet af denne Forhandling blev, at man besluttede at opløse Horsens Frikorps, som under Raadhusmødet

havde paraderet paa Torvet, at sende alle Vaaben over til Fyen og at yde en Understøttelse til de af dets Medlemmer, der vilde følge med for at indtræde i Hærens Rækker. Da jeg forlod Forsamlingen, var denne Beslutning allerede i fuld Udførelse. Jeg skal endnu tilføie et lille Træk, hvormed jeg i Randers modtog Underretning i en Skrivelse fra Etatsraad Ræder. Den 4de Mai, efterat Veile var besat, men Horsens endnu ikke, begav en Hattemager og en Barber sig af Nysgjerrighed til Veile, for at se Preusserne, fremstillede sig for Hertugen af Glücksborg, og førte et Sprog, der kunde forstaaes som en Indbydelse til Horsens. Da dette rygtedes, vakte det en saadan Storm af Forbittrelse, at Borgmesteren maatte sammenkalde et Raadstumøde, hvor Uvillien gav sig Luft i den Opfordring til Øvrigheden, ved en retslig Undersøgelse af en »saa nedværdigende Handling« at »redde Byens krænkede Ære«, eller, som det hed i en samme Dag af Borgerrepræsentantskabet, hvis Medlem den ene af Synderne var, indgiven Klage, »for at værne om den Ære, Selvstændighed, Nationalfølelse og Fædrelandskjærlighed, som Horsens By altid har bevaret og fremtidig under enhver Trængsel skal bevare.« Jeg vil kun indskyde den Bemærkning, at den her omhandlede Hertug af Glücksburg er den samme, som, efterat være benaadet, jevnlig har vist sig ved det danske Hof, uden nogensinde at have fornegtet eller endog blot søgt at skiule sit uforandrede Sindelag. Midt under det ovennævnte Raadstumøde ankom der et Brev fra mig i Anledning af den hyklerske Proklamation, hvormed Wrangel havde høitideligholdt sit Indtog i Jylland. Jeg

udtalte deri den Forvisning, at Ingen vilde lade sig daare af hans falske Foregivende, at han og hans »ædle tyske Krigsfolk« ikke kom som Fjender, men advarede dog Jyderne mod enhver Imødekommen, som kunde give de tyske Blade mindste Paaskud til forvanskende Fremstillinger. »Tydskerne bør hos os kunne læse i hvert Øie, at om vi end ikke gjøre enhver Officer eller Menig ansvarlig for den Politik, hvis Redskab han er, saa vide og føle vi dog, at det er et skammeligt Overfald paa en fredelig Nabostat, der har ført dem herhid« osv. Ræders Beretning til mig slutter med, at denne Skrivelse, der kom »som himmelsendt« og faldt »som Balsam« paa de oprørte Gemytter, blev modtagen med uendelig Jubel, og at han havde sendt Afskrifter deraf til de Steder, der endnu ikke vare i Fjendens Vold.

Forinden jeg forlod Horsens, havde der i og omkring Byen samlet sig, hvad der var tilbage af det »nørre-jydske Korps«, nemlig, foruden det ovennævnte Batteri og den halvt opløste Bataillon, et Kavalleriregiment under Oberst Juul. Jeg kunde ikke slippe for at deltage i Overveielserne af, hvad der skulde gjøres dermed; men da det af Krigsministerens Breve fremgik, at han, for at kunne gjenoptage Kampen, ønskede Alt samlet paa Fyen, kunde jeg ikke fraraade, strax dertil at overføre Rytteriet og — da de forhaandenværende Transportmidler ikke kunde række videre — at sende Resten til Aarhus, for at udskibes derfra. Da jeg sent ud paa Aftenen i en Bondeby Nord for Horsens saa Lys i en Bondegaard, gik jeg derind og fortalte, at der hen paa Morgenstunden vilde komme af vore Folk, som haardt kunde trænge til Befordring. Jeg havde neppe udtalt dette, før Manden

og hans to Sønner fore ud af Sengen og ilede ud for at vække Folk og paakalde deres Bistand, og Batteriet blev behagelig overrasket ved paa Landeveien at finde saa mange Heste samlede, at dets Kanoner kunde faa frisk Forspand. Det er denne freidige Redebonhed, der gav Aaret 1848, trods al dets Nød, en egen Ynde. Det var langt over Midnat, da jeg kom gennem Skanderborg, og jeg talte derfor her kun med Amtsforvalter Bindsbøll og Byfoged Blichfeldt. Jeg havde alt fra Kjøbenhavn medbragt en ufordelagtig Mening om Amtmand Lindholm, og havde i Veile søgt nærmere Oplysninger om ham. Det var derfor naturligt, at jeg nu ogsaa examinerede disse to Mænd, som maatte kjende ham meget nøie, og de Vidnesbyrd, som de afgave — Bindsbøll til Sandhedens Ære, Blichfeldt med største Fornøielse — bestyrkede mig i den Overbevisning, at det ikke gik an at lade Lindholm repræsentere den danske Statsmyndighed under saa vanskelige Forhold, som der nu forestod. Jeg skal endnu kun tilføie, at jeg i Skanderborg, som efter Borgmesterens Sigende var en »Ravnekrog«, saa et Glimt af den mod »Røverne« reiste Folkevæbning, idet en Bro tæt uden for Byen var flankeret med Volde, der lignede Skoledrenge Soldaterløier, og at jeg standsedes af to Spyddragere, der syntes at tilhøre Jacob von Thybo's Hær. Skjøndt jeg ikke kunde sige Parolen, som forøvrigt slet ikke fandtes, slap jeg dog med Livet.

Henimod Morgen naaede jeg da til Aarhus, hvor jeg holdt et stærkt besøgt og livligt Møde med Borgerne og nogle af Omegnens Beboere i det store Ridehus. Det var aabenbart, at her stode tvende Partier stærkt imod hinanden. Den fædrelandske og frisindede Del lededes

fornemmelig af tvende af den viborgske Stænderforsamlings dygtigste og anseteste Medlemmer, Bankkasserer Otterstrøm og Landsoverretsprokurator Dahl, Eieren af det deilige Gods Moesgaard, men de fandt god Understøttelse hos flere yngre Embedsmænd, saasom Adjunkt Funch ved Latinskolen, og yngre Borgere, saasom Kjøbmand Lisberg. Men ved Siden heraf var der en Stok af ældre Embedsmænd, som kun lidet sympathiserede med de Anskuelse, som nu havde seiret, og fandt Medhold hos mange af de omboende Landboere. Det var især en af disse, Proprietær Ingerslev til Marselisborg, som fremkom med Betragtninger om Krig, Blokade osv., der vare nær beslægtede med dem, hvis Ordfører ved Mødet i Veile Sognefoged Hans Ladegaard havde været, og gav mig Anledning til flere udførlige Udtalelser. Det er derfor denne Forhandling i Jyllands Hovedstad, jeg nærmest har havt for Øie ved at affatte den samlede Fremstilling af mine til Jyderne holdte Foredrag, som jeg tror, afset fra de forskjellige lokale Afskygninger, vil give et temmelig tro Indblik i de Tanker og Stemninger, som i det Hele bevægede sig iblandt dem.

Det var her i Aarhus jeg foretog tvende Handlinger, i Kraft af den mig givne Bemyndigelse, som der var lige saa stort Ansvar ved ikke at bruge, hvor der dertil var skjellig Grund, som ved at misbruge. Strax efter min Ankomst modtog jeg nemlig Besøg af flere ansete Borgere og enkelte yngre Embedsmænd, blandt Andre Toldinspektør Møller, som indstændig bade mig om at forhjælpe dem til en anden og bedre Amtmand. Da Amtmand Graah var en Mand af utvivlsom Retsindighed, og da jeg fandt det betænkeligt at vænne Folk til ad saadan Vei at

skille sig ved Embedsmænd, man ikke syntes om, indskrænkede jeg mig til at høre paa, hvad de havde at forebringe, og skjøndt der fremkom stærke Exempler paa Ladhed og Særhed, lovede jeg ikke Andet, end at overveie Sagen. Af mine Samtaler med ham og flere Andre fik jeg imidlertid det Indtryk, at hverken han selv eller Amtet vilde være tjent med, at der lagdes for meget paa hans Skuldre, og da selv hans Kollega i Stiftsøvrigheden, den stærkt konservative Høikirkemand, Biskop Brammer, erkjendte, »at det vilde blive vanskeligt nok for Graah at overkomme mere, end hidtil«, besluttede jeg at søge Manglen afhjulpen under den milde Form, at stille en Medhjælper ved hans Side. Gjennem hans Ven, den fortræffelige Brinck-Seidelin, fik jeg da Graah til skriftlig at ansøge om en saadan Bistand, og adjungerede ham Otterstrøm, som ved Bankkontorets Lukning var Herre over sin Tid. Da han besad en sjelden Forretningsdygtighed og stor Anseelse, var det naturligvis underforstaaet, at han skulde være den virkelige Amtmand, men jeg overlod til dem selv at fordele Forretningerne mellem sig. Med dette Arrangement vare Alle tilfredse, og det medførte blandt Andet den rigtignok ikke forudsete Fordel, at Tydskerne senere kunde bortføre Amtmand Graah, uden at Aarhus derved mistede sin Amtmand. Dernæst gjorde jeg nu Alvor af at fjerne Amtmand Lindholm, hvilket blev dobbelt nødvendigt, da Tydskerne syntes indtil videre ikke at ville gaa længere end til Horsens, saa at Skanderborg Amthus blev den nærmeste Autoritet, som ikke var i deres Magt. Jeg overtalte da Prokurator Dahl, der var en ligesaa dygtig Jurist og Forretningsmand som indsigtfuld Politiker, til at mod-

tage Konstitution i denne vigtige Post, og medgav ham Broderen, hvis Bistand jeg nu troede at kunne undvære; han havde blandt Andet tidligere været Amtsfuldmægtig og sidst fungeret som Amanuensis ved alle mine Konsultationer. Jeg afsendte dem til Skanderborg med Ordre til Amtmanden om at overlevere dem Embedet, og de ankom meget beleiligt i det Øieblik, da en Strid mellem Lindholm og det af Blichfeldt anførte Borgerskab var ved at gaa over til aabenbar Skandale. De medbragte Ordre til Lindholm om ufortøvet personlig at fremstille sig for mig, og min Samtale med ham gjorde mig det klart, at jeg ikke havde taget fejl af ham. Den karakterfaste og kloge Maade, hvorpaa Embedet under Okkupationen blev bestyret, stadfæstede Rigtigheden af mit Valg, som ogsaa senere Regjeringer have godkjendt, idet begge Brødrene Dahl bleve først Departementschefer i Indenrigsministeriet, og derefter Stiftamtænd.

Anledningen til den ovennævnte Voldførelse af Stiftamtmand Graah var et Tog, som Preusserne gjorde til Aarhus med et Korps paa 6,000 Mand under Zastrau, og som endte med en Overenskomst om regelmæssig at sende visse Naturalydelser til Horsens, hvor Levnetsmidlerne begyndte at blive knappe. Da jeg erfarede dette, sendte jeg Amthuset i Aarhus en Skrivelse, hvori jeg paany udviklede, at »enhver Ydelse, der gaar videre, end at huse, føde osv. den paa ethvert Sted virkelig tilstedeværende Fjende, kun kan forsvares ved den yderste Tvang«, fordi det Modsatte vilde sætte Fjenden istand til at til egne sig alle en fuldstændig Okkupations Fordele, uden at sprede sine Kræfter og saaledes udsætte sig for de dermed forbundne Farer. Idet jeg derfor æskede Amtets

Erklæring om, hvad der havde bevæget det til saaledes at »løskjøbe« sig fra en virkelig Besætnings Ulemper, forbeholdt jeg Ansvar mod Enhver, som ved en uberettiget Eftergivenhed havde medvirket til at tilsidesætte Landets Interesser for deres egen Bekvemmelighed, hvilket Ansvar ogsaa gjaldt Privatmænd, og for dem i det Mindste maatte faa den Virkning, at saadant var sket »for deres egen Regning.« Af det modtagne Svar fremgik det, at der i nærværende Tilfælde var udøvet et saa stærkt Tryk af en betydelig fjendtlig Styrke, at det Skete vel kunde betragtes som undskyldeligt; men det sees let, at det var et farligt Præcedens, der her var givet, og Hensigten med min truende Advarsel var derfor at modvirke dets Efterligning — om man vil — at styrke Modstanden og at kyse selv Krysterne til at faa Kurage. Jeg sendte derfor en Gjenpart af min Skrivelse til de andre Amter med den Bemærkning, at »Ansvaret naturligvis voxer med Afstanden fra Fjendens samlede Hovedstyrke.«

Nogle Dage senere mødte jeg det samme Spørgsmaal i en langt værre Skikkelse. I Ringkjøbing traf jeg nemlig Amtmanden, Grev Schulin — en retsindig, dansk Mand, hvis godmodige Jevnhed i Amtsbeboernes Øine meget bødede paa hvad der manglede ham i Nidkjerhed — ifærd med et meget ubesindigt Skridt, hvis Udførelse dog endnu kunde standses. Han havde nemlig fra Amtmanden i Veile modtaget en hjerterørende Skrivelse, hvori denne for Guds Barmhertigheds Skyld bad om Hjælp til de Ydelser, Fjenden fordrede, men som det for Veilenserne ikke var muligt at tilveiebringe. Han mente, at de Danske burde holde sammen og hjælpe hinanden i Ondt og i Godt, og havde derfor strax fore-

taget en Fordeling af Brød, Kjød m. v., som skulde svares af hver Tønde Hartkorn, hver Uge afleveres paa forskjellige Opsamlingssteder og derfra ved tilsagte Ægter føres til de tydske Magasiner i Kolding. Jeg mindede ham om, at han, der ikke havde set og rimeligvis aldrig vilde faa at se en eneste fjendtlig Soldat, var en dansk og ikke en tydsk Øvrighed, og at hans Gavmildhed ikke vilde komme Veilenserne tilgode, da de ikke kunde levere mere end de havde, men Tydskerne, som derved vilde blive istand til at holde sig samlede i Veile, derfra i største Tryghed udsuge hele Jylland og tillige forsyne deres Magasiner længere sydpaa. Jeg nedskrev derfor et Svar paa det fra hans Kollega i Veile modtagne Brev, hvilket naturligvis var beregnet paa at blive læst af Tydskerne, og hvoraf Gjenparter med en udførlig Motivering sendtes til alle andre ikke okkuperede Amter. Schulin sagde deri, at han med retfærdig Harme af Veile Amts Skrivelse havde erfaret, hvilke skammelige Udpresninger Fjenden tillod sig i den Egn, som desværre for Øieblikket befandt sig i hans Vold; men fordi dette gjaldt om Veile Amt, var ikke derfor hele Jylland okkuperet, navnlig ikke Vestereggen, som i sin notoriske Fattigdom desuden havde et godt Værn mod en saadan Ulykke. I det ham betroede Amt stod Kongens Autoritet usvækket, og uagtet al sin Medfølelse med sine mindre heldige Brødre, kunde han derfor ikke gjøre Noget for at lette det Tryk, hvori de for Øieblikket vare stedte, da dette vilde være en Landets Fjende frivillig ydet Hjælp. Følgen heraf blev da, at hele Vestjylland blev forskaanet for al Udskrivning, uden at Veile kom til at yde det Allermindste mere, end forhen.

Et Spørgsmaal, der i høi Grad beskjæftigede alle Vesterjyder, var det, om Studehandlen paa Slesvig kunde tillades eller maatte forbydes. Sponneck i Ribe havde tilladt den, men rigtignok under Paaberaabelse af den aldeles ugyldige Grund, at den opløste Regjeringskommis-sion i Slesvig havde gjort det samme; thi dengang var Slesvig i Kongen af Danmarks, nu derimod i Fjendens Besiddelse. Schulin havde derimod forbudt denne Handel, og jeg sagde ham strax, at juridisk kunde han bedre forsvare dette, end det Modsatte, da Kjød og følgelig ogsaa Stude maatte betragtes som Krigsfornødenhed. Mere tvivlsom var Sagen derimod fra en rent politisk Side. Da Slesvig og Holsten havde en Kvægbesætning paa mindst 300,000 Høveder, vilde Fjenden ikke kunne komme i Forlegenhed for Kjød; ja han vilde ikke engang kunne drage Fordel af Udførselen fra Jylland, da denne hovedsagelig bestod af magert Kvæg, som altsaa ikke var skikket til umiddelbar Slagtning. For Marskegnens Beboere vilde det være meget føleligt, hvis denne Tilførsel udeblev, da deres kostbare Enges Udbytte var afhængigt af denne, og det kunde gjøres gjældende, at de i den holstenske Stænderforsamling havde været de eneste, som havde holdt sig fri for de slesvig-holstenske Theorier, og at de nylig i Frankfurt havde vakt en Storm af Uvillie, da de adskilte Ditmarskens Sag fra Holstens, saa at det maaske var derfra en fremtidig Reaktion snarest kunde udgaa. Denne Betragtning kunde dog saa meget mindre være afgjørende som det var tvivlsomt, hvad der mest vilde indvirke paa deres Stemning, enten at man tog Hensyn til deres Interesser eller at man lod dem føle, hvor nøie disse vare knyttede til Jylland. Men

desto mere Overveielse krævede dettes Interesser; thi her var ikke Tale om et *lucrum cessans*, som altid er en Følge af Krig og den deraf flydende Forstyrrelse af Omsætningen, men om en Kuldkastelse af det hele System, hvorpaa Studeproduktionen hvilede, da denne — ligefra Ungkvægets Tillæg og til den saakaldte Halvfedning — gaar igjennem flere Hænder og altid omfatter enhver Gaards hele, efter dens Fodringsevne beregnede Besætning, der saaledes flytter etappevis ned mod Marsken, og det efter Kontrakter, som i Almindelighed alt ere afsluttede ved Juletider. Nu kunde det vistnok være et Spørgsmaal, om ikke Begivenhedernes voldsomme Tvang var det eneste, der kunde rive Vesterjyderne ud af det nedarvede System, hvis Fordel i en aldeles overveiende Grad tilfalder de slesvigske Studedefere, og om ikke det øieblikkelige Tab rigelig vilde opveies, hvis Studeproducenterne bleve nødte til at søge over til det engelske Marked, og for der at opnaa ordentlige Priser selv at lægge Vind paa Fedningen. Men paa den anden Side indvendtes der, at dette kun kunde være lange Tidens Værk, og at det nu gjaldt om ikke at gjøre det umuligt for dem at opfylde Forpligtelser om at modtage Ungkvæg, til hvilke de ikke kunde skaffe Foder, naar de ikke samtidig kunde afsætte den ældre Besætning sydpaa. Det var — saa foreholdt man mig — med de derved vundne Penge, de skulde betale Afgifter og Krigsskat, hvortil den danske Regjering trængte mere end Tydskerne til deres magre Stude o. s. v. Til Schulin sagde jeg, at jeg ikke vilde udstede et formeligt Forbud, men at han maatte enes med Sponneck om en ensartet Fremgangsmaade; med Andre diskuterede jeg uden at konkludere.

Men da jeg kom til Skive, blev jeg nødt til at give Besked. Derhen havde jeg stævnet Sallingboerne, da man havde sagt mig, at Stemningen ikke var god i denne Egn, som i absolutistisk Retning var agiteret af den fra de viborgske Stænder bekjendte Komiker Lydersen; Folk havde ogsaa indfundet sig i saa stor Mængde, at intet Lokale kunde rumme dem, saa at jeg maatte ud paa Torvet og op paa en væltet Brandtønde, for at tale til dem. Med den politiske Del gik det saa godt, at endog Lydersen, som jeg personlig havde taget i Skole, udbragte et Leve for Kongen og for »hans folkelige Ministerium«. Men Studene? Ja om Studene sagde jeg da, at jeg efter hvad mange forstandige og brave Mænd havde forebragt mig, ikke vilde udstede noget Forbud mod at drive dem ned til Grændsen, men overlade Sagen til den Frivillighed, der var vor Tids smukkeste Særkjende, da de bedst selv kunde bedømme, om de fremdeles, som hidtil, vilde unde de dovne Marskbønder den meste Fordel af deres Arbeide, og om de vilde riskere, at Tydskerne, naar Studene kom ned til dem, mulig vilde røve dem som godt Krigsbytte. Efter hvad den vittige og morsomme Byfoged Villemoes, hos hvem jeg var tilhuse, den næste Morgen fortalte mig, skal dette sidste Vink have gjort et saa dybt Indtryk paa den største af alle Egnens Studeopdrætttere, at han umiddelbart efter Mødet, ved et ridende Bud, lod sin Drift, der alt var underveis, kalde tilbage, hvorimod andre Prangere ikke blot vare af en anden Mening, men endog, efter en meget bevæget, af mange »Thevandsknægte« opvarmet Forhandling i Stadens Værtshus, havde vedtaget, at »hvo der lod sig kyse, var en — Landsforræder.«

Havde jeg i Skive maattet staa paa en Vandtønde for paa Torvet at tale om Stude, saa blev jeg derimod i Viborg af Biskop Øllegaard ført ind i Domkirken, ledsaget af en hel Stab af trofaste politiske Venner, og det var fra Kirkens Kortræppe, at jeg henvendte Ordet til de Forsamlede. Viborg havde under hele vor tidligere Udvikling været den nationale og liberale Sags bedste Fæstning, og navnlig havde den ogsaa som Domstol høit ansete Landsoverret været en Planteskole for frisindede Patrioter, som baade i Stænderne og i hele Provindsen havde hævdet Viborgs gamle Ry som Jyllands Hovedstad. Det var fra denne Kreds, at de tvende ovennævnte, nu i Aarhus bosatte Sagførere, Dahl og Otterstrøm, vare udgaaede; det var denne Tradition, som levede usvækket f. Ex. i Assessor Bregendahl, Prokurator Jespersen, Kjøbmand Buchwald, og fremfor Alt i den ædle Fabrikeier, Mads Pagh Bruun. Her var derfor ikke Tale om Stude og Blokade, men om Fædreland og Frihed, og de ærværdige Omgivelser gav Forhandlingen baade Alvor og Opløftelse. Derimod var det et helt forskjelligt Indtryk, jeg fik af Stiftamtmanden, Baron Bretton. Han var en forskruet Fantast, — det er kun Forudsætningen om fixe Ideer, der senere har kunnet værgе ham mod Beskyldning for mislige Eiendoms-Svindlerier eller undskyldte hans Forsøg paa under den følgende Krig paa egen Haand at indlede diplomatiske Forhandlinger. Intet Under derfor, at Aaret 1848, der har rystet stærkere Hjerner end hans, havde bragt ham ud af Koncepterne. Han havde nylig modtaget et Brev fra Prindsen af Noer, hvori denne befalede ham at sende General Wrangel i Veile Underretning om, hvad Viborg Amt saa sig istand til at yde

til Hærens Fornødenheder, og dette Brev havde han besvaret, rigtignok med et Afslag, men dog med et Svar. Da jeg foreholdt ham det Upassende i, at en dansk Øvrighed i en By, der ikke engang var truet, indlod sig i Brevvexel med Fjenden, søgte han et Forsvar deri, at den ubetydelige Militærstyrke, som tidligere havde været i Viborg, var draget bort. Jeg maatte da gjøre ham opmærksom paa, at hvis han havde skrevet fra et af Kongens Tropper besat Sted, vilde Sagen have været meget alvorlig, og at altsaa den blotte Afsendelse af et Brev under Amtets Segl var en officiel Underretning om, at Viborg var blottet for Tropper. Da han heller ikke kunde komme nogen Vei med den Undskyldning, at han ikke havde sendt Svaret til den høiforræderske Prinds, men til den krigsførende Magts General, eftersom det jo netop var dette, som »den høiforræderske Prinds« havde paalagt ham, saa tyede han tilsidst til den Trøst, at Posten jo kunde tilbageholde Brevet. Og virkelig skete det saa; thi Postmesteren i Aarhus, hvor det nørrejydske Korps dengang havde sit »Hovedkvarter«, anholdt Brevet og bragte det til Oberst Baggesen, som i Manges Paasyn sønderrev det, og Baron Bretton havde saaledes virkelig den Tilfredsstillelse, at maatte anerkjende det som god Konduite af en Postembedsmand at konfiskere, og af en Officer at sønderrive en Overøvrigheds Embedsbrev. Havde jeg dengang vidst, hvad jeg senere — endog paa Embedsvegne — har erfaret, vilde jeg i ethvert Tilfælde have anset det for Pligt at fjerne ham; men skjøndt jeg af den første Samtale, hvoraf her er meddelt en lille Mundsmag, fik det pinlige Indtryk af en høist forvirret Tankegang, parret med en forbavsende Selvtillid, opgav jeg det

dog — især fordi ingen af mine ovennævnte politiske Venner, med hvilke jeg raadførte mig derom, var villig til at indtræde i hans Plads, hvorimod de lovede at yde ham al mulig Bistand, og derigjennem mig al den Garanti, de selv formaaede at give. Hvad der meget lettede mig denne Beslutning, var den Overbevisning, at Fjenden ikke vilde komme til Viborg, og af den samme Grund modsatte jeg mig heller ikke, at man her — ligesom vester og nord paa — fortsatte de overalt paabegyndte frivillige Vaabenøvelser, som vare et godt Middel til at holde Befolkningen ved Humør og mulig ogsaa kunde gjøre Fjenden betænkelig ved altfor dristige Fourageringer. Bretton talte i høie Toner om sin »Landstorm«, og var derfor tilfreds med, at jeg tillod ham at »fylde Horizonten med Vaabengny, naar han kun sørgede for, at hans Hær ikke kom Fjenden for Øie, saalænge han var dens General.« Hvor fuldkommen han havde forstaaet mig, derpaa fik jeg et Bevis i en Taksigelsesskrivelse (af 13 Mai), som slutter med de Ord: »Jeg er gammel og testamenterer Danmark min Kone og 8 Børn, om jeg bliver paa Pladsen.«

Amtmanden i Randers, Kammerherre Lorentz, var en noget let Patron, som hidtil havde fægtet sig gennem Livet med mer eller mindre gode Vittigheder, der med Alderen dog vare blevne lidt stereotype, og som nu haabede at kunne betale Preusserne med samme Mønt. Jeg havde saa meget mindre Grund til at drage dette i Tvivl, som jeg fra min Side haabede, at han ikke skulde blive sat paa en for haard Prøve, og fordi selv i saa Tilfælde en vis Lethed i at tage Verdens Tilskikkelser ikke var det værste Exempel, som kunde gives, især da

han her i Randers kunde støtte sig til den gode Aand, der til alle Tider har udmærket denne vindskibelige By og dens rige Oplands dygtige Befolkning. Dette mit første Bekjendtskab med Randers har derfor hos mig efterladt en meget venlig Erindring.

Derimod har Aalborg, denne ved tidligere Privilegier forkjælede og senere efter Norges Fraskillelse noget reducerede By, ikke spillet nogen smuk Rolle i Danmarks politiske Gjenfødelse, og alt nu viste det sig, at den nok kunde blive en passende Jordbund for den efter min Smag modbydeligste af alle den Tids Fremtoninger, Hr. Bernhard Rée; — denne dobbelte Apostat, som i Hamborger Børs saa Olympen. Min Modtagelse i Aalborg var ogsaa langt kjøligere, end hvor jeg hidtil var kommet frem, og det var kun en Minoritet, som sluttede sig til den offentlige Hylding, hvorved de Liberale i Staden — med Latinskolens Rektor, Tregder, som Ordfører — vilde styrke eller i al Fald mønstre deres Kræfter. Hvad der meget havde bidraget til at fordærve Aanden blandt Flertallet af Indvaanerne, var en Mængde reaktionære Embedsmænd, med Amtmanden Kammerherre Stemann i Spidsen. Selv meget maadeholdne Mænd paastode, at han var ringe under det daglige Behovs tarveligste Fordringer, men aldeles uskikket til at møde kritiske Tidens Krav, og man trængte fra flere Sider ind paa mig for at faa en Forandring iværksat. Men foruden min almindelige Utilbøielighed til at give efter for saadant Tryk, var dette her ligefrem en moralsk Umulighed, da han var den eneste Søn af den afgaaede Jusitsminister Stemann, saa at en haard Fremgangsmaade mod ham i intet Tilfælde vilde kunne undgaa Skinnet af en politisk Hævn. Da jeg derfor holdt mig overbevist

om, at Fjenden ikke vilde komme op til Aalborg, kunde jeg indskrænke mig til at indberette, hvad der var forebragt for mig, til Justitsminister Bardenfleth, men fik naturligvis det Svar, at han maatte overlade det til mig at bruge min Fuldmagt til at gjøre, hvad Krigstilstanden maatte kræve, hvortil jeg, som bemærket, ikke henregnede Amtmandsposten i Aalborg. Blandt de Ting, der strax her tildrog sig min Opmærksomhed, var en offentlig Bekjendtgjørelse fra Amtstuen om, at al Skatteoppebørsel var standset. Min Tilrettevisning maatte derfor ogsaa ske offentligt, hvorved jeg da ikke blot fremhævede, at da Aalborg ikke engang var truet, langt mindre besat, skulde alle offentlige Forretninger gaa deres uforstyrrede Gang, men at dette fremfor Alt gjaldt om Skatteoppebørslen, da Staten under de nuværende Forhold høilig trængte til sine regelmæssige Indtægter, og da Borgerne ved at fremskynde deres Indbetalinger baade kunde gavne Fædrelandet og sikre sig selv. Det eneste, Tidsforholdene kunde kræve, var, at Amtstuen jevnlig indsendte sine Beholdninger til Kjøbenhavn og holdt sig beredt til med kort Varsel at bringe Alt i Sikkerhed — en Nødvendighed, som for Aalborgs Vedkommende aldeles ikke indtraadte.

Derimod virkede jeg under Haanden for at Bestyrelsen af Sparekassen besluttede, paa Grund af de indtraadte Krigsforhold, at lukke Kontorerne og bortsende Protokoller og Beholdninger. Som Regjeringskommissær kunde jeg ikke gjøre Noget herfor, da der dengang indestod betydelige Sparekassemidler i Statskassen, og det netop var til disse, Bestyrelsen først og fremmest maatte ty for at møde Kreditorernes i farefulde Tider almindelige Tilbøielighed til at udtage deres Tilgodehavende, ikke for

at bruge, men for selv at gjemme deres Penge. Enhver offentlig Indblanding vilde derfor have forøget den Panik, som af alle Sygdomme er den mest smitsomme. Anderledes stillede Sagen sig derimod, naar det var Bestyrelserne, som i selve Kreditorernes Interesse besluttede at sikkre disses Midler ved at sætte Havet imellem dem og Fjenden, og der er heller ikke, hvor dette skete, gjort nogen Indvending derimod. Men derved bevaredes disse Penge ikke blot for Eieren — og tillige for Cirkulationen — men Statskassen befriedes for de ubeleilige Rekvisitioner, som ere den betænkelige Side ved den Slags svævende Gjæld. At det ikke er Ubetydeligheder, hvorom her er Tale, sees f. Ex. deraf, at jeg fra Viborg fik med mig 30,000 Rd., som vare ankomne Dagen forinden til den derværende Sparekasse efter Begjæring af dens Bestyrelse, men nu vendte tilbage til Statens Kasse.

Ved min Ankomst til Aalborg forefandt jeg en Skrivelse fra Geheimeraad Bardenfleth, hvori han paa Statsraadets Vegne meddelte mig, at man havde fundet Betænkelighed ved at sammenkalde de jyske Provindsialstænder til Viborg, men ønskede, at jeg vilde formaa en Del af Provindsens Deputerede til at komme til Kjøbenhavn, for der at forhandle med Regjeringen om hvad der maatte kunne gøres under de nuværende Forhold. Dette fraraadede jeg bestemt, fordi en saadan Raadslagning ikke vilde kunne bidrage Noget til i Sandhed at afhjælpe Jyllands Trang til ved diplomatiske eller krigerske Midler at befries for Fjenden, og fordi de Mænd, som nøde Befolkningens Tillid, netop nu vare mindst undværlige i Jylland selv, baade som Støtte for Folkestemningens værdige Holdning og til Udførelsen af de mange nye Forretninger,

som Embedsmændene ikke kunde overkomme, og hvortil flere af dem end ikke vare skikkede. En saadan Notabelforsamling vilde altsaa enten slet ikke komme istand, eller den kunde let blive Organ netop for saadanne Meninger, som det var min Opgave og maatte være Regjeringens Ønske at bekæmpe. Hvis man derimod satte Pris paa at sammenkalde de jydsk Stænder strax, naar de roskildske havde endt deres Hverv, for saa hurtigt som muligt at fremme Lovene om Valg til Rigsforsamlingen og om Krigsskatten, saa foreslog jeg til dens Sæde at bestemme Aalborg, hvor den neppe vilde blive forstyrret af Fjenden, og hvorfra den i al Fald let vilde kunne bringes i Sikkerhed paa den anden Side af Fjorden. Men selv dette kunde jeg kun tilraade som et Nødmiddel, i hvilket Tilfælde jeg tilbød at udføre Stænderkommissærens Hverv. Begge Dele bleve imidlertid af de af mig anførte Grunde opgivne.

I Aalborg blev jeg fra den 9de til den 13de Mai, stærkt beskæftiget med Indberetninger til de forskjellige Regjeringsautoriteter og med Besvarelsen af en Mængde Forespørgsler og Indstillinger fra de lokale Myndigheder. Om flere af de saaledes reiste Sager har jeg alt ovenfor leilighedsvis sagt det Fornødne, og da Alt maa have en Ende, vil jeg endnu kun berøre en enkelt. Jeg havde paa min Reise mødt mange Beviser paa den kun alt for naturlige Mistænksomhed, man nærede mod de mange i Jylland bosatte Tydkere; men hvad nogle af dem end kunne have tænkt i deres Hjerter, havde de dog været for forsigtige, til at man kunde paavise Kjendsgjæringer, og i mange Tilfælde vare de Formodninger, hvorpaa Anklagen støttedes, aabenbare Taabeligheder. Jeg ind-

skrænkede mig derfor til at anbefale Agtpaagivenhed og at henvise Vedkommende til de lokale Øvrigheder, hvis de virkelig skulde komme efter nogen landsforrædersk Færd. Kun en eneste Gang tog jeg mig af en saadan Sag, og det nærmest til Synderens Beskyttelse, idet en Toldembedsmand, som i sine unge Dage havde staaet i et meget intimt Forhold til Hertuginde Louise Augusta, og senere i stadig Brevvexel med hendes Søn, ved Tydskernes Indrykning ved sine Skryderier saaledes havde udæsket den offentlige Mening, at han ikke kunde forblive i Byen. Jeg tillagde ham derfor Ordre til øieblikkelig at begive sig til Kjøbenhavn og der at melde sig hos Chefen for Generaltoldkamret, hvem jeg underrettede om Grunden til hans Fjernelse. Jeg fandt mig imidlertid foranlediget til nu at indberette til Justitsministeren, at Fjenden ikke blot havde medbragt en Mængde dansktalende Forrædere og Spioner, men at der ogsaa var Tegn paa, at de ikke vare uden alt Tilhold i selve Landet, hvorfor jeg anbefalede ved et almindeligt Cirkulære at indskjærpe Politimestrene stor Aarvaagenhed og i fornødent Fald en streng Retspleie. Som Modstykke en lille Anekdote om en gammel Røgter, som midt paa Jyllands Hede opsøgte mig og klagede sin Nød, at han hverken Dag eller Nat havde Fred for den Tanke, at det var hans Pligt at drage sønderpaa for at skyde den landsforræderske Hertug. Jeg forsøgte at overbevise ham om, at han var for gammel »til det Stykke Arbeide«, da jeg fik udregnet, at han, der alt havde været med 1807, nu ikke længer var værnepligtig og derfor ikke havde Lov til at gaa i Krig. Ganske beroliget blev han dog først, da jeg »i Kongens Navn« sagde ham fri for den Pligt, der

tyngede ham saa haardt, hvorefter han kyssede den Haand, der havde bortjaget de onde Aander, der havde forfulgt ham, og ilede bort med ét lettet Hjerte.

Naar jeg i denne min Fortælling har medtaget saa mange tildels ubetydelige Detailler, saa er det sket, fordi jeg her havde dem til min Raadighed, og fordi det er dem, som give Beretningerne den lokale Farve og den Tidens Belysning, hvoraf den skal have sin Interesse. Vel var det saa, at den eneste Krig, som dengang blev ført i Jylland, var den ubevæbnede Befolknings Kamp mod den fjendtlige Hær, og at ogsaa den har sin Betydning, om den end ikke frembyder Slagenes spændende Interesse; men det er dog som Bidrag til Jydernes og deres ledende Mænds Karakteristik i Aaret 1848, at jeg har nedskrevet denne Beretning. Mit Besøg var vel for flygtigt til at tilstede en dybere Indtrængen og dvælende Prøvelse; men det faldt paa en Tid, hvor Sindenes stærke Bevægelse afrystede den Tilbageholdenhed, der i Almindelighed indhyller Jyden, og netop Reisens Hurtighed gav mig Leilighed til en næsten samtidig Anskuen og sammenlignende Oversigt, som den sjelden tilbyder sig. Skulde jeg da i et Par enkelte Træk sammenfatte Totalbilledet, da fandt jeg kun lidet af den opløftende Begeistring, som i Kjøbenhavn gjorde Martsdagene til et saa deiligt Epos, men heller ikke meget til den stærke Rystelse, som Efterretningen om Slaget ved Slesvig der fremkaldte. Begge Dele ere en naturlig Virkning dels af den Forskjel, der er mellem Øboernes og Jydernes Sindsbeskaffenhed og Tænkesæt, dels af det Særpræg, en stor og tæt Befolkning giver alle større Stæder. Det maa ogsaa erkjendes, at de Opgaver, Tiden nu stillede til

Jyderne, ingenlunde vare opløftende, men at det lidt mere træge Pulsslag endog var en Fordel for dem, der nu vare kaldede, mere til at lide, end til at handle, — mere til roligt Taalmod og seig Udholdenhed, end til kjæk Bedrift. Desto mere fortjener den patriotiske og freidige Aand, som i det Hele og Store traadte mig imøde, at paaskjønnes; og desto mere kræver det Overbærenhed, naar det heller ikke manglede paa forsagte og selviske Mislyd i en Befolkning, hos hvilken en meget materiel Livsopfatning er baade Naturens og Opdragelsens Værk. Desværre er det disse den jydsk Karakters mindre gode Egenskaber, som man under vor senere Frihedsudvikling har benyttet til at fortrænge de Ledere, som man dengang endnu villig fulgte, og blandt hvilke jeg har fremført flere, som ogsaa senere have hævdet det gode Ry for varm Fædrelandskjærlighed og forstandigt Frisind, de f. Ex. i de jydsk Stænder havde erhvervet. Jeg har heller ikke fordulgt, at blandt de høiere Embedsmænd, der jo i politisk Henseende burde være den Surdeig, der hævede Befolkningen, fandtes mange, som ikke vare deres Opgave voxne, og jeg havde ofte Leilighed til at overveie, hvormed man skal salte, naar Saltet har tabt sin Kraft. Men i det Hele maa det siges, at Jydernes Holdning under den fjendtlige Besættelse ingenlunde har gjort Fædrelandet Skam, men tvertimod har formindsket dens uundgaaelige Onder. At have bidraget dertil, var den Bevidsthed, hvormed jeg længtes efter at kunne nedlægge den overordentlige Myndighed, der var betroet mig, og som jeg havde bestræbt mig for at gjøre saa virksom, men dog saa lidet synlig, som det var mig muligt.

Den 13de Mai — altsaa efter ikkun 14 Dages Fra-
værelse — vendte jeg med Dampskibet fra Aalborg til-
bage til Kjøbenhavn, hvor jeg endnu modtog og besvarede
endel Breve fra Jylland. Da jeg ved Skrivelse af 25
Mai underrettede alle Overøvrigheder om, at de herefter
direkte skulde henvende sig til de vedkommende Mini-
sterier, benyttede jeg Leiligheden til at udtale mig om
den Proklamation, hvorved General Wrangel under d. 18.
s. M. havde udskrevet en Krigsskat af 4 Millioner Rdl.
Han, som for 18 Dage siden havde vovet at sige til Jyderne,
at »han ikke kom i nogen fjendtlig Hensigt,« men for at
tilbyde sine »ædle tyske Krigsfolk« til »Beskyttelse« af
deres Personer og »Eiendom«, — han havde nu alt kastet
Masken. Efter denne nyeste Prøve paa tysk Ærlighed
vilde Jyderne ikke være i Tvivl om, at dette kun var et
Paaskud for at røve og plyndre, og at Løftet om, under
en vis Forudsætning, at tilbagebetale Pengene kun var
en dem lagt Snare; thi Blokaden, der nu toges til Paa-
skud, var alt i fuld Gang, inden han rykkede ind under
hyklerske Venskabsforsikringer. Jyderne burde altsaa
lige saa lidt lade sig besnære af hans List som skræmme
af hans Trusler. Rimeligvis vilde de slet ikke blive bragt
til Udførelse; thi selv om Wrangel vilde besmitte sit og
Tydsklands Navn med den Vanære at plyndre en værgeløs
Befolkning, der ikke havde gjort eller kunnet gjøre nogen
fjendtlig Modstand, troede jeg ikke paa, at ærekjære
Soldater vilde lade sig bruge til Røveri. I hvert Fald
var det ikke store Ting, Tydskerne kunde tage; thi faste
Eiendomme kunde han lige saa lidt sælge, som føre med
sig, da saadanne Handler naturligvis ikke vilde blive
respekterede, og alle let transportable Værdigjenstande

vare forlængst bragte i Sikkerhed. Jeg raadede derfor Jyderne til standhaftig at negte enhver Opfyldelse af Wrangels skamløse Fordring, og rolig at overlade det til ham, hvad han vilde gjøre, i god Fortrøstning til det gamle Ord, at naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest. Jeg behøver ikke at tilføie, at denne Skrivelse, som udbredtes i et stort Antal Aftryk, nok saa meget var det danske Svar paa den tyske Proklamation, som et trøstende Afskedsord til Jyderne, eller at minde om, at det faa Dage derefter fuldstændig gik i Opfyldelse, idet Wrangel pludselig brød op og drog ud af Jylland.

Tilligemed min Beretning til Kongen om Udførelsen af det mig betroede Hverv (af 17 Mai — Departementstidenden 1848 Nr. 11) foreslog jeg ham at henvende sig direkte til sine tro Jyder, igjennem en Proklamation, der her maa finde Plads som Slutning af nærværende Fortælling. Den er saa lydende:

»Trofaste Jyder!

Da Riget for fyrretyve Aar siden blev voldelig overfaldet, maatte Sjælland lide alle Krigens Rædsler. Denne Gang er det Eder, som Fjenden truer med Plyndring og Ødelæggelse.

For at sønderrive det hellige Baand, der knytter os til vore slesvigske Brødre, have oprørske Landsforrædere hidkaldt en overmodig Skare af fjendtlige Tropper. For at forsvare os mod det uretfærdige Angreb, have vi tillands og tilvands kun benyttet de Midler, som ubestridt Folkeret hjemler som lovlig Krigsbrug. Blokade af fjendtlige Havne og Opbringelse af fjendtlige Skibe have vi anvendt med det Maadehold, som svarer til vor Længsel efter snarlig Fred.

Det er derfor et dårligt Paaskud, naar Fjenden heri søger en Hjemmel for at brandskatte Eder. Holsten og Slesvig overfaldt han under det Foregivende, at det skete i den retmæssige Herskers Navn. Til Eder kom han med Løfte om Sikkerhed for Person og Eiendom. Nu se I, hvorledes han holder sit Ord.

Trofaste Jyder!

Eders Konges Hjerte bløder ved at se, hvor haardt I ere betrængte. Men værer standhaftige i Nøden. Endnu findes der Troskab mod givne Løfter og ridderlig Høimodighed der, hvor Magten er til at hævde Retten. Ædle, deltagende Naboer ruste sig til at bistaa vor egen tappe Hær, som snart vil være istand til atter at optræde paa Kamppladsen.

Da kommer den længselsfuldt paakaldte Stund, som skal udfrie Eder af Fjendevold. Da kommer Opreisningens Stund, som skal læge de Saar, som en retløs Fjende har tilføiet Eder.«

VIII.

Den svensk-norske Hjælp 1848.

Den offentlige Mening var i Begyndelsen af 1848 i Sverig og Norge kun lidet forberedt paa, at disse Lande skulde vorde inddragne i de danske Anliggender. Vel havde den almindelige europæiske Bevægelse, som indviedes ved den italienske og franske Revolution, ogsaa i Sverig fremkaldt et betydeligt politisk Røre; men dette kastede sig fornemmelig over Landets indre Anliggender, og under den heftige Kamp, som førtes om Forfatningsreformen saavel mellem de ældre som de nye Partier, havde man kun liden Opmærksomhed for de mulige Følger af det omtrent samtidig dermed indtraadte Thronskifte i Danmark. Det maa ogsaa erkjendes, at vor egen Regjering saa grundig havde forfusket vore udviklede statsretlige Forhold, at det for Udlandet vel maatte være tvivlsomt, hvorvidt der af dette Vildrede vilde kunne udvikle sig nogen holdbar Tanke eller kraftig Daad. Det er derfor intet Under, at den første officielle Udtalelse efter Martsbegivenhederne — Baron Ihres Note af 28de Marts til Baron d'Ohsson i Berlin — kun røber ringe Kjendskab og lunken Interesse for vore Anliggender, og at en anset dansk Mand, som i de Dage havde Leilighed til at tale med Kong Oscar, hos denne vel mødte en særdeles

venlig Deltagelse for det danske Folk og dets unge Konge, men kun tvivlsom Tilbøielighed til selv at kaste sig ind i de Farer, der omringede vor tilsyneladende næsten haabløse Sag.

Der indtraadte imidlertid meget hurtigt et stort Omslag i den almindelige Stemning. Det var naturligvis i Skaane, at den danske Folkeaands kraftige Reisning fandt sin første Gjenlyd; thi i dette gamle danske Land og Danmarks Stammeland havde alle dets historiske Minder og det livlige Samkvem mellem de tvende nærliggende Kyster vedligeholdt en aandig Forbindelse, der gjorde Skaane til det naturlige Mellemlid for de tvende Brødre-folk. Navnlig gjælder dette om Lund, i hvis ærværdige Domkirke Tegnér først havde indviet den nyere Skandinavisme, og hvis Studenter med Ungdommens varme Begeistring havde sluttet sig til denne Sag. Her fremkaldte Efterretningen om, hvad der den 22de Marts havde tildraget sig i Kjøbenhavn, alt Dagen efter en stor Demonstration, hvis veltalende Ordfører Docent Ljunggren var, og som paafulgtes af en Adresse til Fostbrødrene ved det kjøbenhavnske Universitet, hvori Studenterne udtrykte deres Glæde og Stolthed over hvad der var sket, fordi ethvert Fremskridt i et af Nordens Riger er en Tilvæxt til hele Nordens Magt og Ære, og hvori de love, at Modgangens Dage skulle besegle det Forbund, som Freden og Glæden havde knyttet. Den samme Begeistring udtalte sig ved de to andre Universiteter, saasnart det glade Budskab naaede derhen. Det norske Studentersamfunds Adresse (af 3die April) gjorde sig til Udtryk for hele Norges Jubel over, at nu ogsaa Danmark var indtraadt i de frie Staters Række, og med Tak og

Pris til alle dem, der stred og led for Danmarks Ret og Nordens Ære, hilsede det den nye Tid, hvis Morgenrøde nu smiler over det deilige Danmark. Upsalensernes Adresse (af 10de April) udtaler ikke blot Glæden over den Frihedens Seir, hvortil det danske Folk gennem sine nordiske Helteaner og sin høie Oplysning længe havde været værdig, men tillige det Haab, at de selv vilde faa Andel i den Hæder, der nu vil vindes i den hellige Kamp for Frihed og Fædreland. Samme Dag indgik de med et Andragende om at blive indøvede i Vaabenbrug. Skjøndt denne første Bevægelse naturligvis hos den akademiske Ungdom fandt ikke blot den mest modtagelige, men ogsaa den bedst forberedte Jordbund, indskrænkede den sig dog ikke til samme. Allerede den 2den April feiredes Danmarks Opstandelse i Frimurerlogen i Christiania ved en stor Fest, der indledes ved et smukt Digt af Andreas Munch, og hvorved navnlig Høiesteretsadvokat Dunker i et veltalende Foredrag mindede om, at Danmarks Grændse mod Holsten er Skandinaviens Grændse mod Tydskland, at det derfor var hele Nordens Sag, hvorfor Danmark nu skulde kæmpe ved Eideren — den ældgamle Kamp, hvori alt for 8 Aarhundreder siden den norske Hakon Jarl kom de Danske til Undsætning, hvori nu Advokat Beseler havde overtaget Grev Geerts Rolle, og vel, som han, vilde finde sin Niels Ebbesen. I Stockholm vedtoges Adresser til Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter, der tale om de Røster, der paa Vaarens Vinger vare baarne til dem om et fælles Fædreland, om en national Enhed mellem Nordens trende selvstændige Folk — ikke som en Fortidens Drøm, men som en nærværende Virkelighed, der vil

skabe en lysende Fremtid — og om en forestaaende Kamp — en Kamp mellem Lyset og Mørket, mellem Sandhed og Løgn, mellem Frihed og Vold — hvori Sverig endnu vel kun fra sine Strande kan sende de Brødre, der gaa fremmest i Striden, sine varme Ønsker om Hæder og Seir, men hvori det haaber snart at skulle indtage sin rette Plads i Forsvaret for fælles Nationalitet og fælles Ære. I deres Svar erklære Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter, at skulde det ske, hvad saa mange Stemmer fra Sverig synes at bebude, at dets navnkundige Krigerskarer som Oldtidens Fostbrødre kom til at blande Blod med os, og at for første Gang efter Aarhundreders Forløb Nordens trende Folk kom til at kæmpe Side om Side for den samme Sag, da vilde dette staa som et af de skjønneste og følgerigeste Træk i Nutidens Historie.

Vistnok var det hjertelige og betydningsfulde Ord, der saaledes i disse første Dage udvexledes mellem de trende Broderfolk; men det maa dog erkjendes, at de kun udgik fra den forholdsviis snevre Kreds, som tidlig var greben af Ideens Magt. Den store Masse af Folket, der neppe vidste, hvad der var foregaaet hos os og hvad der stundede til, stod i Begyndelsen uberørt deraf. Den er i Reglen kun tilgængelig for Kjendsgjeringernes utvetydige Sprog. Men dette lod da heller ikke længe vente paa sig, og det talte saa høit, at det vakte det slumrende Echo i Nordens fjerneste Fjeldbygder. Det var Slaget ved Slesvig, som gav Løsnet til, at Bevidstheden om fælles Fare og fælles Pligt voxede op til at blive en virkelig Folkestemning.

Da Efterretningen derom — som det synes i meget mørke Farver — den 28de April naaede til Christiania,

var Publikum netop forsamlet i Theatret. Det fordrede af Orkesteret en Sørgemarche, og forlod derpaa taust Theatret, hvis Forestilling saaledes bortfaldt. Den 1ste Mai afholdtes en stor Folkeforsamling i Børssalen, der var saa talrig besøgt, at alle tilstødende Værelser, Gange og Trapper vare tæt besatte. Under Forsæde af Rigsarkivar Lange foreslog en i saadant Øjemed sammentraadt Komite en Række af Resolutioner, der gik ud paa: at Eideren siden det tydske og de nordiske Rigers Stiftelse har været Grændsen for de to store Hovedgrupper af den germaniske Stamme, — at Slesvig altid har været et dansk Land, saa at, trods den senere utilbørlige Indtrængen af tydske Elementer paa Nordens Enemærker, Tydsklands Fordring paa Slesvig er et ubeføiet Angreb paa den nordiske Nationalitet, hvortil Norge ikke kan være ligegyldig Tilskuer, og at det derfor ikke kan undslaa sig for at dele de Anstrængelser og Opoffrelser, som Forsvaret for Nordens Selvtændighed ville kræve. Disse Resolutioner vedtoges enstemmig; men Forsamlingen, der bares af en Begeistring, der hos Normændene er sjelden, men da ogsaa desto alvorligere, vilde ikke lade sig nøie dermed. I en glimrende Tale foreslog Advokat Dunker, at Forsamlingen uden Omsvøb skulde fordre Krig, og det var kun af Agtelse for Kongens Prærogativ at man blev staaende ved at erklære sig villig til at bære de af en saadan følgende Offre; men paa Dunkers og Professor Fayes Forslag besluttedes det, at tilstille baade Kongen og Storthinget de fattede Beslutninger, som samme Dag erholdt omtrent 1600 Underskrifter, og senere tiltraadtes ved de fra forskjellige

Steder indløbende Adresser*). Der nedsattes et Udvalg, som indbød Bjerne- og Rensdyrskytter til at drage til Danmark, hvorhen det tilbød dem alle Reiseomkostninger. En Søn af den norske Statholder, Baron Lovenskjold, der som Frivillig havde deltaget i Slaget ved Slesvig, var ilet hjem til Norge, for at meddele sine Landsmænd sin høie Begeistring, og vendte efter faa Dage tilbage med nogle og tyve Frivillige, for største Delen Studenter. Saaledes vaagnede i Normændenes Bryst den gamle Broderkjærlighed, hvorom Aarhundreders Samliv bærer saa mange og smukke Vidnesbyrd, og som kun tilsyneladende var bleven trængt tilbage af den unge Selvstændigheds første Rørelser**).

Ikke mindre stærkt var det Indtryk, hin Efterretning gjorde i Sverig. Den i Helsingborg udkommende Øresundspost, hvis talentfulde Redaktør, Dr. Sturzen-Becker, fra et fleraarigt Ophold i Kjøbenhavn var nøie bekendt med vore Forhold og ledende Personer, havde alt tidligere stadig fulgt de efter Thronskiftet i Danmark indtraadte Bevægelser, uden dog i Begyndelsen derfor at finde syn-

---

*) Kongen bevidnede senere Komiteen sin Tilfredshed med de udtalte Anskuelse og med Nationens Sympathi for Danmarks retfærdige Sag.

**) Som et vel enkelt, men dog slaaende Bevis paa Stemningens Styrke skal her endnu kun anføres, at Professor P. A. Munch, hvem Ingen vil beskyldte for ensidig Forkjærlighed for os Danske, offenklaar fralagde sig al Andel i Morgenbladet, hvis lidet ansete Redaktør havde optaget nogle antidanske Artikler, navnlig (i Tillægget til Nr. 134) »en Stemme fra Landet» (formentlig af den til Præst i Gran udnævnte Rektor S. B. Bagge). Munch udtalte sig ved flere Leiligheder paa det Bestemteste for »Sønderjyllands integre og ubestridelige Jydskhed» — et Spørgsmaal, hvorom selv Jakob Grimm sikkert vil erkjende ham som en vægtig Autoritet.

derlig Opmærksomhed. Efter Martsbegivenhederne bebudede Bladet, at der forestod en Kamp, ikke mod et oprørske Parti, men mod hele Tydskland, — en Kamp, der ikke gjaldt Slesvig, men Skandinavien, hvorved Sverige derfor ikke kunde være rolig Tilskuer. Men efter Slaget ved Slesvig optog det »Forbund med Danmark« som sit Motto, og bragte — paa Vers og i Prosa — daglig de mest glødende Opraab til Deltagelse i denne »hellige Krig«. Det store tragiske Drama er begyndt — siges der saaledes — Tydskland har væltet sine Maser mod Dannevirke, de have dyrt maattet købe hver Fodsbred Jord af det Land, de troede uformærket at kunne stjæle. Men trods sit heltmodige Forsvar maa Danmark forbløde sig; det vil falde — vistnok bedækket med Hæder, et Mønster for Nationer, en Stolthed for hele Norden — men dog falde. Og imens sidde vi — Vennerne fra de glade Dage — med Armene over kors? Ikke vi! Ikke Svenskerne! Thi ved den evige Gud, kunde Nationen byde over Hær og Flaade, da vilde Tydskerne alt nu have fornummet de svenske Kanoners fra gamle Tider dem velbekjendte Røst. Ikke vi, men det vise, dybsindige Diplomati — det feige, hjerteløse Diplomati, der endnu spiller Forsynets Rolle. O det er til at fortvivle! Ved det dybe Saar, der er bibragt Danmark, gaar der et Suk fra Nordens Hjerte. Den svenske Løve ryster sin Manke. Hvor længe skal den holdes tilbage af sine Lænker? Endnu er det Tid, men det er paa høie Tid! o. s. v. Saadanne malmfulde Stemmer lød fra den skaanske Kyst — og gjænløde snart fra alle de anseteste Provindsblade: fra Ørebro, Jönköping, Carlskrona, Linköping, Kalmar og fremfor Alt fra Gøteborg og Upsala.

Selv det ellers saa tamme Lunds Veckoblad istemmede det almindelige Raab, der som en voxende Lavine væltede sig ind mod Hovedstaden, hvorfra Provindspressen ellers pleier at modtage Feltraabet. Denne Stemning bragte de halvt slesvigholstenske Sympathier, der — nærmest gjennem nogle i Stockholm bosatte Tydskere — havde vidst at skaffe sig Adgang til »Aftonbladet«, snart til at forstumme, og »Dagligt Allehanda«, hvis nye Eier Lindman kæmpede med »Aftonbladet« om den ledende Indflydelse i den svenske Presse, indskrev den danske Sag paa det Banner, som det med ungdommeligt Mod førte paa den offentlige Forhandlings Kampplads.

Studenterne, som baade i Lund og Upsala havde opgivet den Foraarsfest, de aarlig pleie at høitideligholde den 1ste Mai, for at sende de dertil bestemte Penge til de danske Saarede, henvendte sig nu i indtrængende Opraab til det svenske Folk. Vi betyde kun lidet, sige Lundenserne (alt under 28de April), men vredes ikke — I vore Fædre og Brødre — over de Unge, naar vi bøn-falde Eder om at hjælpe os til at indfrie de Løfter, vi have givet de Venner og Brødre, som nu bløde i en Kamp paa Liv og Død for vor fælles Nationalitet. Vor Smerte over deres Ulykke er saa meget heftigere som den er et Vidne om vor egen Afmagt. Upsalensernes Opraab hævder Studenternes Ret og Pligt til at hæve Stemmen for den skandinaviske Sag. »De hafva gifvit sitt Ja och sitt löfte att göra allt för att upprätthålla densamma. »Lover »De, at vi ville holde sammen, indtil vi have frelst vort »Fædreland? Ved De, at vort Fædreland ikke er denne »eller hin Egn, men det hele store skandinaviske Norden? »Ved De, at et saadant »Ja« er et helligt Løfte, hvor-

»med ingen ærlig Mand letsindig tør lege — et helligt »Løfte, hvorfor De sætte i Pant Deres Manddoms Ære »og Deres Sjæls Fred?« På dessa frågor svarada Nordens studenter Midsommarsdagen 1845 ett. »ja«, nog kraftigt och ur djupet af deras själar för att i närvarande stund mångfoldigadt genljuda kring hela Norden«.*). De opfordre til foreløbig at sammenskyde Penge; thi hvor stor den svenske Fattigdom end er, saa er den dog ikke større, end den svenske Ære. Saadanne Subskriptioner aabnedes overalt. Den i Stockholm (hos Bonnier og Bagge) begyndte med Grev de Geer 1,500 Rdl., Grev Piper 1,000 Rdl., Grev Stedingk 200 Rdl. o. s. fr. En Guldsmed Folker indsendte 33 $\frac{1}{2}$ Rdl., som vare sammen-skudte af hans Arbeidere. I Halmstad indkom der den første Dag over 1,500 Rdl. I Gøteborg indbød Haandværkere til at henlægge noget af deres daglige Arbeidsfortjeneste til dette Øiemed. I Malmø stillede Magister Cronholm sig i Spidsen for en lignende Indbydelse. Da i en Landsbykirke Præsten havde bedet for Sverig og dets Konge, reiste en gammel Bonde sig og opfordrede ham til nu ogsaa at bede for Danmark, hvorefter hele Menigheden offrede paa Alteret for de danske Faldnes Efterladte. Til samme Øiemed gave Studenter fra Upsala en Koncert i Stockholm og senere en Hr. Josephson og Violoncellisten Gehrman. Dybt inde i Småland opfordrede en Hr. Westerberg til at danne Frikorps af

---

*) De Ord, der her paa Dansk anføres i et svensk Opraab til det svenske Folk om i Nødens Stund at komme Danmark til Hjælp, ere de samme, for hvilke i 1845 Høiesteretsadvokat Orla Lehmann af den danske Regjering blev anklaget paa Ære, Liv og Gods.

Skarpskytter, og allerede i de første Dage af Mai afreiste 30 Officerer, — deriblandt Lieutenant Silfverstolpe og Grev Spens — til Danmark for frivillig at tilbyde deres Tjeneste. Da den 7de Mai 400 Helsingørnere droge over til Helsingborg, for at takke for alle disse Beviser paa broderligt Sind, modtoges de med en begeistret Velkomsttale af den bekjendte Dr. Wieselgren, og efter et improviseret Gilde paa selve Torvet ledsagedes de med Fakkelskin tilbage til deres Skibe.

Disse enkelte Træk maa her være tilstrækkelige til at vise den Virkning, Tildragelserne i Danmark gjorde paa den offentlige Mening i Sverig og Norge. Udviklingen af en saadan kræver hos disse vidtstrakte Landespredte Befolkning naturligvis længere Tid, end den vidunderlige Hurtighed tilstedede, hvormed dengang Begivenhederne skred frem; men det kan umulig miskjendes, at hvor denne Stemning kom til Gjennembrud, var den lige saa energisk i sine Livsytringer som den var ædel i sin Kilde. Ganske vist syntes den at bebude mere, end Virkeligheden senere holdt; men det er en gammel Erfaring, at mange Fødselsveer maa gaa forud, forinden en stor verdenshistorisk Ide kommer til Fuldbgyrdelse.

Denne Folkestemning danner det Grundlag, der er nødvendigt til Forstaaelsen af det Paafølgende.

Det første officielle Skridt til at fremkalde Bistand fra de forenede Riger, indeholdes i en egenhændig Skrivelse fra Kong Frederik VII til Kong Oscar, dateret Flensborg den 12te April, hvori han beretter, at den danske Hær har sprængt Insurgenterne og derefter

indtaget en defensiv Stilling ved Slesvig, men at Preussen og andre tyske Magter uden foregaaende Krigserklæring have besat Rendsborg, og at det ikke har været muligt mod et saa uventet og pludseligt Angreb at samle den fornødne Styrke. Da det nu maa ligge i de nordiske Magters Interesse at forhindre Preussen og det tyske Forbund fra at udvide sig paa den cimbriske Halvø paa Danmarks Bekostning, saa spørger han sin kjære Broder og ædle Ven, om han er villig til at yde ham nogen Bistand, og beraaber sig derved paa de venskabelige Forsikringer, han som Kronprinds har modtaget af Kong Oscar. At dette Skridt skyldes Kongens personlige Initiativ, sees deraf, at den danske Udenrigsminister udbad sig og erholdt Tilladelse til at opsætte dets Afsendelse i nogle Dage, indtil det i Sverig forestaaende Ministerskifte og de for os gunstige Udtalelser, der fra Englands og Ruslands Side kunde ventes, havde beredet samme en god Modtagelse.

Ministerskiftet var imidlertid foregaaet den 10de April, hvorved den gamle Baron Ihre gjengaves sit landlige og lærde Otium og i Udenrigsministeriet afløstes af Baron Stjerneld. Den nye Ministers første Samtaler med den danske Gesandt, Kammerherre Bille, gik imidlertid især ud paa at fremhæve alle de indre og ydre Vanskeligheder, der vare forbundne med en Indblanding fra Sverigs Side, saalænge det ikke selv var angrebet. Dog udtalte han den stærkeste Misbilligelse af den preussiske Konges Færd, navnlig af det Løfte, han havde ladet sig afpresse af Hertugen af Augustenborg. Til den preussiske Gesandt, Brassier de St. Simon, erklærede han vel, at Sverig, der i sine Forholdsregler ønskede at

slutte sig til England, haabede at kunne blive neutralt, men han lagde dog intet Dølgmaal paa, at efter hans Opfattelse Retten var paa Danmarks Side. Imidlertid begyndte den offentlige Mening at reise sig til Danmarks Fordel med saadan Styrke, at den preussiske Gesandt fandt sig foranlediget til (under 29de April) at overrække Baron Stjerneld en Memoire, hvori han imødegaar den svenske Presses heftige Angreb paa Preussen, og faa Dage derefter maatte han melde sin Regjering, at Exaltationen for Danmark var i saa stærk Tiltagende, at en tydsk Hærs Indrykning i Jylland sikkert vilde lede til positive Demonstrationer. Da der nu tillige var indløbet et for Danmark gunstigt Svar fra Keiseren af Rusland, om hvis Anskuelse den svenske Regjering først og fremmest havde ønsket at forvisse sig, var det saaledes i det rette Øieblik, at Major Fensmark indtraf med Kong Frederiks ovennævnte Brev, som Kammerherre Bille den 29de April overrakte Kong Oscar. Dagen derefter indløb Efterretningen om Slaget ved Slesvig til Stockholm. Kongen sammenkaldte nu uopholdelig sit Statsraad, og den paafølgende Dag tillige de dengang forsamlede Rigsstænders hemmelige Udvalg, hvori Spørgsmaalet om, hvad der under de nuværende Forhold maatte være at foretage fra de forenede Rigers og da nærmest fra Sverigs Side, underkastedes en omhyggelig Overveielse. De derefter fattede vigtige Beslutninger meddeltes Kong Frederik VII i en egenhændig Skrivelse af Kong Oscar, dateret Stockholms Slot den 4de Mai 1848.

I dette i et aabent og ædelt Sprog affattede Svar melder Kongen, hvem det paaligger at forene sit Hjertes Tilskyndelse med Pligten mod sine egne Undersaatter,

at han med sine Raadgivere og med Stændernes hemmelige Udvalg har overveiet, hvorledes han kunde faa sit levende og oprigtige Ønske opfyldt, at række sin kjære Broder og Nabo en hjælpsom Haand, og at han, støttende sig til disses enstemmige Bifald og med den faste Tillid, at Stændernes Fædrelandssind og Deltagelse for Danmarks Betyk vil imødekomme dette hans Ønske, iler med alt nu at meddele den Beslutning, han under de foreliggende Omstændigheder har troet at burde fatte. Hvad da angaar Striden om Hertugdømmet Slesvig, agter han kun at handle i Samraad med de Magter, som have garanteret Danmark dettes Besiddelse, og altsaa først at yde en virksommere Hjælp, naar i det Mindste en af disse aabent vil optræde for samme. Derimod anser han et Angreb paa Jylland og de danske Øer for saa truende for hele Nordens Selvstændighed, at han, hvis dette skulde indtræde, er villig til at sende et Armekorps til Fyen, for der at møde ethvert yderligere Angreb paa Nordens Frihed og Uafhængighed. Til den Ende ere den 2den Mai Ordrer afgaaede til at sammendrage 15,000 Mand i Skaane og ved Gøteborg, for at de derfra kunne overføres til deres Bestemmelsessted, og til i Carlsrona at udruste 4 Fregatter og de fornødne Transport- og Dampskibe, ligesom Underretning derom idag vil afgaa til Berlin og Frankfurt. Han slutter med de varmeste Ønsker for at den Bistand, han er istand til at yde, maatte bidrage til at sikre Danmarks Lykke, og med Bøn til Forsynet om at beskytte dets retfærdige Sag. Denne Skrivelse, der fra den første Dag af betegnede den Politik, Sverig agtede at følge, overrakte af Baron Lagerheim paa Frederiksborg Slot den 9de Mai, og be-

svarede af Kong Frederik VII den 15de s. M. Den store Varme, hvormed han udtaler sin Erkjendtlighed, beviser, hvor velkommen denne Vennerøst i Nødens Stund var ham.

Den ovennævnte Underretning til Hoffet i Berlin indeholdes i en Note af Baron Stjerneld til Baron d'Ohsson af 4de Mai, som den 9de overleveredes til den preussiske Udenrigsminister, Heinrich v. Arnim, og af denne den 12te Mai meddeltes den tydske Forbundsfor-samling i Frankfurt. Det siges heri, at efter de tydske Troppers Indmarche i Slesvig, tror Kongen af Sverig at burde meddele Berliner Hoffet den Fremgangsmaade, som han i Anledning af det af Kongen af Danmark for ham udtalte Ønske agter at følge under de Forviklinger, der true den politiske Ligevægt i Norden. Da Slesvigs Besiddelse er garanteret Danmark af andre Magter og disse alt have tilbudt deres Mægling i den om samme opstaaede Strid, agter han derom kun at handle i Forening med disse; men skulde de tydske Tropper trænge ind i andre danske Provindser, vilde Kongen i et saadant Angreb paa en allieret Nabomagts Uafhængighed og i den Fare, som deraf kunde opstaa for hans egne Staters Sikkerhed, se Grund til at sende et Armekorps til Fyen eller en af de andre danske Øer, for i et rent defensivt Øiemed, i Forening med Kongen af Danmarks Stridsmagt, at modsætte sig en tydsk Invasion. Som Følge deraf vil Kongen lade en Escadre udløbe fra Carlsrona og samle Tropper paa sin Grændse, hvis nærmere Bestemmelse vil afhænge af Omstændighederne. Noten slutter med den Erklæring, at disse til egen Sikkerhed trufne Foranstaltninger ikke have nogen aggressiv Karakter, og at Kongens Formaal

er at medvirke til en fredelig Løsning, hvortil han haaber, at Underhandlinger ville blive aabnede under de Magters Mægling, som ved deres Stilling eller politiske Forpligtelser have Ret og Villie dertil. Baron d'Ohsson ledsagede Notens Overlevering med en Erklæring om, at Sverig, da det haabede paa en fredelig Løsning, ikke agtede at angribe Tydslands Handel og Søfart, for hvilken dets Havne altsaa fremdeles stode aabne.

Hr. v. Arnim svarede, at General Wrangel alt havde erklæret sig villig til at rømme Jylland under visse Betingelser, hvoriblandt navnlig Ophævelsen af de paa tyske Skibe lagte Embargo, men advarede Sverig imod Skridt, der kunde stemme Danmark til ikke at gjøre de fornødne Indrømmelser, og saaledes bidrage til ikke blot at forlænge Fjendtlighederne, men ogsaa til at give disse en langt alvorligere Karakter, hvorfor da Sverig maatte bære Ansvaret. Da dette Svar blandt Andet fortalte, at Rusland havde lovet aldelés ikke at blande sig i Sagen, paadrog dette Hr. v. Arnim, hvis burschikose Flothed i Omgang med Sandheden er bekjendt, ikke blot en skarp Replik fra svensk Side, men ogsaa en Forespørgsel fra den russiske Minister i Berlin, Baron Meyendorff, hvem han i den Anledning maatte give en Erklæring, der lovede den indløbne Misforstaaelses Berigtigelse. Den preussiske Minister i Stockholm fik først Underretning om den svenske Note, efterat Dampskibet den 5te Mai var afgaaet med samme. Hvis hans Indberetning til sin Regering er sandfærdig, skal den svenske Udenrigsminister have undskyldt dette Skridt med den ophidsede offentlige Mening, men have yttret det Haab, at den betegnede casus belli ikke vilde indtræde. I de Meddelelser, som

derom gjordes andre Magter, fremhævedes Beslutningens rent defensive Karakter meget stærkt, og det bekjendtgjordes i alle tydske Havne gennem de svenske Konsuler (f. Ex. den 16de Mai af Hr. v. Stahl til det hamburgske Senat, den 18de Mai af Hr. von Segerstrøm til Kjøbmandskabet i Danzig, den 16de Mai endog af Hr. Malmros i Kiel til »den høie provisoriske Regjering for Hertugdømmerne Slesvig-Holsten«), at der ikke vilde blive lagt den tydske Handel og Skibsfart nogen Hindring i Veien i de forenede Riger, saalænge Tydskland i saa Henseende iagttog Reciprocitet. Da de tydske Blade fortolkede Sverigs Holdning paa deres Vis, lod den svenske Regjering i den officielle Tidende (»Post- och Inrikes Tidningar« for 18de Mai) indrykke en Erklæring, der stemmer med det her Anførte.

Skjøndt det saaledes er iøinefaldende, at man strax fra først af ved Udførelsen søgte at gjøre det mindst Mulige ud af den af Kongen tagne Beslutning, er det dog vist, at Efterretningen om samme ikke blot gjorde et høist velgjørende og oplivende Indtryk i Danmark, men at den kom Preussen særdeles ubeleilig, saa at Baron d'Ohsson kunde melde sin Regjering, at den preussiske Regjering følte sig meget generet (fortement contrarié) ved Sverigs Optræden, da det havde haabet at kunne afgjøre Sagen i en Haandevending.

Den Beslutning, Kongen saaledes havde taget og meddelt begge de stridende Parter, laa vel indenfor hans konstitutionelle Beføielse, men krævede dog til sin Udførelse baade den svenske Rigsdags og det norske Storthings Medvirkning.

Der vedtoges derfor i samme Statsraadsmøde (den 4de Mai) efter Indstilling af Chefen for Finantsdepartementet, Statsraad A. P. Sandstrømer, en »Kongelige Majestæts naadige Skrivelse til Rigets Stænders Stats-Udvalg om Anvisning af et særskilt Kreditiv til Bestridelse af Omkostningerne ved de Rustninger, som de nærværende politiske Forhold kunde gjøre nødvendige«. I dette af Sandstrømer medundertegnede Budskab siger Kongen, at hvor meget han end ønsker at kunne bevare Fredens Velsignelser, fordrer dog Forsigtighed under Europas nuværende Forhold ikke at være uforberedt paa hvad der kunde hænde, og at navnlig de seneste Tildragelser i et Naborige, som den svenske Nation omfatter med varm Deltagelse, kunde medføre, at Sverig til Beskyttelse af sine egne dyrebare Interesser maa yde samme den derfra begjærede Hjælp. Med den Tillid, at Nationen vil være villig til at underkaste sig de Opoffrelser, som derved maatte blive nødvendige, og at Stænderne ville vide at bedømme, hvad Sverigs Ære og Interesse fordrer, begjærer han derfor, efter Raadførelse med det hemmelige Udvalg (foruden det store Kreditiv efter Forfatningens § 63) et Beløb af 2 Millioner Rdlr. Bco. stillet til sin Disposition til forberedende Rustninger og de videre Foranstaltninger, som Omstændighederne maatte udkræve.

Det Budskab tilstilledes Statsudvalget den 8de Mai, og allerede Dagen derefter afgav dette sin Betænkning, som udtaler det svenske Folks Villie og Evne til at bære de Offre, som maatte være nødvendige for at opretholde Fædrelandets Ære og Selvstændighed, og dets Tillid til

Kongens vise Bedømmelse af de Foranstaltninger, som maatte være tjenlige for disse Nationens dyrebareste Interesser. Det indstiller derfor til dette Formaal at bevilge de fordrede 2 Millioner Rdlr. Bco., om hvis Tilveiebringelse det forbeholder sig nærmere Forslag*). Det Kgl. Budskab og Betænkningen fremlagdes i Stændernes Plenum den 9de Mai, og kom derefter under Forhandling — i Præstestanden og Borgerstanden den 10de Mai — paa Ridderhuset og i Bondestanden den 21te Mai.

Som ålt bemærket, aabnedes Forhandlingerne allerede den 10de Mai i den »høiværdige« Præstestand. Biskop Holmstrøm, til hvem Biskop Nibelius sluttede sig, erklærede, at han vel ikke kunde overskue alle de politiske Forhold, som her kom i Betragtning; men han indsaa dog, at Rustninger vare nødvendige for at kunne indtage en agtværdig Stilling mod Danmarks Fjender,

---

*) Dette Forslag afgaves den 25de Mai, og gaar ud paa, at Beløbet, til hvis foreløbige Udtælling der haves Midler, snarest muligt søges tilveiebragt ved et indenlandsk Laan, til hvis Forrentning og Tilbagebetaling der udskrives en Krigsskat af 300,000 Rdl. B. aarlig. Dette Forslag vedtoges af Ridderhuset den 29de Mai af Præste- og Borgerstanden den 31te Mai og af Bondestanden den 2den Juni. Bevillingsudvalget fremkom derefter under 15de Juni med Forslag til den Krigsskat, hvorved Laanet skulde dækkes, nemlig en Forhøielse af $16\frac{2}{3}$ pCt. af de 3 ordinære direkte Skatter (hvis Beløb tilsammen udgjør omtrent 1,800,000 Rdl.). Dette vedtoges, efterat Ridderhuset og Bondestanden havde foreslaaet nogle Forandringer, som Bevillingsudvalget dog bestemt modsatte sig, af Ridderhuset og Præstestanden den 10de Juli, og af Borgerstanden den 12te Juli, hvorpaa Bondestanden, efter allehaande Vanskeligheder, endelig faldt til Føie den 16de Oktober.

og give vore diplomatiske Bestræbelser fornødent Eftertryk. Ud over dette Maal haaber han, at Sverig ikke vil blive ført, og at Kongen vil vide at bedømme, hvad det kan og hvad det bør gjøre for at understøtte vort Broderfolk i dets Selvforsvar. Provst Lundblad minder her ved dog om, at ifølge de det hemmelige Udvalg meddelte Oplysninger er Rustningernes Øiemed ikke blot en diplomatisk Demonstration, men tillige virkelig Krig mod Danmarks Fjender, hvis disse skulde udstrække deres Angreb til dets Arvelande, hvilken Mulighed alt skal være indtraadt; men ligefuldt vil han stemme for Forslaget. Det samme erklære Professor Lindgren, Biskop Bergman, Domprovst Reuterdahl, Doktorerne Grafstrøm og Lyth samt Provsterne Tellbom, Forssell, Ljungdahl, Gellerstedt og Setterblad, skjøndt de ikke lægge Dølgmaal paa den Bekymring, de føle ved at gjøre det første Skridt paa en Bane, hvis Ende intet menneskeligt Øie kan se. Biskop Heurlin, til hvem Professorerne Fries, Selander, Wahlberg og N. Lindgren, Doctor Pettersson samt Provsterne Ahlstrand, Melander og Melén slutte sig, vil nærmest have sit Samtykke betragtet som et Tillidsvotum til Kongen, som, naar det æskes i en saadan Sag, ikke kan negtes uden at kompromittere Kronen.

Den første Modstand reistes af Doktor Sandberg. Det var vistnok det letteste, taust at give sin Stemme til hvad Dagens Opinion saa høirøstet fordrer; men en saadan diplomatisk Forsigtighed passer ikke for en Tid, da Staternes Skjæbne afgjøres — ikke af Kongernes Kabinetter, men af selve Folkene i Klubber og paa Torve.

Skandinavismen er vistnok en stor Ide, og det er ædelt og ridderligt at hjælpe en Ven — selv om han endnu ikke er prøvet. Lad derfor hver Enkelt bringe hvad Offer han vil; men ere Stænderne berettigede til at begynde Krig for en Andens Skyld? Om Frederik VII. skal herske over Slesvig som over et dansk eller tydsk Læn, kan være et for Danmark vigtigt Spørgsmaal, men det har ingen Betydning for Menneskeslægten eller særlig for Sverig, som kunde bestemme dette, til at angribe det 38hovede tydske Rige eller den vildt gjærende tydske Nationalitet. Have Rusland og England garanteret Danmark Slesvigs Besiddelse, saa lad dem hjælpe, som dertil have baade Forpligtelsen og Magten — lad navnlig England benytte denne Leilighed til at afsone sin Uret fra 1807. Men hvad Kald har Sverig til at blande sig i denne Sag? Eller er det hele Spørgsmaal maaske kun reist, for at kurere Stænderne for deres Utilbøielighed til Bevillinger til militær Luxus? Eller mulig for at bortlede Opmærksomheden fra vore indre Spørgsmaal? Og ville disse ikke atter reise sig med fordoblet Kraft, naar Enthusiasmen er kjølnet ved Krigsomkostningernes Udredelse? Vil den sene Eftertanke da ikke opføre ogsaa denne Krig paa Standsrepræsentationens lange Synderegister? Efter derpaa udførlig at have drøftet det finantsielle Spørgsmaal, ender han med, at han ikke kan skyde sig ind under Tilliden til Kongens Visdom, da Forslaget netop æsker Stændernes Raad og at han derfor maa fraraade et Skridt, som ikke er uundgaaeligt, og som kan medføre de største Ulykker.

Imod Sandberg oplyser Biskop Hedrén, at i alle om Sagen førte diplomatiske Forhandlinger, ikke blot med

Kjøbenhavn og Berlin, men ogsaa med Petersborg og London, hvilke have været meddelte det hemmelige Udvalg, er der aldeles ikke Tale om Holsten, og om Slesvig kun forsaavidt, som Sverig vil søge i Forening med de garanterende Magter at bevare det for Danmark. Rustningernes Formaal er, som udtalt i Forslaget, Beskyttelsen af Fædrelandets egne dyrebareste Interesser; men ved Siden deraf er det naturligt, at Danmarks nuværende Stilling har maattet vække den mest levende Deltagelse hos dets Slægtninge, hvorm samstemmende Røster fra begge Sider af vore Fjælde vidne, og glædeligt, at Regjeringen deler de varme Følelser, som besjæle begge Folkene. Det er derfor ikke mindre en ædel Retsfølelses Tilskyndelse, end et retmæssigt Selvforsvars Krav, som maa tilskynde Sverig — ikke til at erklære Krig, men til at søge at afværge den ved Forhandlinger, som kun ved Rustninger ville faa det rette Eftertryk. Men skulde Sverig desuagtet blive inddraget i Kampen, saa kunne vi ikke have glemt, hvorledes vore Fædre i fordums Dage med deres Blod have kjøbt Friheden og ordnede Samfundsforhold for hele Europa — og for deres Fædreland uvisnelig Hæder, og om det nye Kald, hvorfor deres Sønner ikke ville vige tilbage, end ikke byder dem saa høie Opgaver, saa skulle de i det Mindste bevare det svenske Rige ukrænket og det svenske Navn uplettet og derved stole paa den ældgamle, svenske Frihedskjærlighed og Mandemod, en ædel Konges aarvaagne Omsorg og først og sidst paa et naadigt Forsyn, som er de Svages Styrke og de Retvises Forsvar.

Og selv om det skulde blive til Krig — tilføiede til denne høisindede Tale den gamle Provst Berg — selv

om det bliver til Krig, vil den møde Nationens mest levende Sympathi, naar den føres for at hjælpe dem, som en ugudelig Kabinetspolitik igjennem Aarhundreder havde lært os at hade, men som vi nu have lært at elske som Brødre; thi der gives ingen høiere, ingen renere, ingen ædlere Ide, end den Broderkjærlighedens Aand, hvis Begeistring har grebet Nordens Folk. At den tidligst har bemægtiget sig de Unges Sjæle, viser kun, at Fremtiden tilhører denne Sag; men den har ogsaa taget os Gamle med. For ham er den bleven en Del af hans religiøse Tro, og han vilde derfor ikke med frelst Samvittighed kunne drage hjem fra denne Rigsdag, hvis han ikke havde gjort Sit til at opretholde og virkelig-gjøre den nordiske Treenighed, selv om den skulde kræve ikke blot Penge, men ogsaa Taarer og Blod; thi Kjærligheden vil aftørre de Taarer, som udgydes for dens Skyld, og det Blod, som flyder for Frihed og Broderskab, vil bære velsignede Frugter.

Doktor Grafstrøm minder om, at Spørgsmaalet er rent politisk og ikke tør afgjøres efter Sympathier — hvorved han anfører Carl Johans Ord til Napoleon »en politique il-n'y a ni amitié ni haine« — og Lektor Wallman finder Ungdommens Begeistring, hvor smuk den end kan være, ikke skikket til at være Raadgiver i politiske Raadslagninger. Men han er dog enig i, at det ikke vilde være ædelt af et Folk, hvis Historie bærer Æren paa hvert Blad, i Farens Stund at lade et Nabofolk uden Hjælp. Ogsaa Biskop Agardh bemærker, at hvor naturligt det end er, at den Uret, som vederfares et nærbeslægtet Folk, har vakt dybe Sympathier, bør de dog ikke være afgjørende for Folkerepresentationen. Men

det Spørgsmaal, om Sverig bør ruste sig paa en Tid, da Folkeretten trædes under Fødder, og Vold er brudt ind over dets nærmeste Naboes Grændser, det frembyder for ham ingen Tvivl, da Rustningerne ere Betingelsen for at Sverig frit kan vælge mellem Fred og Krig, saa at hvis Krigen vælges, er dette en Følge af andre Forhold, og ikke af disse Rustninger. For den svenske Regjering er det saa meget mere nødvendigt at være beredt paa Alt, som Folkets Sympathier alt ere ilede forud for den, og som dette er dybt begrundet i det svenske Folks hele Karakter og Historie, der mere end én Gang, naar Alt syntes at gaa en Opløsning imøde, har kaldet det til at beskytte Tænkefrihed og Troesfrihed og politisk Frihed, og til med sit Sværd at gjenoprette Folkeretten og Staternes Ligevægt. Skulde det nu atter blive dets Kald, saa vil det have en mægtig Bundsforvandt deri, at det er en retfærdig og ædel Sag, hvorfor det gaar i Kampen.

Biskop Hallstrøm, til hvem Biskop Bruhn henholder sig, indrømmer, at de skandinaviske Sympathier have havt stor Indflydelse paa Folkemeningen og selv paa Repræsentationen, men han tror ikke, at dette har været Tilfælde med Regjeringen, som ganske afset derfra umulig kan være ligegyldig Tilskuer, naar Stormen raser over hele Europa, og nu er trængt frem nær til vore egne Grændser. Derfor maa den ruste, ikke til Angrebskrig, men for at give sin fredelige Mellekomst behørig Vægt, og for at opretholde Modet hos den svagere Kampfælle; thi skulde Fjendens Overmod forlede ham til at angribe det egentlige Danmark, da bliver Sagen en svensk Interesse, ikke blot fordi det danske

Folk er nær beslægtet med vort, men fordi den danske Stat er vor Formur mod Tydskland. Han bemærker, at det for det hemmelige Udvalg er forklaret, at de svenske Tropper kun skulle overføres til Øerne, og kun bruges til Forsvar, for at give andre Magter Tid til at lægge sig imellem. Men i al Fald bliver Sverig kun sin Historie tro, naar det drager Sværdet ogsaa for almindelige Interesser, og dets Ære derfor vil ikke forringes derved, at det maa glemme Meget, naar det nu — med umiskjendelig Opoffelse — gjør det for at værne om Danmarks Selvstændighed. Doktor Stenhammar tilføier, at det selv for den Uindviede maa være klart, at en Svækkelse af Danmarks Selvstændighed vilde være en Ulykke for Sverig, men at det er Kongens Sag at bedømme, hvorvidt der til dets Forsvar behøves en aktiv Deltagelse i Krigen. Stændernes Sag er det ikke at negte ham Midlerne til at opfylde denne sin Pligt.

Efterat endnu Doktor Gumælius og Provst Stabeck havde udtalt deres Bekymring ved at betræde en saa ukjendt Bane, men at de dog ansaa det for uundgaaeligt, for at Landet ikke uforberedt skulde overraskes af Begivenhederne, medens Doktor Bjørkman erklærede, at han med freidigt Sind samtykkede i hvad der fordredes af Sverigs Ære og Interesse, og efterat Professor Thomaner havde bemærket, at netop fordi der var Fare paa begge Sider, gjorde man bedst i at holde sig til Forfatningen, som havde nedlagt Krigens og Fredens Ret i Kongens Haand, og væsentlig indskrænket Rigsdagens Medvirkning til det hemmelige Udvalg, som enstemmig havde tilraadet Forslaget, sluttede Erkebiskoppen, Dr. Wingård, Forhandlingerne med den Erklæring, at de det

hemmelige Udvalg givne Oplysninger under Forhandlingerne vare rigtig gjengivne og at han her, som der, skulde tiltræde Forslaget. Dette blev derefter vedtaget.

I den »vellovlige« Borgerstand, hvor Sagen kom til Forhandling samme Dag, som i Præstestanden, var det naturligvis især Handelens og Industriens Repræsentanter, der kom til Orde. De have til alle Tider og overalt været Fredens fødte Venner.

Saaledes bemærkede Hr. Bohnstedt, at under Europas lange Fred de materielle Interesser gjennem Handelsforbindelser, industrielle Aktieforetagender, Statslaan o. desl. have tilveiebragt en saadan Solidaritet mellem de forskjellige Stater, at enhver Rystelse i den ene føles i dem alle. Derfor var allerede nu Sverigs økonomiske Stilling trykket. De vigtigste Udførselsartikler, Trælast, Jern og andre Metaller, savnede Afsætning, saa at endog Fartøier, der alt vare lastede for en af de faa Pladser, hvorfra Ordre endnu indløbe, atter havde maattet udlosse og oplægges. Det var en Følge af denne Standsning i alle Omsætninger, at Sølv maatte udtages af Banken for at udføres, og et tilsvarende Seddelbeløb undrages den indre Cirkulation, saa at Kursen fra 126 à 127 var steget til 133, og Banken vilde saa meget mindre kunne afværge en yderligere Stigen, som man tvert imod dens Bestemmelse havde bundet en Del af dens Midler ved at indvikle den i Jordbrug og industrielle Foretagender. Fragtfarten var næsten standset; Eierne af Jernværker, Saugbrug og Fabriker sad inde med store

uafsættelige Oplag og savnede den til at holde deres Bedrift i Gang nødvendige Driftskapital eller kunde kun reise den til en ødelæggende Rente; Agerbruget kunde ikke afgive noget Overskud ud over Landets eget Behov, der kunde dække de Tilførsler af mange Artikler, Sverig ikke kunde undvære. Det var derfor et uheldigt Øieblik til at beslutte extraordinære Udgifter, som i Tilfælde af Krig vilde voxe op til ganske andre Beløb, end de nu fordrede 2 Millioner; thi de vilde ikke kunne tilveiebringes ved udenlandske Laan paa en Tid, da England og Amerika nys vare slupne ud af en alvorlig Pengekrisis, og da den største Forvirring herskede paa hele Kontinentet, og de vilde i Indlandet kun kunne reises ved et Tvangsloan. Alt dette vilde vistnok ikke kunne komme i Betragtning, hvis Sverig var angrebet; men det fortjente at tages under Overveielse, naar der var Spørgsmaal om frivillig at opgive Neutraliteten. Han føler saa varmt, som Nogen, for Sverigs Ære, og han erkjender, at en Krig for Danmark mod Tydskland vilde have Folkemeningen for sig; men han kan kun give sin Stemme for den fordrede Bevilling i det Haab, at Kongen i sin Visdom vil tage Hensyn ogsaa til de af ham her fremhævede Interesser. — Skulde Hr. Indebetou kun raadspørge sine Følelser, da vilde han høit udtale sig for en kraftig Understøttelse af vort haardt be- trængte Naborige, som kæmper for en retfærdig Sag. Men det, hvorom Kongen har æsket Stændernes Mening, er det Spørgsmaal, om Nationen er villig til at bære de Offre, en saadan Krig vil kræve, og herom maa han da erklære, at den ingenlunde velhavende Befolkning i hans Hjemstavn alt finder de nuværende Skatter byrdefulde

nok — saa at de nyeste Forordninger om Fattigvæsenet og Almueundervisningen endog have mødt Uvillie og Modstand — og derfor kun ugjerne vil underkaste sig forøgede Skatter for et Øiemed, der vistnok er meget ædelt, men som den menige Mand dog vil betragte som sig uvedkommende. Han vil derfor vel stemme for Regeringsforslaget, men udtale som sin Mening, at Pengene kun bør anvendes til saadanne Rustninger, hvis Formaal er at værne om Fædrelandet, hvis det skulde blive angrebet.

Skjøndt de her gjengivne Taler udførligst fremhævede de Betæneligheder, der fra de materielle Interessers Side kunde reises mod et Skridt, der, om det ikke var Krig, dog let kunde lede dertil, hævede der sig dog mange Stemmer for Bevarelsen af Sverigs Neutralitet. Hr. Winge mindede om, at Sverig ikke mere er det stærke, af Krigslykken baarne Rige, som paa den Westphalske Freds Tid, da det kunde føle sig kaldet til at optræde som væbnet Mægler i Andres Tvistigheder. Hvor stort Krav Danmark derfor end havde paa Hjælp mod det uretfærdige Angreb, som en ærgjerrig Prinds's Stemplinger havde paaført samme, saa var det nu dog andre Stater, der havde størst Forpligtelse til at yde denne. Sverigs Opgave var det at værne om sine egne Kyster, saaledes som en af dets største Statsmænd forlængst havde raadet, at hvis det nogensinde skulde miste sine Besiddelser paa den anden Side af Østersøen, da burde det aldrig mere blande sig i Kontinentets Stridigheder. Denne Tanke udførte Hr. Lagergren videre. Siden Sverig havde tabt sine Provindser paa Fastlandet, maatte det, i Forening med Norge, betragtes som en insulær

Stat, men for en saadan var Neutraliteten den naturlige Politik og den, som var tjenligst ikke blot for dets Handel og Industri, men for Udviklingen af Landets hele Kultur og indre Livskraft. Derfor kan hverken Uvillien over den Danmark overgaaede Uret eller Kjærligheden til det danske Broderfolk for ham være Grund nok til at opgive dette store Princip, og det saa meget mindre, som Sverig ogsaa uden at kaste sig ind i en vidt-udseende Krig kan være Danmark til væsentlig Hjælp. Han vil derfor vel Sammendragningen af en Hær, og har, hvis Danmark ønsker det, Intet imod, at den overføres til de danske Øer; men han haaber, at Faren vil kunne afværges ved diplomatiske Forhandlinger, og stoler deri paa Kongens Klogskab. Ogsaa Hr. Rooth motiverer sin Afstemning for den fordrede Bevilling ved det Ønske at sætte Regjeringen istand til ved en respektabel Forsvarsstand at kunne hævde Rigets Neutralitet, og ligesom Hr. Böök, Hr. Tjernberg og Hr. Palmær henholdt sig til Hr. Indebetou, saaledes begrundede Hr. Billström, Hr. Bergman, Hr. Westin, Hr. Almgren, Hr. Malmstedt, Hr. Collén, Hr. Sjöqvist, Hr. Wahlgren, Hr. Björk og Hr. Gråå deres Bifald til Forslaget nærmest paa deres Tillid til Kongens Visdom og paa den Vægt, som det hemmelige Udvalgs og Statsudvalgets enstemmige Indstilling maatte have i en Sag af denne Natur.

Men ved Siden af den naturlige Forkjærlighed for Fredens Bevarelse gaar der gennem hele Forhandlingen en levende Deltagelse for det danske Folk og en stærk Anerkjendelse af dets Sags Retfærdighed. Det er det groveste Brud paa Folkeretten — siger Hr. Ekholm — naar Tydskland nu understøtter et Oprør af intet mindre

end fortrykte Undersaatter mod deres lovlige Regjering, og navnlig røber Forbundets Paastand paa Slesvig en Rovsyge, hvortil kun Polens Deling kan opvise et Sidestykke. Preussens Forhold i denne Sag kan kun forklares som et Forsøg paa at afværge en indre Kamp imellem en absolutistisk Soldateske og en efter Frihed stræbende Befolkning, og derfor haaber han, at denne vil komme til Erkjendelse af, hvor uretfærdigt dette Angreb er og hvor ringe Ære et saadant Misbrug af Overmagten vil bringe Preussen. Men hvorvel han deler hele det svenske Folks varme Sympathi for Danmarks retfærdige Sag, tør han dog ikke lade sin Færd som Folkerepræsentant bestemme ene af denne Følelse, og kan derfor for Øieblikket endnu ikke tilraade et direkte Angreb paa Tydskland, med hvilket vi have vore fordelagtigste Handelsforbindelser. Han haaber, at de Danske, hvis beundringsværdige, heltemodige Forsvar tillands ikke har kunnet holde Tydsklands Hærskarer ude fra dets Enemærker, som fordem Grækerne, ville finde en sikker Tilflugt bag deres Træmure, og at deres Blokade af alle Tydsklands Havne i Forbindelse med hele Europas indtrængende Forestillinger omsider ville bringe Tydskerne til Besindelse. I disse Bestræbelser for Freden bør ogsaa Sverig deltage, og for at give sine Underhandlinger større Eftertryk udruste sin Flaade og sammentrække Tropper paa Rigets sydlige Grændse. Men paa en Tid, da Krigsfarer true fra alle Sider, bør det ikke for tidligt engagere sine ingenlunde overflødige Hjælpekilder, især da han haaber, at det ogsaa uden væbnet Indblanding vil kunne være Danmark behjælpeligt til at erholde Opreisning og en ærefuld Fred. I samme Aand udtalte sig Hr. Kock. Han vedkjender sig de

varmeste Sympathier af Broderskab og Hengivenhed for de Danske, der besjæle hele det svenske Folk, men maaske intetsteds inderligere, end i hans Egn, og som yttre sig ikke blot i Beklagelser over den Uret, det lider, men ogsaa i høie Opraab om at ile det til Hjælp. Men som Folkerepræsentant er det hans Pligt koldblodig at overveie, om Sverigs Kræfter ere tilstrækkelige til — især uden Samvirken med andre Magter — at paabegynde en Krig, hvis Udgang Ingen kan forudse, og han ønsker derfor, at det maa bevare sin Neutralitet, saalænge dets egen Sikkerhed og Værdighed dermed kan forenes. Ogsaa Hr. Berg opkaster det Spørgsmaal, om virkelig de Offre, en Krig vil kræve — og hvorved Tabet paa Handel og Næring langt vil overveie de direkte Udgifter — ville være istand til at besværgede det hule Spøgelse, som lever af Fraser, og som kalder sig Germanismen. I dette Spørgsmaal stoler han paa Kongens Klogskab, men han kan kun glæde sig over Forsynets forunderlige Veie, naar han nu ser, at den eneste Tanke, som Danmarks Nød fremkalder i Sverig, er Længselen efter at komme det til Undsætning, medens i Aarhundreder disse Folk i enhver Fare, der truede et af dem, stedse vare sikkre paa at møde det andet i sine Fjenders Rækker. Hr. E. G. Lindstrøm udtaler vel Ønsker for Fredens Bevarelse, men betinger dette dog af, at det lader sig forene med Sverigs Sikkerhed og Værdighed, og hans Navne, Hr. H. P. Lindstrøm, tilføier, at alle underordnede Beregninger maa vige, naar det gjælder om Sverigs Ære og Selvstændighed. Hr. Tauson minder om, at ere Offrene store, saa er det ogsaa en stor Sag, for hvilken de kræves, og ønsker Fremgang og Lykke over Sverigs Vaaben, hvad enten

de skulle bruges til Forsvar for dets egne Grændser eller til Hjælp for et i Nød stedt Naborige. Da Hr. Spångberg havde paastaaet, at efter de store Summer, der i en lang Række af Fredsaar ere bevilgede til Forsvarsvæsen, burde dette nu være i en saa fuldkommen Stand, at det ikke behøvede ekstraordinære Tilskud, svarer Hr. Brink, at siden dette nu ikke er Tilfælde, er det paa høie Tid at indhente det Forsømte. Thi naar Fjenden trænger ind i Naborigets uomtvistede Arvelande, saa er Sverigs egen Sikkerhed truet, og om end de tyske Regjeringers Øiemed med dette uretmæssige Angreb nærmest kun er at redde sig selv, ved at henlede deres misfornøiede Folks Opmærksomhed udadtil, saa gaar dog det tyske Folks Hensigt langt videre. Den gaar ud paa en Erobring, hvorved selv Holsten og Slesvig kun ere et Paaskud, men det egentlige Maal er Danmarks Land og Danmarks Havne, og derigjennem Dannelsen af en stor tysk Sømagt. Hvilken Fare dette vilde medføre for Sverig, behøver ingen Udvikling, og derfor er det hans Ønske, at det Venskab, som nu omslutter Nordens Folk, maa blive besejlet i Nødens Stund og vise Verden, at de ved forenede Kræfter ere istand til at forsvare deres Selvstændighed og Frihed mod al fremmed Overlast. Tydskerne have i Danmark Intet at skaffe, og derfor fortrøster han sig til, at Følgerne af deres uretmæssige Angreb ville komme over dem selv, og bringe dem til at komme ihu, hvad de Svenske i fordums Dage have gjort for dem.

Den kraftigste Understøttelse fandt den Kongelige Proposition dog hos tvende af Borgerstandens anseteste og indflydelsesrigeste Medlemmer. Hr. Schartau (til hvem

Hr. Valley og Hr. Pettersson henholdt sig) udtaler, at dette maaske er den vigtigste Sag, som i de 40 Aar, hvori den nuværende Statsorden har bestaaet, har foreligget Rigets Stænder, og at de derfor ikke bør bedømme den efter sneverhjertede Interressers smaalige Maalestok, men søge at opfatte den med et høit og vidtskuende Blik; ja selv Følelsen turde tages paa Raad i et Spørgsmaal, som angaar Sverigs Ære og Selvstændighed. Fred er vistnok en stor Velsignelse for Alle — maaske mest uundværlig for Kjøbmanden, og den, hvis hele Liv sysler med Penge, fristes let til at betragte dem som det høieste Gode. Men det véd han, at Folket er storsindet, naar det gjælder noget Stort, og at navnlig den menige Mand, hvor tilbøielig han end er til at spare paa Skillingen, er ædelmodig i Alt, hvad der er ædelt og rent Menneskeligt. Derfor kan han ikke billige de Forbehold, hvorunder flere Talere have givet deres Samtykke: thi ligesom det er klarlig bevist, at Regjeringen har gjort sit Yderste for at afværge Fjendtlighederne, saaledes gaar Forslaget ikke ud paa uden videre at erklære Tydskland Krig og kaste en svensk Hær iland paa dets Kyster. Men skulde de tydske Horder oversvømme Danmarks uomtvistede Omraade, da er det Sverigs Pligt og dets Interesse at medvirke til Opretholdelsen af det ældgamle danske Rige. Han haaber, at Tydskerne dog endnu have saa megen Erindring tilbage om hvad Sverig tidligere har udrettet, at de ikke ville være ligegyldige ved dets Mellekomst, naar de se, at det ikke blot har smukke Ord, men ogsaa væbnede Mænd — dem Ingen endnu har beskyldt for Kleinmodighed, — og for Sverig maa det være tilstrækkelig Løn at hævde det ærefulde Rygte, det for dum

har vundet i Verden, og at bevare Europas Sympathier, som det mindst kan undvære, efterat ved Finlands Forlis dets materielle Magt er svækket. Derfor giver han sit Ja til den begjærede Bevilling — uden Forbehold — uden Betingelse — af sit ganske Hjerte. Hr. Wörn tilføier, at den Vold, som den paatrængende Germanisme nu udøver mod vore Frænder og Naboer, er den mest uhørte, den nyere Historie kan opvise, og værre, end den, hvorfor Polen blev et Offer, hvormed man her har villet sammenligne den; thi Polen var en urolig og høist besværlig Nabo, hvorimod Danmark nu lider for den fred-sælle Gjæstfrihed, hvormed det har optaget og beskyttet de Fremmede, der have bosat sig paa dets Grund. Ikke engang i Nationalitetsprincippet kan denne Voldsgjerning søge en Undskyldning; thi Slesvig er ikke blot et dansk Land, men hovedsagelig beboet af Danske. Det er dansk Jord og danske Havne, den tyske Rovsyge vil vinde. Spørgsmaalet om Krig eller Fred hviler i Kongens Haand; men naar han til Beskyttelse af Fædrelandets Ære og Selvstændighed henvender sig til Stænderne, der raade over Statens Indtægter, saa ville disse ikke med Ære kunne negte deres fulde og villige Bistand.

Da Talmanden, Borgmester Holm, derpaa satte Forslaget under Afstemning, blev det enstemmig vedtaget.

Forhandlingerne paa Ridderhuset den 11te Mai aabnedes med et stærkt Angreb af Hartmansdorf. Han androg først paa at sende Sagen tilbage til Udvalget, for af dette at omarbeides, saa det blev klart, at Summen

kun bevilges for en bevæbnet Neutralitet, som han billigede, om det saa kun var for at skaffe Armeen og Flaaden Øvelse, men ikke for at tilskynde Regjeringen til Fredsbrud. Men efterat Udenrigsministeren, Friherre Algernon Stjerneld havde udtalt, at Rustningernes Formaal tillige var Forsvar for de danske Arvelande, da en Svækkelse af vore danske Frænder vilde være et Brud paa Nordens politiske Ligevægt, og efterat Krigsministeren, Hohenhausen, havde gjentaget, at Bevillingen ikke forredes ene til Demonstrationer inden Rigets Grændser, gik Hartmansdorff udførlig ind paa Sagen. Da det er første Gang siden den nuværende Forfatning stiftedes, at Stænderne skulle udtale sig om Spørgsmaalet om Krig — som Udvalget havde besvaret efter en halv Times Forhandling, som Præste- og Borgerstanden havde afgjort 16 Timer derefter, og hvorom nu Adelen skulde udtale sig efter 48 Timers »nøie Prøvelse« — saa mindede han om, at Stænderne tidligere (efter § 6 i Regjeringsformen 1719 og § 48 i Forfatningen af 1772) havde havt Afgjørelsen om Krig og Fred, men at de 1741 og 1756 havde brugt denne Ret paa en saa letfærdig Maade og med saa daarligt Udfald, at den efter Anjalaforbundet ophævedes og ved Sikkerhedsakten 1789 overdroges til Kongen, hvilken Bestemmelse var bleven opretholdt ogsaa ved Forfatningen af 1809 § 13, og det uagtet Kronen under Gustav IV. Adolph grovelig havde misbrugt denne Myndighed. Dette var sket, fordi Stænderne ikke ere skikkede til at fatte Beslutninger om dette Spørgsmaal, og de burde derfor ogsaa forskaanes for uden tilstrækkelig Kjendskab til Forholdene at skulle udtale sig derom. De vidste jo ikke, om Nogen havde fornærmet Sverig,

om nogen Overenskomst forpligtede det til at gjøre Danmarks Sag til sin, om Landets egen Sikkerhed fordrede det, om Retten var paa Danmarks Side, og om det var Sverigs Kald at haandhæve Retten ogsaa udenfor dets egne Grændser. Var det danske Folk beslægtet med det svenske, saa var det tydske det jo ogsaa, og det kunde ikke ligge i Civilisationens Interesse, at de germaniske Stammer, der vel kunde behøve deres forenede Kræfter for at modstaa Slaver og Galler, skulde forbløde sig i indre Tvist. Han maatte endvidere spørge, om vi vare stærke nok til et Angreb paa det tydske Forbund med sine 40 Millioner Mennesker, om vi vare sikre paa Normændenes Bistand, som efter deres Grundlovs § 25 var betinget af Storthingets Samtykke, om vi kunde regne paa at finde Forbundsfæller i en saa ulige Kamp, paa en Tid, da alle Magterne syntes at have fuldt op at gjøre med deres egne Anliggender, om vi i al Fald kunde vente Subsidier, eller om vi selv havde Penge nok til dette store Foretagende. Paa alle disse Spørgsmaal maatte han have klar Besked, hvis han skulde dømme om Sagen; men de syntes end ikke at være opkastede af det Udvalg, som nylig paa Grund af Landets Fattigdom havde negtet Midler til Carlsborg og Waxholm og til Flaadens Forøgelse, men nu ingen Betænkelighed fandt ved at anvise 2 Millioner paa Rigsgjældskontoret, som ingen Midler havde. De maatte altsaa laanes, men af hvem? Mon af Udlandet? Men det har ikke glemt, hvorledes vi sidste Gang afgjorde vor Gjæld, og desuden have alle Bankierhuse for Tiden saa ondt ved at rede sig ud af de Affærer, hvori de alt ere indviklede, at de ikke kunne indlade sig paa nye, — i al Fald kun paa

utaalelige Vilkaar. Mon da af Indlandet? Men al Om-sætning er standset, alle Handlende og Industrielle ere selv i den største Forlegenhed. Der er alt gaaet 860,000 Specier ud af Landet og derfor ere 3,440,000 Sedler uddragne af Cirkulationen. Og naar de 2 Millioner ere forbrugte, vil man da betale Udlandet med svenske Sedler, eller angribe Bankens Sølvfond? Disse sidste Spørgsmaal høre til dem, som Stænderne selv kunde besvare med fuld Sagkundskab, og derom er hans Mening, at en Krigsskat vil ruinere Landets Skatteydere, en ny Seddel-emission Landets Pengevæsen. Hvis Regjeringen derfor vilde begynde en Krig, maatte han henvise den til dens eget Ansvar og til det store Kreditiv.

I en senere Replik tilføiede Hartmansdorff, at 2 Millioner vel ikke kunde ruinere Landets Kredit, hvorfor han ogsaa havde tilraadet at bevilge dem; men at en Krig vilde koste langt mere, og at netop Forpligtelsen til at forsvare Landets egne Grændser maatte opfordre til at holde Kræfterne til Raadighed, til de bleve angrebne, ligesom Forpligtelsen til at indløse Sverigs Ære burde afholde fra let at sætte den i Pant for en fremmed Interesse. Forresten stod han med sin Mening temmelig ene. Kun Mauritz Stjerneld advarede imod at bestige den skandinaviske Kjæphest, og at opgive den Fordel, Sverig havde naaet ved i Stedet for Finland og Pom-mern at have erholdt Norge, nemlig den at kunne holde sig udenfor Andres Stridigheder. Friherre Alströmer anbefalede at holde fast ved Carl Johans Politik, der under en 30aarig Fred vel havde vidst at hævde Sverigs Ære. Printzensköld tilraadede, — da man ikke, som 1813, ved forudgaaede Traktater havde sikkret sig et

godt Udfald, — at lægge Tømme paa den krigerske Enthusiasme, indtil Sverig selv blev angrebet. — Endelig erklærede Löwenström, at han stemte mod Forslaget, fordi han ingen Tillid havde til en Regjering, der havde fremsat et mod Nationens Ønsker stemmende Repræsentationsforslag. Dette er en fuldstændig Gjengivelse af den mod Forslaget reiste Opposition.

Da denne kom fra den konservative Leir, gjorde det en betydelig Virkning, at ogsaa den første Modsigelse udgik fra den samme Side, idet den forhenværende svenske Gesandt ved Hoffet i Petersborg, Generallieutenant, Friherre Palmstjerna, bemærkede, at der foreløbig kun var Tale om Underhandlinger, men at disse kun vilde have Betydning, naar der stod en væbnet Mand bag hvert Ord, og at det i høieste Grad var svenske Interesser, som nu stode paa Spil, da Sverigs Neutralitet var betinget af, at det ved Danmark er skilt fra Tydskland, som gjennem Aarhundreder stedse havde forulempet alle sine Naboer, og hvis Erobringssyge Sverig derfor havde den største Interesse i at vise tilbage inden dets egne Grændser. Da han sluttede med de Ord, at naar Sverigs Konge sætter Sverigs Ære i Pant, saa sømmer det sig for det svenske Folk at indløse den, udbød Forsamlingen i stormende Bifald, som senere gjentog sig, da en anden af den svenske Diplomatis Veteraner, Grev Lagerbjelke, — efter at have mindet om, at saalænge Tydskland ikke har nogen Flaade, er Kræfternes Misforhold langt mindre, end det synes, og at det vil være langt lettere at forsvare de danske Øer mod Tydskerne, end senere at fordrive dem derfra — endte med den Forsikkring, at skulde Sverig vente at beholde nogen Betydning i Europa,

saa var den første Betingelse derfor den, at nærværende Forslag besvaredes med et enstemmigt Ja!

Paa Ridderhuset var Regjeringen repræsenteret — foruden af Udenrigs- og Krigsministeren, som alt ere blevne nævnede — af Finantsministeren Sandstrømer og af Minister uden Portefeuille Gripenstedt (som snart efter overtog Finantsministeriet). Den Førstnævnte svarede Hartmansdorff, at Regjeringen ingenlunde havde tilraadet Kongen at opgive sit Prærogativ, men kun at forvise sig om Nationens Anskuelse, forinden han i en saa vigtig Sag tog sin endelige Bestemmelse, og dette Kongens Ønske, at handle i Overensstemmelse med Folkets Villie, burde mindst fra Repræsentationens Side møde nogen Dadel. At et Angreb paa Danmark berørte de væsentligste svenske Interesser, var indlysende og enstemmig anerkjendt af det hemmelige Udvalg, men gjendrevs ikke ved at opregne, hvad Enhver vidste, at en Krig kunde medføre sørgelige Følger. Om man derved kunde gjøre Regning paa Andres Hjælp, var et Spørgsmaal, som ikke kunde besvares her, men hvor Sverigs Ære og Vel maner til Kamp, der have svenske Mænd ikke havt for Skik først at tælle deres Fjender. Ogsaa Gripenstedt benegtede, at Kronens Raadgivere havde villet vælte Ansvaret for en mulig Krigserklæring over paa Stænderne, men de havde ønsket i Forveien at vide, hvorvidt de turde gjøre Regning paa at erholde de dertil nødvendige Midler, og han afviste Hartmansdorffs Anvisning paa det store Kreditiv, da dette først kan røres, naar Krig er erklæret, og kun naar Stænderne ikke ere samlede. Det var rigtigt, at Sagen skulde veies koldblodig paa Klogskabens Vægtskaal, og derfor var det jo

ogsaa besluttet, at i det omtvistede slesvigske Spørgsmaal Sverig kun skulde handle i Forening med de nærmere forpligtede Magter. Men ogsaa i Politiken gives der store og evige Grundsætninger om hvad der er sandt og ret og ædelt. Det Spørgsmaal, som nu skal besvares, er altsaa dette, om Sverig, naar Danmark er bragt til at kæmpe for sine gamle Arvelande, maaske for sin Tilværelse, om Sverig da kan være en ørkesløs Tilskuer ved en saa uhørt Krænkelser af Folkeretten, om det skal lade et ædelt og nærbeslægtet Folk, dets naturlige Ven og Forbundsfæller, underkues og sønderlemmes, uden at gjøre noget Forsøg paa at afværge saadan Vold og saadan Ulykke. Og om nu et gammelt, agtet og oplyst Folk hjælpeløst skulde overlades til Overmagtens Tykke, — om en Nationalitet, der er en Del af vor egen, skulde gaa til Grunde, blot fordi den er den Svagere og staar den Stærkeres Gridskhed i Veien, da vilde dette være et Exempel, som ikke blot vor Ære, men ogsaa Selvoopholdelsens høieste og helligste Interesse maa byde os af al Magt at imødegaa. Thi ogsaa for os kan den Stund komme, da vi skulle kæmpe den Kamp, som Danmark nu kæmper — kæmpe for Alter og Arne, for Hus og Hjem og for Alt, hvad der er os helligst og dyrebarest her i Verden, og da ogsaa vi kunne komme til længselsfuldt at sende Blikket ud efter en hjælpende Haand. Ve os da, om vor Samvittighed saa maatte minde os om det gamle Bud, at hvad Du vil, at Andre skulle gjøre mod Dig, det skal Du gjøre mod dem! Hvad Sverig nu bør gjøre, vil væsentlig bero paa hvad Understøttelse det kan finde hos Andre. Kan Danmark hjælpes uden vore Vaabens Indblanding — desbedre.

Kan det selv derved ikke reddes, saa har Sverig i al Fald gjort sin Pligt. Valget af Midlerne maa overlades til Kongen, som visselig ikke vil opoffre svensk Blod og svenske Skatteyderes Penge, uden for store Formaal og med rimelig Udsigt til at disse kunne naaes. Men den Beslutning, Stænderne nu skulle fatte, den vil vise, at ogsaa nu, ligesom i fordums Dage fra Arilds Tid, har det svenske Folk, og fremmest blandt samme dets Ridderskab og Adel, altid været rede til at følge sin Konge, naar denne løftede Sverigs ærefulde Banner. Jeg behøver vel neppe at tilføie, at Ridderhusets minderige Sal gjænlød af høie Bifaldsraab, da Taleren satte sig.

Troil har som Medlem af Statsudvalget tilraadet Forslaget, fordi han anser det for moralsk rigtigt og politisk klogt, og efterat det alt er antaget af Fredens Repræsentanter med alle Stemmer imod én, og enstemmig af Handelens Repræsentanter, kan han ikke tro, at det i Ridderhuset skulde være udsat for nogen Fare. Han miskjender ikke Fredens Velsignelser, men dem bringer den kun, naar den er forbunden med Ære, og Æren kan ikke tillade Sverig med korslagte Arme at se paa, at et ved Oprindelse, Sæder og Sprog nærbeslægtet Folk oversvømmes af tyske Hærskarere, der styres af en revolutionair Forsamling, hvis vedkjendte Formaal er Danmarks Erobring og Skabelsen af en, Østersøen beherskende, tysk Flaade. Sverig kan kun hævde en hæderlig Stilling i Staternes Samfund, naar det i Gjærningen viser sig villigt til at deltage i almindelige europæiske Anliggender. Ogsaa Grev Liliencrantz vilde finde det synderligt, om den Sag, i hvilken Borger- og Præstestanden alt har samtykket, skulde finde Modstand i Rid-

derhuset, der har saa mange militaire Elementer. Denne Appel kan Friherre Bror Cederström (Generallieutenant og Generalbefalshaver i Skaane) vel ikke finde passende, men han mener, at Hensynet til det almene Vel fuldkommen retfærdiggjør et Forslag, der er bygget paa »Fredshelten« Carl Johans Grundsætning: si vis pacem, para bellum. Han glæder sig over, at i Forholdet til Danmark Venskab og Tillid have afløst den gamle Skin-syge og Avind, og da ogsaa Tydskerne høre til den samme store Folkefamilie, har Sverig et naturligt Kald til at optræde som Mægler i denne ulykkelige Strid. Men skal dets Ord finde Indgang hos de vildt oprørte Sind, saa maa det optræde bevæbnet, fuldt rustet til at give sine Raad fornødent Eftertryk. Rosenblad undrer sig over, at Hartmansdorff har lige megen Sympathi for de Danske og Tydske, fordi de begge høre til den germaniske Stamme, da dog Tydsklands Angreb viser, at det ikke anerkjender dette Slægtskabs Pligter. Thi hvad er denne Krig vel andet, end en Udryddelseskrig mod dansk Sprog og dansk Nationalitet i det fra Oldtiden af danske Slesvig, og selv dette er i det Mindste for Mange kun et Paaskud for langt videre gaaende Planer, der, om de lykkedes, vilde indeklemme Sverig mellem 40 Millioner og 60 Millioner. Derfor er det nu, at vi skulle gjøre Modstand, ved paa en Tid, da saa mange Throner vakle, at slutte os om vor Konge, og vise Verden, at det endnu gjælder, som i Gustavernes og Carlernes store Dage, at »svenske Mænd have deres Liv usparet, naar det gjælder Konge og Fosterland«. Ogsaa Friherre Sprengtporten vilde finde det utaaleligt, om en Del af vort Norden skulde styres ved Protokoller

fra den Stad, hvorfra Sverigs Helte og Statsmænd for-
dum gave Tydskland Love, og betragter derfor et Angreb
paa Danmarks Nationalitet og Selvstændighed som et
Angreb paa Sverig. En væbnet Intervention vil ikke
nødvendigvis føre til Krig; thi ved en mandig Holdning
vil det maaske kunne lykkes at bringe Tydskerne til Be-
sindelse; men kan det ei være anderledes, da skulle de
lære, at vi endnu ere de samme Svenskere, som for 200
Aar siden tilkæmpede sig den dyrebareste Arv: Religions-
friheden indenfor frie Statsgrændser.

Endnu talte Stockenström, Friherre Hermelin, La-
gerhjelm, Lefrén, Rääf og Grev Spens, hvilke Alle især
lagde Vægt paa, at Stænderne ikke burde negte Regje-
ringen de Midler, som den ansaa for nødvendige til at
hævde Rigets Vel i Forhold, hvis Bedømmelse nærmest
tilkom den.

Da Forslaget derpaa sattes under Afstemning, be-
svarede det af Landmarskalken, (siden den 9de April)
Grev Henning Hugo Hamilton, fremsatte Spørgsmaal med
stærke, livlige Ja; dog hørtes ogsaa enkelte Nei. En af
Hartmansdorff begjæret formelig Afstemning udviste 194
Stemmer for og 49 imod Forslaget.

I den »hæderværdige« Bondestand begyndte For-
handlingen den 11te Mai med, at Per Sahlström fra Stock-
holms Lehn opfordrede Medlemmerne af det hemmelige
Udvalg*) til at meddele Oplysninger om Sagens Sammen-

---

*) For Bondestændens Vedkommende A. Erikson, N. Strimlund og
S. Heurlin. Desuden sadde deri af Borgerstanden Schartou, Brinck
og Valley, af Præstestanden Biskopperne Hedrén og Hallström

hæng. Ifølge heraf berettede Sven Heurlin fra Kronobergs Lehn, at Rusland, England og Frankrig havde garanteret Danmark Besiddelsen af Slesvig og Holsten, hvorfor Kongen ikke vilde blande sig deri; men skulde Fjenden trænge ind i de danske Arvelande, da kræver Sverigs Ære og egen Sikkerhed at være beredte til Forsvar, da det vilde være skadeligt for dets Handel, om Tydskland fik Magten i Østersøen. Det var lettere at stæmme for Bækken end for Aaen, og naar det brænder i Naboens Hus, er det Tid at tage Vare paa sit eget. Desuden ere Brødrene hinsides Sundet forbundne med os ved fælles Herkomst, Sæder og Sprog, og vore Konger have ogsaa før vovet Kampen for hvad der er helligt og ærefuldt. Saa bør det ogsaa os at gjøre. Han tør sige, at Ingen, som havde været tilstede i det hemmelige Udvalg, havde kunnet sige Nei, og han vil ogsaa nu stemme for Forslaget. Idet Vicetalmanden, Niels Persson fra Södermanlands Lehn slutter sig til »Broder« Heurlin, tilføier han, at Kongen med beundringsværdig Visdom, Forsigtighed og Klogskab har gjort alt muligt for ved Underhandlinger at forebygge Krigens Udbrud. Men da det ikke har hjulpet, saa indser Hver og En, at saasnart Fjenden betræder de danske Arvelande, ere vi pligtige at hjælpe de Danske; thi tog Fjenden først Danmark, vilde han vel kunne finde paa at tilbagefordre de Provindser, som fordem have tilhørt det. Endelig erklærede Talmanden, Hans Jansson, at Kongen havde lovet den største Sparsomhed, og navnlig, at aaben Krig ikke

---

og Provst Stenhammar, af Ridderskabet endelig Friherre Palmstjerna og (siden Stjerneld og Ehrenstam vare indtraadte i Ministeriet) Friherre Tersmeden og General Lefrén.

skulde erklæres, førend Nøden bød det. Efter disse Oplysninger skjønnede Per Sahlström, at det Venskab, som bestaar mellem de Svenske og Danske, vel byder at hjælpe dem; men at Hjælpen bør indskrænkes til Øerne, og at der bør sikres os Erstatning — nærmest vel fra England — eller maaske Fritagelse for Sundtolden, om Danmark ellers kan undvære den. Paa saadanne Vilkaar vil ingen Svensk negte Forslaget. Desuden ere de Danske saa skammelig overfaldne, at Enhver, som har Følelse for Ret, maa ville yde dem den Hjælp, de saa haardt ere behøvende. Da reiste Erik Månsson fra Blekinge, Ingemund Odin fra Gottland, Per Eriksson fra Wermland og 23 andre Bønder sig, og stemmede som Broder Sahlström.

Men ikke saa gjorde Kråk Matts Mattsson fra Stora Kopparbergs Lehn. Han fandt det uklogt, om vi vilde blande os i Striden mellem Tydskland og Danmark; thi den bedste Maade at sikre sig selv Fred, er at holde sig udenfor Andres Tvist; men den Stridslystne kan sætte baade Liv og Eiendom til, og kan i bedste Tilfælde vente banket Skind og revne Klæder. Desuden taler vor Historie ikke for, at vi skulle hjælpe de Danske; thi vor Kobbermønt bærer endnu Mærke af, at vi have maattet forsvare os mod deres Vold, og naar de nu have nedlagt deres Vaaben, saa er det ikke sket af Kjærlighed, men af Frygt. Af samme Mening var Johan Jacob Rutberg fra Norbottens Lehn, som siger, at Tjenstagtigheden ikke bør gaa saa vidt, at man for sin Nabos Skyld skal indlade sig i Slagsmaal, hvorfor Kongen, naar han endelig vil have Krig, faar at holde sig til det store Kreditiv, — og Lars Larsson af Elfsborg Lehn,

som vel mener, at Retten er paa de Danskes Side, men at det ikke er Sverigs Sag ene at hjælpe dem. Da det nu ikke kan kaldes en Forsvarskrig, naar vi drage over til de danske Øer for at slaaes med Tydskerne, og da de Svenskes Liv og Blod kun tilhører Sverig, saa vil han have Forslaget tilbagesendt til Udvalget, for at det kan faa Tid til at overveie det lidt nøiere, og til at afgive Betænkning om, hvorfra Pengene skulle tages. Tre Andre tiltræde disse Anskuelser.

Men Matts Persson svarede Rutberg, at Kreditivet ikke kan røres, medens Stænderne ere samlede, og forsikrer Larsson, at han snart skal faa sin Lyst styret til at erfare, hvorledes Midlerne skulle skaffes tilveie. Efter alle de Oplysninger, Statsudvalget har modtaget, var der i samme ingen Tvivl om, hvad Sverigs Ære og Selvstændighed fordrer, og vi skulle derved ikke tage Hensyn til det fordums, men til det nuværende Forhold mellem de to Nationer, og ikke hævne paa den nulevende Slægt, hvad den hedengangne kan have forset. Han mener, at vi bør opstille en Hær til de danske Arve-landes Beskyttelse og lægge Flaaden i Belterne, og da søge ved andre Magters Bistand at faa Striden bilagt. Erstatning vil kunne faaes i Sundtolden, da Danmark vel nok kan bjerge sig, naar det faar den af de andre Magter. Fjorten Bønder tiltræde denne Mening, blandt hvilke navnlig Sone Persson fra Malmøhus Lehn yttre, at da hele Europa er i Gjæring, maa ogsaa Sverig være forberedt paa hvad der mulig kunde times, og at man vel tør stole paa, at Kongen ikke vil indvikle Landet i Krig, uden gennem andre Magter at have sikret sig mod dens mulige Følger. Da ogsaa han fordrer Erstat-

ning i Øresundstolden, advarer Petter Jönsson fra Jönköping Lehn mod nu at tale om Erstatning, da vi ikke kunne vide, om Danmark kan ævne at yde den. Kan det, saa følger det af sig selv. Nu gjælder det at bringe Hjælp, og at bringe den snart, for at det ikke skal gaa os som den, der kastede Gjæret i Ovn, og at bringe den saa kraftig, at den bliver en virkelig Hjælp. Per Nilsson fra Christiansstads Lehn tilføier, at hver Mand, som kjender Grunden til Tydsklands Angreb, og Maaden, hvorpaa det er udført, maa fordømme dets Erobringssyge, og ikke blot beklage vore danske Brødre, der trues med at blive dens Offer, men ogsaa baade ved private og ved offentlige Anstrængelser søge at hjælpe dem i Forsvaret for deres Selvstændighed og Frihed. Han takker derfor Kongen, at han betimelig har været betænkt paa at afvende en saadan Ulykke, og ønsker at den svenske Flaade maatte blive anvendt mod den angribende Magts Søfart. Da Flere slutte sig til disse Udtalelser — saasom Johannes Andersson fra Skaraborg Lehn, som finder det uforsvarligt, om man vilde binde Regjeringens Hænder i Forsvaret for Rigets Selvstændighed og Værdighed —, modificerer Lars Larsson sin Mening derhen, at han kun vil bevilge Summen til Forsvar for Sverig og — for Danmarks Arvelande, hvorimod Johan Jacob Rutberg vedbliver, at han ikke vil give sit Minde til Fredsbrud med nogen Magt. Kråk Matts Mattson, hvis første Tale var medbragt skriftligt, lover, at han privat vil besvare de derimod gjorte Indvendinger.

Da Sagen derefter stilledes til Afstemning, vare

Nogle for, Nogle imod. Den skriftlige Votering gav 49 Ja mod 16 Nei.

Saaledes var der da paa den svenske Rigsdag i Løbet af et Par Dage tilveiebragt en samstemmende Beslutning af alle 4 Stænder, vedtagen i hver af disse med et til Enstemmighed grændsende Flertal. Selv det her givne korte Udtog af Forhandlingerne vil uden Tvivl have paatrængt enhver Læser en Følelse af, hvilken Velsignelse det er for et Folk at have en stor og ærefuld Historie, og hvilken opløftende og udviklende Kraft der ligger i den parlamentariske Friheds gennem lange Tider hævdede Brug.

Ogsaa i Norge var der foregaaet et — dog kun delvist Ministerskifte, idet den 19de April Statsraaderne Holst og Schmidt vare afløste af Sorenskriver Sørensen og Biskop Riddervold, hvis Udnævnelse nærmest skyldtes deres Deltagelse i de foregaaende Storthings Forhandlinger og saaledes kunde betragtes som et Slags Tilnærmelse til en parlamentarisk Regjeringsmaade. Her kunde Sagen ikke fremmes med samme Hurtighed, som i Sverig, da Grundlovens § 26 udtrykkelig foreskriver, at Kongen, forinden han beslutter Krig, skal indhente den norske Regjerings Betænkning, navnlig om Rigets finansielle og militaire Stilling. Denne Betænkning, hvis Affattelse medtog en under de daværende Forhold meget kostbar Tid, gaar væsentlig ud paa, at den udbrudte Krig truer ikke blot Danmarks, men hele Nordens politiske Forhold og vigtigste Interesser, idet en Formindskelse eller endog Tilintetgjørelse af det danske Monarki

i en ikke fjern Fremtid vil udøve en betænkelig Indflydelse paa de forenede Rigers Sikkerhed og Velvære. Derfor bør de, hvis det ikke lykkes ved diplomatiske Underhandlinger at bilægge Striden, ikke skyde de Opoffrelser, som Hensynet til deres eget Vel fordrer, og som de ogsaa ville være istand til at bære, hvis det skulde vise sig nødvendigt med Vaabenmagt at værne om deres egne dyrebareste Interesser.

Overensstemmende hermed udfærdigedes da under 22de Mai en af Statsminister Frederik Due medunderskreven »Kgl. Majestæts naadigste Proposition til Norges Riges Storting angaaende Anvendelsen i paakommende Tilfælde af norske Linietropper og Roflotillen til Deltagelse i Danmarks Forsvar mod det tyske Forbunds og Preussens Angreb«. Heri udvikler Kongen, hvorledes han i Gjenstanden og Beskaffenheden af denne Krig finder Opfordring til, ved at yde Kongen af Danmark Bistand, at beskytte egne for Farer udsatte Interesser. Han begjærer derfor Stortingets Samtykke til dertil ogsaa at anvende norske Stridskræfter og en ekstraordinær Bevilning af 260,000 Species. Den 27de Mai overbragte Statsraad Krogh Propositionen, som strax henvistes til Valgkomiteens Betænkning, og samme Dag af denne overdroges til et særligt Udvalg, med Borgmester Bretteville som Formand og Kjøbmand Kragness som Sekretair.

Udvalget, som afgav sin Betænkning den 29de Mai, udtaler, at det i Betragtning af Norges indskrænkede Hjelpekilder vilde have været ønskeligt, om det kunde have undgaaet at blande sig i Striden mellem Danmark og Tydskland, og at dettes hidtilværende Fremgangsmaade formentlig maatte kunne forklares paa en Maade, der

endnu ikke vilde medføre Nødvendigheden af en bevæbnet Indskriden. Imidlertid indrømmes det dog, at Forholdene let kunne tage en saadan Vending, at de forenede Riger ikke kunne være ledige Tilskuere. Det bemærkes derefter, at ifølge de foreliggende Meddelelser en mulig Optræden med Vaabenmagt ikke vil forstyrre de forenede Rigers venskabelige Forhold til England og Rusland, hvilke tvertimod med Alvor og Kraft ville medvirke til en fredelig Løsning, og at det ikke tilsigtedes at indgaa et varigt, gjensidigt Forsvarssystem med Danmark, hvilket Udvalget vil anse for betænkeligt. Da nu de svenske Stænder alt have bevilget Midlerne til en væbnet Indskriden, og Kongen alt har besluttet, af Omsorg for de forenede Rigers Ære, Selvstændighed og egne Interesser at overføre en Del af den svenske Armé til de danske Øer, for i fornødent Fald at medvirke til Forsvaret for det egentlige Kongerige Danmark, og da det vilde bevirke en betænkelig Svækkelse i Foreningsbaandet, om Norge ikke i dette Tilfælde, hvor Interesserne ere de samme, vilde gjøre fælles Sag med Broderriget: saa indstilles det, at Storthinget i Tillid til Kongens Visdom og Oversigt over de politiske Forhold vil meddele sit Samtykke, saavel til Anvendelsen af Norges Stridsmagt som og til den foreslaaede Udgift, hvilken uden Vanskelighed vil kunne afholdes af Statskassens Beholdning. Disse Indstillinger vare vedtagne enstemmig, hvorimod kun et Flertal foreslaar med Beslutningen at fremsende selve Betænkningen til den norske Regjering.

Storthinget, som samme Dag havde modtaget 4 Andragender, fra Christiania, Moss, Frederiksværn og Brevik, til Fordel for Danmark, besluttede at foretage Sagen

strax og det for lukkede Døre, medens man havde ventet, at Forhandlingen først vilde begynde den følgende Dag. Den ængstelige Spænding hos den udenfor Stortingssalen ventende Mængde var saa meget større, som der om Betænkningens Indhold vare udbredte saadanne Rygter, at Statsraad Foss endog skal have standset den alt paa- budte Udrustning af Rofflotillen. Efter 6 Timers For- handling aabnedes endelig ved Midnatstid Dørene, og den Efterretning, at Kongens Forslag saa godt som en- stemmig (mod 2 Stemmer) var billiget, modtoges med tordnende Hurraraab. Forslaget om at meddele Re- gjeringen Udvalgsbetænkningen var vedtaget mod 35 Neier.

Saaledes var det begjærte Samtykke da ogsaa med- delt fra norsk Side, om dette end hovedsagelig synes at være sket, fordi dets Negtelse vilde have stillet Uni- onens Bestaaen paa en meget haard Prøve. Det kan imidlertid ikke betvivles, at Aanden i Udvalgets Betænk- ning, og den Betydning, Stortingets Flertal har givet samme ved at beslutte dens Indsendelse, have udøvet en hæmmende Indflydelse paa de paafølgende Begivenheder. I det kongelige Budskab, hvorved Stortingets Møder sluttedes den 26de August, takker Kongen det for at have imødekommet hans Opfordring med den Redebonhed, som han ventede af det høimodige norske Folk*).

---

*) Skjøndt Forfatteren af disse Linier har gjort sig til Opgave med historisk Upartiskhed at fremstille Kjendsgjerningerne saa fuld- stændig, som han formaar, men at overlade Dommen til Læseren og navnlig til en kommende Tid, maa det dog være ham tilladt,

Fuldbyrdelsen af den Beslutning, hvortil de konstitutionelle Statsmagters Medvirkning saaledes var opnaaet, var alt forinden forberedet. Saasnart nemlig Efterretningen om Slaget ved Slesvig var naaet til Stockholm, afgik Ordre til Göteborg og Carlsrona om at fremskynde Sødrustningerne, til Göta Artilleriregiment om at holde sig færdigt til at afgaa til Danmark, samt til Cronobergs-, Jönköpings-, Calmars-, Vestgöta-, Skaraborgs, Elfsborgs, Östgöta og de skaanske Regimenter om Sammendragningen af et Observationskorps i Skaane. Tillige beordredes 3000 Mand norske Tropper (det høieste Antal, der efter Grundlovens § 25 uden Storthingets Samtykke tør drages uden Riget) til at afgaa til den skaanske Leir. Prinds Oscar sendtes til Carlsrona for

---

til Forklaring af Forskjellen imellem denne Betænkning og den tidligere refererede Adresse til Storthinget, at gjøre opmærksom paa, dels at Adressen udgik fra Hovedstaden, hos hvis Befolkning de Interesser, hvorom der her er Tale, lettere kunde finde Indgang, end hos Storthingets fornemmelig af Bønder bestaaende Flertal, dels at dette Flertal tilhørte en Generation, som var opvoxet under Indtrykket af den Reaktion mod alt Dansk, der var en naturlig Følge af den unge Selvstændigheds og Friheds første Grøde, medens den paafølgende Slægt, hvis Anskuelser Adressen nærmest udtaler, og som siden den Tid stedse mere er kommen til Orde, i den trygge Besiddelse af disse uanfægtede Goder har havt lettere ved at opfatte de offentlige Forhold med et mere uhildet Blik. Det maa derhos erindres, at man i Norge væsentlig har søgt at uddanne sig efter engelsk Mønster — hvori man uden Tvivl har gjort Ret, — samt at den nordiske Afsky for alt Føleri netop paa den Tid var saa stærkt udviklet, at meget forkastedes som »upraktisk Sværmeri«, hvorover selv de stærkeste Sjæle ikke havde behøvet at skamme sig. Al saadan Følsomhed ansaaes for uforenelig med den »précoce virilité«, for hvilken en berømt, fransk Forfatter med Føie har rost den unge, norske Stat.

at paaskynde Søudrustningerne og alle Elever paa Militairhøiskolen Marieberg fik Ordre til at afgaa til deres forskjellige Regimenter. Da Preussen den 1ste Mai havde overskredet den jydske Grændse, mente den danske Regjering ikke at burde oppebie Kong Oscars Svar paa Kongen af Danmarks Skrivelse, men afsendte den 4de Mai Generalmajor W. Oxholm og Krigsministerens Adjutant, Kaptain Johannes Harbou, til Stockholm, med Fuldmagt til Afsluttelsen af en Militairkonvention. En saadan blev da ogsaa indgaaet, og derom den 11te Mai undertegnet en Protokol af General Oxholm og den svenske Kabinetssecretair, Baron Manderström, hvorved Sverig forpligter sig til inden bestemte, korte Frister at afsende 15000 Mand og 4 Batterier — foruden det norske Korps som Reserve — fra Göteborg og Skaane til Fyen, mod at Danmark lovede at stille 800 Heste til Artilleri og Train, at besørge Transporten frem og tilbage, og at forsyne Korpset under hele dets Ophold i de danske Stater med Kvarter, Levnetsmidler, Fourage og Lazarether. Tillige lovede Sverig i Slutningen af denne og Begyndelsen af næste Maaned at lade 4 Fregatter, 3 Korvetter, 2 Brigger, 1 Dampskib og 12 Chalupper udløbe og vise sig i de danske Farvande, dog uden at deltage i selve Fjendtlighederne. For ikke at spilde Tid med Afsluttelsen af en formel Overenskomst, blev Protokollen vedtaget ved en Paategning af Kongen.

Den danske Regjerings Bestræbelser maatte nu naturligvis især være rettede paa ikke blot at fremskynde det lovede Hjælpekorpses Oversendelse til Danmark, men ogsaa at gjøre gjældende, at den forudbetegnede Betin-

gelse for, at samme fra en blot Demonstration skulde gaa over til en aktiv Kooperation, ved Fjendens Indtrængen i de »danske Arvelande« fuldstændig og uomtvistelig var indtraadt. Navnlig gjør en Note fra den danske Udenrigsminister, Grev Knuth, af 22de Mai opmærksom paa, at Fyen ikke kan ansees for truet og desuden er overfyldt af danske Tropper, medens det sydlige Jylland brandskattes af Fjenden, som der endog har udskrevet en Krigs-Kontribution af 4 Millioner Rdlr., samt at den danske Armé, der brænder af Begjærlighed efter atter at gaa angrebsvis tilværks, forenet med det svenske Hjælpekorps, endog numerisk vil være Fjenden overlegen. Da Øieblikket derfor maa ansees for beleiligt til at enes om en fælles Operationsplan og derpaa ufortøvet at iværksætte samme, anholder han om, at en betroet svensk Militair snarest muligt — og forud for selve Armékorpsset — maa vorde sendt til Kjøbenhavn, for at aftale det Fornødne med den danske Krigsbestyrelse. Kort derefter ankom ogsaa Overstatholder, Friherre Sprengporten, (som fra Forhandlingerne paa det svenske Ridderhus vil være Læserne bekjendt) i overordentlig Mission; men denne indskrænkede sig væsentlig til at bebude den svenske Konges nærforestaaende Ankomst til Skaane. Det var alt dengang kjendeligt, at, om end Kong Oscars Iver for Sagen ikke var kjølnet, deltes den dog ingenlunde af Alle, som skulde medvirke til dens Udførelse, og navnlig gjorde den svenske Minister i Kjøbenhavn, Baron Lagerheim, ingen store Anstrængelser for i saa Henseende at skjule sin personlige Anskuelse. Det turde herved fortjene at bemærkes, at der paa denne Tid var foregaaet et betydeligt Omslag i Ruslands Holdning, som

tidligere havde opmuntret Danmark til Fæsthed, men nu klagede over dets Stivsind, og overhovedet var utilfreds med Alt, men især med Udsigten til en svensk-norsk Kooperation. Rusland udøvede, som bekjendt, dengang stor Indflydelse paa den svenske Politik, og ligesom det gjentagne Gange havde udtalt sin Tilfredshed med Sverigs »fredelige Erklæringer«, saaledes havde det givet samme et nyt Bevis paa sit Venskab, idet Storfyrst Constantin den 23de Mai aflagde et Besøg i Stockholm*). Paa den anden Side ligger det nær, at Tanken om de mulige Følger af en for inderlig Samvirken mellem Danmark og Sverig kan have haft en væsentlig Andel i den bekjendte russiske Note til Berliner Hoffet**), som bevirkede Preussernes pludselige Tilbagetog fra Jylland. Dettes Befrielse vilde i saa Fald altsaa indirekte skyldes vore skandinaviske Brødre.

Imidlertid var Koncentreringen af de svenske Tropper — under Kommando af Generallieutenant Lefrén — tilendebragt, og den 6te Juni ankom Kong Oscar til Malmø, hvor Kong Frederik VII. fra den 7de til den 10de s. M. havde en Sammenkomst med ham. Begge Kongerne vare ledsagede af deres Udenrigsministre, mellem hvilke Spørgsmaalet om Kooperationen naturligvis var Gjenstand for gjentagne Forhandlinger. Grev Knuth gjorde gjældende, at Jyllands imidlertid indtraadte Rømning ikke i mindste Maade kunde svække Betydningen af de svenske Hjælpe-

*) Kort derefter (den 29de) ankom han med den svenske Prinds Gustaf til Kjøbenhavn, hvorfra de to Dage derefter gjæstede Kongen paa Frederiksborg.

**) Noten var af 26de April; den ankom til Berlin den 13de Mai og afgaves af Meyendorf til Arnim den 18de s. M. Ordren til Wrangel om at rømme Jylland er af 23de Mai.

troppers Overførelse til Danmark, da Tydskland, paa hvis Opfattelse af Forholdene Løftet om samme øiensynlig havde havt en gunstig Indflydelse, i den seneste Tid syntes at have faaet Tvivl om dens virkelige Udførelse; hvorfor det var af Vigtighed, at der omsider blev Alvor deraf, og det i lige høi Grad, hvad enten Krigen skulde fortsættes eller en fredelig Løsning indledes. Men Friherre Stjerneld var ikke at formaa til at gaa ud over en bevæbnet Demonstration, i alt Fald indtil Rusland maatte bestemme sig til at blokere de tydske Havne — hvilket unegtelig vilde have forandret Sagen en Del. Selv Overførslen til Fyen af den hele lovede Troppstyrke mødte mange Betæneligheder, og Alt, hvad der i saa Henseende kunde opnaaes, var, at Kong Oscar afsendte en Adjutant til Berlin med Ordre til den derværende svenske Gesandt om at erklære, at, naar Preussen vilde forpligte sig til — hvilken Udgang den i Slesvig endnu vedvarende Kamp end maatte faa, — i intet Tilfælde at overskride den jydske Grændse eller at foretage Landgang paa de danske Øer, vilde Sverig standse sine Troppers yderligere Bevægelser, i det Haab, at den saaledes til Hertugdømmerne indskrænkede Strid vilde kunne løses uden dets aktive Mellekomst. Resten af Forhandlingerne, hvis Resultater nedlagdes i tvende Noter af 9de og 11te Juni, angik Betingelserne for den Vaabenstilstand, hvis Tilveiebringelse var Hovedgjenstanden for den svenske Regjerings Bestræbelser.

De svenske Tropper, hvis Bestemmelse saaledes vedblivende skulde være det fredelige Fyen, indskibedes da fra Gøteborg og Malmø i de første Dage af Juni. Kommandoen over denne Avantgarde overdroges til Ge-

neral Lövenhjem, hos hvem Oberstlieutenant Söderberg ansattes som svensk, Major Bülow som dansk Kommissær. Den 8de Juni landsattes Generalen med 4 Regimenter i Kjerteminde og Nyborg, hvor General Wedell-Wedellsborg komplimenterede ham. Den 12te indtog han sit Hovedkvarter paa Wedellsborg, med Vestgöta Regiment (Oberst Hall, Oberstlieutenant Friherre Åkerhjelm og Major Erasmie) paa Brahesborg, Skaraborgs Regiment (Oberst Baron Knorring, Oberstlieutenant de Maré og Major Westfelt) i Tybring, Elfsborgs Regiment (Oberstlieutenant Nordenfeldt, Kapitain Hammarstrand og Kapitain Nordenadler) paa Billeskov, og Westgötadals Regiment (Oberst Grev Cronhjelm, Oberstlieutenant Mannerfelt og Major Eriksson) paa Brahesholm. Den hele Styrke udgjorde 150 Officerer, 150 Underofficerer og 3645 Menige med 34 Heste. Den 16de Juni landede 2 Batailloner af Svea Lifgardet (Oberstlieutenant Aminoff) og Andra Lifgardet (Oberst Nauckhoff) — hver paa 500 Mand med Oberst Klercker som Brigadechef — i Faaborg, og lagdes i Kvarter paa Hvedholm. Den 25de udskibedes et 12-pundigt Batteri i Nyborg (Kapitainerne Lundgren og Mörner), som indkvarteredes i Assens, og endelig ankom den 23de s. M. 2 Eskadroner af Kronprindsens Husarregiment (Oberstlieutenant Sjökrone, Ritmestrene Platen og Schantz), som kantonnerede i Omegnen af Nyborg. Den 31te August, da Ordren til Hjemmarsch indløb, udgjorde den hele til Danmark overførte Styrke 199 Officerer, 198 Underofficerer, 4152 Menige (foruden 519 Heste og 24 Vogne). Resten af de lovede 15,000 Mand blev staaende i Skaane under General Lefrén; men Kong Oscar efterlod dog ved sin Afreise til Stockholm Fuld-

magt til Generalkommandoen i Skaane, Generallieutenant Cederström, til under visse Forudsætninger at sende den enten til Fyen eller til Jylland.

Man maatte lidet kjende til det svenske Folks og navnlig da til den svenske Armés ridderlige Karakter, dersom man vilde tro, at de til Fyen overførte Tropper følte sig tilfredse med den Uvirksomhed, hvortil de der vare fordømte. Da General Løvenhjelm ved sin Ankomst til Fyen erfor, at Fjendtlighederne vare blevne fornyede, havde han paa sit eget Ansvar paataget sig strax at føre sit Korps til det vestlige Fyen, og da han den 20de Juni ved Hvedholm holdt Revue over Garden, udtalte han, at de ikke vare komne for »ro skull«, men for at deltage i Danmarks retfærdige Kamp. Da hans Haab, at Juels Tilbagegang til Jylland vilde bevirke en Forandring i de ham tillagte Ordre, ikke gik i Opfyldelse, sendte han den 14de Juni sin Stabschef, Major Munck, til General Hedemann, som imidlertid med sin Hovedstyrke var gaaet over til Jylland, for at underrette denne om, at han ikke turde gjøre Regning paa hans Understøttelse, selv om han af Fjenden skulde blive trængt tilbage*). Allerede dengang udtalte han og hans Officerer, at det faldt dem haardt »at modtage saa mangfoldige Beviser paa Forekommenhed og udmærket Venskab, forinden de havde havt Leilighed til ved nogen Daad at fortjene det.« Han sendte da sin Stabschef til Malmø med et formeligt Andragende om at maatte forene sig med den danske

---

*) Under 1ste Juli skrev Krigsministeren, Oberst Tscherning, til General Hedemann, at han, hvis General Løvenhjelm skulde gaa over til Jylland, skulde afgive Kommandoen over de forenede Armeer til ham, som den, der havde den høieste Charge.

Hær i Jylland; men da denne den 1ste Juli vendte tilbage med et Afslag, lagde han ikke Skjul paa sin Fortrydelse over, »at de svenske Tropper ikke skulde gjøre andet, end at leve godt paa deres gjæstfrie Naboers Bekostning,« og anmodede under 2den Juli General Hedemann om Underretning, saasnart Preusserne overskred Kongeaaen, for at han støttet derpaa kunde fornye sin Begjæring om Tilladelse til at forene sig med ham i Jylland.

Hvor naturlig og hvor hæderlig denne Længsel efter krigersk Virksomhed end var hos den svenske Hær, vil man dog finde det begrundet i Forholdene, at den svenske Regjering holdt dens Iver tilbage, saalænge der var Udsigt til ved Underhandlinger at hidføre en Ende paa Krigen. Skræmmet af Tingenes Vending i Frankfurt, og trængt af Ruslands og Englands alvorlige Formaninger, havde den preussiske Regjering nemlig bekvæmet sig til den 26de Juni at sende Grev Pourtalès til Malmø med Forslag om en Vaabenstilstand, som aabenbart frembød større Udsigt til at føre til et Resultat, end de Forhandlinger, der hidtil under Lord Palmerstons langmodige Mægling vare førte i London mellem den preussiske og danske Minister ved dette Hof, Ridder Bunsen og Grev Reventlow. Underhandlingerne aabnedes uopholdelig mellem den nævnte Grev Pourtalès og den danske Kommissær, Kammerherre Reedtz, under Mægling af Baron Stjerneld, som heri kraftig understøttedes af den høit begavede Baron Manderstrøm. Den 2den Juli blev Konventionen afsluttet, strax ratificeret af Kongen af Danmark, overbragt af Baron Manderstrøm til Berlin, og med et Par uvæsentlige Tilsætninger antaget af Kongen af Preussen.

Da den skulde underskrives af de tvende kommanderende Generaler, overbragtes Fuldmagterne dertil af Kammerherre Reedtz til General Hedemann, af Grev Pourtalès til General Wrangel. Men den 15de Juli meldte Pourtalès, at Wrangel negtede at underskrive (idet han blandt Andet fordrede, at alle af den provisoriske Regering udfærdigede Anordninger skulde anerkjendes, og at den tyske Reichsverwesers Ratifikation og Frankfurter Parlamentets Samtykke skulde forbeholdes). Paa Efterretningen herom reiste den engelske og svenske Minister i Kjøbenhavn, Sir Henry Wynn og Baron Lagerheim, selv til Jylland, for »med egne Øine at overbevise sig om Muligheden af et saa nyt diplomatisk Fænomen,« men overtlyede sig ved en den 19de Juli med Wrangel afholdt Konference om dets Virkelighed. Senere har Preussen i en Note, hvormed General Below sendtes til Erkehertug Johan i Wien, ligefrem vedgaaet — hvad der naturligvis heller ikke kunde være tvivlsomt — at Wrangel havde handlet saaledes efter Kongen af Preussens Ordre*). Ved denne ligesaa jammerlige som troløse Fremfærd fra Preussens Side vare Underhandlingerne selvfølgelig afbrudte og altsaa Krigens Fortsættelse givet. Dermed syntes da vistnok Øieblikket at være kommet, da de svenske »gossar blå« skulde indfrie de stolte Forventninger, hvormed det svenske Folk havde set dem drage ud til Broderfolkets Hjælp, og man ilede nu ogsaa med fra svensk Side at meddele den danske Krigsbestyrelse til foreløbig Diskussion Planen til en fælles

---

*) Ordren til Wrangel er af 12te Juli, og overrakktes ham den 17de s. M. i Haderslev af General Neumann.

Operation, hvorved de forenede Armeer antoges at udgjøre 35,500 (c. 21,000 Danske og 11,500 Svenske) Mand Infanteri, 4300 (2300 + 2000) Mand Kavalleri, 102 (56 + 48) Kanoner med 2500 Artillerister — i Alt altsaa en Styrke af 42,300 Mand*). Forslaget opstiller to Alternativer: et Frontangreb i Jylland og et Flankeangreb fra Als. Men skjøndt Sverig i Berlin meget indtrængende fordrede, at Preussen skulde opfylde den af det selv afsluttede og ratificerede Vaabenstilstand, hvori det kraftig støttedes af Rusland og af England (der i den Anledning endog sendte Lord Cowley til Frankfurt), og skjøndt det som Demonstration foretog en større Koncentration af det skaanske Observationskorps, hvoraf 12,000 Mand den 24de Juli passerede Revue for Kongen af Sverig og den dertil indbudte Konge af Danmark, saa vilde det dog ikke opgive Haabet om en fredelig Udgang, og gik i sin Iver for ikke at kompromittere dette Haab endog saa vidt, at Løvenhjem fik Ordre til at undgaa enhver »offensiv Demonstration« paa — Fyen, og at Stjerneld i Anledning af, at nogle preussiske Kyrasserer vare opsnappede ved Stepping, i en Note af 12te August udtalte det Haab, at den danske Regjering ikke vilde bringe Sverig i den ubehagelige Nødvendighed at maatte tage under Overveielse, om det kunde vedblive at støtte samme. Det er unødvendigt at tilføie, at under saadanne Omstændigheder den svenske Hærafdeling paa Fyen ved-

---

*) Af Diskussionen om dette Forslag sés det, at Danmark dengang — foruden Borgervæbningen, den bornholmske Milits og Væbningen paa Als — havde 7000 Mand Søvæbning og 35,000 Mand Landtropper under Vaaben, hvilke i Løbet af en Maaned vilde være forøgede med endnu 5000 Mand (d. e. hvert 12te Mandfolk).

blivende fik Leilighed til at øve sig i en af de vigtigste og vanskeligste Kriigerdyder — i Resignation.

Den svenske Regjerings Haab om at se Fjendtlighederne standsede gik endelig i Opfyldelse, om dette end kun opnaaedes ved tunge Opoffrelser fra Danmarks Side. Den 14de August ankom nemlig den preussiske General Below til Malmø med Fuldmagt fra »Reichsverweser«, hvorved Kongen af Preussen bemyndigedes til at afslutte en Vaabenstilstand. Efterat man havde forvissat sig om, at man kun havde at gjøre med Preussen, og ikke med den nyskabte, meget formløse og i alt Fald af Ingen anerkjendte tyske Centralmagt, aabnedes Underhandlingerne den 16de s. M. mellem General Below (og Major Wildenbruch) og de danske Befuldmægtigede, Kammerherrerne Reedtz og Bille, atter under Mægling af Baron Stjerneld, og afsluttedes den 26de s. M., idet General Below pure antog de 4 af de danske Underhandlere fastholdte Punkter — 2 Timer før der ankom et Dampskib med Kontraordre til ham. Overenskomsten blev imidlertid dog ratificeret af Kongen af Preussen (den 29de August), og gav nu Løsenet ikke blot til voldsomme Oprin i Berlin, men til de berømte Parlamentsforhandlinger, Ministerskifter og Gadekampe i Frankfurt, der betegne det afgjørende Vendepunkt i den tyske Revolution. For Danmark medførte denne Vaabenstilstand en ny Række af Fortrædigelser og Ydmygelser ved den Uredelighed, der vistes med Hensyn til dens Fuldbyrkelse. Sverigs Deltagelse i alle de diplomatiske Forhandlinger, der ledede til de tvende Vaabenstilstands-Konventioner (af 2den Juli og 26de August), staar i for nøie Sammenhæng dels med de andre Magters Forhold til Sagen, dels

til dennes indgribende Betydning for hele den tydske Revolution, til at den kan inddrages under nærværende lille Skitse; men den bør dog ikke her berøres uden at tilføie den Anerkjendelse, at, ligesom Sverig derunder viste god Villie mod Danmark, saaledes har dets Medvirkning været til Gavn for samme.

Saasart den sidste Vaabenstilstand var afsluttet, afgik der øieblikkelig Ordre til det svenske Armékorps om ufortøvet at vende hjem. Ordren indtraf den 31te August i General Løvenhjelm's Hovedkvarter, og samtidig dermed afsendtes 2 svenske og 2 norske Dampskibe, for at afhente Garden fra Faaborg, hvorfra den afseilede den 6te og 7de September. Resten af Tropperne koncentreredes, under Kommando af General Dahlstrøm, ved Svendborg og Nyborg, for derfra at overføres paa danske Skibe. Dette blev vel noget forsinket derved, at ogsaa den seneste Overenskomst blev saaledes misligholdt, at det endogsaa saa ud til, at Krigen atter vilde udbryde med en hidtil ikke kjendt Voldsomhed. Men den 14de September indløb der Ordre til at udskibe Resten af det svenske Korps, og den 24de September afseilede den sidste Afdeling af Transportflaaden*).

Naar der ovenfor er anført Yttringer af svenske Officerer om, at de laa Befolkningen til Byrde uden at gjøre nogen Nytte — eller, som en af dem udtrykte det, «uden at gjøre anden Nytte, end at hjælpe Fynboerne med Høsten» — saa er dette kun, fordi en saadan Udtalelse fra svensk Side gjør den svenske Armés Følelser

---

*) Som et Bevis paa, at de svenske Troppers Forpleining paa Fyen har været fyldestgjørende, fortjener det at anføres, at de der kun efterlode 5 Syge, som snart derefter fulgte deres Landsmænd.

Ære. Fra dansk Side vilde den ikke blot have været upassende, men høist uretfærdig, og det tør med Bestemthed paastaaes, at en saadan Mening heller ingensinde er udtalt eller vist i Gjærningen. Det svenske Korps blev ikke blot modtaget med aabne Arme, som en Ven i Nøden, men der udviklede sig hurtig, og bevaredes uden nogen Forstyrrelse, det smukkeste Forhold mellem Befolkningen og dens Gjæster. De belevne svenske Officerer gave Livet paa de fyenske Herregaarde forhøiet Indhold og Interesse, og de Menige opdagede med Forundring, at de forstode de danske Bønder og forstodes af dem. Der var dengang kun én Stemme om de svenske Gjæsters Elskværdighed, og det tør antages, at ogsaa disse fra Danmark kun have medbragt venlige Minder. Ganske bortset fra den gunstige Indflydelse baade paa den danske Folkestemning og paa Underhandlingernes Gang, som det svenske Hjælpekorps har udøvet, kan der derfor ingen Tvivl være om, at dette Forsøg i den »praktiske Skandinavisme« har bidraget ikke lidet til at nærme de to Folk til hinanden, og saaledes har udsaaet en Sæd, hvis videre Udvikling er Fremtiden forbeholdt. Det var ikke officielle Komplimenter, men det sande Udtryk for virkelige Følelser, naar ved Afskeden General Løvenhjelm i Skrivelse af 6te September til Fyens Generalkommando takkede for al den Velvillie og det broderlige Venskab, de Svenske havde fundet hos alle Klasser i Samfundet, hvorom de vilde hjembringe og bevare Mindet, og naar den danske Krigsminister i Skrivelse af 18de September til den svenske Kommissær, Oberstlieutenant Söderberg, udtalte sin Aerkjendelse af den udmærkede Disciplin og det

velvilligē Sind, de svenske Tropper under deres Ophold i Danmark havde lagt for Dagen.

Medens saaledes den tapre svensk-norske Hær var indskrænket til ved en Demonstration at understøtte sin Regjerings diplomatiske Bestræbelser, vare mange Frivillige ilede herved for at stille sig i den danske Hærs Rækker, og have med megen Hæder deltaget i Felttogene 1848 og 1849 (som derfor her skulle behandles under Et).

Den Første, der saaledes traadte i den danske Sags Tjeneste, og som omfattede den med saa høi Begeistring, at han fortjener at nævnes først, var Leopold Løvenskjold, en Søn af Norges Statholder. Han deltog alt med stor Bravour i Slaget ved Slesvig, men ilede lige fra Valpladsen hjem til Norge, for der at virke for Sagen. Faa Dage efter det store Folkemøde i Børssalen vendte han tilbage med henved 30 Frivillige, for en stor Del Studenter fra Christianias Universitet. Ogsaa fra Sverig vare mange Frivillige ankomne — den første iblandt dem var Premierlieutenant Afzelius. Den 17de Mai gaves i Kjøbenhavn for 60 norske og svenske Frivillige, som Dagen derefter skulde afgaa til Hæren, en smuk Fest i Kasino, under Forsæde af Professor Clausen, den skandinaviske Sags — som enhver god og ædel Sags — høisindede og klippefaste Ven. Hovedtalerne ved denne Fest, som bares af den høie Stemning, der var hin mærkelige Tids bedste Særkjende, vare tvende Digtere, Høvdingen for de skandinaviske Studentertog, Carl Ploug, og Professor Welhaven fra Christiania.

Løvenskjold indtraadte som Sekondlieutenant i den 10de Liniebataillon og deltog med den faa Uger derefter i Slaget ved Dybbøl (den 5te Juni 1848). Her fandt han Heltedøden, og med ham 3 unge svenske Mænd, hvis Navne her i Danmark ville leve i taknemmelig Ihu-kommelse; thi »Ingen haver større Kjærlighed end denne, at En sætter sit Liv til for sine Venner.« Det var Premierlieutenanterne Erik Lejonhufvud fra Gefle og Gustaf Lorentz Sommelius fra Stockholm (som Digter bekjendt under Navnet Beppo), som allerede i Marts Maaned vare indtraadte i den danske Hær — den Første i 2den lette, den Sidste i 5te Linie-Bataillon — samt Axel Lundbom fra Lund, der som Korporal var ansat ved 10de Linie-Bataillon. Det er besluttet for disse Faldne at opreise et Mindesmærke paa den høie Dybbøl Banke, ved hvis Fod Slaget stod, og som er et af de deiligste Punkter ved det deilige Alssund. Grunden dertil er alt indkjøbt for de ved en Subskription tilveiebragte Midler (som senere ere forøgede ved det skandinaviske Samfunds Efterladenskab) og en derværende kolossal Sten er alt ophugget til en Bautasten, som skal bære de Faldnes Navne og de tre nordiske Løver. Grunden er saa sandet, at det ved de her til Raadighed værende Redskaber endnu ikke er lykkedes at faa Stenen reist.

Ogsaa i det paafølgende Aars Slag har baade Sverig og Norge givet sit Bidrag til de blodige Offre, der have beseglet det nordiske Fostbroderskab. I Slaget ved Kolding den 23de April 1849 faldt den norske Lieutenant Gustav Mammen, som alt fra den 21de Marts 1848 var indtraadt i den danske Hær (2den Reserve-Bataillon); og i Slaget ved Fredericia den 6te Juli s. A. faldt den

norske Lieutenant Carl Herman Holst (af 1ste Reserve Bataillon) og Svenskerne: Premierlieutenanterne Carl Cederstrøm og Axel Lagerbjelke (Begge af 1ste Forstærknings Jægerkorps), Sekondlieutenant August Duse (af 1ste lette Bataillon) og Skarpskytte (af 3die Jægerkorps) Carl Ludvig Hagberg, en Søn af Sognepræsten i Köping og Munntorf. De hvile nu blandt deres danske Kammerater, og deres Navne findes optegnede paa de for disse Slag opreiste Mindesmærker.

I det Hele indtraadte 357 Frivillige — 243 svenske og 114 norske — i den danske Hær (hvori ikke er medregnet de Faa, som snart igjen forlode samme, og de endnu Færre, hvis Opførsel gav skjellig Grund til Klage). Deraf tjente 307 i Landhæren: 311 Svenske og 96 Nordmænd. Af dette Tal vare 84 Officerer, nemlig 60 fra Sverig og 24 fra Norge. Vi maa her væsentlig indskrænke os til ved Navn at anføre Officererne, hvis Bistand naturligvis havde størst militær Betydning.

Blandt de svenske Officerer vare 9 Artillerister, som ansattes: Sekondlieutenant Häggbladh ved Batteriet Marcussen, Premierlieut. Taube og Sekondlieut. Stjernstam ved Batt. Haxthausen, Sekondlieut. Buermann ved Batt. Baggesen, Sekondlieut. Carlqvist ved Batteriet Lumholz, Sekondlieut. Öhnqvist ved Batt. Dinesen, Sekondlieut. Albedyhl ved Batt. Jessen, samt Sekondlieutenanterne Gripenberg og Carlsson ved Batt. Schultz. I Kavalleriet indtraadte Sekondlieutenanterne Boy og Grev Kalling i Kavalleriets Stab, Sekondlieutenant Palle Rosenkrantz i Gardehusardivisionen og Premierlieut. Baron Cederström i 5te Dragonregiment. Resten tilhørte Infanteriet — navnlig ogsaa de 5 Officerer, der ovenfor ere nævnte

som faldne. En af de Første, som gik i dansk Tjeneste, var Major, Kammerh. Baron Schürer von Waldheim, som alt den 26de Marts 1848 ansattes ved 6te Linie-Bataillon, og forblev der til den 16de August 1849, efterat Vaabenstilstanden var afsluttet*). Men til ham slutter sig en lang Række af hæderlige Navne: Premierlieutenant Grev F. Horn (Livgarden tilfods), Premierlieutanterne, Grev Albert Mörner, Baron Ivan Julius Mörner, Silfverstolpe og Psilander (2den lette Bat.), Premierlieut. Bergmann og Sekondlieut. Mörck (3die Linie-Bat.), Premierlieut. Lindberg og Sekondlieut. Wijckander (4de Linie-Bat.), Premierlieut. Ribbing (6te Linie-Bat.), Sekondlieut. Schjött (7de Linie-Bat.), Sekondlieut. Torfslund (9de Linie-Bat.), Premierlieut. Boeck og Sekondlieutanterne Grev Gustaf Horn og Baron Vegesach (12te lette Bat.), Premierlieutanterne Grev Löwen og Afzelius samt Sekondlieut. Baron Adelsvärd (13de lette Bat.), Premierlieutanterne Lind, Wallerstedt, Knorring, Regnér og Rudbeck (1ste

---

*) Ogsaa hans tvende Sønner indtraadte senere i de danske Rækker. Sin Opfattelse af den Sag, for hvilken denne Familie saaledes havde vist saa opoffrende Interesse, udtaler Baron Waldheim i en Skrivelse af 24de Mai 1851 til den Komite, som havde tilstillet ham den for de skandinaviske Frivillige prægede Medaille. »Vi tilbød vor ringe Bistand til denne Kamp« — hedder det deri — »fordi det af Forræderi og Løgn fremkaldte, af Svig, Tankeløshed og Overmod understøttede Angreb paa Danmark oprørte vor Følelse, og fordi vi indsaa den Fare, som det vilde medføre for Sverig, i Stedet for det vennesele Danmark at erholde en Nabo, som til alle Tider har vist sig ligesaa overmodig i Medgang, som krybende i Modgang. Vi modtage derfor Gaven som et Minde ikke blot om den danske Hærs Heltemod, men ogsaa om det danske Folks ædle Fortrøstning til en høiere Beskyttelse af dets retvise Sag, og om den Endrægtighed og rolige Værdighed, hvormed det midt under en farefuld Krig ved en vis Forfatning ordnede sine Samfundsforhold«.

Jægerkorps), Premierl. Hauswolff og Sekondlieutenanterne Acharius, Abrahamsson og Öman (3die Jægerkorps), Premierlieut. Schmitterløv (4de Reserve-Bat.), Sekondlieutenanterne Gustaf Schjött og Scheel (3die Forstærknings-Bat.) Endelig tjente paa Flaaden Premierlieutenanterne Adlersparre, Herkepé, Pettersson, Eckman, Leuhausen og Wallenberg, Sekondlieutenanterne Ankar-krona, Panzerhjem og Ullner, samt Kadetterne Åkerhjem og Molander.

Af norske Officerer tjente — foruden de 2 ved Kolding og Fredericia faldne — Premierlieut. Hall ved Batteriet Haxthausen, Ritmester d'Uncker ved det nørrejydske Armékorps's Stab, Premierlieut. Anker i 1ste Kavalleribrigades Stab, Sekondlieutenanterne Holmsen og Schou i Gardehusardivisionen, — fremdeles Premierlieut. Rye ved 5te Infanteribrigades Stab, Sekondlieutenanterne Vogt og Hagemann i 7de Linie-Bat., Sekondlieutenanterne Dankertsen og Harboe i 10de lette Bat., Sekondlieut. Møller i 1ste Reserve-Bat., Sekondlieut. Hjorth i 3die Reservejægerkorps, Sekondlieut. Hornemann i 1ste Forstærknings-Bat., Sekondlieut. Hjorth i 1ste lette Bat., Sekondlieut. Juel i 2den lette Bat., Sekondlieutenanterne Svendsen og Balling i 10de lette Bat. og Premierlieut. Lange i 6te Linie-Bat. Endelig vare ansatte paa Flaaden: Premierlieut. Wedel-Jarlsberg og Sekondlieutenanterne Wille, Wedel-Jarlsberg og Petersen.

Der er blandt alle disse Officerer ingen, som jo har vist sig som en brav Soldat og som en god Kammerat, og ligesom de her have efterladt sig et hæderligt Minde, saaledes tør man forudsætte, at de kun med Tilfredshed

ville erindre deres danske Kampagner*). Et ikke ringe Antal af dem erholdt efter deres Foresattes Indstilling Dannebrogordenen for deres ved forskellige Leiligheder udviste Tapperhed.

Men om end de Officerer, som gjorde Tjeneste i den danske Hær, havde størst militær Betydning, saa er der blandt dem, der indtraadte i de Meniges Rækker, dog mangen ædel Yngling, hvis opoffrende Hengivenhed faar dobbelt Værd derved, at Byrden var tungere og Æren mindre iøinefaldende. Flere ansattes som Læger — saasom Svenskerne Jederström, Nordström, Liunggren (Ridder af Dannebrogen), Walther (Ridder af Dannebrogen) og Granström, samt Nordmændene Kjærulff (Ridder

---

*) Dette blev navnlig med stor Varme udtalt af Ritmester d'Uncker og af Kapitain Th. Broch ved en smuk Fest, som den 18de Oktober 1849 i Christiania gaves for de hjemvendte norske Frivillige. Ved denne udtalte Høiesteretsadvokat Dunker, at det ikke er Enhed i Bestyrelsen, som udgjør den nationale Enhed; thi Regjeringerne forene ofte, hvad der ikke hører sammen, og adskille, hvad der i Virkeligheden er Et. Saaledes udgjøre Nordens forskellige Folkestammer en og samme Nation, som Fyrster have søgt at adskille, men som nu, efterat Folkene ere blevne myndige og raadige over deres Anliggender, have lært at indse, at de ere Brødre, thi de have samme Sprog, Literatur og Kunst, samme Sæder og Skikke og samme Interesser ligeoverfor andre Nationer, — de have en fælles Historie, og ikke blot samme Fortids Minder, men ogsaa samme Fremtids Haab. Derfor erkjender Norge, at om en Del af Danmark blev fortydsket, vilde Tabet være hele Nordens, og at, naar Danske kæmpe ved Eideren for Nordens Integritet, er Kampen ligesaavel Norges, som Danmarks. Hertil føiede navnlig Professor Collett veltalende Ord om, at de ved udvortes Tilfældigheder splittede Folkestammer kun ved at slutte sig sammen kunne blive et fuldstændigt Folkeindivid og indtage deres rette Plads iblandt Verdens Folkeslag, og opfordrede til, om Nutiden end ikke er kaldet til i Norden at fuldbyrde dette store Værk, i det Mindste at pleie det ædle Frøcorn, der alt har begyndt at spire.

af Dannebrogen), Vogt, Schröter og de Besche (Ridder af Dannebrogen). Et forholdsvis stort Antal ansattes som Skarpskytter; flere forfremmedes til Underofficerer, enkelte til Officerer — saasom Svenskerne Oscar Axelsson og Magnus Höckert og Nordmændene Wolfgang Wedel-Jarlsberg, Vilhelm Nimb og Theodor Huusher. Det vilde imidlertid ikke lade sig gjøre her at nævne de Mange, hvis Tjeneste har en stor moralsk og politisk Værd. Kun én maa endnu særlig fremhæves, en Menig af 10de lette Bataillon, Georg Anton Krohg fra Christiania, den danske Sags varmeste og utrætteligste Ven.

Det er derfor naturligt, at, da i Efteraaret 1849 efter Vaabenstilstandens Afslutning de Frivillige — paa enkelte Undtagelser nær — udtraadte af dansk Tjeneste, det Ønske maatte opstaa, at bringe dem det danske Folks Tak. Til den Ende sammentraadte i September Maaned en Komite af 63 ansete Mænd i forskjellige Livsstillinger, og efter deres Indbydelse udstedtes en Adresse, som underskrevs af 44,049 Mænd af alle Samfundsklasser og fra alle Landets Egne. Protokoller med alle Deltagernes Navne deponeredes paa et passende Sted i hvert af Rigerne; men selve Adressen optoges i et smukt Mindeblad med en rig Randtegning, udført af Professor Constantin Hansen, og stukken i Kobber af C. E. Sonne, som tilstilledes enhver af de Frivillige eller de Faldnes Efterladte.

I Oktober Maaned samme Aar indbød Professor Martin Hammerich i Forening med Flere til at sammenskyde Bidrag, for at lade præge en Skuemønt »som Erindringstegn for de Frivillige fra Broderrigerne, der have deltaget i Danmarks Kamp for Slesvig,« og »som

i billedlig Fremstilling kunde minde om den Aand, der drev dem i Kampen.« Medaillen bærer paa Forsiden et Billede af Heimdal, der med sin Lur kalder til Kamp; Omskriften (af en gammel Kæmpevise):

»Nu stander Striden under Jutland« —

paa Bagsiden et oldnordisk Skib (nærmest efter de normanniske Tapeter i Bayeux), hvori tvende Krigere. Omskrift (ligeledes af en Kæmpevise):

»Og Børen blæser dennem ind for Danmark.«

Af denne Skuemønt, der udførtes af Medaillør Petersen, og som prægedes paa den Kongelige Mønt i Kjøbenhavn, toges der 360 Aftryk i Sølv, som oversendtes til hver af de Frivillige med en Skrivelse, der bringer dem Danmarks »Tak ikke blot for deres personlige Bistand, men ogsaa for dette første Vidnesbyrd om et folkeligt Sammenhold i Farens Dage.« Paa de Exemplarer, der tilstilledes de Faldnes Efterladte, var deres Navn og Slagdagen indgravet i Randen. Tillige toges 3 Aftryk i Guld, som foræredes til de offentlige Møntsamlinger i hvert af Rigerne.

Det har saaledes ikke manglet paa levende Paa-skjønnelse fra dansk Side. Lad da som dennes Udtryk den ovennævnte Adresse slutte dette lille historiske Tilbageblik:

»Til de Frivillige fra Broderrigerne,
som toge Del i Kampen for Danmarks Sag i Aarene
1848 og 49.

Vor broderlige Hilsen!

Medens vi Danske med rørte og taknemmelige Hjerter tiljuble vore egne hjemvendte Krigere vor Hilsen, gribes

vi af den samme Taknemmeligheds Følelse mod vore heltemæssige nordiske Brødre.

Da vort Fædreland i Farens Stund reiste sig til Modværge, til Forsvar for sin Ret og Selvstændighed, til Værn for sit og Nordens ældgamle Grændseskjel, da trængte Kampraabet frem hinsides Sundet. Og ikke for-gjæves lød det iblandt Nordens Urfjelde: mangan herlig Yngling, mangan ædel Mand ilede hid fra den fjerne Arne og stillede sig i de Kæmpendes Rækker. Med høimodig Djærvhed have I, vore Fostbrødre, paa Farens Dag blandet Blod med vore egne Krigere; i vor moderlige Jord bevares Støvet af Eders faldne Helte. At frede om disses Minde skal være os en hellig Pligt; deres og Eders Navne skulle være indskrevne med uudslettelige Runer i Dannerfolkets Hjerte.

Vel er Trængselens Tid endnu ikke omme. Snart ville maaske Danmarks Sønner atter nødes til at drage Sværdet imod overmodige og underfundige Fjender. Men ikke desto mindre føle vi allerede nu — medens Vaabnene hvile for en Stund — en levende Trang til at udtale for Eder, I dyrebare Brødre, Dannemænds varmeste Tak og hjerteligste Hyldning.

For ethvert Offer, I have bragt Danmarks hellige Sag, der er Retfærdighedens og Frihedens, velsigne Eder Gud!«

Som man vil have set, har Forfatteren til disse Linier troet væsentlig at burde indskrænke sig til at samle og upartisk at gjengive de enkelte Træk i denne lille Episode af Nordens nyeste Historie, uden at indlade sig paa de Betragtninger, hvortil de kunde give Anledning. Naar

han har givet sine Fremstillinger en vis Udførlighed, saa er det sket i det Haab, at det vilde være danske Læsere kjært, derigjennem at indføres i nøiere Kjendskab til en Del Forhold og Personligheder hos vore Broderfolk, og at svenske og norske Læsere Intet vilde have imod at mindes om Stemninger, Ønsker og Forhaabninger, som kun kunne gjøre dem Ære.

Det er gjennem mange og lange Omveie, og dog med en forunderlig haardnakket Konsekvens, at Historien arbeider sig frem til et Maal, en høiere Haand har anvist dens møisommelige Gjerning.

IX.

P a r i s

i Juni 1848.

Med Vaabenstilstandens Afslutning var der foreløbig indtraadt større Ro i de politiske Forhold, og da jeg ikke havde noget særligt Ministerium, som gjorde Krav paa min Tid, var jeg nu berettiget til at tænke paa mine egne Anliggender, som jeg hidtil ikke havde ladet komme til Orde.

Som tidligere fortalt, havde jeg i Februar Maaned forladt min Familie i Pisa. Den Sjælsstyrke, hvormed min Hustru havde sendt mig bort til mit Land og til min Pligt, var dyrekjøbt, og de nedslaaende Efterretninger, jeg modtog om hendes Tilstand, vare i Sandhed en tung Tilgift til hvad der førøvrigt var lagt paa mig. At kalde hende tilbage, eller rettere, at tillade hende at vende hjem, vilde have været at forspilde Reisens Formaal; men Adskillelsens Bitterhed kunde ingen Betragtning lette. Jeg var som en Landflygtig i mit eget Fædreland — »Banished from her is banished from the world, and worlds exile is death.« Vel var den strenge Aarstid nu overstaaet, og hun havde ombyttet det kjedelige Pisa med et

af de skjønneste Punkter i Italien, det nedlagte Kloster Cocumella paa piano di Sorrento. Her havde hun som Barn tilbragt en lykkelig Tid med sin elskværdige Moder; her havde vi senere fundet hinanden, og her vilde hun nu med sin lille Datter kunne have levet i stille Fred, midt i en henrivende Natur og venlige Minder — ligesom jeg senere med denne Datter og hendes lille Søn her har hvilet i Erindringens Vemod. Men hvad hjalp det, naar Uro og Længsel nedbrød, hvad Italiens Sol og Middelhavets Luft opbyggede. Hendes Fædreland var stædt i Nød, og hendes Husbond, hans Ære og hans Ansvar var dybt indviklet i disse Begivenheder, om hvilke den langsomme og usikre Postgang og de urene tyske Kilder, hvorfra hun fik sine fleste Underretninger, ofte holdt hende i pinlig Uvished. Hendes Hjemve blev saa stærk, at jeg ikke turde forholde hende sin Ret, at være ved sin Husbonds Side, og det blev da Aftalen, at de skulde drage tilbage over Marseille, og i Paris i Hôtel Windsor oppebie nærmere Underretning om, hvorledes de udenom Oprør og Krig bedst kunde føres hjem. Derhen ilede jeg da med et Dampskib, som gik mellem Petersborg og Havre.

Jeg har paa et andet Sted fortalt, hvorledes jeg fandt Paris ikke blot opfyldt, men ligefrem lammet af Frygt for det Uveir, der hang over dets Hoved, uheldvarslende og uundgaaeligt. Men min egen Længsel, længe tilbageholdt, havde nu faaet Magt over mig, og da jeg af et Brev fra min Svigerfader til den danske Gesandt, Grev Moltke, saa, at de nu maatte være underveis fra Marseille ad den vestlige Linie, afreiste jeg øieblikkelig til Bourges, hvor jeg antog de vilde overnatte. Jeg

søgte dem forgjæves, og da Jernbanen standsede her, gik jeg næste Morgen tidlig længere Syd paa; men kom kun to Stationer frem, da Veien her delte sig i en kortere over Bjergene, og en bekvemmere gennem Dalføret, som begge benyttedes i Flæng. Her stod jeg da den hele Dag paa Landeveien, lyttede og speidede og antastede hver kommende Vogn; tilsidst maatte jeg hen ad Aften vende tilbage. Forinden gav jeg dog Staldkarlen i Postholderiet, som var bleven min Ven og vidste, hvad jeg søgte, en Seddel med de Ord, som kun rette Vedkommende kunde forstaa: »Maaske han for Dit Aasyn staar, naar mindst Du tror hans Komme,« og at de vare komne de rette Vedkommende tilhænde, saa jeg, da den næste Morgen i Bourges baade Hustru og Barn stege ud af Vognen, ikke reiseklædte, men i deres bedste Høitidsdragt. Saa saaes vi altsaa dog igjen, og Glædens Rødme paa hendes Kind lod mig for et Øieblik glemme alt Andet. I Paris skulde hun nu finde den Hvile, hvortil hun haardt trængte, og vi vare desuden nødte til at oppebie det næste Dampskib fra Havre til Petersborg. Men der var heller ingen af os, som sørgede over Opsættelsen; det var saa længe siden, vi havde været sammen, og vi havde saa meget at fortælle hinanden.

Revolutionen havde forjaget den store Hærskare af Fremmede, som pleier at gjæste denne fornøielige By, og navnlig havde Englænderne, som udgjøre den vigtigste og mest haardnakkede Del af disse, især for alle Sælgere, saa interessante Trækfugle, tilsidst maattet fortrække, da hele Byen vrimlede af Rygter om, at engelske Guineer havde spillet en betydelig Rolle ved de idelige Rolighedsforstyrrelser, og de saaledes baade i Paris og Provindserne

vare udsatte for personlig Overlast. Hôtel Windsor, som ene er beregnet paa engelske Reisende, var derfor aldeles tomt, og vi havde ingen Betænkelighed ved at opfylde Værtens Bøn om at ombytte vort forholdsvis beskedne Lokale med hans første Sal, hvis Komfort og Luxus aabenbart var beregnet paa engelske Hertuger. Saa yppigt har jeg aldrig boet, og det var uden Tvivl de kolossale Speile og Fløiels Sofaer og Marmorstatuetter, som skaffede os Æren af en Visit af hele Repræsentationen for Dauphinée. Min Ven Gaimard, der var mig og mange Danske bekjendt fra hans lange Ophold i Kjøbenhavn, som Forberedelse til den af ham førte Expedition til Spitsbergen, var nemlig fra denne Provinds, og agerede Veileder og Beskytter for dens Rigsdagsmænd, der havde et meget demokratisk Udseende, men desuagtet betragtede alle hine skjøne Sager uden al demokratisk Forbittrelse — ja maaske syntes godt om, at deres Ven Gaimard havde saa fine Venner. Den gamle Adam stikker dog dybt i den menneskelige Natur, selv i de røde Republikanere fra Dauphinée. Men snart ydede vort Logis ved sin Beliggenhed — i rue Rivoli lige overfor Tuillerihaven — os den langt vigtigere Fordel, at her herskede den dybeste Fred midt under den faa Dage derefter udbrydende Junirevolution. Naturligvis gik jeg den første Dag ud for at se mig om, og den Smule, jeg fik at se, har jeg fortalt i en anden Sammenhæng, fordi det Selvoplevede altid har en Sandhed og Anskuelighed, som intet Andet kan erstatte; men da Cavaignac var bleven Diktator og Beleiringstilstanden proklameret, vare vi indskrænkede til vort Hjem. Havde ikke den fjerne Kanontorden, de mange forfærdelige Fortællinger

og om Natten det ensformige Raab ovre i Haven »sentinelle, prenez garde à vous!« — mindet os om, at vi boede paa en Slagmark, vilde de smilende Omgivelser og den kun én Gang, ved en voldsom men strax hendøende Geværild, afbrudte Stilhed ikke have gjort det.

Saasnart Oprøret var kastet til Jorden og Cirkulationen atter var frigiven, kom vi op i en Vogn, for at se paa Kampens Virkninger. Naturligvis tænker man sig det altid værre, end det er; men der var dog Strøg, hvor næsten hvert Hus bar Spor deraf, og enkelte Steder, hvor man var ifærd med aldeles at nedrive Bygninger, som truede med at styrte sammen. Om al den Sorg og Smerte, som skjulte sig inde i Husene, derom fortalte Murene Intet. Men selv i fredelige Forhold og lykkelige Tider ere de jo vante til at gjemme saa megen Elendighed og saa store Lidelser, at Verden vilde være en Jammerdal, dersom Menneskenes travle Higen og Sorgløshed lod sig standse deraf. Hovedindtrykket var derfor snarere Forundring over, at Alt gik sin vante Gang, som om der Intet var hændet. Folk spadserede og passiarede og gloede op paa Husene; Drengene solgte sammenbøiede Søm og hakkede Blykugler, hvormed Insurgentterne havde skudt, og en rødhaaret Englænder i en tærnet Pjerrottdragt gik med sin Murray i Haanden og noterede; — ellers passede Enhver sig og Sit, som om Intet var hændet. Det var som i Shakespeares Tragedier: naar man hører Lidenskaberne hyle og Kampens Torden brøle og ser Brødens Lynild ramme og tænde, da er det, som om Verden var rystet i sine Grundpiller, og som om Himlens Befæstning skulde styrte sammen; men saa mindes man om, at, naar Solen staar

op, saa reise ogsaa Menneskene sig og spise deres Davre, og naar Solen gaar ned, saa gaa ogsaa de i Seng og avle deres Børn og — Alt er som før, »som om der Intet var hændet«. En Snes tusinde Brodermord, hvad er saa det? »Une nuit à Paris en produit autant.» Tre Dages Blodbad uden Maal eller Med! En høist nødvendig Aareladning »pour se débarasser du trop plein« — det er det Hele. Den Ene puttes i Jorden, og den Anden flytter ind i hans Leilighed, snyder og nyder, indtil Touren kommer til ham. Og Solen gaar op, og Solen gaar ned, og — Alt er som før.

Touren gik kun langsomt; thi paa mange Steder var Brolægningen kun foreløbig lagt tilrette eller Gaderne belemrede af alskens Skrammel, som man var i Færd med at skaffe bort. Vi havde saaledes Tid til at se Soldaterne, som hist og her endnu laa omkring paa Fortouget i Bivouak med deres i Pyramider samlede Geværer. Navnlig vare de unge Knøse af Mobilgarden, som havde udøvet Vidundere af Tapperhed, i en animeret Stemning; de havde vist baade fortjent og trængt til en lille Hjertestyrkning. Det hændte ikke mindre end to Gange, at en Soldat hilsede paa min Datters Barnepige som »quelque de mon pays«, og begge Gange var »mon pays« Brétagne. Hun var en Hedebopige, hvis klædelige Dragt, som tidligere fortalt, i Pisa havde tiltrukket sig Opmærksomhed; har den vakt Minder hos Brétagne's stridbare Sønner, saa maa det være Minder af en meget gammel Datum; thi »fra os til Paradis er nu fast ingen Fart.« Jeg vil derfor notere det her, forinden ogsaa dette Minde forsvinder om »fuius Troes«, eller, som det hedder hos Schiller:

»Auch ich war in Arkadien geboren,
 Auch mir hat die Natur
 An meiner Wiege Freude zugeschworen;
 Auch ich war in Arkadien geboren,
 Doch Thränen gab der kurze Lenz mir nur.

Paa denne lille Rundfart, den eneste, jeg gjorde med min Hustru, besøgte jeg min gamle »concierge« fra 1842, som trods sine 70 Aar endnn passede Husets mange Logerende. Hun kjendte mig øieblikkelig som »le Danois du second«, og da hun skulde gjætte, hvad jeg var bleven til, havde hun Svaret paa rede Haand. »vous êtes ministre, cela va sans dire — c'est l'age d'ôr des mauvais sujets.« Baade hun og hendes pukkelryggede lille Mand vare henrykte over et af Crémieux indbragt Lovforslag om Ægteskabsskilsmiss, der aabnede dem en uventet Anledning til at se sig om efter et bedre Parti osv. Jeg glædede mig ikke blot ved at gjense min gamle skikkelige »grondeuse«, men ogsaa over, at Junirevolutionen aldeles ikke havde svækket hendes gode Humør. Alt var som før.

Skjøndt Øiemedet med min Reise var rent privat, er det dog naturligt, at jeg ønskede, om muligt, derved at gjøre lidt politisk Nytte, og det saa meget mere, som den danske Gesandt, Grev Moltke, aabenbart ikke var valgt til denne Post med den nærværende Situation for Øie. Efter hans eget Ønske lod jeg mig da af ham føre til Lamartine. Men ligesom det sikkert var af Høflighed mod denne, han foreslog det, saaledes var det væsentlig af Nysgjerrighed, jeg gik ind derpaa; thi Lamartine var for Øieblikket ikke blot uden officiel Stilling, da den exekutive Kommission havde taget Afsked, strax efterat Cavaignac var udnævnt til Diktator, men

tillige var han sunket saa dybt i det almindelige Omdømme, at der i alt Fald maatte hengaa rum Tid, forinden han med Virkning kunde tage sig af nogen Sag. Men selv om han havde staaet paa sin Magts Høide, vilde der kun have været ringe Udsigt til at udrette Noget hos eller ved ham. For ikke at tale om, at han personlig neppe vidste Andet om Danmark, end hvad han havde lært af — Ossian, saa var det en naturlig Følge, at han elskede den tydske Revolution med en Bedstefaders partiske Ømhed. Alt forinden den udbrød, havde han for sin udenrigske Politik opstillet det Program: »observer la Russie, attendre l'Angleterre, éviter l'Autriche, rechercher la Prusse, caresser l'Allemagne«; i denne oratoriske Klimax vilde det være vanskeligt at finde en Plads for Danmark eller noget andet Verbum end »ignorer«. Imidlertid gik vi til ham. Det Første, der mødte den Indtrædendes Blik, var hans kolossale Marmormedaillon, med en Laurbærkrands og en svulstig Indskrift, der betegnede den som en Gave fra Frankrigs kristelige Damer; og hvorhen man kastede Øiet, saa man i den paa én Gang luxuriøse og geniale Uorden Beviset for, at her boede en meget forfængelig Mand. Et Øieblik derefter traadte han ind, og hans høie Skikkelse, hans ædle Profil og lette Holdning kunde ikke efterlade nogen Tvivl om, at man stod for en fornem Mand, der hørte hjemme ikke blot i Samfundets, men ogsaa i Ideernes høieste Regioner. Men han havde ikke talt mange Ord, forinden den ranke Skikkelse bøiede sig, og et sygeligt Udtryk fik Magt over de blege, matte Træk; man saa, at det var en træt, en opslidt Mand, hvis store Rolle var udspillet. Han talte om, at den exekutive Kommission havde været

en Uting, men ikke derom, at den var hans eget Værk, og at denne første store Feil havde draget saa mange andre efter sig, at han nu var bragt saa vidt, at han ikke mere kunde reise sig. Han beklagede, at han ikke havde havt Tid til at sætte sig ind i vor Sag, men han havde dog ladet den franske Gesandt i London give sig en kort Beretning om samme, og denne gik ud paa, at Retten var paa vor Side. For at bestyrke ham i denne Mening, anførte jeg saa meget, som jeg efter Omstændighederne fandt passende, og forlod ham med den vemodige Følelse, at en glødende Vulkan vel kan udsende pragtfulde Flammer, men ikke nogen frugtbringende Varme, og at en udbrændt Vulkan er et bedrøveligt Syn.

Noget større Betydning havde min Samtale med Udenrigsministeren, Bastide, som lige fra Nationals Kontor var rykket ind i Udenrigsministeriets Hôtél, hvor Moltke havde indført mig hos ham. Da Lamartine i Februar havde overtaget Udenrigsministeriet, havde han beholdt dets tvende paalideligste Departementschefer, Viel-Castel og Cintrat, men til Statssekretær antaget Bastide af den gamle faste Stok, som Garanti for hans egen noget nye Republikanisme, og senere, da han selv blev Medlem af den executive Kommission, udnævnt ham til Minister. Dennes alvorlige, ordknappe, men aabne og velvillige Væsen bar i høi Grad Præget af den Forstandighed og Redelighed, Alle ærede hos ham. I stærk Modsætning til Lamartine gjorde han Indtryk af en ægte Republikaner i gammel romersk Stil, og om hans Sæders Jevnhed fik jeg en Forestilling, da han begyndte vor Forhandling med at tænde en kort lille Kridtpibe, efter først at have budt

ogsaa mig Tobak. Han fortalte, at de franske Udsendinge baade i Frankfurt og Berlin vare instruerede til at anbefale Maadehold, men at han til sin Skam maatte bekjende, at han ikke kjendte vor Sag saaledes, som han burde, og derfor med Tak vilde modtage al den Oplysning, jeg vilde give. Med den forudskikkede Bemærkning, at jeg intetsomhelst offentligt Ærinde havde, fortalte jeg da, hvad jeg vidste, og han hørte med saa stor Opmærksomhed, og spurgte med saa stor Skjønsomhed, at jeg følte mig meget opbygget af ham. Han lagde intet Dølgmaal paa, at han ansaa Fred for Frankrigs og Republikens første Fornødenhed, og at de italienske Anliggender havde taget en saadan Vending, at de gjorde Krav paa Regjeringens hele Opmærksomhed. Vi maatte derfor ikke vente nogen stærk Optræden fra Frankrigs Side; men han erkjendte dets Forpligtelse til alvorlig at beskjæftige sig med vor Sag, og at min Fremstilling havde bestyrket ham i den Formodning, at Retten var paa vor Side. I hvert Fald maatte Frankrig, som selv havde accepteret den i 1815 indførte territoriale Fordeling af Europa, være berettiget til at hævde, at den ikke blev rystet ved de statsretlige Stridigheder, som vare opstaaede mellem Danmark og Tydskland. Da jeg var i Begreb med at gaa, bad jeg ham om at turde efterlade ham en lille Huskeseddel, jeg havde henkastet paa Papiret til min egen Brug, men som han maaske kunde finde sig foranlediget til at meddele et eller andet Blad, som nød hans Fortrolighed, til Veiledning. Han bad mig oplæse det, og gjennemlæste det selv med megen Opmærksomhed. Efter nogen Betænkning sagde han, at Frankrig desværre var saa optaget af sine egne Anliggender,

at det for Øieblikket ikke vilde være muligt gjennem Pressen at vække nogen Opmærksomhed for vor Sag, men at han vilde sende det til Arago i Berlin, som deri vilde kunne finde Materiale for sine Samtaler med den preussiske Udenrigsminister.

Jeg blev af den danske Generalkonsul Delong, der var udtømmelig i sin Opmærksomhed imod mig — jeg vover ikke at paastaa, at det var »för mina sköna ögons skull« — ført hen til den ovennævnte Departementschef Cintrat. Her blev jeg behagelig overrasket ved at se, at han var fuldstændig inde i vor Sag, navnlig i Arvespørgsmaalet, hvori han i Louis Philippes Tid havde arbejdet meget. Han hørte til den paalidelige og samvittighedsfulde faste Stok af Embedsmænd, som uforstyrrede, ikke blot af Ministerskifter, men selv af Forfatningers og Dynastiers Vexel, bære Forvaltningen, dens Sagkundskab, dens Arbejdsdygtighed, dens Konsekvens og Traditioner gjennem Tidernes Omskiftelser, og uden hvilke ikke blot Revolutioner, men selv de under det konstitutionelle System uundgaaelige Regjeringsforandringer vilde fremkalde den største Forvirring og Fordærv. Hvor tilbageholden han end var i sine egne Yttringer, var det dog klart, at han ikke blot var inde i vore Anliggender, men ogsaa var os velsindet, og Delong paastod, at han tvende Gange havde forelagt Lamartine Udkast til Noter, som ikke »karesserede« Tydskland, hvilke denne havde henlagt. Da jeg, der havde faaet Blod paa Tand, ved Afskeden vilde rykke frem med min »Huskeseddel«, sagde han smilende, at den laa i hans Pult, og at en Afskrift deraf var undervejs til Berlin. Naar jeg meddeler den her, er det ikke

for dens Indholds Skyld, men som en lille Mundsmag af det Sprog, man talte i 1848. Det har overmaade ringe Lighed med Sagaernes Stil; men det er alt saa gammelt, som om de vare omtrent samtidige.

Dermed vil jeg da slutte denne lille Episode; thi om min Hjemreise over Havre til Kjøbenhavn har jeg Intet at fortælle.

Den omtalte «Note verbale» eller hvad man vil kalde den (naturligvis uden Underskrift og Datum), er saalydende:

La question danoise — :

C'est la conjuration d'une poignée de princes d'une race félonne et d'une aristocratie la plus insolente de l'Europe. — contre un jeune roi, qui a signalé son avènement par l'abdication spontanée de son pouvoir absolu et par la convocation d'une assemblée constituante, basée sur le suffrage universel;

c'est la défense de la nationalité scandinave, souffrante depuis longtemps par l'empiètement des Allemands intrus, — contre l'envahissement violent de la con-voitise teutonique;

c'est le roi de Prusse, qui pour inaugurer ses rêves d'une couronne impériale et pour réhabiliter ses soldats souillés du sang des citoyens de Berlin, les lâche — contre un peuple voisin, qui n'a pas d'autre tort que celui d'être faible, ni d'autre ambition que le développement paisible de sa liberté démocratique;

c'est enfin le droit des gens violé par la force brutale, sans provocation, même sans discussion préalable, sous le prétexte — que tout pays où il-y-a des gens parlant allemand, tels que la Suisse, l'Alsace,

la Lorraine, la Hollande etc., appartient à l'Allemagne.

- Si la France consulte les traités, Elle est tenue par sa garantie de 18 août 1720 de maintenir le Danemark contre tous et chacun dans la possession paisible du Slesvig — but avoué de l'attentat prussien.
- Si Elle ne reconnaît que le status quo territorial, Elle sait, que ce Slesvig, n'ayant jamais appartenu ni à l'Empire germanique ni à la confédération allemande, fait partie intégrante de la vieille monarchie danoise.
- Si Elle se souvient des traditions de sa politique séculaire, Elle se dira, que de tout temps se fut son système de s'associer les puissances et sur tout les marines de second rang.
- Si Elle est l'amie de ses amis, Elle se rappellera, que de tous ses alliés le Danemark fut le plus fidèle, — victime de la sainte alliance des rois, en expiation de son dévouement à la France.
- Si Elle examine les intérêts de l'avenir, Elle conviendra, que pour l'équilibre du Nord l'intégrité des puissances scandinaves est d'autant plus indispensable, que la Pologne n'existe plus, et que pour la liberté des mers leurs marines seront Son appui le plus sur et le plus utile.
- Si enfin Elle est fidèle à sa noble mission de défendre le droit et de sauvegarder la liberté, le progrès, la civilisation, son grand cœur, son prestige, son appui appartiendront au Danemark.
-

X.

Til Rigsforsamlingen

d. 23de October 1848.

Den 23de October 1848 aabnede Kong Frederik VII paa Christiansborg Slot den grundlovgivende Rigsforsamling med en kort Throntale, hvori han betydede den, at Forfatningen vel skulde gives af Kongelig Magtfuldkommenhed, men dog kun med Samtykke af Folkets Udvalgte, saa at den skulde bygges paa fri Overenskomst mellem Konge og Folk. Umiddelbart derefter oplæste Premierministeren, Grev Moltke, paa Ministeriets Vegne en Tale, hvori der gjøres Rede for det Program, hvorpaa Ministeriet i sin Tid var dannet, for Rigets Tilstand, forsaa vidt angaar Krigen og Underhandlingerne, og for Forsamlingens forestaaende Arbejder.

Denne Tale er forfattet af mig, ligesaavel som det deri paaberaabte Svar til den slesvigholstenske Deputation, som danner Grundlaget ikke blot for Martsministeriets, men ogsaa for de efterfølgende Regjeringers og Rigsdages Politik, som først undergik nogen Forandring, da Nødvendigheden tvang os dertil. Da jeg ikke var Medlem af Rigsforsamlingen og altsaa ikke har havt

Leilighed til paa en mere personlig Maade at udtale mig under dette vor indre Udviklings vigtigste Stadium, meddeler jeg denne Tale — dog med Udeladelse af en lille Slutningsfrase, som er den eneste i mit Udkast foretagne Forandring.

Høitærede Medborgere!

Hans Majestæt Kongen har paalagt sit Ministerium at meddele Rigsforsamlingen en kort Udsigt over Rigets Stilling.

De kjende Alle de alvorlige og faretruende Omstændigheder, hvorunder det nuværende Ministerium tiltraadte sit ansvarsfulde Kald. Grundlaget for dets Politik indeholdes i Kongens Svar til de slesvigholstenske Udsendinge. Imod den oprørske Paastand om en slesvigholstensk Stat og om Slesvigs Indlemmelse i det tyske Forbund stilledes den Erklæring: at Holsten som tysk Forbundsstat skuldé erholde sin egen Forfatning og egen Forvaltning, under nøie Tilslutning til Tydsklands Stræben efter større politisk Enhed, og at Slesvigs Forbindelse med det øvrige Danmark skulde sikkres ved en fælles Konstitution; idet dog dets provindsielle Selvstændighed skulde udvikles ved særegne Institutioner. Heri indeholdtes tillige det Tilsagn, at i alle Kongens Scepter underlagte Lande Folkets Værdighed og Lykke skulde grundes paa en i Sandhed folkelig Frihed.

Hvor uforberedt end den S sammensværgelse i Holsten og Slesvig, som kun ved et skammeligt Misbrug af Kongens Navn kunde forføre Mængden og Hæren, overraskede det danske Folk, vilde Regjeringen dog have

naaet det saaledes opstillede Maal, dersom den kun havde havt at gjøre med Oprøret; thi dette havde ingen Rod i Folkets Sindelag og virkelige Tilstand, og ingen Magt til at hindre Lovlighedens Seir. Denne vilde have været saa meget skjønnere og varigere, som den kun kom for at bringe Friheden.

Langt alvorligere blev Stillingen, da først Preussen, senere hele Tydskland blandede sig i vore indre Anliggender. Ligeoverfor en saa overlegen Modstander var det Regjeringens Pligt at gjøre Alt, hvad der var foreneligt med Statens Ære, for at afværge et Sammenstød, men ud over denne Grændse kun at vige for Overmagten. Det tilkommer Historien at dømme om det Overfald, for hvilket Danmark blev givet til Pris. Den danske Regjerings Maadehold og den danske Hærs Tapperhed have alt fundet Samtidens Anerkjendelse.

I den os saaledes paanødte Krig har Folkets Endrægtighed og Hengivenhed sat Danmark istand til at byde saa store Farer Spidsen, uden at bukke under, og uden at dets Modstandskraft er lammet. De maadeholdne Pengefordringer, Regjeringen har gjort, og som begge Provindsialstænderforsamlinger have bifaldet, have hverken svækket Folkets Evne eller dets Beredvillighed til yderligere Opoffrelser. Medens hos os ingen Forstyrrelse har formindsket Udbyttet af vore Erhvervsilder, har vor Sømagt tilføiet Fjendens Skibsfart og Handel og alle dertil knyttede Interesser følelige Tab, uden at vi hidtil have behøvet at udruste den større Del af vor Flaade, fordi den ikke vilde have fundet nogen Fjende at bekæmpe. Vel har vor Hær havt lige saa blodige som hæderlige Dage; men daglig voxende i Tal og i

Kampdygtighed, fuld af Begeistring for Konge og Fædreland, fuld af Tillid til sig selv og sine Førere, er den mere end nogensinde skikket til at give vore Underhandlinger Eftertryk og — om det skal være — at lægge Sværdet i Afgjørelsens Vægtskaal.

Saaledes staaer Danmark opreist og rustet, stærkt i Bevidstheden af sin gode Ret. Denne vor Ret har fundet fuldstændig Anerkjendelse hos alle venskabelige Magter, hvis Understøttelse ved Underhandlingerne har gjort og fremdeles vil gjøre os væsentlige Tjenester, og blandt hvilke vore Naboer have beredet sig til i Nødtilfælde at staa os bi med Vaabenmagt.

Men desuagtet er i Kampen mod en overlegen Modstander den Svageres Stilling altid saa alvorlig, og under Europas hele nærværende Tilstand enhver Beregning af Fremtidens Tilskikkelser saa usikker, at det har været Regjeringens Pligt ikke at afvise noget Forsøg, der kunde berede Veien for en mindelig Overenskomst med en Nation, med hvilken et varigt Fjendskab ikke er begrundet i Danmarks naturlige Forhold og sande Interesser. Forsamlingen kjender de tvende Vaabenstilstands-Konventioner, som Regjeringen efter de venskabelige Magters Raad har indgaaet. Det er ikke Danmark, som har at forsvare, at den første ikke blev opfyldt. Den sidste er trolig bleven fuldbyrdet fra vor Side. Overensstemmende med samme har Tydskland trukket sine Hære ud af Slesvig og Holsten. Udførelsen af Overenskomstens tilbagestaaende Punkter er desværre Gjenstand for endnu svævende Underhandlinger.

Ved at give sit Minde til disse Konventioner har Kongen væsentlig havt for Øie midlertidig at tilveiebringe

en, om end ei god, dog taaleligere Tilstand i de Landsdele, paa hvilke den fjendtlige Besættelses Tryk nærmest hvilede. Hans Majestæt har levende følt, at ikke blot den overveiende Del af Slesvigs Befolkning holder fast ved Konge og Fædreland med en Troskab, som i disse Trængselens Tider har bestaaet sin Prøve, men at ogsaa i de af Oprøret nærmest beherskede Egne Mange længes efter den Stund, da de, udfriede af Rebellionens Vold, atter aabent kunne slutte sig til den lovlige Tingenes Orden. Hans Majestæt har heller ikke kunnet opgive det Haab, at det selv iblandt dem, der have ladet sig henrive af de revolutionære Lidenskaaber, endnu vil mindes, hvorledes Oplysning, Fred og Velvære hos dem ere fremblomstrede i deres Forbindelse med Danmark, — mindes, at Kongen, alt forinden Omvæltningens Storm brød løs over Europa, frivillig forkyndte sin længe nærrede Beslutning, at bringe sin uindskrænkede Magt til Offer for Folkets Frihed og Lykke.

Men fremfor Alt har Regjeringen maattet anse Kampens Ophør og de fjendtlige Hæres Fjernelse som den første Betingelse for, at Fredsunderhandlingerne kunne føre til Maalet. Disse Underhandlinger forfølger Regjeringen med den oprigtige Bestræbelse, at det maa lykkes at opnaa en Fred, som er forenelig med Folkets Ære og Velfærd. Om den kan erholdes, er endnu uvist, og det er derfor nødvendigt, at Rustninger gaa Haand i Haand med Underhandlingerne. Forslag til at forskaffe Statskassen de dertil fornødne Pengemidler og Lovudkast til at almindeliggjøre Værnepligten ville sætte Forsamlingen istand til derover at udtale Nationens Villie.

Det er kun Omstændighedernes paatrængende Krav, som har kunnet bestemme Regjeringen, til at gaa udenfor Rigsforsamlingens egentlige Opgave: at overveie og vedtage Rigets fremtidige Grundlov. De Reformer, hvortil vor Lovgivning, hvortil navnlig vore Landboforhold trænge, og som Regjeringen — netop af Agtelse for Folkets Ret til en medvirkende Indflydelse paa Lovgivningsværket — kun i enkelte, uopsættelige Tilfælde har turdet indføre ved provisoriske Anordninger, maa være forbeholdte den Tid, da de grundlovmæssige Statsmagter kunne være i regelmæssig Virksomhed.

Med Længsel har Regjeringen imødeset den Dag, da Forfatningen kunde træde i Kraft, og dermed den Overgangstilstand ophøre, der har lagt saa stort et Ansvar paa dens Skuldre, og hvori den har maattet savne et mægtigt Folkeorgans Bistand. At den desuagtet ikke mere har fremskyndet Rigsforsamlingens Sammenkomst, er ikkun sket paa Grund af det lidet Ønskelige i, at vedtage en Forfatning, som det maa være vor Paastand og vort Haab ogsaa skal omfatte Slesvig, uden at Slesvigs Udvalgte kunne deltage deri. Naar det nu ikke længer kan opsættes, kan det kun ske under det alt i Valgloven af 7de Juli d. A. tagne Forbehold, at det i sin Tid maa bero paa en slesvigsk Folkeforsamling, om den vil antage denne Grundlov, eller vil fordre dens fornyede Forhandling paa en fælles Rigsforsamling. At alle de særlige Bestemmelser, som skulle give Slesvigs Selvstændighed en grundlovmæssig Hellighed, kun kunne vedtages efter Freden og kun i Forening med Slesvigerne, er en Selvfølge. De til Islands eiendommelige Forhold

svarende særegne Indretninger kunne først ordnes, efterat en islandsk Forsamling derover er bleven hørt.

Saasnart Rigsforsamlingen er konstitueret, vil Ud-kastet til Grundloven og til den dertil hørende Valglov vorde den forelagt. Regjeringen haaber, at Forsamlingen i dens Arbeide vil finde et brugbart Grundlag for det store Værk, som for de kommende Tider skal betrygge Fædrelandets Frihed og Vel. Derom ere vi i alt Fald forvissede, at det opoffrende og folkelige Sind, hvormed vor Konge, ved at samtykke i dette Forslag, har gjort Frihedens og Lighedens Sag til sin, vil finde taknemmelig Paaskjønnelse baade hos Samtid og Efterslægt, og tjene til at befæste den gjensidige Tillid og Hengivenhed mellem Konge og Folk, som i disse Prøvelsens Tider er vor Ros og vor Styrke.

At Hans Majestæts Regjering har kunnet føre Folket, uden indre Rystelser og i fuldkommen kampdygtig Stand, til denne betydningsfulde Dag, da Folkets Udvalgte finde sig forenede omkring Kongens Throne, er den tilfredsstillende Bevidsthed, hvormed vi nu indbyde Forsamlingen til at begynde sin Virksomhed.

XI.

Mit Fangenskab

1849.

Jeg havde modstaaet Fristelsen til som Øienvidne at overvære Slaget ved Kolding; — nu maatte jeg Syd paa. Da jeg i Viuf, hvor jeg traf General Rye, fik Vished for, at Byen paa flere Steder var skudt i Brand og besat af Insurgenthæren, besluttede jeg at drage derhen, for, saavidt det stod i mine Kræfter, at gjøre, hvad der under saadanne Omstændigheder i den værgeløse Befolknings Interesse paaligger den lovlige Øvrighed*). Jeg skylder Sandheden at tilføie, at nogle af de Tilstedeværende — deriblandt dog ikke General Rye — fraraadede mig dette Skridt; men da de derimod kun anførte den personlige Fare, hvorfor jeg vilde være udsat, kunde jeg naturligvis ikke følge dette Raad, og Faren var i alt Fald for fjern, til at »le parfum du danger« kunde udøve nogen Tilløkkelse. Jeg tvivlede ikke paa, at jeg jo nok vilde naa til den kommanderende General, og antog, at

---

*) Jeg ausaa dette saa meget mere for Pligt, som det fortæltes, at Borgmester Qvistgaard havde forladt Staden, hvilket dog senere opløste sig til, at han under Gadekampen havde bragt sin Familie ud af Byen, hvor jeg saa Timer derefter fandt ham paa sin Post.

jeg da ikke blot vilde staa under Folkerettens Beskyttelse, men endog vilde være ham velkommen; thi medens hin ikke hjemler Fjenden nogen Ret over den ubevæbnede Befolknings Liv og Frihed, er han høilig interesseret i, at de regelmæssige Autoriteter vedblive deres Funktioner — om ikke af anden Grund, saa fordi ikkun deres Medvirkning kan afværge Soldaternes Selvtægt, som nedværdiger Krigshaandværket og nedbryder Disciplinen*). Forrige Aar havde jeg selv som Regerings-

---

*) Derfor havde General Wrangel Aaret forud i den Proklamation, han under 1ste Mai fra Christiansfeld udstødte til »Jyllands Indvaanere« ikke blot lovet, at deres Personer skulde være ham »hellige«, men tilføjet: »For at tilveiebringe Hærens Fornødenheder, behøver jeg i Eders egen Interesse Eders lovmæssige Øvrigheders Medvirkning. Derfor opfordres herved alvorlig alle kongelig danske Civiløvrigheder til at blive paa deres Post og vedvarende at efterkomme deres Pligter og Forbindtligheder. Skulde de ikke efterkomme denne Forskrift, saa ere de værste Følger uundgaaelige for Eder, fordi mine Tropper da nødsages til selv at indkvartere sig, og selv at tage sig alle til deres Livsophold hørende Midler efter eget Tykke, hvorved der med den bedste Villie ikke altid kan sættes Skranker for vilkaarlige og uordentlige Handlinger. Men al den Ulykke, som deraf kunde følge, vilde udelukkende kunne tilskrives Eders Øvrigheder, der forlade Eder i Trængselens Øieblik.« General Wrangel var endog gaaet saa vidt, at han med Magt havde bevirket Grev Sponnecks Tilstedeværelse i Kolding, som vel ikke hører til Ribe Amt, men hvorfra dettes østlige, af Preusserne besatte Del bekvemst kunde forvaltes. Det er den samme Tanke, General Prittwitz ogsaa nu udtalte, faa Dage efter Slaget ved Kolding, i sin fra Christiansfeld d. 29de April udstødte Proklamation: »Sämmtliche öffentliche Behörden werden hiemit aufgefordert auf ihren Posten zu verbleiben und zur regelmässigen Vollziehung der nöthigen Anordnungen so wie zur allgemeinen Beruhigung im Bereiche ihrer Amtspflichten mitzuwirken.« Han tilføier: »Dass gegen Eure Personen und Eurer Eigenthum keine Willkühr wird geübt werden, dafür bürgt Euch die erprobte Mannszucht und der Ruhm der von mir geführten Krieger.«

kommissær indskærpet alle Embedsmænd den Pligt — ikke for Fjendens, men for Befolkningens Skyld — at holde Stand, for efter Evne at afværge eller i alt Fald at formilde Krigens Ulykker. Nu var jeg selv kaldet til at opfylde denne Pligt, og det var mig klart, at den fordrede min Nærværelse paa det Sted i min Embedskreds, hvor Faren var, og hvor Indvaanerne saaledes havde Krav paa deres Øvrigheds Forsvar og Veiledning. Jeg bad derfor Overauditør Stockfleth, som havde ledsaget mig til Viuf, om at varetage Amtmandsforretningerne i Veile, saa længe dette var afskaaret fra Kolding, og begav mig selv derhen — vel uden store Illusioner om hvad jeg, navnlig i det første Øieblik, der vilde kunne udrette, men med den faste Fortrøstning, at jeg derved gjorde min Skyldighed. I Alminde Dalen talte jeg med den i Modgang og Medgang lige freidige Læssøe, som førte sin (den 12te) Bataillon tilbage fra Slaget; paa Høiderne ved Alminde Kirke tog jeg Afsked med de danske Forposter, en af Ritmester Brock kommanderet Afdeling Dragoner.

Da jeg tæt udenfor Kolding stødte paa de fjendtlige Forposter, meldte jeg mig for den kommanderende Officer som Stedets Overøvrighed, der kom for at varetage mit Embede som Mellemand mellem Befolkningen og den fjendtlige General, til hvem jeg derfor forlangte at føres. Paa mit Spørgsmaal, om min Person eller Frihed var udsat for nogen Fare, svarede han: »Wir sind ja keine Barbaren«, og medgav mig 2 Dragoner, der skulde ledsage mig til General Bonin, som han formodede var i Kolding. I Gaderne, hvor Tropperne endnu stode under

Gevær, led jeg ingen Overlast, men paa Torvet, hvor jeg blev bragt til Oberst St. Paul, blev jeg saavel af denne, som af den ham omgivende Mængde overfuset og forhaanet paa en meget nærgaaende Maade. Navnlig gjorde en Kapitain Steyber sig bemærkelig ved at fremvise min »verfluchte Judenfratze«, og gjøre Mine til med sin Sabel at skrive »Frakturbogstaver« paa min »verdammten Puckel.« Da det ikke lykkedes mig at gjøre Oberst St. Paul begribeligt, at jeg ikke blot var ubevæbnet, men frivillig havde betroet mig til hans og hans Soldaters Ære, indskrænkede jeg mig til den Fordring at blive bragt til Bonin. Jeg blev da paa en meget summarisk Maade praktiseret op paa en Dragonhest, og under en Bevogtning, der fik Ordre til »at hugge mig ned, hvis jeg skulde mukke«, gik det afsted ad Vonsild til. Foruden denne kommanderede Eskorte — af hvilken forøvrigt En listede sig til at tilhviske mig nogle venlige Trøstens Ord, havde jeg en hel Suite af støiende Ryttere, som i den smukke Aftenluft frydede sig over deres Seier, og af og til toge mig i Forhør. En Officer eller Auditor, jeg tror han hed Lüders, vilde vide, om det var sandt, at Kongen havde været tilstede i Slaget, »han vilde da kunne have glædet sig over, hvorledes hans Slesvigholstenere havde børstet de Danske*). En

---

*) Hvis det er den samme Lüders, som har skrevet »Denkwürdigkeiten zur neuesten schleswig-holsteinischen Geschichte«, saa er han ikke min Ven. Han giver nemlig deri (pag. 437) følgende korte Biographi af mig: »Von deutschen Eltern in Kopenhagen geboren, war er zum Renegaten an seinem Vaterlande geworden, und jetzt, nachdem er sich vom Minister auf dem sicheren Posten eines Amtmanns von Veile hatte erheben lassen, auch zum

Major mente, efterat have forvissat sig om, at jeg frivillig havde indfundet mig, at Bonin vilde vide at skatte »eine so edle Hingebung.« Han tog Feil.

Bonin, som stod udenfor Vonsild Kro, havde alt modtaget — Gud ved hvilken Rapport af nogle forudilede Herrer. Han lod mig aldeles ikke komme til Orde, men erklærede, at jeg var »eine zu wichtige Persönlichkeit«, til at han kunde disponere over mig; han afbrød min Bemærkning, at jeg ingen anden Vigtighed havde, end den at være Stedets civile Øvrighed, med den emphatiske Forsikkring, at jeg skulde afleveres »an die hohe Statthalterschaft der vereinigten Herzogthümer Schleswig-Holstein«, og gjentog dette, da jeg fordrede at bringes til General Prittwitz. Jeg maatte altsaa tie. Jeg blev sat i Bonins Reisevogn, sammen med den ovennævnte Steyber, som underveis dog var meget tam, og bragt til Slesvig, hvor jeg afleveredes til Krigsministeren Jacobsen. Efter hvad deres Finantsminister Jensen har fortalt mig, bestod Steybers Beretning om mig i de Ord — efter at han havde fortalt om Slaget — »Das ist wahr, ich hätte das Wichtigste beinahe vergessen. Ich habe Ihnen einen Gefangenen mit gebracht — den Orla Lehmann. Er ist in Kolding von den Vorposten eingebracht worden; wie es aber dabei eigentlich hergegangen, weiss ich nicht«. For at de kunde faa det at vide, nedskrev jeg strax hos Krigsministeren en faktisk Beretning derom, som jeg leverede ham, og hvortil jeg henholdt mig i en Skrivelse til Beseler, hvori jeg for-

---

Renegaten an der Sache der Democratie, welcher er bisher angehangen.«

drede min Løsladelse. Til Svar derpaa blev jeg erklæret for »Krigsfange«^{*)}).

Under almindelige Forhold vilde min Opgave have været klar og let. Jeg vilde da i kolde og stolte Ord have protesteret imod det i min Person begaaede Attentat mod den almindelige Folkeret, og saa ladet dem gjøre med mig, hvad de lystede. Det vilde endog have havt noget Tilløkkende midt i Rebellernes Leir at lade dem føle »la hauteur du dédain«. Men det var let at forudse, og jeg fik kun altfor snart Visheden derfor i Hænde, hvilken fordærlig Indflydelse vort yngste Barns Død og min Voldførelse vilde have paa Udviklingen af min Hustrus Sygdom. At kunne være hos hende i den rimeligvis kun korte Tid inden den lange Skilsmisse, og navnlig at kunne staa hende bi i Dødens store Øieblik, maatte derfor være Maalet for en Længsel, der efterhaanden voxede op til Fortvivlelse. Ikke at forsømme eller forspilde noget Middel for at naa et saa lovligt Maal, uden nogensinde at nedværdige mig, og gjennem mig mit Folk og min Konge, for dem, i hvis ulovlige Vold jeg var, det var den Opgave, der nu var stillet mig.

Jeg søgte og erholdt en Samtale med Beseler. Jeg sagde ham, at, saa lidt jeg under andre Omstændigheder vilde have besværet ham med noget Ord, saa lidt und-

---

*) Skrivelse fra Indenrigsministeren (Schleswig-Holsteinischer Departement des Innern) Boysen af 24de April: — — — »Dagegen kann das Departement für jetzt eine weitere Mittheilung über die Dauer Ihres kriegsgefänglichen Aufenthalts noch nicht ertheilen.«

saa jeg mig nu ved at bønfalde ham om at hjælpe mig til min Ret — min Frihed. Jeg indsaa vel, hvilke Hensyn han skyldte saavel Bonin, som Opinionen, og skulde derfor overlade det til ham at finde en passende Form, for at gjøre den begaaede Overilelse god igjen; men paa den anden Side maatte han erkjende, at han ingen Ret havde til at beholde mig som »Krigsfange«, og saaledes vilde han have let ved at opfylde Menneskelighedens Fordringer ved at behandle det Hele som en lille Misforstaaelse, hvilken Tid og Sted ikke havde tilladt strax at faa opklaret. Det blev mig imidlertid snart tydeligt, at Beseler selv betragtede Besiddelsen af mig som en Trophæ, der ikke blot ydede hans Parti en Tilfredsstillelse, men mulig endog kunde benyttes til Opnaaelsen af politiske Formaal. Vel var han yderst galant, foreslog mig at tage et privat Logis, tilbød mig endog sit eget Linnød; men ved Siden deraf talte han om »die unvermeidlichen Härten des Krieges« o. dsl. og rykkede omsider frem med den Anskuelse, at, selv om Rygterne om min aktive Deltagelse i Kampen skulde vise sig ugrundede, vilde min Fængsling dog kunne retfærdiggjøres som Repressalie imod Bortførelsen af nogle slesvigholstenske Embedsmænd, hvori den danske Hær havde gjort sig skyldig saavel i forrige som i indeværende Aar. Jeg svarede, at han umulig for Alvor kunde ville identificere Forholdet mellem Kong Frederik VII og de af ham i hans eget Rige ansatte Embedsmænd med det Forhold, hvori den tydske Centralmagt og dens Delegerede staa til en Amtmand i Veile; jeg gjorde ham opmærksom paa, at Repressalier i alt Fald ikke kunde bruges som Hævn, men kun som Tvangsmiddel, og altsaa

ikke kunde rettes mod Handlinger, hvis Virkninger forlængst vare ophævede; jeg tilføiede endelig, at, hvis han virkelig fandt det passende, at betinge min Løsladelse af en af ham omtalt Oppebørselsbetjents Frigivelse, vilde Regjeringen, saafremt dennes Fængsling ikke var foranlediget ved særegne Omstændigheder, mulig for min Skyld kunne indrømme denne. Jeg skiltes imidlertid fra ham med den Overbevisning, at det var ham langt mere om at gjøre at kildre sine Partisaners onde Lidenskaber, end mod mig at opfylde Retfærdighedens og Menneskelighedens Fordringer. Derimod var der Andre, som førte et andet Sprog. Dette gjælder f. Ex. om den ovenfor nævnte Indenrigsminister Boysen, en spagfærdig lille Mand, der aabenbart ikke var skabt til at have en Villie, men som utvetydig røbede det Haab, at jeg vilde blive frigiven, saasnart den strax fordrede, men endnu stedse ventede Erklæring fra Bonin kom. Dette var dog især Tilfældet med deres Finantsminister, Jensen, hvis uafhængige og tungsindige Karakter afspeiler sig i den Yttring, som jeg strax nedskrev: »Das ist aber das Unglück, lieber Lehmann, dass eine solche Regierung nicht immer thun kann, was sie selbst für 'Recht halt«. Som bekjendt døde han, som havde fundet det Pligt mod sit Fædreland, at hellige sine store Kræfter til »en saadan Regjering«, faa Aar derefter imellem sin Fødeø, Silde, ensomme Klitter, nedbøiet af den dybeste Melankoli.

Da mit Haab, at Sagen i al Stilhed vilde kunne bringes i Rigtighed, glippede, tilskrev jeg under 1ste Mai »det af den provisoriske Centralmagt indsatte Statholderskab for Hertugdømmerne Slesvig og Holsten«, at det af de nu uden Tvivl modtagne Rapporter vilde have

bragt i Erfaring, »dass ich nicht nur unbewaffnet und ohne alle Beziehung zum kriegerischen Widerstande ergriffen bin, sondern dass ich als die gesetzliche civile Obrigkeit der vom Feinde besetzten Stadt Kolding pflichtgemäss, freiwillig und bona fide mich dabin begab, um die Interessen der wehrlosen Bevölkerung und die kriegsrechtliche Forderungen des Feindes nach Kräften zu vermitteln«. Da man saaledes manglede al folkeretlig Hjæmmel til at behandle mig som »Krigsfange«, fordrede jeg min Løsladelse, men begjærede, hvis man skulde anse sig for berettiget til at knytte denne til en Betingelse, da at blive sat istand til at bedømme, hvorvidt jeg med Ære kunde gjøre Noget for dennes Opfyldelse. Sluttelig bad jeg om Tilladelse til ved denne Skrivelses Offentliggjørelse at imødegaa de om min Fængsling offentlig udbredte Usandheder*). Men Sagen var imid-

---

*) Nødvendigheden af en Forklaring havde sat den velbekjendte slesvig-holstenske Opfindsomhed i stor Bevægelse. Den første Efterretning gik ud paa, at jeg var greben, idet jeg »organiserede Landstormen«, eller idet jeg »opflammede Koldings Indvaanere« — rimeligvis til at »helde kogende Vand paa Slesvigholstenerne«, eller til at »forgifte« dem eller til at »skyde med hakket Bly og Søm endog paa Saarede«, for hvilke »Grusomheder« Bombardementet af denne aabne By var Straffen. Senere havde »Preussischer Staatsanzeiger« af 4de Mai »fra paalidelig Kilde faaet at vide, at jeg var opsnappet tilligemed en dansk Patrouille«, og »Altonaer Merkur« havde »udfundet«, at jeg var »greben med en stor Sabel, idet jeg vilde flygte bort fra Kolding.« Den ovennævnte Lüders fortæller: »Als er vor Bonin geführt wurde, sah dieser ihn lange schweigend an, wies dann auf das brennende Kolding und sagte: »Herr, das haben Sie auf dem Gewissen«; dann liess Bonin ihn nach Rendsburg abführen.« Da jeg midt om Natten ankom til Haderslev, var jeg ikke ude af Vognen og saa i de øde, mørke Gader foruden Kudsken og Gaardskarlen, der spændte friske Heste for, ikke et Menneske; men der for-

lertid kommen ind under Landsforsamlingen, hvor den — endog i hemmelige Møder — blev behandlet med en Vigtighed, der viser, hvor smaa de Personer vare, som have havt stor Indflydelse paa Danmarks Skjæbne. Resultatet af disse Beslutninger meddeltes mig — 3 Uger efter min Fængsling — i Indredepartementets Skrivelse af 14de Mai, der gaar ud paa, at, da forrige Aar saavel Embedsmænd som Privatfolk havde været bortførte og holdte i Arrest, indtil Vaabenstilstanden bevirkede deres Løsladelse, da dette ogsaa iaar var sket med Flere, af hvilke endnu En holdtes fangen, medens Andre kun vare frigivne mod at udstede Reverser, og da endelig et stort Antal Slesvig-Holstenere mod deres Villie maatte tjene i den danske Hær: saa maatte Statholderskabet, »so lange Schleswig-Holsteinische Angehörige in ihrer Freiheit auf die erwähnte Weise von Dänischer Seite beschränkt werden, sich zu einem ähnlichen Verfahren in Beziehung auf meine Person veranlasst finden«. Begjæringen om min

---

taltes, at »Borgerne forholdt sig tause, hvorimod Bønderne forbandede ham som Ophavsmanden til alle deres Ulykker.« Det var ved saadanne Jammerligheder, man ophidsede den Opinion, som nu var Herre over min Frihed, det var mod dem, at Statholderskabet forment mig at sætte den ovenstaaende simple, faktiske Berigtigelse. Mange af disse Forvanskninger maa desuden hidrøre fra Magthavernes nærmeste Omgivelser. Saaledes refereredes mine under fire Øine til Krigsministeren brugte Ord, at Efterretningen om Koldings Brand var bragt til Veile af nogle flygtende Damer, saaledes, at jeg var kommen til Kolding »for at redde Damerne ud af Branden«. I mit første Brev fra Gottorp skrev jeg til min Kone, at Tschernings Spaadom var gaet i Opfyldelse — (nemlig at de vilde bortføre mig). Dette blev ikke blot trykt, men med den interessante Tilsætning, at Spaadommen gik ud paa, at Slesvig-Holstenerne ogsaa uden Hjælp vilde seire over de Danske.

Skrivelses Offentliggjørelse afslaaes. Gjenpart af denne Skrivelse afsendte jeg under 15de Mai til Premierministeren, Grev Moltke, med en kort Beretning om det Passerede og Henstilling, »hvorvidt Regjeringen maatte se sig istand til at forskaffe den i min Person krænkede Folkeret Fyldestgjørelse«, idet jeg dog udtrykkelig fremhævede, at »det naturligvis ikke kunde falde mig ind at indlade mig i en Diskussion af Skrivelsens Indhold med dem, i hvis Magt jeg var«, og at jeg i fornødent Fald skulde vide at »finde mig i mit Fangenskabs Forlængelse, hvor smerteligt dette end netop for Øieblikket ramte mig i mine dybeste og helligste Interesser«. Jeg vidste jo, at disse Interesser ikke vilde savne Talsmænd i Kjøbenhavn — allermindst i Grev Moltkes eget, ædle Hjerte.

Her var altsaa ikke Tale om under en eller anden passende Form at bøde paa et Øiebliks Overilelse. Her var ikke Tale om at benytte mig til Opnaaelsen af et eller andet praktisk Øiemed; thi man vidste meget vel, at disse Betingelsers Opfyldelse var en Umulighed — man havde rimeligvis endog med Flid opskruet dem saa høit, for at gjøre dem dertil. Her var kun Tale om Hævn — en Hævn, hvortil man gennem et lovløst Menneskeran havde skaffet sig Leilighed, — en Hævn, som de for alle Vedkommende vitterlige, ganske særegne Omstændigheder gjorde til en Grusomhed. Her var Tale om Hævn, tagen over et enkelt Individ, tagen af en Folkerepræsentation paa et Folks Vegne. Og denne Hævn skulde tages over den, der ikke blot i Frihedens Navn havde kæmpet paa samme Side, som de, der nu havde Magten i Holsten, men ogsaa i national Henseende

tidligere og kraftigere end nogen anden Dansk havde talt for og som Minister havde anerkjendt de fulde Konseqventser af Holstens tyske Berettigelse, saa at det kun var Spørgsmaalet om Slesvig, der var os imellem, — et Spørgsmaal, som nu var Gjenstand for en stor og blodig Kamp, der sandelig var en for alvorlig Sag til deri at indblande en ussel personlig Rancune. Jeg tror, at dette Træk, hvor lidet det i og for sig er, ikke kaster noget gunstigt Lys paa denne »Erhebungs« moralske og politiske Værdighed. Som Pris for min Frigivelse fordrede man blandt Andet, at Kongen skulde opløse en vigtig Del af sin Hær og opgive sin Høihedsret over en Del af sit Rige. Jeg tror, jeg var berettiget til at skrive til min Hustru: »Vil Du blive forfængelig af Din Mand, saa spørg ikke hans Venner, men spørg hans Fjender om, hvad han er værd«.

Efterat jeg under tre Ugers taalmodige Venten havde opbudt ethvert sømmeligt Middel til at bevirke en gunstig Afgjørelse, var det saaledes blevet klart, at der ad Underhandlingens Vei Intet var at opnaa for mig. Men jeg kunde ikke opgive Sagen; jeg maatte kæmpe for min Frihed, som man kæmper for sit Liv. Der stod for mig da ikke Andet tilbage, end at klage til overordnede Autoriteter. Korrekttest vilde det vel have været at henvende mig til den tyske Centralmagt, som havde indsat Statholderskabet; men bortset fra det aabenbare Forfald, hvori denne dengang alt var geraadet, var der kun liden Rimelighed for, at den vilde have Opmærksomhed for en Sag, der kun angik et enkelt Individ, og selv for dette kun havde Vigtighed paa Grund af særlige, rent personlige Omstændigheder. Snarere kunde

dette ventes af General Prittwitz, som under sit Ophold i Veile sikkert alt var bleven bekjendt med Sagen, og som stod paa en saa spændt Fod med Bonin og Statholderskabet, at, hvis han havde den dertil fornødne Energi, vilde det neppe skorte ham paa Tilbøielighed til at gjøre sin Autoritet gjældende i et Anliggende, hvori denne af dem var bleven tilsidesat. Jeg tilskrev ham derfor under 20de Mai en udførlig Fremstilling af Sagen og bad om hans Mellekomst for at faa et af hans Undergivne, i Modstrid med Folkeretten og de i hans egen Proklamation givne Løfter, begaaet Misgreb rettet*).

---

*) Da Skrivelsen væsentlig indeholder de samme Kjendsgjerninger og Betragtninger, som den foranstaaende Fremstilling, skal jeg deraf kun anføre et Par Sætninger, der berøre nye Synspunkter. — — — »Ich glaube, dass selbst wenn General v. Bonin irgend ein Recht gehabt hätte, mich meiner Freiheit zu berauben, er in dem vorliegenden Falle keinen Gebrauch davon hätte machen müssen. Jedenfalls war es nämlich eine reine und ehrenwerthe Absicht, die mich dazu bewog, mich freiwillig, wehrlos und arglos, mitten unter die von Kampfe erhitzten Feinde zu begeben. Ich behaupte nicht, dass diess ein Act des Muthes und der Hingebung war; ich behaupte nur, dass es unmöglich verkannt werden konnte, es geschehe auf Treue und Glauben, und dass kein Ehrenmann sich leicht versucht fühlen konnte, diess Vertrauen auf die Loyalitet des Feindes Lügen zu strafen. Es ist unter meiner Würde mich über die Verhöhnungen zu beschweren, die mir von vielen Seiten zu Theil wurden; aber ich glaube, dass wenn die Umstände dem General v. Bonin erlaubt hätten die Sache zu untersuchen und zu überlegen, er erkannt haben würde, dass die Gesetze ritterlicher Ehrenhaftigkeit meine Verhaftung nicht zulassen, und dass diese Gesetze niemals heiliger sein müssen, als wenn der Krieg so manche andre Gesetze über den Haufen wirft.« — I Anledning af de Klagepunkter, mod hvilke mit »Krigsfangenskab« skulde være en Repræsentation, fandt jeg det hensigtsmæssigt at meddele General Prittwitz nogle faktiske Oplysninger, som kunde faa Indflydelse paa hans, for os ikke uvigtige, Opfattelse af den hele Sag. »Als im vorigen Jahre die

Uagtet min Fangevogter — Kommandanten paa Gottorp Slot — med mig var enig i, at en Skrivelse til den tyske Rigsgeneral ikke kunde være undergiven hans Kontrol, da — som han sagde — »denne nok selv vilde vide, hvad han skulde gjøre derved«, havde jeg dog af flere Grunde fundet det rigtigt at lade ham læse Koncepten, hvorimod han »Intet havde fundet at erindre«. Jeg blev derfor noget overrasket, da han som en bodfærdig Synder kom og skriftede, at han alligevel havde faaet Skrupler, og derfor havde leveret mit Brev, som

---

hiesige »Erhebung« vor sich gehen sollte, entflohen die meisten bei der Regierung in Kopenhagen angestellten deutschen Beamte. Es wurde ihnen kein Hinderniss in den Weg gelegt, obgleich es in der offenkundigen, auch gleich darauf ausgeführten Absicht geschah, sich dieser »Erhebung« anzuschliessen. Während man hier die Officiere, die nicht in den Dienst der »provisorischen Regierung« treten wollten, gefangen hielt oder nur gegen ihr Ehrenwort am Kriege keine Theil zu nehmen entliess, erlaubte Se. Majestät den in der Garde dienenden Holsteinern — den einzigen im eigentlichen Dänemark garnisonirenden deutschen Truppen, — nach Hause zu kehren. Sämmtlich verweigerten sie diess. Die aus Schleswig recrutirten Bataillone erbatn sich als Vortrab verwandt zu werden, und haben ihre Treue hinlänglich bewährt. Vom Anfange des Krieges an sind die mit Waffen in der Hand gegen Se. Majestät ergriffene Officiere und Soldaten als Kriegsgefangene behandelt worden. Beim vorjährigen Einrücken unseres Heeres in Schleswig sind einzelne der am meisten compromittirten Individuen zur Untersuchung gezogen — soweit mir bekannt doch nur in den Gegenden, wo ihr Verbleiben neben dem Heere Sr. Majestät bei der Gesinnung der Einwohner eine Unmöglichkeit war. Strafurtheile sind nicht gefällt, vielweniger vollzogen. Selbst gegen das im eigentlichen Dänemark befindliche Eigenthum der bei der »Erhebung« theiligten Personen ist keine Maassregel ergriffen. Die ausgestellten Reverse sind nur eine Ratihabition früher geleisteter Eide. Diese kurzen Andeutungen mögen genügen, um Euer Excellenz zu beweisen, welche Rücksichten Se. Majestät der Hoffnung kunftiger Versöhnung geschenkt hat *

han havde lovet at besørge paa Posten, til Hr. Beseler, som havde aabnet og derefter konfiskeret det. Under 24de Mai modtog jeg da fra Statholderskabet den Meddelelse »at det ikke fandt sig foranlediget til at lade Brevet afgaa til sin Adresse«. Til Bedømmelsen af dette nye Bevis paa disse Herrers Loyalitet, skal jeg erindre om, at det aldrig var blevet mig paalagt, endsige af mig lovet, ikke at afsende noget Brev uden foregaaende Tilladelse — tvertimod indeholder det Tilbud, at leie en privat Bopæl, den Anerkjendelse, at jeg i saa Henseende ikke skulde være undergivet nogen særlig Indskrænkning. Da jeg imidlertid havde foretrukket at fremtræde som det jeg var — som Fange, fandt jeg det ogsaa korrektest frivillig at underkaste mig en saadan Kontrol, som ogsaa blev udøvet med al mulig Delikatesse. Men efterat den nu var misbrugt til at formene mig, hvad der ikke kan negtes den værste Forbryder — et Forsvar for rette vedkommende Autoritet, var jeg naturligvis fritaget for ethvert saadant Hensyn. Jeg tilskrev derfor General Prittwitz, paa hvilken usømmelig Maade man havde tilladt sig at underslaa et til ham stilet Brev, hvori jeg klagede over en af hans Undergivne, og vedlagde en Gjenpart af Brevet, »som jeg haabede denne nye Fornærmelse mod ham vilde anbefale til hans Opmærksomhed«. Med Pakken, der var adresseret til en Kjøbmand i Hamborg, begav jeg mig til min Svoger Lesser i Altstadt, og sendte det, da heldigvis ingen af Familien var hjemme, med hans Pige paa Posten*).

---

*) At Prittwitz rigtig har modtaget Brevet, erkjendte han i en Skrivelse af 27de Mai, dateret fra Hovedkvarteret i Horsens. At

Med Afsendelsen af denne Klage havde jeg ikke blot udtømt mine Forsvarsmidler, men ogsaa definitivt brudt med Statholderskabet, for hvem dette ikke længe kunde forblive nogen Hemmelighed, og som neppe vilde have undladt at hævne sig ved strænge Forholdsregler, hvilke man da kunde fremstille som nødvendiggjorte ved mit Misbrug af den mig ædelmodigen tilstaaede Frihed. Jeg besluttede derfor selv at gjøre en Ende paa den Affektation, som tillod dem, der tilføiede mig stor Uret og de bittreste sjælelige Lidelser, at lade sig rose for den »deutsche Ehrenhaftigkeit«, hvormed de behandlede mig. Saasnart jeg kom hjem fra Altstadt, tilskrev jeg dem derfor, at jeg havde givet mit Æresord paa ikke at unddrage mig min Arrest under den Forudsætning, at der kun var Spørgsmaal om at finde en Form for at rette en begaaet Overilelse, — at jeg vel heller ikke nu følte nogen Lyst til at inklade mig paa en Flugts Eventyr, men at jeg — efterat de under frivole Paaskud havde stadfæstet den mod mig forøvede Voldshandling, og nu endog vilde formene mig at klage over General Bonins Fremfærd til hans Foresatte — ikke længer ved nogen frivillig Akt fra min Side vilde bøie mig under en saa retløs Behandling, og derfor tog mit Æresord tilbage. Dermed gik jeg i Seng. En Time derefter blev jeg vækket, sat i en Vogn under militair Bevogtning, og samme Nat bragt til Rendsborg, hvor jeg blev indsat i en af Hovedvagtens Arrester.

---

han betragtede Sagen som sig vedkommende, viser hans Yttring: »wie ich selbstredend zuvor auch den anderen Theil hören muss, bevor ich in die Sache selbst einzugehen mich veranlasst sehen kann«. At han desuagtet Intet gjorde derved, viser, hvor falsk hans hele Stilling var.

Medens jeg saaledes selv forgjæves kæmpede for min Frihed — ikke den høie statsborgerlige Frihed, der fra min tidligste Ungdom havde været mit Ideal, men den simple, menneskelige Frihed, som Enhver har, der ikke ved sin egen Brøde har udæsket Samfundets Selvforsvar — vare mine Venner i Kjøbenhavn naturligvis ikke uvirksomme. Saaledes henvendte min Broder Wilhelm sig til Lægen, Etatsraad Hegewisch i Kiel, paa hvis Forbøn han i 1848, som Adjudant hos den daværende Krigsminister, havde skaffet tvende Insurgenter, som vare grebne med Vaaben i Hænderne, deres Frihed paa Grund af Familieanliggender af beslægtet, skjøndt langt mindre alvorlig, Natur. Hegewisch gav et udførligt Svar, som aandede hele Tidens Fanatisme; han mente blandt Andet, at den, der som jeg havde paakaldt Ruslands Hjælp, dermed havde skrevet sin egen Dom. Imidlertid lovede han, der som Læge stod i Menneskelighedens Tjeneste, i dens Navn at gjøre sit Bedste; — det er mig ogsaa bekjendt, at han har været i Slesvig, for at tale min Sag. Men hvor stor Anseelse han som en af Koryfæerne blandt Slesvig-Holstenernes gamle Stok end nød hos det nu herskende Parti, udrettede han dog Intet. Min Svigermoders Broder, Konsul Alfred Hage, som i Martsdagene i sit Hus havde ydet Olshausen Beskyttelse, tog deraf Anledning til at underrette denne om Forholdene og bede om hans Hjælp. Men skjøndt denne i mange Aar havde behandlet mig som politisk Forbundsfælle og — medens han forfægtede den »nyholstenske« Lære — endog havde været enig med mig i det Punkt, der nu skilte os ad, kunde han dog ikke bringe det til mere, end til at anbefale min Frigivelse

til Statholderen »forsaavidt almindelige Hensyn maatte tilstede det«.*). Da siden min Hustrus Sygdom tog en saadan Vending, at der ikke var en Dag at spille, formaadede Hage en anset Kjøbmand i Hamborg til personlig at reise til Slesvig for at udvirke min Løsladelse, om end kun for en kort Tid, og til den Ende at tilbyde, hvad Garanti af Penge eller Gidsler man maatte fordre. Da han i Rendsborg bragte mig den skrækkelige Vished, medgav jeg ham et Brev til Beseler, hvori jeg indskrænkede mig til at bede om 14 Dages Orlov, efter hvilken jeg lovede at vende tilbage og underkaste mig hvad Fordring man vilde gjøre. Af hans Beretning til Hage ser jeg, at baade Rewentlow-Preetz og Beseler vare fuldkomment bekendte med Forholdene, og naturligvis udtalte de ved en saadan Leilighed passende Beklagelser, men paaberaabte sig »hele Landets Følelse« som Noget, der gjorde enhver Indrømmelse umulig, hvorfor man ogsaa havde givet »afslaaende Svar til flere af de første Kabinetter paa samme Begjæring«**). Det Eneste, han ved sine Underhandlinger, hvorved han endog tilbød sin Person til Gidsel, kunde opnaa, var en Modifikation af Betingelserne for min Løsladelse. De

---

*) — — »insofern allgemeine Rücksichten diess zulassen möchten«. (Skr. 25de Mai). Olshausen synes ikke at have gjort noget gunstigt Indtryk paa Overbringeren af Hages Brev. Denne skriver: »I had never seen that fellow before, but have quite enough of him, and almost regret they did not drown him last year in Copenhagen. I do not remember, that a human face ever made so disagreeable an impression upon me«.

***) »Mehrere der ersten Kabinette haben sich bereits, wie Sie, bei uns verwandt, und gleichfalls abschlägige Antwort erhalten«. Det maa være yderst tilfredsstillende at kunne give saadanne Folk Afslag.

tvende første — Frigivelsen af den omtalte Oppørselsbetjent fra Føhr og Tilbagesendelsen af de af 3 Præster i Sundeved udstedte Reverser — bleve strax opfyldte; den tredie — Opgivelse af den af 4 afskedigede Officerer indgaaede Forpligtelse ikke at tjene mod deres Konge — blev naturligvis afslaaet, skjøndt Statholderen havde smigret sig med det Haab, at det vilde befindes ubilligt, at de skulde gjøre mere for mig, end min egen Regjering. Tscherning skrev til Hertugen af Augustenborg, og tilbød, hvis det kunde fornøie dem at have en Martsminister, selv at stille sig som Gidsel. Det samme tilbød min gamle Fader i et Brev til Beseler. Men Alt var forgjæves.

Heldigere vare Regjeringens Bestræbelser. Strax efter min Ankomst til Gottorp Slot havde jeg tilskrevet min Hustru en udførlig Beretning, hvis Slutning: »Jeg har gjort min Pligt; lad nu Andre gjøre deres« antydede dens praktiske Formaal. En Gjenpart deraf sendte hun til Indenrigsministeren med en Ansøgning om at bevirke min Frigivelse. Udenrigsministeren, hvem Sagen blev tilstillet, henvendte sig øieblikkelig til den herværende engelske Gesandt, Sir Henry Wynn, som varmt anbefalede den til Englands Befuldmægtigede i Frankfurt, Legationsraad Bismarck, hvem Rigsministeriets Præsident, Gagern, lovede at lade Sagen undersøge. Af den derved foranledigede Brevvexling foreligger der mig en Skrivelse af 16de Mai fra den slesvigholstenske Udenrigsminister Harbou til Statholderskabets Repræsentant i Frankfurt, »Præsident« Francke, hvori min Fængsling motiveres ved Henvisning til den ovenfor refererede Skrivelse til mig af 14de s. M., og yttres det Haab, at det vil lykkes Sir

Henry Wynns Mægling at fjerne Hertugdømmernes deri opstillede Klagepunkter og dermed Hindringerne for min Løsladelse. Der tilføies ikke uvittigt: »Die Herzogthümer wünschen nichts mehr, als dass zwischen ihnen und dem Königreich Dänemark das Völkerrecht, auf welches der dänische Premierminister in dem Schreiben an Sir Henry Wynn von 1 d. M. Bezug nimmt, zur Richtschnur diene im Krieg, wie im Frieden«. Denne Meddelelse besvarer Rigsudenrigsminister General Jochmus i en Skrivelse til Francke af 24de Mai, hvori han bemærker, at det ikke var bevist, ja end ikke paastaaet, at jeg kunde betragtes som Krigsfange, og at Anvendelse af Repressalie enten maatte bero paa en almindelig Anordning, som da ogsaa maatte ramme andre civile Embedsmænd i Jylland, eller kun være rettet mod en enkelt, bestemt opgivet Handling, f. Ex. Bortførelsen af den omhandlede Embedsmand (fra Føhr). »Für allgemeine politische Maassnahmen Dänemarks sich an die Person des Hrrn Lehmann seiner Antecedenzien wegen halten zu wollen, erscheint dem Reichsministerium weder rechtlich zulässig noch wünschenswerth, wesshalb ich Sie, Hr. Bevollmächtigter, ergebenst ersuche, die in dieser Angelegenheit eingelegte Verwendung einer nochmaligen Erwägung der Statthalterschaft dringend empfehlen zu wollen«. Da denne Skrivelse maa have været i Statholdernes Hænder længe førend den 3die Juni, maa Rigsministeriet høre til de Kabinetter, som de da pralede af at have givet Afslag — det Rigsministerium, i hvis Fuldmagt de søgte den eneste Hjemmel for deres Magt, og hvis indtrængende anbefaling for dem maatte være det samme som en Befaling. Hvilke yderligere Paalæg der senere kunne

være givne, véd jeg ikke; men vist er det, at Grev Moltke, strax efter Modtagelsen af min ovennævnte Skrivelse af 15de Mai, paany anbefalede Sagen til det engelske Gesandtskabs bona officia, samt under 27de s. M. instruerede Kammerherre Reedtz i Berlin til at fordre den preussiske Regjerings Mellekomst, og dertil i fornødent Fald at reklamere den engelske og russiske Gesandts Understøttelse, hvilken de, efter den Godhed, som baade Grev Westmoreland og Baron Meyendorff Aaret i Forveien havde vist mig, og efter Reedtz's Yttringer til mig vedvarende nærede for mig, sikkert have ydet med al mulig Redebonhed.

Omsider bekvemmede Statholderskabet sig til idetmindste for en Del at give efter for alle disse Fordringer; thi den 8de Juni meddelte Pladskommandanten, Major Knobbe, mig, at der var tilstaaet mig 14 Dages Orlov, mod at jeg ved mit Æresord forpligtede mig til efter dens Udløb at vende tilbage. Under militair Bevogtning førtes jeg Nord paa. I Flensborg ankom jeg om Natten, samtidig med Liget af den Oberst St. Paul, som i Kolding havde insulteret mig, og som nu var dræbt af en Kugle fra Fredericias Volde. I Sundeved saa jeg hos den hannoveranske General, som kommanderede de derværende Rigstroppe, en stor Pakke af et lille Skrift, som efter Titlen skulde indeholde Bevis for, at den, som var Skyld i hele Krigen, det var Orla Lehmann. Med tilbundne Øine afleveredes jeg til de danske Forposter paa Dybbøl Banke, henvistes af General de Meza til Chefen for den ved Als stationerede Eskadre, Kommandør Garde, som øieblikkelig i en Kutter expederede mig til Korsør. Den 20de Juni ankom jeg saaledes til

Kjøbenhavn, og ilede strax ud til Skodsborg, hvor min Svigerfader havde leiet et Landsted for min Hustru").

Det var et vemodigt Gjensyn. Dødens Marmorskjær hvilede allerede over hendes Pande, og hendes sjælfulde Øine lyste mig imøde som fra en anden Verden. Men

*) Mit Forhold til denne høitbegavede og høihjertede Kvinde er mit private Livs vigtigste Kjendsgjerning. Jeg haaber derfor, at man vil tilgive mig, naar jeg, som en lille Tribut til dette dyrebare Minde, hidsætter et Par Brudstykker af mine sidste Breve fra Rendsborg, som ere skrevne under den Forudsætning, at vi ikke oftere skulde sees her i Livet.

— — — »Du beder mig tage det »jevnt«. Det er et vel-signet, et ægte dansk Ord, som, naar det ikke udspringer af aandig Sløvhed, i sin ædle Enfoldighed gemmer al Filosofiens og Religiositetens Fylde. At jeg skulde blive mere »jevnt«, det var — nu forstaar jeg det — Maalet for min Moders Opdragelse. Du skal fuldende, hvad hun begyndte; thi Gud har givet Dig Magt over min Sjæl. Men lad Dig nu heller ikke gjøre til Skamme af Din Elev. Derfor skal Du nu hverken længes eller hige, men tage det som Noget, der maa saa være, og naar jeg kommer, da skal Du ikke juble, men sige, Du vidste vel, jeg kom. Det Væsentlige er jo dog, at vi ere Et, forenede i Sjælens Samkvem selv i Adskillens Tasmørke, hvis Skygger ikke kunne fordunkle det rene Lys, hvori vi fandt hinanden, og atter skulle gjenfindes ved det evige Væld, hvoraf alt Liv og Lys er udsprunget. Saaledes er jeg da hos Dig ogsaa nu i Kraft af den Kjærlighed, over hvilken Verden ingen Magt har, og som saa ofte har baaret os op over Forkrænkelighedens Land». — — —

— — — »Naar man tænker alvorligt over alvorlige Ting, saa tænker man ogsaa paa Døden. Husker Du, hvor ofte vi i vore Velmagts Dage have talt om, at »dem Guderne elske, dem tage de unge«. Nu tænker jeg om igjen alle de gamle Tanker; men alle samle de sig i den Forvisning, at hernede eller hisset, i Liv og i Død, er Du min Sjæls udkaarede Veninde, min evig unge Brud. Deri er der Fred — »Fred paa Bunden«. Gid da denne Fred ogsaa maa sænke sig kvægende ned over Din Sjæl, vogte Din Slummer og kjøle Din Pande, — den stille Fred, som vi drømte om i lykkelige Timer, og som vi engang skulle skue Ansigt til Ansigt, naar vi sammen knæle for Guds Fodskammel.«

dog var det for os Begge en uudsigelig Trøst, at vi kunde være hos hinanden de faa Dage, det endnu var forundt os at være sammen, en Trøst, hvis høitidelige Gjenskjær har lyst ud over mine følgende Dage. Hun døde den 26de Juni, og jordedes paa Søetatens Kirkegaard, lige over for Aprilheltenes Høi.

Kunde vi gjennem hele Livet medtage den Høihed og Fred, der hviler over den første Tid, da var Døden fast skjønnere, end Livet. Men det er netop det Trøstesløse, at Trøsten er saa nær. Sorgens Nat er kun kort, saa kommer Dagen med sit straalende Lys, sine spraglede Farver, sin forvirrede Larm. Saa kommer det Nærværendes Tyranni, griber det svage Hjerte og drager det tilbage til Livets brogede Interesser. Og naar da Livets Kræfter og Livets Krav atter spire med Vegetationens ansvarløse Naturnødvendighed, da blegner Mindet. Det kan ikke være anderledes; thi Livet skal ikke være en Dødens Have. Men det er haardt at forsones sig med det haarde Ord: »Lad de Døde begrave de Døde«. Alt hvad vi kunne gjøre, er at frede om Mindet og at fastholde Haabet.

Dagen, efter at jeg havde bragt min Hustru til Graven, vendte jeg tilbage til Rendsborg. Den nødvendige Forlængelse af min Orlov havde Statholderskabet meddelt mig i Skrivelse af 20de Juni*). Jeg tiltraadte da min Arrest der, hvor jeg havde sluppet den.

---

*) I det Brev, hvori jeg bad om samme, havde jeg, skjøndt det var mig temmelig ligegyldigt, hvad de nu vilde gjøre med mig, dog

I de 4 Uger, jeg havde været paa Gottorp Slot, havde jeg beboet et elegant Værelse, som tidligere havde været benyttet af Prindsen af Augustenborg. Jeg kunde uden Bevogtning gaa hvorhen jeg vilde, og benyttede denne Frihed til dagligen at spadsere i den smukke lille Have paa de gamle Fæstningsbastioner, hvor det yppige Løvværk mellem nogle gamle Murrester gav Ly for en Mængde Nattergale og andre Smaafugle, eller til længere Udflugter i den lige til Slottet stødende »Thiergarten«, hvor jeg saa Bøgeløvet bryde frem under den lifligste Foraarssol og studerede Valpladsen for Slaget i forrige Aars Paaske. I Staden var jeg kun den ene Gang, da jeg skaffede Brevet til Prittwitz paa Post. En Biograf vilde rimeligvis bemærke, og en Autobiograf tør derfor ikke lade uomtalt, at jeg benyttede den sidste Time, hvorover jeg kunde raade, inden jeg gik hjem for at tilkaste Statholderne Feidehandsken, til i Domkirken at se Brüggemanns Altertavle. Man er altid udvortes roligst, naar det stormer stærkest i Hjertet, ligesom Jernet i den høieste Gløden bliver hvidt som Is. I alt Udvortes

---

henstillet, om de ikke selv maatte finde det rigtigst, nu at ende denne Sag, da de andre Betingelser vare opfyldte, og det umuligt kunde være deres Alvor, at Kongen skulde kunne indrømme de i Holsten og Slesvig fødte Officerer Ret til at bære Vaaben imod ham. Svaret indeholder en karakteristisk Definition paa den berømte »Holstentreue« og et klassisk Exempel paa slesvig-holstensk Hykleri: »Die Herzogthümer haben die Treue gegen ihren Landesherrn während der Dauer des Streits mit Dänemark bewahrt, und können diese Treue gegen ihren Landesherrn und ihr Vaterland nicht von einander trennen. Die Statthalterschaft muss daher auch darauf inhäiren, dass die schleswig-holsteinischen Militairpersonen nicht minder als die Civilbeamte von den Verpflichtungen befreit werden, die sie daran hindern ihrem Vaterlande ihre Dienste zu widmen«.

var min Behandling saaledes upaaklagelig*), og Kommandanten, en skjørhovedet gammel Major Lange, gjorde sin bedste Flid for at gjøre mit Fangenskab saa lidet trykkende, som muligt. Hans Samvittighed var aabenbart noget usikker; thi han lagde megen Vægt paa, at han i 1848 med Oberst Renouard var fulgt til Flensborg, og først havde ført Mandskabet tilbage til Slesvig, da det vægrede sig ved at gaa længer Nord paa. Han vilde ogsaa vide min Mening, om det kunde forværre hans Sag, at han var en født Slesviger. Men alle disse ydre Behageligheder vare kun en daarlig Trøst for en dansk Mand, som, medens Ulykker stormede ind paa hans Fædreland, sad midt i de overmodige Oprøreres Leir, og daglig fra sine Vinduer saa Soldater fra alle Tydslands Egne drage imod dets lille Hær; de bleve næsten utaalelige for den, der uretmæssig var berøvet og underfundig forholdtes sin Frihed under de Forhold, hvorunder jeg var stillet.

Denne Affektation faldt bort ved min Forflyttelse til Rendsborg. Her sad jeg i et sædvanligt Fængsel med Jernstænger, sov i en Kommisseng, hvor jeg gjorde rundeligt Bekjendtskab med alt Slags Utøi, og kunde

---

*) Hertugen af Augustenborg, som dengang beboede det saakaldte, Bjelkeske Palais ved Siden af Slottet, sendte mig daglig: Fædrelandet, Berlingske Tidende, Københavnsposten, Korsaren, Børsenhalle og Journal des Debats, hvilket naturligvis var mig meget velkomment. Da min pludselige Bortførelse hindrede mig fra personlig at bringe ham min Tak for denne Artighed, sendte jeg ham den gennem Kommandanten. Derimod tvivler jeg paa, at han har besørget den spøgefulde Tilføining, at det vilde være mig kjært, om jeg nogensinde kunde faa Leilighed til at gjøre Gjengæld.

kun gaa ud til en bestemt Tid under Bevogtning af en Skildvagt. Paa disse Toure gjennem »Schlangenallee« ledsagedes jeg i Reglen af en Flok hujende Gadedrenge, der sang smagløse Smædeviser og Skjældsord (deriblandt ogsaa »Landesverräther«). Disse Beviser paa »deutsche Ehrenhaftigkeit«, hvortil Pressens daglige Løgne op-hidsede, og som foregik ligefor Øinene af Voxne, stundom endog af Officerer, fornyedes med usvækket Kraft, selv efterat jeg var vendt tilbage, uagtet det var vel be-kjendt, hvad der i Mellemtiden var hændet mig. Alt dette var mig nu naturligvis fuldkomment ligegyldigt. Ved anstrængt Læsning (f. Ex. af Dante, Byron, Macaulay og Toqueville) søgte jeg ikke blot at fordrive Tiden, men ogsaa at holde mine egne Tanker i Ave.

Den 7de Juli blev jeg om Morgenen vækket af min Fangevogter, Hovedvagtskriver Könisch, med Efter-retningen om Fredericia Slaget. Han havde som Under-officer i Garden tilbragt sine lykkeligste Dage i Kjøben-havn og derfra bevaret stor Forkjærlighed for de Danske, navnlig for Frederik VI. Sit Sølvkors havde han baaret, indtil Populacen tvang ham til at gjemme det, og han var — sagde han — kun bleven paa sin Post, fordi Kongen kun vilde være daarlig tjent med, om han gamle Mand var kommen trækkende med Kone og 5 Døttre*).

---

*) Han var bleven slet behandlet af Krigsminister Hansen; men under Lüttichaus Ministerium lykkedes det mig at skaffe ham en lille Pension. Det var et næsten rørende Gjensyn, da jeg 10 Aar senere saa ham i Rendsborg, og hans Spørgsmaal efter »den lille Margrethe med de gule Lokker« mindede mig om den Tid, da han var mine Lidelsers eneste Medvider — jeg kunde sige Fortrolige.

Men nu løb Hjertet af med ham, og han gned sine Hænder af Glæde, da han fortalte mig: »sie haben höllische Schmiere bekommen«. Hvor fuldstændigt end Nederlaget var, saa vare de første Rygter derom dog endnu værre, og indtil Theorien om den »moraliske Seier« var bragt istand, var den almindelige Forfærdelse formelig komisk. At alt dette gjorde mig godt, behøver jeg ikke at sige, og jeg fik det Indfald, i den Anledning at unde mig en lille Revanche, som lykkedes over al Forventning. Da jeg nemlig — gjennem Kommandanten — fik et Brev med den første danske Seiersbulletin, forespurgte jeg skriftlig, om det var mig tilladt at sende den til mine Medfanger, hvoraf der hensad en Mængde i Fæstningen, og at vedlægge en Gave, der kunde sætte dem istand til i den Anledning at gjøre sig en glad Aften. Svaret bragtes mig af Garnisonsauditøren, som var naiv nok til at fortælle, at mit Spørgsmaal havde sat dem »i den største Forlegenhed«; men da han endvidere var saa uforsigtig at diskutere Sagen med mig, kunde det ikke feile, at vi tilsidst bleve enige om, at Fangerne havde Lov til at forskafe sig Extraforpleining for egen Regning, og at det ved »egen Regning« var ligegyldigt, hvorfra de fik Pengene. Jeg kunde altsaa »med Kommandantens Tilladelse« i et aabent Brev »til mine Medfanger« ønske dem tillykke til de danske Vaabens glimrende Seier, og bede dem for en medfølgende klækkelig Sum at tømme et Glas for Kongen og den tappre danske Hær. At virkelig et af de tidligste Gilder til Ære for Fredericia Slaget blev feiret i Rendsborg, erfor jeg, da efter Vaabenstilstanden flere Deputationer af Soldater og Matroser

bragte mig deres Tak. Denne Holdning var det nu, jeg ikke længer havde nogen Grund til at skaane Fjendens Følelser, let at hævde. Saaledes havde Kommandanten, en Major Schmidt, sendt mig et Kort til Volden; men da jeg her, foruden af de sædvanlige Forsmædelser blev hjemsøgt af ret anselige Stenkast, sendte jeg det tilbage, da det ikke beskyttede mig »mod den herværende Æresfølelses Beviser«, skjøndt jeg i og for sig ikke kunde have Noget derimod, »da det stedse er et sikkert Tegn paa, at en Rebellion nærmer sig sin Ende, naar Magten synker ned i Gadedrengenes Hænder«.

Imidlertid var Vaabenstilstanden bleven afsluttet og det meldtes mig under 22de Juli, at jeg vilde blive udvexlet. Dermed drog det dog noget i Langdrag, saa at jeg først den 11te August kunde reise til Hamborg for over Lübeck at vende hjem*).

---

*) Da jeg i det Foregaaende oftere har havt Anledning til at omtale den Fanatisme, som Pressen havde opvakt imod mig, skal jeg her meddele et Par Anekdoter fra Hjemreisen, hvori denne udtalte sig paa en mere munter Maade. Under et længere Ophold paa Jernbanen i Elmshorn var jeg Gjenstand for almindelig Opmærksomhed. Drengene holdt mig aabenbart for en Læge, da de røbede stor Iver for at vise mig deres Tunger; men da en Betjent vilde jage dem bort fra den Waggon, hvori jeg sad, mente en gemytlig fed Landmand, at det var Synd at forstyrre deres Fornøielse — »uff'm Hamburger berg kostet dat veer schilling so en beest to sehn, her hät man dat för nix«. Denne Vittighed lønnedes af en umaadelig Latter, som jeg selv ikke kunde Andet end istemme. I Lübeck, hvor jeg maatte vente et Par Dage efter Dampskibet, fik min Vært mig overtalt til en Eftermiddag at spadsere med ham over Volden. I en Ølpavillon, hvorfra vi nød den hyggelige Udsigt ned over Traven, forestillede han mig for en gammel Opvartningspige; men hun fandt kun et nyt Bevis paa, hvilken en Spøgefugl han var, deri, at

Mit Fangenskab.

Saa tiltraadte jeg den lange og haarde Kamp for at finde mig tilrette i Livet. Jeg har kæmpet længe og haardt. Tilsidst har jeg seiret.

---

han vilde udgive et saa pænt Menneske for Orla Lehmann; men hende skulde han ikke narre. Ved nærmere Examination, viste det sig, at hun godt vidste, hvorledes han saa ud: kort, stridt, graat Haar, fremstaaende Kindben, skelende Øine o. s. v. Det var den humoristiske Slutningslektie i denne Sommers Kursus i den Kunst, med Sindsro at finde sig i Andres Døm. Det Vanskelige i Opgaven ligger ikke i at bære den, men i ikke at foragte den.
